

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

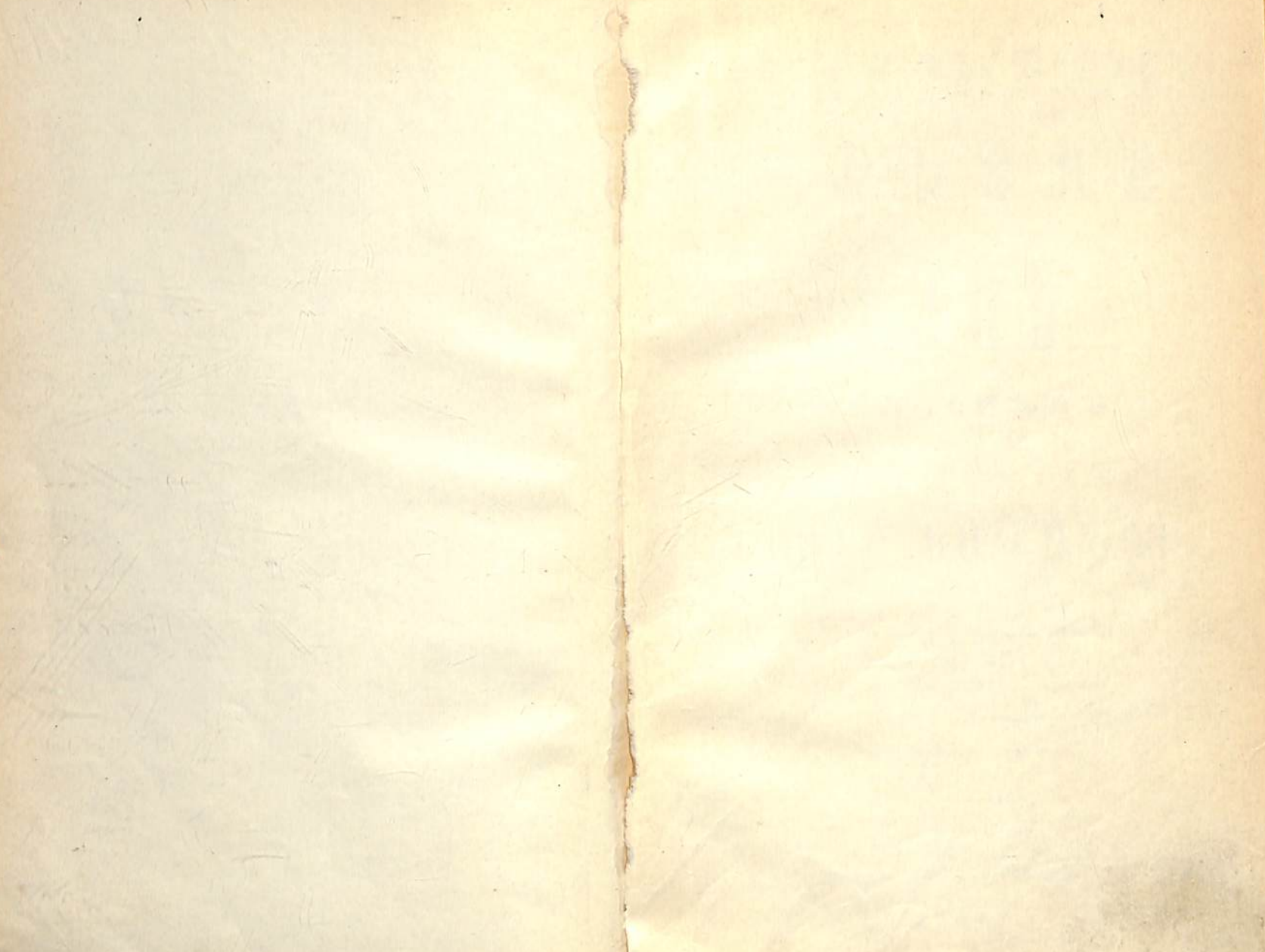
5345-5346

059

7-53

2010

1103 Sec. 24

059
ՆՇԱՆ Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Տ Ա Ր Ե Յ Ո Յ Յ

1903

Printed in Turkey

Թ Ո Ւ Ն Կ Ա Ն Ի Ն

Ե Ի

Ն Ո Ւ Է Ր Կ Ա Ղ Ա Ն Դ Ի

معارف لطافت و مطبوعات مدیریت علیه لرنك ۶۳ و ۲۹۳ نومروى
رخصتنامه سیله طبع اولمشدر

Կ. Պ Ո Ղ Ի Ս
Տ Պ Ա Գ Ր. Ն Շ Ա Ն Կ. Պ Ե Ր Պ Ե Ր Ե Ա Ն

1902

9501-ՄԿ

569

Գ 39

Թ Ո Ւ Ի Ն Ք Ր Ի Ս Տ Ո Ս Ի

1 9 0 3

ԵՒ ՏՈՄԱՐԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ ՀԱՅՈՑ

ՏՅՂԵ — ՏՅՂԶ = **4395 — 4396**

ԵՒ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ ՀԱՅՈՑ

ՌՅԾԲ — ՌՅԾԳ = **1352 — 1353**

Գիր Տարւոյն է

2

Եօթներեակն

4

Վերադիրն

ժԳ

Իննեւտասներեակն

2

Տանուտէրն

Երկաւորն

Բու՛ն ծայնրն՝ ԱԶ, ԲԶ, ԳԶ, ԴԶ, ժախակողմեան դասուն
են՝ սկսեալ ի Բու՛ն Բարեկենդանէ:

ՇԱՐԺԱԿԱՆ ՏՕՆՔ ԵՒ ՄԻՋՈՑՔ ՆՈՑԻՆ

Սուրբ Ծնունդ	Երկուշաբթի	Յունուար	6
Միջոցք ուտիք		աւուրք	21
Առաջաւորաց Բարեկենդան		Յունուար	26
Սուրբ Սարգիս		Շաբաթ	Փետր. 1
Տեառներդառաջ		Ուրբաթ	» 14
Բուն Բարեկենդան			» 16
Ջատիկ		Ապրիլ	6
Տօն Աւետման	Երկուշաբթի		» 7
Երեւման Խաչ		Մայիս	4
Համբարձումն		»	15
Հոգեգալուստ		»	25
Բարեկենդան Լուսաւորչի		Յունիս	15
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ [Գիւտ նշխարաց]	Շաբաթ		» 22
Բարեկենդան Վարդավառի		Յուլիս	6
Վարդավառ		»	» 13
Միջոց Վարդավառի		Եօթնեակք	5
Բարեկենդան Ս. Աստուածածնի		Օգոստ.	10
Վերափոխումն Ս.		»	17
Միջոց Ս. Աստուածածնի		Եօթնեակք	4
Բարեկենդան Խաչի		Սեպտ.	7
Խաչվերաց		»	14
Բարեկենդան Վարագայ Խաչի		»	21
Վարագայ Խաչ		»	28
Միջոց Խաչի		»	28
Գիւտ Ս. Խաչի	Եօթնեակք		7
Տօն Ս. Հրեշտակապետաց	Հոկտեմբեր		26
Յիսնակաց Բարեկենդան	Նոյեմբեր		8
Ս. Յակոբայ Բարեկենդան	»		16
Ս. Յակոբ	Դեկտեմբեր		7
Միջոց Ուտիք	Շաբաթ		13
Բարեկենդան Ս. Ծննդեան		Աւուրք	17
	Երկուշաբթի		» 29

ԸՍՏ ԼԱՏԻՆԱՅԻՈՅ

Շրջանն Լուսնի, որ է ոսկեթիւն	4
Շրջանն արեգակնային	8
Վերադիրն	2
Ինդիկտիոն Հռովմէական	1
Կիրակագիրն	7.

ՇԱՐԺԱԿԱՆ ՏՕՆՔ ԼԱՏԻՆԱՅԻՈՅ

Եօթնամսերորդ կիւրակէ	Նոր Տոմարի	Փետր	8
Օր Մոխրոց	»	»	25
Ջատիկ	»	Ապրիլ	12
Համբարձումն	»	Մայիս	21
Հոգեգալուստ	»	»	31
Ամենասուրբ Երրորդութիւն	»	Յունիս	7
Տօն Ս. Հաղորդութեան	»	»	21
Ա. Կիւրակէ զալստեան	»	Նոյեմբ.	29
Իսկ նոցա Ջատիկ միով եօթնեակա յառաջ է քան զմերն			

ԱՄՍԱՄՈՒՏՔ ՏԱՃԿԱՅ

Զիլգատէ	Օր	Յունուար	17
Զիլհիճնէ	»	Փետրուար	16
Մուհարրէմ	»	Մարտ	17
Սէֆէր	»	Ապրիլ	15
Րէպիւլ էվվէլ	»	Մայիս	15
Րէպիւլ ախըր	»	Յունիս	13
Ճէմազիւլ էվվէլ	»	Յուլիս	12
Ճէմազիւլ ախըր	»	Օգոստ	11
Րէճէպ	»	Սեպտ.	9
Շապան	»	Հոկտեմբ.	9
Րամազան	»	Նոյեմբ.	8
Շէվվալ	»	Դեկտեմ.	7

ՆՇԱՆԱԻՈՐ ԱՒՈՒՐՔ ՏԱՃԿԱՅ

Գուրպան պայրամը	Զիլհիճճէ	10	Փետրուար	25
Աշիւրէ կիւնիւ	Մուհարրէմ	10	Մարտ	26
Մէվլուտ	Րէպ. Էվվէլ	12	Մայիս	26
Գանտիլ կէճէսի	Րէճէպ	1	Սեպտ.	9
Միրած կէճէսի	Րէճէպ	27	Հոկտեմբ.	5
Պէրաթ կէճէսի	Շապան	15	»	23
Գատըր կէճէսի	Բամազան	27	Դեկտ.	4
Բամազան պայրամը	Շէվվալ	1	»	7

ԶՈՐՍ ԵՂԱՆԱԿՔ

Գարուն եւ Հասարակած	Մարտ	9
Ամառ եւ արեւադարձ	Յունիս	10
Աշուն եւ Հասարակած	Սեպտեմբ.	11
Զմեռ եւ արեւադարձ	Դեկտեմբ.	10

ՏԱՐԵՄՈՒՏՔ

Փրկչեան Թուականին (հին տոմար)	1903 Յունուար	1
Թուին Հայոց ըստ յեաին սովորութեան	1352 »	1
Տանկաց ելմական Թուականին	1319 Մարտ	1
Փոքր Թուոյն Ազարիայի	288 »	21
Տանկաց Հիճրէթի Թուականին	1321 »	17
Բուն եւ շարժական Թուականին Հայոց	4396 Օգոստ	8
Սովորական հաստատուն Թուին Հայոց	1353 »	10
Հրէից Թուականին	5664 Սեպտ.	8
Լատինացոց Թուականին (Նոր Տոմար)	1904 Դեկտ.	19

ԽԱՒԱՐՄՈՒՆՔ ԱՐԵԳԱԿԱՆ ԵՒ ԼՈՒՍՆԻ

1903 Տարւոյ մէջ

Մարտի 16ին արեգական խաւարումն՝ անսեսանելի Պոլսոյ մէջ :

Մարտի 30ին՝ մասնական խաւարումն լուսնի, սեսանելի Պոլսոյ մէջ :

Սկիզբն խաւարման ժ. 5. ր. 48

Մէջ խաւարման ժ. 7. ր. 26

Վերջ խաւարման ժ. 9. ր. 6

Սեպտեմբեր 8ին բոլորական խաւարումն արեգական՝ անսեսանելի Պոլսոյ մէջ :

Սեպտ. 23-24ին մասնական խաւարումն լուսնի՝ մասամբ սեսանելի Պոլսոյ մէջ :

Սկիզբ խաւարման սեպտ. 23, ժ. 23. ր. 51

Մէջ խաւարման սեպտ. 24. ժ. 23, ր. 34

Լուսինը խաւարած կը ծագի Պոլսոյ մէջ, սեպտեմբ. 23ին, ժ. 23. ր. 55.

Վերջ խաւարման սեպտ. 24. ժ. 1. ր. 14

Զապի խաւարման՝ 10 մասնաչափ եւ 26 վայրկեան :

Լատին.	ՔԵԱՆՈՒՆԻ ՍԱՆԻ		Տարի	Գրք
	Օր	Յոհնոսի		
	Սոյն ամսոյ մէջ 1 ժամ եւ 12 վայրկ. ցերեկն երկարի.			
	Առաջին օր 9 ժմ. 56 վրկ. իսկ վերջին օր 11 ժմ. 8 վրկ.			
14	1	ԴՉ. ղԱ. Գ. օր պահոց ծննդեան: ԿԱՂԱՆԴ կամ Տարեմուտ 1903 թուականին Քրիստոսի, ըստ հին տոմարի: Տ. Բ. 27: Յայտ. Բ. 24: Ա. Արամայ 17: Տ. Շեկու 15 և Գրքի 63: Հ. Թեթեթե 15: Յ*. Տ. Անտոնիան-Բեռն Տեռն և յիշարի Բարդի հարգելիքն:	68	
15	2	ԵՉ. ղԿ. Գ. օր պահոց ծննդեան.	16	69
16	3	Ուր. աճ. Ե. օր պահոց ծննդեան:	17	70
17	4	Շը. աղ. Զ. օր պահոց ծննդեան:	18	71
18	5	† Կիր. բճ. Է. Կիրակէ: ձրագալոյց ծննդեան: Նախարի 19 յերեկոյն: Յ. ձրագալոյց Յայտնութեան: Տ. Ա. Արամայ (30 օր):	19	72
19	6	† ԲՉ. բկ. ՏՕՆ ծննդեան եւ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: Ուրի և Էջն օր լուրջութի: Յ*. Մարտիան Տեռն: Լ*. Տ. Անտոնիան Յեռն:	20	73
20	7	† ԴՉ. գճ. Բ. օր ծննդեան, Յիշարի Կիրակէ: Յ*. Յայտնութեան: Յայտ. Արամայ (30 օր):	21	74
21	8	ԴՉ. ղԿ. Գ. օր ծննդեան.	22	75
	Տար. ծննդ. Օսկար Բ. բագ. Շաւեա-Նորվեկիոյ (1829):			
	C ՎՉ. Կ. Կ. 15. Ե. 28. Մրբույն օր:			
	⊙ Է Զրհմ. Կ. 12. Ե. 16: Տ. Պարթե Տեռն:			
22	9	ԵՉ. ղԱ. Գ. օր ծննդեան.	23	76
23	10	Ուր. ղԿ. Ե. օր ծննդեան.	24	77
	Տար. գահակ. Էտաւար Է. բագաւորին Անգլիոյ (1900)			
24	11	Շը. աճ. Զ. օր ծննդեան:	25	78
25	12	† Կիր. աղ. Է. օր ծննդեան.	26	79
26	13	† ԲՉ. բճ. Լ. օր ծննդ. Տօն Անուանակոչութեան Յիսուսի:	27	80
	Ցերեկն 1 ժամ 4 վայրկեան երկարի:			
27	14	ԴՉ. բկ. Տօն ծննդեան սրբոյն Յովհաննու Կարապետին: Լ. Տ. Յայտնութեան Ուրբույն:	81	
	Տար. ծննդեան Վիկտոր Բ. կայսեր Գերմանիոյ (1859):			
28	15	ԴՉ. գճ. պահր. Ա. Ուրբ (30 օր):	29	82

Լատին.	ՔԵԱՆՈՒՆԻ ՍԱՆԻ		Տարի	Գրք
	Օր	Յոհնոսի		
29	16	ԵՉ. ղԿ. Սրբոցն Պետրոսի հայրապետին, Վլասայ եպիսկոպ. եւ Արխաղոմայ սարխաւագին: Հ. Սեթեթ (30 օր):	30	83
	⊕ Ե. Լ. Կ. 14. Ե. 40: Անդրեայ եւ Կարգ:			
30	17	Ուր. ղԱ. Պահր. Յ*. Անդրեայ անդառնալին: Տ. Չեկու (30 օր): Վերջն անուան յայտնայ Կարգն Յիշարի:	1	84
31	18	Շը. ղԿ. Սրբոց հարց ճգնաւորացն Անտոնի, Տրիթոնի, Պարսամայ եւ Ոնոպրիտի: Յ*. Անտոնի և Կարգի հարգելիքն Արխաղոմայ: Տ. Էլեկե Կարգին: Սեթեթ երբոր յանօրեայ Կարգն:	2	85
1	19	† Կիր. աճ. Ա. ղկնի ծննդեան: Հարգելիքն: Լ. Փետրուար:	3	86
2	20	ԲՉ. աղ. Սրբոյն Թէոդոսի, եւ Մանկանցն եպիսկոպի: Յ*. Երեկոյն ճգնաւորին: Լ*. Տեռնուրբույն:	4	87
3	21	ԴՉ. բճ. Սրբոցն Կիրակոսի, եւ Ժօրն Յուդիտայի, եւ սրբոց վկայիցն Գորգիտի, Պողիքոսի եւ Գրիգորիսի:	5	88
4	22	ԴՉ. բկ. Պահր:	6	89
5	23	ԵՉ. գճ. Սրբոցն՝ Վահանայ Գողթնագոյն, եւ ղկնեայ կուսին եւ Ժօրն Փիլիպպոսի, եւ Ժօրն Կողոզայ եւ երկուց եղբարցն Սերգեայ եւ Ապիտոնի:	7	90
	⊙ Ա. Կ. Կ. 14. Ե. 23: Խառնակ օր Երեկոյն:			
6	24	Ուր. ղԿ. Պահր:	8	91
7	25	Շը. ղԱ. Սրբոց հայրապետացն Աթանասի եւ Կիրիլի: Յ*. Կերեկե արքայութի:	9	92
8	26	† Կիր. ղԿ. Բ. ղկնի ծննդեան: Բարեկենդան պահոց Առաջաւորաց: Լ. Երեկոյն երբոր Կարգին:	10	93
9	27	ԲՉ. աճ. Ա. օր պահոց Առաջ. Յ*. Փետրուար-Բեռն Կարգն:	11	94
10	28	Մրբույն Յայտնութեան Ուրբույն:	12	95
11	29	ԴՉ. աղ. Բ. օր պահոց Առաջաւորաց:	13	96
12	30	ԵՉ. բկ. Գ. օր պահոց Առաջ. Յ*. Հարգելիքն Բարդի, Կերեկե, և Յայտնութեան Ուրբույն: Հ. Տեթեթե Կարգն:	14	97
	⊕ Լ. Կ. Կ. 14. Ե. 10: Անդրեայ եւ Կարգ:			
13	31	Ուր. գճ. Ե. օր պահոց Առաջաւորաց: Յիշարակ առաջման Յովհաննու մարգարէին:	15	98
	Ցերեկն 1 ժամ 50 վայրկեան երկարի:			

Սոյն ամսոյ մէջ 1 ժամ եւ 4 վայրկ. ցերեկն երկարի

Ուռաջին օրը 11 ժմ. 12 վրկ. իսկ վերջին օրը 12 ժ. 16 վ.

14	1	ՇՐ. զԿ. Սրբոյն Սարգսի զօրավարին եւ որդւոյ նորա Մարտիրոսին եւ չորերասան զինուորացն:	16	99
15	2	† Կիր. դձ. Գ. զԳնի Ծննդեան: Հարսնէի: Յ*. Տեւրեւնդարացի:	17	100
16	3	ԲՉ. զԿ. Սրբոց Ատովմեանց զօրավարացն: Յ*. Դրեւորեմ, որ է զԳնի Ծննդեան: Ս. Մեհակ (30 օր):	18	101
17	4	ԳՉ. ան. Սրբոց Սուրիասանց վկայիցն: Ս. Մեհակ (30 օր):	19	102
18	5	ԳՉ. ան. Սրբոց Սուրիասանց վկայիցն: Ս. Մեհակ (30 օր):	20	103
19	6	ԵՉ. բձ. Սրբոց Ոսկեանց քահանայից: Յ. Մեհակ (30 օր):	21	104
20	7	Ուր. բկ. Պահր: Ս. ձեռքէ եկել յէ հաւ: Օր էլնելու վերջին օրը:	22	105

Շ ԿԼ. Կ. 11 ր. 55: Այլնայն յարսնէի:

Յ է Զար. Կ. 13 ր. 52: Ս. Պարսնէ Հարսնէ:

21	8	ՇՐ. գձ. Սրբոյն իսահակայ Պարեւելի հայրապետին մերոյ:	23	106
22	9	† Կիր. զԿ. Գ. զԳնի Ծննդեան: Հարսնէի: Լ. Բարսեղիէ:	24	107
23	10	ԲՉ. դձ. Սրբոցն Մարկոսի եպիսկոպոսին, Պիոնի քահանային, Կիւրղի եւ Բենիամինի սարկաւազացն, եւ սրբոց վկայիցն Արզմանէի, Արմզրանայ եւ Սայննի: Յ*. Դարսնէի Կահրայն:	25	108
24	11	ԳՉ. զԿ. Սրբոց Ղեւոնդեաց քահանայից: Յ*. Վարսնէի եւ Սարսնէի: Լ. Մարտիրոսն Սարսնէի:	26	109
25	12	ԳՉ. ան. Պահր: Լ. Օր Մարտիրոս:	27	110
26	13	† ԵՉ. ան. Սրբոց Վարդանանց զօրավարաց, հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն:	28	111

Յերեկն 2 ժամ 20 վայրկեան երկարի:

27	14	† Ուր. բձ. ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՍՁ. Ա. Ներսէս (30 օր): Ս. ձեռքէ Սարսնէի:	29	112
28	15	ՇՐ. բկ. Կոստանդնուպոլսոյ Ս. Ժողովոյն հարիւր յիսուն հայրապետացն: Հ. Արար. (29 օր):	30	113

Յ ԵՆ. Կ. 4 ր. 00: Հարսնէի յարսնէի եւ Յիւնի:

1	16	† Կիր. զԿ. Ա. Բառասնորդաց: Բուն Բարեկենդան: Ե. Բարսեղիէ: Ս. Ձեռքէ (29 օր): Լ. Մարտիրոս:	1	114
2	17	ԲՉ. ան. Ա. օր Մեծ պահոց:	2	115
3	18	ԳՉ. ան. Բ. օր Մեծ պահոց:	3	116
4	19	ԳՉ. բձ. Գ. օր Մեծ պահոց:	4	117
5	20	ԵՉ. բկ. Գ. օր Մեծ պահոց:	5	118
6	21	Ուր. գձ. Ե. օր Մեծ պահոց: Հ. Սարսնէի Կահրայն: Ս. ձեռքէ Սարսնէի: Ս. Մարտիրոսն Սարսնէի: Ս. Մարտիրոսն Սարսնէի: Ս. Մարտիրոսն Սարսնէի:	6	119

Յ Ա. Կ. 20 ր. 45: Յարսնէի յարսնէի:

7	22	ՇՐ. զԿ. Զ. օր Մեծ պահոց, Սրբոյն Թէոդորոսի զօրավարին:	7	120
---	----	--	---	-----

Տար. գահակ. Աղեմաւոր քաղաքին Սերպիոյ (1839):

8	23	† Կիր. դձ. Է. օր Մեծ պահոց: Բ. Բառասնորդաց:	8	121
9	24	ԲՉ. զԿ. Ը. օր Մեծ պահոց:	9	122
10	25	ԳՉ. ան. Թ. օր Մեծ պահոց: Ս. Էլեւէ դերսն էլ մեծ: Սկիզբն յարսնէի յարսնէի: Ս. Կահրայն յարսնէի յարսնէի:	10	123
11	26	ԳՉ. ան. Ժ. օր Մեծ պահոց:	11	124
12	27	ԵՉ. բձ. ԺԱ. օր Մեծ պահոց: Հ. Սարսնէի Կահրայն:	12	125
13	28	Ուր. բկ. ԺԲ. օր Մեծ պահոց: Հ. Փարսնէի, Կահրայն յարսնէի Կահրայն: Կ. Եւսեպ յարսնէի:	13	126

Յերեկն 2 ժամ 54 վայրկեան երկարի:

Լատին.	ՄԱՐԹ	ՍԱՐՏ	Հիվանդի	Տողից	Գրքից
Օր	Օր 31		Օր 30		
	Սոյն ամսոյ մէջ 1 ժամ եւ 6 վայրկ. ցերեկն երկուրի				
	Առաջին օրը 12 ժամ 20 վրկ. իսկ վերջին օրը 13 ժամ 26 վրկ :				
14	1	Շք. գձ. ժԳ. օր Մեծ Պահոց: Սրբոյն Կիւրղի հայրապետին եւ միւս Կիւրղի Հայրապետին, եւ մօրն նորա Աննայի :	14	127	
	☉ Լր. Լ. . թ. 3. ր. 40: Հոգւոյն սուրբ եւ ցարդ :				
15	2	† Կիր. զկ. ժԳ. օր Մեծ Պահոց, եւ Գ. Բառասնորդաց: Աստուծոյն :	15	128	
16	3	Բշ. դձ. ժԵ. օր Մեծ Պահոց : Տ. Աւերա շէտ Է-մէ-ւ-լ :	16	129	
17	4	Գշ. դկ. ժԶ. օր Մեծ Պահոց :	17	130	
18	5	Գշ. ան. ժԷ. օր Մեծ Պահոց : Լ*. Յուլիոս, Աստուծոյն :	18	131	
19	6	Եշ. ակ. ժԸ. օր Մեծ Պահոց: Տ. Արեւ (30 օր):	19	131	
20	7	Ուր. բձ. ժԹ. օր Մեծ Պահոց :	20	133	
21	8	Շք. բկ. Ի. օր Մեծ Պահոց: Սրբոյն Յովհաննու Երուսաղիմայ հայրապետին, եւ հայրապետացն Մերոց՝ Յովհաննու իմաստասիրին Օմնեցոյ, Յովհաննու Որոտնեցոյն եւ Գրիգորի Տաթևացոյն : Յուլ. Արեւ (30 օր) :	21	134	
	☉ ի Խն. թ. 3. ր. 27: Տ. Պարգէ Հոգւոյն :				
22	9	† Կիր. գձ. ԻԱ. օր Մեծ Պահոց, եւ Գ. Բառասնորդաց : Տարեմիջին Յ*. Բառասնու Մանուկ : Գրեմեմուր եւ հասարակութիւն, եւ ինքի տեւ երկուս հասարակ : Տ. Իրեմիայի թղթի : Մարտի օր. Գրեմեմուր : Պ. Ներսիսի Սուրբնի, որ է նոր օր. որ Գրեմեմուր եւ է նոյն օրն :	22	135	
	☉ Վրէ. Կ. . թ. 6. ր. 15: Մարտիկոս եւ ցարդ :				
23	10	Բշ. զկ. ԻԲ. օր Մեծ Պահոց,	23	136	
	ցերեկն 3 ժամ 20 վայրկ. երկուրի				
24	11	Գշ. դձ. ԻԳ. օր Մեծ Պահոց:	24	137	
25	12	Գշ. դկ. ԻԴ. օր Մեծ Պահոց : Միքիլ :	25	138	
26	13	Եշ. ան. ԻԵ. օր Մեծ Պահոց :	26	139	
27	14	Ուր. ակ. ԻԶ. օր Մեծ Պահոց:	27	140	

Լատին.	ՄԱՐԹ	ՍԱՐՏ	ՄՈՒՀԱՐԲԷՄ	Տողից	Գրքից
Օր	Օր 31		Օր 29		
28	15	Շք. բձ. ԻԿ. օր Մեծ Պահոց : Սրբոյ Բառասնից Մանուկացն: Ա. Աւերա (5 օր): Հ. Ներսիս (30 օր) որ է սուրբ Գրեմեմուր :	28	141	
29	16	† Կիր. բկ. ԻԼ. օր Մեծ Պահոց, եւ Ե. Բառասնորդաց : Գրեմեմուր :	29	142	
	☉ Ն. Զարիւն Լուսնի, թ. 13. ր. 51: Փոքիւն օր				
30	17	Բշ. գձ. ԻԹ. օր Մեծ Պահոց: Տ. Մարտի (29 օր) եւ Գրեմեմուր 1321 Բարեպետի Հիւրիկ :	1	143	
31	18	Գշ. զկ. Լ. Օր Մեծ Պահոց :	2	144	
	19	Գշ. դձ. ԼԱ. օր Մեծ Պահոց : Լ. Արեւ :	3	145	
	20	Եշ. դկ. ԼԲ. օր Մեծ Պահոց :	4	246	
	21	Ուր. ան. ԼԳ. օր Մեծ Պահոց : Ա. Շուս (30 օր) եւ Գրեմեմուր ՄԶԸ=288 Գրեմեմուր Զարեմուր եւ Գրեմեմուր ըստ հին տօմարի : Հ. Արեւ (30 օր), որ է Գրեմեմուր :	5	147	
	22	† Շք. ակ. ԼԴ. օր Մեծ Պահոց: Սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչին, յիշատակ չարչարանաց եւ մտից վերապն : Լ. Մարտի :	6	148	
	23	† Կիր. բձ. ԼԵ. օր Մեծ Պահոց, եւ Զ. Բառասնորդաց: Գրեմեմուր :	7	149	
	☉ Ա. Կ. . թ. 3. ր. 42: Մարտիկոս եւ անդրի :				
6	24	Բշ. բկ. ԼԶ. օր Մեծ Պահոց :	8	150	
7	25	Գշ. գձ. ԼԷ. օր Մեծ Պահոց: Յ*. Աւերա Ս. Աստուծոյն :	9	151	
8	26	Գշ. զկ. ԼԸ. օր Մեծ Պահոց : Յ*. Տօմարի երեւոյն զարդ : Տ. Արեւի կեանք :	10	152	
	Տար. Ծննդ. Լեւորդա Բ. Բազումի Պեկեղաւի (1835):				
9	27	Եշ. դձ. ԼԹ. օր Մեծ պահոց,	11	153	
10	28	Ուր. դկ. Խ. օր Մեծ պահոց:	12	154	
11	29	Շք. ան. ԽԱ. օր Մեծ Պահոց: Յիշատակ յարուածեան Ղազարու : Հ. Պարտի, որ է Խաչատուր զարմուր օր :	13	155	
12	30	† Կիր. ակ. Ծավալաւոր: Եւ Յ. Ծաղկաւոր: Լ. Զարիկ :	14	156	
	☉ Ա. Կ. ր. Լուսնի թ. 19 ր. 46: Հոգւոյն եւ անդրի :				
13	31	Աւագ Երկուշաբթի. բձ. Պահոց: Լ. Բ. օր Զարիկ :	15	157	
	ցերեկն 4 ժամ երկուրի				

Լատին. Օր	ՆԻՍՆ		ՍԷՅԷՐ	Գրքեր	Գրքեր
	ՕՐ	30			
	Սոյն ամսոյ մէջ 58 վայրկեան ցերեկն երկարի				
	Առաջին օրը 13 ժ. 28 վ. է, իսկ վերջին օրը 14 ժ. 26 վ.				
14 1	Աւագ Երեքշաբթի. Բկ.	Պահր:	Յիշատակ տասն կուսանաց:	16	158
15 2	Աւագ Չորեքշաբթի. գձ.	Պահր:		17	159
16 3	† Աւագ Հինգշաբթի. զկ.	Պահր:	Տօն Ամենասուրբ Հաղորդութեան եւ յիշատակ Ռոնալուային:	18	160
17 4	Աւագ Ուրբաթ. դձ.	Պահր:	Յիշատակ Չարչարանաց, Խաչելութեան եւ Թաղման Տեառն:	19	161
18 5	Աւագ Շաբաթ. ղկ.	ձրագալոյց	Չատկի. Յերեկոյին Նախատօնակ. Տօն Ահեկան (30 օր):	20	162
19 6	† Կիր. ան.	ՉԱՏԻԿ. Յարութիւն	Տեառն մերոյ Յիսուսի Բերստոսի: Եւ Յաննայ Չարի: Ուրիշ է Եւ Քիւ Քիւն Վէրսի:	21	163
20 7	† Բշ. ակ. Բ.	օր	Չատկի եւ Աւետարան Ս. Աստուածածնի: Յիշատակ մեռելոց: Յայտ. Ահեկան (30 օր):	22	164
21 8	† Գշ. բձ. Գ.	օր	Չատկի:	23	165
	Տար. ճննդեան Կարօլ Բագաւորին Ռումանիոյ (1839):				
22 9	Գշ. Բկ. Գ.	օր	Չատկի: Հ. Եւս Լան Բագաւոր Յիսուս:	24	166
23 10	Եշ. գձ. Ե.	օր	Չատկի: Ի տղտա Բն Ե Բեւրտե Կան Լան Կարտի: Լ. Սուրբ Գեորգ:	25	167
24 11	Ուր. զկ. Զ.	օր	Չատկի: Յճ. Տօն Պարտից Կարտի:	26	168
25 12	Շր. դձ. Է.	օր	Չատկի: Յիշատակ զկատման Սրբոյն Յովնանու Մկրտչին: Լ. Մարտի Կարտի:	27	169
26 13	† Կիր. ղկ. Ը.	օր	Չատկի: Նոր Կիւրակէ: (Կրկնագատիկ):	28	170
	Գերեկն 4 ժամ 26 վայրկեան երկարի:				
27 14	Բշ. ան. Թ.	օր	Յիշանց: Հ. Եւս (29 օր): Անտարտի: Տ՝ Չարի Ե Կարտի Կարտի:	29	171
	Ⓢ Եւ. Լան. Գ. 22 ր. 40: Գարտի Կարտի:				
28 15	Գշ. ակ. Ժ.	օր	Յիշանց: Տ. Սեքեր (30 օր):	1	172
29 16	Գշ. բձ. ԺԱ.	օր	Յիշանց:	2	173
30 17	Եշ. Բկ. ԺԲ.	օր	Յիշանց:	3	174

Լատին. Օր	ՆԻՍՆ		ՍԷՅԷՐ	Գրքեր	Գրքեր	
	ՕՐ	30				
1 18	Ուր. գձ. ԺԳ.	օր	Յիշանց: Լ. Մարտի Եւ Կարտի Կարտի Կարտի:	4	175	
2 19	Շր. զկ. ԺԴ.	օր	Յիշանց:	5	176	
3 20	† Կիր. դձ. Գ.	ԺԵ.	օր	Յիշանց: Տօն Աշխարհամարան:	6	177
4 21	Բշ. ղկ. ԺԶ.	օր	Յիշանց: Ա. Արտ (30 օր):	7	178	
	Ⓢ Ա. Կ. Ժ. 12 ր. 29: Անտարտի Կարտի:					
5 22	Գշ. ան. ԺԷ.	օր	Յիշանց:	8	179	
6 23	Գշ. ակ. ԺԸ.	օր	Յիշանց: Յճ. Ս. Գեորգ: Կարտի Կարտի: Հ. Եւս Կարտի Կարտի Կարտի:	9	1	
7 24	Եշ. բձ. ԺԹ.	օր	Յիշանց:	10	2	
8 25	Ուր. Բկ. Ի.	օր	Յիշանց: Յ. Մարտի Կարտի:	11	3	
9 26	Շր. գձ. ԻԱ.	օր	Յիշանց:	12	4	
10 27	† Կիր. զկ. ԻԲ.	օր	Յիշանց: (Կարմիր Կիւրակէ): Յ. Տեառն Կարտի Կարտի Կարտի: Հ. Եւս Կարտի Կարտի:	13	5	
11 28	Բշ. դձ. ԻԳ.	օր	Յիշանց:	14	6	
12 29	Գշ. ղկ. ԻԴ.	օր	Յիշանց:	15	7	
	Ⓢ Լ. Լան. Ժ. 11 ր. 29: Անտարտի Կարտի:					
13 30	Գշ. ան. ԻԵ.	օր	Յիշանց: Յ. Յարտի Կարտի Կարտի Կարտի:	16	8	
	Գերեկն 4 ժամ 58 վայրկեան երկարի					
						

Լատին	ՀԱԶԻՐԱՆ	ՅՈՒՆԻՍ	ՐԷՊԳԻՒԼ ԱԽՐԸ	Գրական	Գրական	
Օր	ՕՐ 30		ՕՐ 29	Ց	Գ	
	Սոյն ամսոյ մինչեւ 16 ցերեկն 6 վ. երկարի յետոյ 8 վ. կարն.					
	Առ աջին օր 15 ժ. 16 վ. է իսկ վերջին օր 15 ժ. 15 վ					
14	1	† Կիր. աճ. Ա. Կիւրակէ Յարուժեան, եւ յիշատակ եղիայ Մարգարէին: Առաջին պատի: Հարսնի: Լ. Տճ. Ա. Հարս:		18	40	
15	2	ԲՅ. ալ. Սրբոց Հոփսիսեանց կուսանաց:		19	41	
	Տար. գահակ. վիլիւմ Բ. կայսեր Գերմանիոյ (1883)					
16	3	ԴՅ. բճ. Սրբոց Գայիանեանց կուսանաց:		20	42	
17	4	ԴՅ. բկ. Պահր: Տ. Մարգար (30 օր):		21	43	
18	5	ԵՅ. զճ. Սրբոցն Յովհաննու Կարապետին եւ Աժանագինեայ եպիսկոպոսին:		22	44	
	© Վրէ. Կ. Ժ. 21. Բ. 23: Մբէի եւ Կրէի:					
19	6	Ուր. զկ. Պահր: Յայ. Մարգար (30 օր):		23	45	
20	7	† Շր. դճ. Սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչին, յիշատակ եղին ի վիրապէն:		24	46	
21	8	† Կիր. դկ. Բ. զկնի Հոգեգալստեան: Տօն Կանուղիկէ Սրբոյ Էջմիածնի: Հարսնի:		25	47	
22	9	ԲՅ. աճ. Սրբոց Մանկանցն Բեթղէհէմի, եւ Ակակիոսի վրկային. եւ Մովսիսայ քահանային, եւ Կողրատոսի զինաւորին:		26	48	
	© Ի Խեչեքեքի, Ժ. 11. Բ. 35: Տ. Սբեբն:					
23	10	ԴՅ. ալ. Սրբոց կուսանացն Նունեայ եւ Մանեայ: Տ. Յայ. Մարգար: Սկիզբն արարութեան զարց Նեղոսի: Առաւելուք է Արարչոց խեչեքեքի, յերեմ պատի Կրէնու եւ Գրիգորի երկրի:		27	49	
24	11	ԴՅ. բճ. Պահր: Յ. Մբն արարելոյն Բարեղիտի եւ Բարեբնայ: Լ*. Մարտի Երեւանու Կարգեբն:		28	50	
25	12	ԵՅ. բկ. Սրբոց իշխանացն Սահակայ եւ Յովսէփայ, եւ սրբոց վկայիցն Սարգսի եւ Բագոսի: Հ. Թատու (29 օր):		29	51	
	© Մն. Լ. Ժ. 11. Բ. 19: Սկիզբն Խորանի եւ պաղարի:					
26	13	Ուր. զճ. Պահր: Տ. Բեղիւնի Կրէ (29 օր):		1	52	
27	14	Շր. զկ. Սրբոցն Մեծին Ներսէսի հայրապետին մերոյ եւ Խաղայ եպիսկոպոսին:		2	53	
28	15	† Կիր. դճ. Գ. զկնի Հոգեգալստեան: Բարեկենդան պահոց Լուսաւորչի:		3	54	
29	16	ԲՅ. դկ. Պահր: Սրբոցն եպիփանու Կիպրացոյն, Բարեւայ հայրապետին, եւ երկոց աշակերտաց նորին: Լ*. Առաւել:		4	55	

Լատին	ՀԱԶԻՐԱՆ	ՅՈՒՆԻՍ	ՐԷՊԳԻՒԼ ԱԽՐԸ	Գրական	Գրական	
Օր	ՕՐ 30		ՕՐ 29	Ց	Գ	
	Եւ Պարտի եւ Պարտի:					
	ցերեկն 5 ժ. 53 վ. երկարի					
30	17	ԴՅ. աճ. Պահր: Սրբոյն Կոստանդիանոսի Մագաւորին եւ Մօրն նորա Հեղինեայ:		5	56	
1	18	ԴՅ. ալ. Պահր: Լ. Յայ. Ա. Նայ. (30 օր): Տ. Երեւել:		6	57	
2	19	ԵՅ. բճ. Պահր: Սրբոյն Դէոդոտոսի Գաղատացոյն, եւ Թաւրիկեայ բժշկին, եւ եօթն կուսանացն որ յԱնկիւրիա կատարեցն:		7	58	
	© Ա. Կ. Ժ. 13. Բ. 15: Պարտի եւ Պարտի:					
3	20	Ուր. բկ. Պահր. (Ծառերը տերեւով պատուաստելու ժամանակ է):		8	59	
4	21	† Շր. զճ. Գիւտ նշխարաց սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչին:		9	60	
	Տար. հաստատ. Միացեալ Նահանգաց Ամերիկայի 1776					
5	22	† Կիր. զկ. Գ. Կիւրակէ զկնի Հոգեգալստեան: Հարսնի:		10	61	
6	23	ԲՅ. դճ. Սրբոյ վկայիցն Անտոնիոսի, Թէոփիլոսի, Անիբտոսի եւ Փոտիմոսի: Յ. Արտի Կրէնի:		11	62	
7	24	ԴՅ. դկ. Սրբոցն Դանիէլի մարգարէին. եւ երկոց մանկանցն Սեղարայ, Միսարայ եւ Աբեղնարովի: Յ*. Մարտի Երեւանու Կարգեբն:		12	63	
8	25	ԴՅ. աճ. Պահր:		13	64	
9	26	ԵՅ. ալ. Սրբոց Մարգմանացն մերոց Սահակայ եւ Մեսրոպայ:		14	65	
	Տար. բազար. Էսուարտ Է. բագ. Անգլիոյ (1902)					
10	27	Ուր. բճ. Պահր:		15	66	
	© Լ. Լ. Ժ. 16. Բ. 14. Անիւրեքեքի Կարգեբն:					
11	28	Շր. բկ. Սրբոյն Տրդատայ, եւ Աշխէն Տիկնոց եւ Խոսրոպիղիստոյն: Հ. Մարտի Երեւանու Կարգեբն:		16	67	
12	29	† Կիր. զճ. Ե. Կիւրակէ զկնի Հոգեգալստեան: Գիւտ տիոյ Ս. Աստուածածնի: Հարսնի: Յ*. Առաւելուք Պարտի եւ Պարտի:		17	68	
13	30	ԲՅ. զկ. Սրբոցն Կալիստրատոսի եւ քառասուն եւ ինն վրկայիցն, Դուսիանոսի քահանային:		18	69	
	ցերեկն 8 վայրկեան կարճանայ					

Լատին	ԹԷՄՄՈՒՉ	ՅՈՒԼԻՍ	ՃԷՄԱԶԻԼ ԷՎՎԼԼ	Տողակ	Խոսքեր
Օր	ՕՐ 31		ՕՐ 30		
	Սոյն ամսոյ մէջ ցերեկն 56 վայրկեան կարճանայ :				
	Առաջին օր 15 ժ. 12 վ. է, իսկ վերջին օր 14 ժ. 16 վ.				
14	1	ԳՉ. դձ. Սրբոյն Զարարիայ մարգարէին :		19	70
	Հաստատարիւն Հանրապետութեան Ֆրանսայի (1789) .				
15	2	ԳՉ. զկ. Պահր : Յ*. Գէր Տէր Ս. Աստուծոյն :		20	71
16	3	ԵՉ. աձ. Սրբոյն Եղիսէի մարգարէին :		21	72
17	4	Ուր. ալ. Պահր : Տ. Զերէն (30 օր) :		22	73
18	5	Շր. բձ. Սրբոց երկոտասան Առաքելոցն եւ Պօղոսի երեքտասաներորդ առաքելոյն :		23	74
	☉ ՎՉ. Գ. Ե. 5. Գ. 28 : Տօնօրէն արար :				
19	6	Կիր. բկ. Զ. զկնի Հոգեգալտեան : Բարեկենդան պահոց Վարդավառի : Յ. Զերէն (30 օր) :		24	75
20	7	ԲՉ. զձ. Ա. օր պահոց Վարդավառի : Յ*. Սբ. Զերէն Կերէն : Լ. Մարգարէի խոսք :		25	76
21	8	ԳՉ. զկ. Բ. օր պահոց Վարդավառի :		26	77
22	9	ԳՉ. դձ. Գ. օր պահոց Վարդավառի : Լ. Մարգարէի խոսք :		27	78
23	10	ԵՉ. զկ. Գ. օր պահոց Վարդավառի :		28	79
24	11	Ուր. աձ. Ե. օր պահոց Վարդավառի : Յ. Երէն խոսք : Զ. Աբ (30 օր) :		29	80
	☉ յԱրեւել. Գ. 1. Գ. 10. Տ. Պարգէն Լեւոր :				
	☉ Եւ. Լ. Գ. 19. Գ. 20 : Արեւելի արար :				
25	12	Շր. ալ. Յիշատակ Տապանակին հնոյ եւ տօն նորոյս Սուրբ Եկեղեցւոյ : Տ. ճեհնեւ Եկեւ (30 օր) :		1	81
	ցերեկն 24 վ. կարճանայ				
26	13	Կիր. բձ. ՎԱՐԴԱՎԱՐ : Տօն Այլակերպութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի : Լ. Անուշէ՛ Եր Ս. Աստուծոյն :		2	82
27	14	ԲՉ. բկ. Բ. օր Վարդավառի Յիշատակ մտելոց :		3	83
28	15	ԳՉ. զձ. Գ. օր Վարդավառի :		4	84
29	16	ԳՉ. զկ. Գ. օր Վարդավառի :		5	85
30	17	ԵՉ. դձ. Սրբոյն Եսայիայ մարգարէին : Յ. Մարգարէի խոսք : Տ. Եկեւ Երէն Եկեւ Երէն խոսք : Սեղի արար Շիկ արար : Սարգիս Տար. գահ. Վիքոր Էմմանուէլ քալ. խոսիոյ (1900) :		6	86
31	18	Ուր. զկ. Պահր : Ա. Զերէն (30 օր) :		7	87
1	19	Կիր. աձ. Սրբոյն Թադէոսի առաքելոյն եւ Սանդիստայ կուսին : Լ. Օգոստոս : Զ. Մարգարէի խոսք : Սեղի արար : Սարգիս Տար. գահ. Վիքոր Էմմանուէլ քալ. խոսիոյ (1900) :		8	88

Լատին	ԹԷՄՄՈՒՉ	ՅՈՒԼԻՍ	ՃԷՄԱԶԻԼ ԷՎՎԼԼ	Տողակ	Խոսքեր
Օր	ՕՐ 31		ՕՐ 30		
	☉ Ա. Գ. Ե. 4. Գ. 55 : Պարգէն Եր :				
2	20	Կիր. ալ. Բ. զկնի Վարդավառի : Յ. Երէն արար :		9	89
3	21	ԲՉ. բձ. Սրբոյն Կիպրիանոսի եպիսկոպոսին , եւ քառասուն եւ հինգ վկայիցն , եւ սրբոյ կուսանացն՝ Յուստինանայ, Եւփիմայ եւ Քրիստոսիայ :		10	90
4	22	ԳՉ. բկ. Սրբոյն ԱՅՄԱՆԱԳՆԵԱՅ եպիսկոպոսին, եւ տասնաշաղկերտացն եւ հինգ վկայիցն : Ս. Մարգարէի խոսք : Լ. Ս. Պարգէն :		11	91
5	23	ԳՉ. զձ. պահր :		12	92
6	24	ԳՉ. զկ. Սրբոց Նախահարցն՝ Աղամայ, Աբելի, Սեթայ, Ենոպայ, Ենոփայ, Նոյի , Մելքիսեդեկի, Աբրահամ , Իսահակայ, Յակոբայ, Յովսեփայ, Մովսէսի, Ահարօնի, Եղիազարտ, Յեսուայ, Սամուէլի , Սամիսոնի, Յեփթայայ , Իսահակայ, Բարակայ, Գեդէոնի, եւ այլոց սրբոց նախահարց : Լ. Տօն Այլակերպութեան Գերէն : Տ. Արար Երէն Երէն Երէն : Վերջ Շիկ արար :		13	93
7	25	Ուր. դձ. Պահր : Յ. Անուշէ՛ Եր Ս. Աստուծոյն :		14	94
8	26	Շր. զկ. Սրբոց Որդոց եւ Թուանց Ս. Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ Արիստակիսի, Վրդանիսի, Յուսկանն, Գրիգորիսի եւ Դանիէլի : Յ. Սբ. Զերէն Պարգէն :		15	95
9	27	Կիր. աձ. Գ. զկնի Վարդավառի : Յ*. Պարգէն Եր :		16	96
	☉ Լ. Լ. Գ. 14. Գ. 12 : Տօնօրէն արար :				
10	28	ԲՉ. ալ. Սրբոց Մակարայեցւոցն Եղիազարտ քահանային, եւ Շամունայ եւ Եթն որդոց նորին :		17	97
11	29	ԳՉ. բձ. Սրբոց երկոտասան մարգարէիցն՝ Ովսայ, Ամովսայ, Միքիայ, Յովսեփայ, Աբղիու , Նաուամայ, Ամրակուամայ, Յովնանու , Սոփոնայ, Անգեայ , Զարարիայ եւ Մարգարիայ :		18	98
12	30	ԳՉ. բկ. Պահր Յ. Շիկ արար , եւ Բարեկենդան Մարգարէի խոսք :		19	99
13	31	ԵՉ. զձ. Սրբոյն Սոփիայ եւ երկոց դստերացն՝ Պիստոսի, Ելիսի եւ Ագապի :		20	100
	ցերեկն 1 ժամ 4 վայրկեան կարճանայ				

Լատին. Օր	ԻԼՈՒԼ		Յանվար	Գրիգորյան
	Օր 30	ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ		
			Օր 30	
	Սոյն ամսոյ մէջ 1 ժամ 39 վրկ. ցերեկը կարճանայ			
	Առաջին օրը 12 ժ. 36 վ. է իսկ վերջին օրը 10 ժամ 51 վր			
14 1	ԲՉ. գձ.	Սրբոյն Ստեփաննոսի Ունեցւոյն եւ սրբոց վկայիցն Գոհարինեայ, Ծամիրոսի, Տուքիկոսի եւ Ռատիրոսի : Յ. Սէֆէնի Սէնապետոյն եւ Էկեղեցոյն յարեմուտ : Լ. Խաչիւրց :	22	132
	C ՎՋ. Կ. Ժ. 15. Գ. 00. Արեւիկե Կ. Գ. Կ. Դ. Ե. Զ.			
15 2	ԳՉ. զԿ.	Սրբոց մարգարէիցն՝ Եզեկիէլի, Եզրի եւ Զարաթիայ, եւ հօրն Յովհաննու Մկրտչին :	23	133
16 3	ԴՉ. ղՁ.	Պահր :	24	134
17 4	ԵՉ. ղԼ.	Սրբոյն Յովհաննու Կարապետին եւ Յորայ արղարոյն :	25	135
18 5	ՅԸ. ԵՂ.	Պահր :	26	136
	Տար. Գ. Կ. Ը. Օսկար Բ. Բ. Գ. Շուէտ Երոզմէր (1872)			
19 6	ԵՐ. ԵՍ.	Նիկիոյ Ս. Ժողովոյն երեք հարիւր ութն եւ տասն հայրապետաց :	27	137
20 7	ԶԸ. ԵԶ.	Կիր. Բձ. Դ. զկնի Վերափոխման : Բարեկենդան պահոյ Ս. Խաչի : Տ. Է. Զ. (30 օր) :	28	138
21 8	ԻՉ. ԵԻ.	Ծնունդ Ս. Աստուածածնի յԱննայ : Պահր : Յ. Ե. Զ. Դ. Ե. Ս. Արարչոյն : Լ. Մ. Գ. Դ. Ե. Զ. Ը. Թ. Է. Ը. Թ. (30 օր) եւ Կարեմաբ 5664 Բարեպետն Յայ :	29	139
	C Մ. Ե. Լ. Ժ. 16. Գ. 35. Փոքիւն Ե. Կ. Դ. Ե. Զ.			
22 9	ԳՉ. գձ.	Բ. օր պահոց Խաչի : Տ. Րեճէ (30 օր) : Խ. Ե. Զ. Ը. Թ. Է. Ը. Թ. (30 օր) :	1	140
23 10	ԴՉ. զԿ.	Գ. օր պահոց Խաչի : Լ. Ե. Զ. Ը. Թ. Է. Ը. Թ. Կարապետի Պատրիարքոսի Կարապետի :	2	141
24 11	ԵՉ. ղՁ.	Դ. օր պահոց Խաչի : Արարչոյն եւ հարեմուտ, որ է Կ. Դ. Ե. Զ. Ը. Թ. Է. Ը. Թ. Տ. Կ. Դ. Ե. Զ. Ը. Թ. Է. Ը. Թ. Կարապետի Պատրիարքոսի : Բարեպետն Յայ : Բարեպետն Յայ :	3	142
	C Է. Կ. Դ. Ե. Զ. Ը. Թ. Է. Ը. Թ. Տ. Պ. Կ. Դ. Ե. Զ. Ը. Թ. Է. Ը. Թ.			
25 12	Ուր. ղԼ.	Ե. օր պահոց Խաչի :	4	143
26 13	Շր. ԵՂ.	Տօն Եկեղեցոյ ի նաւակատիս սրբոյ Խաչին : Նաւակատիք :	5	144
	Գերեկն 3 ժամ 18 վրկ. կարճանայ			
27 14	Կիր. ԵՍ.	ԽԱՉԵՆՍԻ ԵՎ ԵՂԵՐՍԻ : Յ. Ե. Զ. Ը. Թ. Է. Ը. Թ. Կարապետի Կարապետի եւ պահ :	6	145
23 15	ԻՉ. ԵԻ.	Տօն Խաչի : Յիշատակ մեռելոց :	7	146

Լատին. Օր	ԻԼՈՒԼ		Յանվար	Գրիգորյան
	Օր 30	ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ		
			Օր 30	
	Տար. Երեմի. Բարութ Ա. Թագաւորին փոքրակալի (1883)			
29 16	ԳՉ. ԵԻ.	Տօն Եկեղեցոյ : Լ. Մէսոպոտիա : Կարեմաբ : Է. Ը. Թ. Է. Ը. Թ. Կարապետի Կարապետի : C Ա. Կ. Դ. Ե. Զ. Ը. Թ. Է. Ը. Թ.	8	147
30 17	ԴՉ. ղՁ.	Պահր : Տօն Եկեղեցոյ : Լ. Տօն Կրօն, Գրեթեք Կ. Կ. Դ. Ե. Զ. Ը. Թ. Է. Ը. Թ. Կարապետի Կարապետի : Կ. Դ. Ե. Զ. Ը. Թ. Է. Ը. Թ. Կարապետի Կարապետի : Կ. Դ. Ե. Զ. Ը. Թ. Է. Ը. Թ. Կարապետի Կարապետի :	9	148
1 18	ԵՉ. ղՁ.	Տօն Եկեղեցոյ : Լ. Կարեմաբ : Կ. Դ. Ե. Զ. Ը. Թ. Է. Ը. Թ. Կարապետի Կարապետի :	10	149
2 19	Ուր. ղԼ.	Պահր : Տօն Խաչի :	11	150
3 20	Շր. ղԼ.	Տօն Խաչի : Յ. Ե. Զ. Ը. Թ. Է. Ը. Թ. Կարապետի Կարապետի :	12	151
4 21	Կիր. ԵՍ.	Բ. զկնի Խաչի : Բարեկենդան պահոց Վարապայ Խաչի :	13	152
5 22	ԲՉ. զԿ.	Պահր : Սրբոյն Մամասայ, Փիրիկտիմոնի եւ Սիմէոնի Սիւնակեցոյն : Լ. Ս. Ե. Զ. Ը. Թ. Է. Ը. Թ. Կարապետի Կարապետի : Կ. Դ. Ե. Զ. Ը. Թ. Է. Ը. Թ. Կարապետի Կարապետի :	14	153
6 23	ԳՉ. ԵԻ.	Պահր : Սրբոց կուսանացն Փեփրոնեայ եւ Մարանեայ, եւ Շուշանայ դատեր Մեծին Վարդանայ : Յ. Ե. Զ. Ը. Թ. Է. Ը. Թ. Կարապետի Կարապետի :	15	154
7 24	ԴՉ. ղՁ.	Պահր : Յ. Ե. Զ. Ը. Թ. Է. Ը. Թ. Կարապետի Կարապետի :	16	155
	C Լ. Ե. Կ. Դ. Ե. Զ. Ը. Թ. Է. Ը. Թ. Կարապետի Կարապետի :			
8 25	ԵՉ. ղՁ.	Պահր : Սրբոց հայրապետացն Բարադամու, Աննիմոսի եւ Երանոսի :	17	156
9 26	Ուր. ղԼ.	Պահր :	18	157
10 27	Շր. ղԼ.	Սրբոց Գեորգայ զօրավարին, եւ Աղոկտոսի եւ Թումանոսի Երզնկայի :	19	158
11 28	Կիր. ԵՍ.	Գ. զկնի Խաչի : Տօն Վարապայ սրբոյ Խաչի : Ա. Կիրակէ ԵՍԻ Զարաթուց : Լ. Ե. Զ. Ը. Թ. Է. Ը. Թ. Կարապետի Կարապետի :	20	159
12 29	ԲՉ. ղՁ.	Սրբոյն Դաւիթ Դղնեցոյն, եւ սրբոց վկայիցն Զամբէոսի եւ Զամբէոսի :	21	160
13 30	ԳՉ. զԿ.	Սրբոյն Եւստարէոսի, եւ կնոջ նորա Թէոփիստայ եւ Երկուց որդոցն, եւ սրբոց կուսանացն Երմանեայ եւ Ներսիսիայ : Յ. Տօն Կրօն Գրեթեք Կ. Կ. Դ. Ե. Զ. Ը. Թ. Է. Ը. Թ. Կարապետի Կարապետի : Տ. Կ. Դ. Ե. Զ. Ը. Թ. Է. Ը. Թ. Կարապետի Կարապետի :	22	161
	C ՎՋ. Կ. Ժ. 21. Գ. 24. Կ. Կ. Դ. Ե. Զ. Ը. Թ. Է. Ը. Թ.			
	Գերեկն 4 ժամ 16 վայրկեան կարճանայ			

Լատին.	ԹԵՐԻՆԻ ԷՎՎԷԼ	ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ	ՇԱՊԱՆ	Տարիաց	Կարգի
Օր	ՕՐ 31		ՕՐ 30		
	Սոյն ամսոյ մէջ ցերեկն 1 ժ. 18 վայրկեան կարճանայ :				
	Առաջին օր 10 ժ. 56 վ. է, իսկ վերջին օր 9 ժ. 38վ.				
14	1	ԴՂ. բձ. Պահր: Յ. Առաջին օրը:		23	162
15	2	ԵՂ. բկ. Սրբոց իշխանացն Սահակայ եւ Համազասպայ: Լ. Թերեայ Կառն:		24	163
16	3	Ուր. գձ. Պահր:		25	164
17	4	Շր. գկ. Սրբոց եօթանասուն եւ երկու աշակերտաց Բս.ի:		26	165
18	5	Ժ Կիր. դձ. Դ. զկնի Խաչի. երկրորդ կիրակէ Եօթն շաբաթուց, Հարսանիք: Լ. Դաւթն Կառն: Տ. Մերեհ Կէտէ:		27	166
19	6	ԲՂ. դկ. Սրբոցն Փոկասու հայրապետին եւ Երանոսի հետեւողին առաքելոց:		28	167
	Տար. գահ. Բարսու Ա. բագ. Փոքրակալի (1839)				
20	7	ԴՂ. աձ. Սրբոց կուսանացն Թեկղի, Վառվառեայ եւ Պերդիբեայ: Տօ. Սահ (30 օր): Տ. Պաւլ Կառն:		29	168
21	8	ԴՂ. ալ. Պահր: Հ. Խեղմ (30 օր):		30	169
	⊕ ԾՆ. Լ. ի. 7. ր. 56: Զուլ եւ պա Կառն: օր				
22	9	ԵՂ. բձ. Սրբոցն Պանդալէոնի բժշկին, Երմոյեայ քահանային եւ Եւպարսեայ կուսին: Տ. Շաղ (30 օր): Յ. յո. Սահ (30 օր):		1	170
23	10	Ուր. բկ. Պահր:		2	171
24	11	Շր. գձ. Սրբոցն Թարգմանչաց վարդապետացն մերոց, Եղիշէի, Մովսիսի քերթողին, Դաւթի անյաղծ փիլիսոփային, Գրիգորի Նարեկացւոյն եւ Ներսէսի Կլայեցւոյն: Լ. Ռեգն Կէտէ Կերպուցի:		3	172
	⊙ Է Կերպուց, ի. 7. ր. 12: Տ. Պաւլ Կառն:				
25	12	Ժ Կիր. գկ. Ե. զկնի Խաչի: Երրորդ կիրակէ Եօթն շաբաթուց: Հարսանիք:		4	173
26	13	ԲՂ. դձ. Գիւտ Նշարաց սրբոյն Գրիգորիսի Աղուանից կաթողիկոսին, եւ սրբոց հարցն Թաթայ, Վարոսի եւ Քուսասու, Անտոնի եւ Կրօնիղեայ, եւ Եօթն խոտանարակացն որք յիննակնեայ վանսն կատարեցան:		5	174
	Յերեկն 4 ժամ 52 վրկ. կարճանայ				
27	14	ԴՂ. դկ. Սրբոց առաքելոցն Անանիայի, Մատթէի, Բառնարայ, Փիլիպոսի, Յովնանու, Շիղայի եւ Սեղուանոսի:		6	175
28	15	ԴՂ. աձ. Պահր: Լ. Առաջին Սէնէ եւ Յորայէ:		7	176
29	16	ԵՂ. ալ. Սրբոյն Գիորնեսիոսի արիսպագացւոյն, եւ սրբոց առաքելոցն Տիմոթէոսի եւ Տիտոսի: Յ. Դաւթն Կառն:		8	177
	⊕ Ա. ի. ի. 12. ր. 45: Աղուց Կառն:				
30	17	Ուր. բձ. Պահր: Ա. Դաւ (30 օր):		9	178
31	18	Շր. բկ. Սրբոց աւետարանացն Մատթէոսի, Մարկոսի,		10	179

Լատին.	ԹԵՐԻՆԻ ԷՎՎԷԼ	ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ	ՇԱՊԱՆ	Տարիաց	Կարգի
Օր	ՕՐ 31		ՕՐ 30		
	Ղուկասու եւ Յովնանու: Յ. Դաւթն Կառն: Տ. Դոյ Կառն:				
1	19	Ժ Կիր. գձ. Զ. զկնի Խաչի: Զորրորդ կիրակէ Եօթն շաբաթուց, Հարսանիք: Լ. Նախէքէ եւ Տօ Կառն: օր:		11	180
2	20	ԲՂ. գկ. Սրբոցն Ղուկիանոսի հարիւրապետին, եւ Յովսեփայ Աստուածածորն, եւ Յովսեփայ Արեմաճացւոյն, եւ Զարեկավին Քրիստոսի Ղազարու, եւ քերցն Նորա Մարտայի եւ Մարիամու: Յ*. Մարտայ Կառն:		12	181
3	21	ԴՂ. դձ. Սրբոցն Թէոդիտոսի քահանային եւ Ջենոնի զինաւորին, եւ Մակարայ, Եղորսեայ եւ Ռամելայ: Լ*. Յիւրեհ Կառն:		13	182
	Տար. գահ. Նիփոյա Բ. կայսեր Ռուսիոյ (1894)				
4	22	ԴՂ. դկ. Պահր:		14	183
5	23	ԵՂ. աձ. Սրբոց Խարիթեանցն, եւ սրբոց վկայիցն Արտեմայ եւ Քրիստափորի, եւ երկուց կանանցն Կալինիկեայ եւ Ակիլինեայ: Տ. Պերեհ Կէտէ:		15	184
	⊕ Լ. ի. ի. 12. ր. 31: Պայտ օր:				
6	24	Ուր. ալ. Պահր:		16	185
	Տարեգարծ Ծննդեան Օգոստափառ				
	ՍՈՒՎԹԱՆ ԱՊՏ-ԻԿ-ՀԱՄԻՏ Բ. ԿԱՅՍԵՐ ԹՈՒՐԿԻՈՅ				
	1258 Շաղ 16, 1842 Սեպտեմբեր 10				
7	25	Շր. բձ. Սրբոց երկոտասան վարդապետացն Ռեթէոսի, Դիոնիսիոսի, Սեդրեստրոսի, Աթանասի, Կիւրղի երուսաղիմացւոյն, Եփրեմի Խուրին Ասորոյ, Բարսղի Կեսարացւոյն, Գրիգորի Նիւսացւոյն, Գրիգորի Աստուածարանին, Եպիփանու Կիպրացւոյն, Յովնանու Ոսկերեանին եւ Կիւրղի Աղեքսանդրացւոյն:		17	186
8	26	Ժ Կիր. բկ. Է. զկնի Խաչի: Գիւտ Խաչ: Հինգերորդ կիրակէ Եօթն շաբաթուց: Հարսանիք: Յ*. Դաւթն Կառն:		18	1
9	27	ԲՂ. գձ. Սրբոցն Անաստասայ քահանային, եւ Վարոսի, Թէոդիտայ եւ որդոց նորա, եւ որք ընդ նմա կատարեցան:		19	2
	Տար. ծննդ. Կառն: Է. բագ. Անգլիոյ (1841)				
10	28	ԴՂ. գկ. Սրբոց Հիպիլիբեանց, որք ի Սամուստ կատար:		20	3
11	29	ԴՂ. դձ. Պահր:		21	4
	Տար. ծննդ. Վիքր. Լամանուէյ Գ. բագ. իսպաիոյ (1869)				
12	30	ԵՂ. դկ. Սրբոցն Սեւերիանոսի Սերաստացւոյն, Բարեայ ձերուսուոյն եւ ունեան չորից աշակերտաց նորին:		22	5
	⊕ Վ. ի. ի. 7. ր. 56: Հաղմ Կառն:				
13	31	Ուր. աձ. Պահր:		23	6
	Յերեկն 5 ժամ 34 վրկ. կարճանայ				

Լ. ամիս	Օր	ԹՇՐԻՆԻ ՍԱՆԻ	ՆՈՅՄԲԵՐ	ԲԱՄԱԶԱՆ	Տասնկ	Գրառ	
		ՕՐ 30		ՕՐ 29			
		Այս ամսոյ մէջ 22 վրկ. ցերեկը կարճանայ					
		Առաջին օր 9 ժ. 36 վ. է իսկ վերջին օր 9 ժամ 14 վր.					
14	1	Շք. աղ. Սրբոյն Յովհաննու Ոսկեբերանին	Յ. Կարայէ	24	7		
15	2	† Կիր. բձ. Ը. զկնի խաչի վեցերորդ կիւրակէ եօթն շաբաթուց	Հարսանիր :	25	8		
16	3	ԲՅ. բկ. Սրբոյն Ստեփաննոսի Հռոմայ հայրապետին	եւ քահանայիցն	26	9		
17	4	ԴՅ. զձ. Սրբոյն Ակիփսիմեայ եպիսկոպոսին	Յովսեփայ քահանային	27	10		
18	5	ԴՅ. զկ. Պահր :		28	11		
19	6	ԵՅ. զձ. Սրբոց հայրապետացն Մետրոփանոսի	Աղեքսանդրոսի եւ Պողոսի խոստովանողին	29	12		
20	7	Ուր. զկ. Պահր :	Հ. Բարդէ (30 օր) :	30	13		
		☉ Եւ. Լ. յ. 2. ր. 26: Խնամ եւ Գեղար օր					
21	8	Շք. աձ. Սրբոց հրեշտակապետացն Գարրիէլի եւ Միրայէլի	եւ ամենայն երկնային զօրաց	1	14		
22	9	† Կիր. աղ. Թ. զկնի խաչի	եօթներորդ կիւրակէ եօթն շաբաթուց	2	15		
23	10	ԲՅ. բձ. Սրբոյն Մելիտոսի Անաիրոյ հայրապետին	Մինասայ եգիպտացւոյն	3	16		
		Տար. գահ. վիլիելմինա բագուելոյն Հալանուայի (1810)					
		☉ Աղեքսանդր. յ. 3. ր. 8: Տ. Պարգէ Գովգ					
24	11	ԴՅ. բկ. Սրբոյն Դեմետրեայ վկային	եւ Բասիլիկոսի քահանային	4	17		
25	12	ԴՅ. զձ. Պահր :	Յ. Յակոբոս սրբաբան, Տձ եւ Գեղար :	5	18		
26	13	ԵՅ. զկ. Սրբոյն Գուրիասայ	Սամուելասայ եւ Աբդայ սարկաւազին	6	19		
		Յերեկն 5 ժամ 50 վրկ. կարճանայ					
27	14	Ուր. զձ. Պահր :	Յ. Փիլիպոս սրբաբան եւ Բարդէ (30 օր) :	7	20		

Լ. ամիս	Օր	ԹՇՐԻՆԻ ՍԱՆԻ	ՆՈՅՄԵՐ	ԲԱՄԱԶԱՆ	Տասնկ	Գրառ	
		ՕՐ 30		ՕՐ 29			
28	15	Շք. զկ. Սրբոց առաքելոցն Անդրէի եւ Փիլիպպոսի	Յ. Սեդրակ	8	21		
		☽ Ա. Կ. յ. 7. ր. 5: Պարգ եւ Գեղար :					
29	16	† Կիր. աձ. Ժ. զկնի խաչի	Բարեկենդան պահոց Յիսնակաց	9	22		
30	17	ԲՅ. աղ. Ա. օր պահոց Յիսնակաց		10	23		
1	18	ԴՅ. բձ. Բ. օր պահոց Յիսնակաց	Լ. Դեկտեմբեր : Տ. Իւլի	11	24		
2	19	ԴՅ. բկ. Գ. օր պահոց Յիսնակաց		12	25		
		Տար. գահ. Յրահմ յօգեճ կալս. Աւար. Հունգ. (1848)					
3	20	ԵՅ. զձ. Դ. օր պահոց Յիսնակաց		13	26		
4	21	† Ուր. զկ. Ե. օր պահոց Յիսնակաց	Ընծայումն Ս. Աստուածածնի երկր ամաց	14	27		
5	22	Շք. զձ. Սրբոյն Գրիգորի Սրանելագործին	Նիկողայոսի հայրապետին եւ Միլոնոսայ եպիսկոպոսին	15	28		
		☉ Լ. Լ. յ. 5. ր. 7: Հարգում եւ անքրտ :					
6	23	† Կիր. զկ. Ա. Յիսնակաց Հարսանիր	Լ. Նիկողայոսի հայրապետին	16	29		
7	24	ԲՅ. աձ. Սրբոց կուսանացն	Յուլիանեայ եւ Վասիլուհոյ	17	30		
8	25	ԴՅ. աղ. Սրբոյն Դուքիանոսի քահանային	Տարագրոսի, Պրորոսի, Անդրոնիկոսի վկայիցն	18	31		
		Տար. գահ. վիլիելմինա բագուելոյն Հալանուայի (1810)					
		☉ Աղեքսանդր. յ. 3. ր. 8: Տ. Պարգէ Գովգ					
9	26	ԴՅ. բձ. Պահր :		19	32		
10	27	ԵՅ. բկ. Սրբոյն Կղէմայ հայրապետին	եւ Բագարատայ Տոնոմենայ եպիսկոպոսին	20	33		
11	28	Ուր. զձ. Պահր :		21	34		
		☽ Վ. Կ. յ. 21. ր. 17: Յարգում եւ անքրտ :					
12	29	† Շք. զկ. Սրբոց Առաքելոցն	եւ առաջին Լուսաւորչացն	22	35		
13	30	† Կիր. զձ. Բ. Յիսնակաց	Հարսանիր :	23	36		
		Յերեկն 5 ժամ 53 վայրկեան կարճանայ					

Լատին		ՔՆԱՆՈՒՆԻ ԷՎՎԷԼ	ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ	ՇԷՎՎԱԼ	ՕՐ 30	Տսնկաց	Գառք
	Օր	Սոյն ամսոյ մինչեւ 13 ցերեկն 8 վ. երկարի					
		Առաջին օրը 9 ժ. 16 վ է իսկ վերջին օրը 9 ժ. 5 վ					
14	1	ԲՅ. ղԿ.	Սրբոցն Գենարիոսի եպիսկոպոսին, եւ Մերկերիոսի զինաւորին, Յակովկայ եւ Իրաւախաւոսյ վկայիցն: Յ. Նաւայ Բարբարէն: Հ. Խաւաւայ, որ է Գաւրիլ զայրաւ:	24	37		
15	2	ԳՅ. աճ.	Սրբոցն Կուռնելիոսի հարիւրապետին եւ Շմաւոնի ազգականին Գրիստոսի, եւ Պօղիկարպոսի հայրապետին Ջմիւռնիոյ, եւ վկայիցն: Յ. Աբգայրայ Բարբարէն:	25	38		
16	3	ԳՅ. աԿ.	Պահր: Յ. Սահայրայ Բարբարէն:	26	39		
17	4	ԵՅ. բճ.	Սրբոց հարցն Եգիպտացոց Պօլոսի, Պօղայ, Մակարայ, Եւագրի, Յովհաննու Գրնեցոյն, Յովհաննու Կարճասակին, Նելոսի, Արսենի, Սիսիանու, Դանիէլի, Սըրպպիոնի, Մակարիոսի, Պիմէնի եւ այլոյ սրբոց հարցն: Յ. Վաւաւայ Կահն: Տ. Գարբէն Կահն:	27	40		
18	5	Ուր. բԿ.	Պահր: Յ. Հօբ Սարայ:	28	41		
19	6	Շր. գճ.	Սրբոցն Նիկողայոսի Ջմիւռնացոյ սրանչելագործ հայրապետին: Յ. Նիկողայոսի հայրապետէն: Տա. Բարայ (30 օր) ⊕ Ծն. Լ. յ. 22. ր. 53: Խաւաւայ-Յիւն օրոյ:	29	42		
		Տօն անուան Նիկոլա Բ կայսեր Ռուսիոյ					
20	7	Կիր. գԿ.	Գ. Յիսնակաց: Բարեկենդան պահոյ Ս. Յակոբայ: Տ. Շեղեւ (30 օր) Եւ Բարայ զայրաւ, երեք օր: Հ թիբէն (29 օր):	1	43		
21	8	ԲՅ. դճ.	Պահր: Սրբոցն Մինասայ, Երմոզինեայ եւ Գրարոսի, կամաւոր աղբատացն՝ Յովհաննու եւ Ալեքսիանոսի: Յայր. Բարայ (30 օր):	2	44		
22	9	Կիր. ղԿ.	Պահր: Յղուծիւն Ս. Աստուածածնի յԱննայէ: Եւ Յաննայ*: ⊕ յԱյնչեղիւն, յ. 10. ր. 40: Տ. Պարբէն Կահն:	3	45		
23	10	ԳՅ. աճ.	Պահր: Ջիւնաւոր Եւ արեւորայ յՅեղեղբ, ցերեկի պահէ երեւել եւ Կիւրեղ Կարճաւու: Տ. Ջիւնեղբ, Կահն Կիւրեղայ, որ է Կիւրեղ Կարճաւորայ Ա. Կահն յճր: Գարբէն:	4	46		
24	11	ԵՅ. աԿ.	Պահր: Սրբոցն Եւստորատիոսի, Օգենիտոսի, Եւզինէոսի, Ովրեստէսի եւ Մարդարիոսի:	5	47		
25	12	Ուր. բճ.	Պահր: Լ*. Ծնաւոր Յիսնայ Գրիստոսի: Յ*. Սղբերտէն Կիւրեղայ:	6	48		
26	13	Շր. բԿ.	Սրբոցն Յակոբայ Մձրնայ հայրապետին, Մարուզէի ճգնաւորին եւ Միլիտոսի եպիսկոպոսին Լ. Սրբեղանի Սրբեղանի:	7	49		
		Տար. ճնկ. Եօրկիսա Ա. բագա. Յանաստանի (1845):					

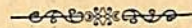
Լատին		ՔՆԱՆՈՒՆԻ ԷՎՎԷԼ	ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ	ՇԷՎՎԱԼ	ՕՐ 30	Տսնկաց	Գառք
	Օր	ցերեկն 8 վ. երկարի					
27	14	Կիր. գճ.	Գ. Յիսնակաց, Հարսանիր: Լ*. Յանաւոր Կահն:	8	50		
		⊕ Ա. յ. յ. 23. ր. 17: Փիլիպոս Կահն:					
23	15	ԲՅ. գԿ.	Սրբոց հայրապետացն Իզնատիոսի եւ Աղդէի, եւ Մարուծայի եպիսկոպոսին: Լ. Մարուծայ Բիբլիէն:	9	51		
29	16	ԳՅ. դճ.	Սրբոցն Թէոպոմպայ եպիսկոպոսին, եւ Թէոպոմպայ վկային, եւ չորից զինուորացն Բաստի, Եւսեբի, Եւսեբի եւ Բասիլիդեայ: Ա. Արայ (30 օր): Հ Ծն Կահն Կարճաւոր:	10	52		
30	17	ԳՅ. ղԿ.	Պահր: Յ. Դանիէլ Կահն:	11	53		
31	18	ԵՅ. աճ.	Սրբոց կուսանացն Ինդոսի եւ Դոմնայի, եւ Գղեղիկոսի քահանային, եւ եւրկուց բիւրոցն: Լ. Սերբերտէն Հանայ հայրապետէն:	12	54		
	19	Ուր. աԿ.	Պահր: Լ. Յանաւոր Ե Տարբար 1904 Խաւաւայ Բարբարէն Ե յոն յանաւոր Տարբար:	13	55		
	20	Շր. բճ.	Նախավկայ եւ ի Բրիտոսս անդրանիկ հաւատացեալ սրբոցն Արարու:	14	56		
	22	Կիր. բԿ.	Ե. Յիսնակաց: ⊕ Լ. յ. յ. 15. ր. 15: Ջիւնեղբ Կահն:	15	57		
	22	ԲՅ. գճ.	Սրբոցն Արարհամու եւ Խորենայ, եւ անարծաթ թճղացն Կոզմայի եւ Դամիանոսի, եւ Աստուածատրոյ վկային:	16	58		
	23	ԳՅ. գԿ.	Սրբոցն Դաւթի մարգարէին եւ Յակոբայ առաքելոյն	17	59		
	24	ԳՅ. դճ.	Պահր Լ*. Յանաւոր Տարբար: Յ. Ջրարայ Ծնոր:	18	60		
	25	ԵՅ. ղԿ.	Սրբոցն Ստեփանոսի նախասարկաւազին եւ առաջին մարտիրոսին: Յ*. Ծնաւոր Տարբար Կահն: Կահն Ե Կահն Կահն:	19	61		
	26	Ուր. աճ.	Պահր: Յ*. Բ. օր Ծնորտն:	20	62		
	27	Շր. աԿ.	Սրբոց առաքելոցն Պետրոսի եւ Պօղոսի: Յ*. Գ. օր Ծնորտն Ե Սրբեղանի Սրբեղանի:	21	63		
	28	Կիր. բճ.	Զ. Յիսնակաց: ⊕ Վլ. յ. յ. 14. ր. 14: Սանտաւայ Ե Կահն:	22	64		
	29	ԲՅ. բԿ.	Սրբոց որդոց որոտման, Յակոբայ առաքելոյն եւ Յովհաննու աւետարանչին Բարեկենդան պահոց Ծննդեան:	23	65		
	30	ԳՅ. գճ.	Ա. օր պահոց Ծննդեան:	24	66		
	31	ԳՅ. գԿ.	Բ. օր պահոց Ծննդեան:	25	67		
		ցերեկն 33 վայրկեան երկարի					

ՏԱՐԵՑՈՅՑԻ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ

Մ Ա Ն Կ Ո Ւ Ն Ք

- « Հասաւ քսկիզքն Յունուարին
Կաղանդ բերաւ նոր տարին
Ազգակցաց եւ օտարին
Երկրագործին ու նօտարին
- Վարպե՛՛ս, գիտե՛՛ք, հին տարին
Որո՞նք առին, ո՞ւր տարին ,
« Ծաղկօք, ոսօք զարդարուն
Ի՞նչ գեղեցիկ էր զարուն
Զոր անցուցինք օրն ի բուն
Խաղալով մեզ դաշտերուն
- Վարպե՛՛ս, գիտե՛՛ք հին տարին,
Որո՞նք առին, ո՞ւր տարին »
- « Հապա ամանն, արդարեւ
Ի՞նչ տափուկ էր երբ արեւ
Պայծառ երկնից ի վերեւ
Մեզ շողառաս տար բարեւ .
- Վարպե՛՛ս, գիտե՛՛ք հին տարին
Որո՞նք առին, ո՞ւր տարին »
- « Յետոյ առնն ցրտունչ
Յորում տերեւ փունջ առ փունջ
Թափեցան մեզի ի մամունջ
Անտառաց մեզ, լուռ ու մունջ
- Վարպե՛՛ս, գիտե՛՛ք հին տարին,
Որո՞նք առին, ուր տարին » :

« Երկար տեսց դեկտեմբեր
 Յերկնից ալ ձիւն կը բափեր
 Մինչ կաղանդին պտղաբեր
 Կ'սպասեինք անհամբեր
 — Վարպե՛տ, գիտե՞ք, հին տարին,
 Որո՞նք առին, ո՞ւր տարին » :

Վ Ա Ր Պ Ե Տ Ն

— « Անմեղ մանկունք , ջինջ սրտեր ,
 Ու այսօր շուրջս եք պատեր ,
 Ո՞ւր գնաց տարին , չեմ գիտեր ,
 Զայդ մի միայն գիտե Տե՛ր .
 — Կ'անցնին աւուրք , տարի դա՛ր ,
 Դուք խայտաղակ անդադար » :

Կեանք , լոյս , ծրնողք , Տարի Նոր ,
 Ամեն պարտիք դուք Անոր
 Ու ձեր վրայ ամեն օր
 Հեղու իւր գութն ու շնորհ
 — Կ'անցնին աւուրք , տարի դար
 Զ'Այն օրհնեցեք անդադար :

— Դուք ալ սիրոյ եք ծրնուց
 Տերն է հոգւոյն սուրբ որնուց
 Ուր որ չիք սեր՝ մեղաց գունդ
 Կուգան մեր սիրտն հանել բունդ
 — Կ'անցնին աւուրք տարի դա՛ր ,
 Դուք սիրեցեք անդադար :

— Ամեն գործի կատարման
 Առաքինութիւն է պայման
 Գանձ մ'է որ — գանձ անքման —
 Ոչ չափ ունի , ոչ սահման :

— Կ'անցնին աւուրք տարի դա՛ր ,
 Բարիք բրեք անդադար :

Մեր բարեգութ ՍՈՒԼԹԱՆԻՆ
 Ձեռաց՝ որք ձեզ հոգ տանին
 Հայցեցեք որ երկնային
 Տիրոջ աչերն հասն նային :
 — Կ'անցնին աւուրք , տարի դար ,
 Աղօթեցեք անդադար :

ԱՂԵՔՍ. Գ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ՍՈՏՆԻՆ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ

Տիկնա՛յք ,

Ձեմ կարծեր որ ձեր արժանապատուութեան դըպ-
 չիմ և զձեզ բարկացնեմ , եթէ համարձակիմ յայտ-
 նել թէ շատ կը յարգեմ այն կիներն որք աշխատա-
 սէր են եւ կը գործեն օրն ի բուն :

Սողոմոն իմաստուն իր Առակաց մէջ կ'ըսէ . « Կին
 ժրագլուխ եթէ ոք գտանիցի , պատուականագոյն է
 այնպիսին քան զականս պատուականս » : Կ'երեւի թէ
 հին դարուց մէջ ալ ժրագլուխ կին գտնելը դժուար
 էր : Դարձեալ միեւնոյն իմաստունն ուրիշ տեղ մը
 կ'ըսէ . « Կին ժրագլուխ պսակ է առն իւրում » :

Կը լսէ՞ք , ո՛վ տիկնայք , որքան կը բարձրացնէ ի-
 մաստունն՝ ժրագլուխ կիները , նախամեծար կ'ընտրէ
 զանոնք օղերէ , մատանիներէ , գայուերէ , մանեակ-
 ներէ , ապարանջաններէ և մէկ բառով համայն ու-
 կի զարդերէ , և մինչեւ իսկ կը յանդգնի ժրագլուխ

կնոջմէ պսակ հիւսել և զայն էրկանը գլուխը անցընել, կատարելապէս կը ձայնակցիմ իմաստունին, եւ պիտի առաջարկէի որ զարդասէր կանայք իրենց գըլխարկներուն մէջ մէյմէկ թռչուն դնելու տեղ՝ մէյմէկ ժրագլուխ կին նստեցնեն: Եւ եթէ կարելի չըլլար այս՝ իբրեւ խորհրդանշան աշխատասիրութեան իրենց պարանոցէն մէկ մէկ աւել կախէին և իրենց գլուխն ալ մէկ մէկ կաթսայ անցունէին: Այսքան կը պաշտեմ գործունեայ կիներն՝ զորս ոչ նուազ պատուով մը կը յարգէր, կը մեծարէր եւ մանաւանդ մեզ կը յանձնարարէր Աստուածաշունչին արդարութեան ատեանին նախագահն, Վսեմ. Սողոմոն էֆէնտին, որ ականջը խօսի, ամէն կորդեան հանգոյց զմեղիով կը կտրէր և յետոյ երբ զմեղին բթանար՝ մեզի կըլլեցունելու կ'աշխատէր սա բացագանչութիւնը թէ « Ունայնութիւն ունայնութեանց, ամենայն ինչ ընդունայն է »:

Դո՛ւք էք տիկնայք որ տուներ կը կործանէք:

Դո՛ւք էք տիկնայք որ տուներ կը շինէք:

Պիտի խնդրէի Աստուծմէ քանի մը վայրկեանի համար կնիկ ըլլալ և զձեզ չվիրաւորելու համար ըսել թէ՛ մենք ենք որ տուներ կը կործանենք, մենք ենք որ տուներ կը շինենք: Կը տեսնէ՞ք որքան ծանր զոհողութեանց յանձնառու կ'ըլլամ որպէսզի կարենամ ձեզի հետ անաչառաբար խօսիլ առանց ձեր արժանապատուութեան դպչելու:

Ի բաց յինէն կարծել թէ դուք գործունեայ չէք, դուք աշխատասէր չէք, այսու ամենայնիւ ներեցէք ինձ քիչ մը կարծել թէ կը գտնուին նաեւ կանայք որք կ'աշխատին չաշխատելու: Այդ կանայք եթէ քանի մը վայրկեան աւել ածեն « օրն ի բուն պարսպ

չանցուցի » կ'ըսեն, ու մինչեւ երեկոյ դաշնակ կը զարնեն:

Ներկայացնեմ՝ եթէ չէք վշտանար, այդ դասու վերաբերեալ կին մը:

Կինն անկողնոյ զգեստով բազմոցին վրայ կը քնանայ գլուխը բարձին կռթնցուցած: Գուլպաներն իսկ անցուցած չէ ոտքն — ոտնն աւելորդ է կարծեմ, որովհետեւ գլուխը չանցուիր գուլպան — երեսն լուացած չէ, մազերը ցիրուցան են: Առջեւը դրուած սեղանին վրայ կը տեսնուին պիզիի թուղթեր, թէյի գաւաթներ. մէկ միլիոն սպառած սիկառներ, գնդասեղներ, սկաւառակի մը մէջ կարագ, հացի փշրանք, Նորմալի կտորներէն քանի մը ձայնագիրներ, կտոր մ'ապուխտ, քիչ մը սանրեխա, Պորտոյի գինւոյ պարպած շիշ մը, քանի մը կոճակներ, քիչ մը պանիր, էրիկ մարդու բաճկոն մը, Մայսա մը և կարծեմ քիչ մըն ալ խալխաւ:

— Մարգրիտ, Մարգրիտ, կը ձայնէ այրն:

—

— Մարգրիտ, չելլե՞ս, կերակուրի պիտի իջնանք: Մարգրիտ յօրանջելով հազիւ կրնայ բանալ աչքերն ու — Թո՛ղ չես տար որ քիչ մը քնանամ, կ'ըսէ:

— Քնանալու ժամանակ է:

— Ժամանակն ինչ է, քունդ գալուն պէս կը քնանաս:

— Տէ՛ր ողորմեա:

— Էրիկ մարդիկ խըյանէթ են վէսէլամ, ի՞նչ անուշ անուշ կը քնանայի կոր:

— Ել հագուէ՛, ու սըւոնք ժողվէ:

— Սպասուհին չէ՞ ժողված, շատ ծոյլ կնիկ է սա Անթառամը: Անհոգ կնիկ մ'է: Հանըմը այսօր յոգ-

նեցաւ , քիչ մը կը քնանայ կոր երթամ վերը ժող-
վեմ ըսել չկայ մի :

— Ի՞նչ գործ կար այսօր :

— Տունին գործը կը լմննայ մի... էրիկ մարդիկ
չիյտեն որ... :

— Ըսէ որ գիտնամ :

— Տունի գործ իչտէ , սա ժողվեմ , նա տեղա-
ւորցնեմ ըսես նէ՛ իրիկուն կ'ըլլայ : Օրերն ալ կարճ
են : կը կարծես ուր մինչեւ իրիկուն պարապ կը նըս-
տինք , այսօր հոգիս ելաւ :

— Ի՞նչ ըրիր :

— Ի՞նչ պիտի ընեմ... բաճկոնիդ կոճակները
բողբեր էր... :

— Է՛յ... :

— Կոճակ կարեցի :

— Նտքը... :

— Դերձան ճարեցի :

— Ուրի՞չ :

— Ասեղ առի :

— Յետո՛յ :

— Սկսայ կարել մէկիկ մէկիկ :

— Ի՞նչ եղաւ ասկէց :

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ , բաճկոնդ կարեցի իչտէ :

— Մինչեւ իրիկուն տեւեց :

— Կը նայիմ որ թօհաֆ կը խօսիս . կոճակ է ,
դերձան է , ասեղ է , մէկիկ մէկիկ կարել է , ժամա-
նակ է կ'անցնի . էրիկ մարդ չէ՞ք մի , ասանկ բաներէ
խապար չունիք . կը կարծէք որ կոճակները առնե-
լուդ պէս թուքով կը փակցնես կը լմննայ կ'երթայ .
վեց կոճակ կարելը բան մը չէ ամա , գործ է վեր-
ջապէս :

— Ուրիչ ի՞նչ գործ կար որ :

— Ի՞նչ գիտնամ . սա տունի գործը կը լմննայ :

— Չամաչը՞ր կար :

— Չամաչը՞րն է միայն տունի գործը , տունի գոր-
ծը կը լմննայ . վախ որ խըյմէթ չիյտէք :

— Աս փշրանքնե՞րն ինչ են հոս :

— Հաց ալ պիտի չուտէինք գահէր :

— Չայի գաւաթները :

— Չայ ալ չպիտի խմէինք գահէր :

— Է՛յ սա նօթա՞ն :

— Բիանօ ալ չպիտի զարնէինք գահէր . էլպէթտէ
մարդ չէ՞ս մի , քիչ մընալ էյլէնմիչ ըլլալ կ'ուզես :

— Է՛յ սա ապո՞ււխտը , գինի՞ն , խավեա՞րը :

— Սանկ քիչ մը խահվալթը՞ ալ չպիտի ընէիք
գահէր :

— Աս Մայտա՞ն :

— Գի՞րք ալ չկարդանք :

— Է՛յ սա թուղթերը :

— Չըսե՞ս որ թուղթ ալ չխաղանք :

— Լեփլեցուն սիկառաները :

— Լեռնէն եկանք գահէր . սիկառա՞ ալ չխմենք
գահէր , վախօր խըյմէթ չիտես... սէրթ մարդ ես ,
սէ՛րթ , քուկին խօշըթ գալու էր որ կնիկս աղւոր էյ-
լէնմիչ եղէր է տէյի :

— Ո՞վ կար :

— Մա՛րդ ալ չիգար տունս... քովի աղջիկները
եկան , քիչ մը պեզիկ խաղացինք , բարթին մէկ մէ-
ճիտիչէի :

— Աֆէրիմ , աֆէրիմ :

— Վաճառելու էի գահէր , ի՞նչ գիտնամ :

— Ելի՞ր կերակուր ուտենք :

— Կերակուր ուտելու իչտա՞հ մնաց որ : Անանկ
ալ հավէսով մը կարեցի բաճկոնդ որ իրիկուն գաս

նէ՛ ֆֆէրի՛մ կնիկս , ըսես տէյի , վախ որ խըյմէթ չիյտէք :

— Երթանք ուտենք :

— Դո՛ւն գնա կեր , ես աս տեղուանքը ժողվեմ , դիմացինները պիտի գան աս գիշեր . հէմ ես քեզի բան մը ըսե՞մ , Անթուանէթը վռնտելու է ; հէմէն ուտէ՛ , խմէ՛ , պառկի՛ , քնանայ . տունին բոլոր գործերը իմ վրաս են . պարապ տեղը ամսական կուտասկոր . այսօր հոգիս ելաւ նէ , առտուընէ մինչեւ իրիկուն նստիլ չունիմ որ . աս տունի գործը կը լմննա՞յ :

Այրն կ'երթայ ընթրելու և բանակուիւը կը վերջանայ :

Արի՛ , ու Սողոմոնին իրաւունք մի՛ տար . եթէ գործունեայ կին մը պսակ է երկանը , ես ալ կ'ըսեմ թէ դանդաղ կին մը փուշ է երկանը ոտքին :

Աշխատեցէք , ուրեմն , ո՛ր տիկնայք , ձեր ամուսիններուն գլուխը պճնելու եւ ոչ ոտքերը :

Խիկար

Յ. Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ

Չ Ա. Յ Ն Ը

Ժօրժ տը Գէրվանի ընդ օրիորդ Սիւզան Շամպէռի ամուսնութեան օրը բաւական մարդ զարմացած էր Բարիզի մէջ , բայց ոչ թէ անոնց տարիքնուն մէջ չափազանց տարբերութիւն մը եղած ըլլալուն համար :

Պարոնը հազիւ երեսունը հինգ տարին՝ իսկ օրիորդը իր քսանեւորրորդ գարունը կը թեւակոխէր : Իրենց հարստութիւնը գրեթէ համահաւասար էր , բայց նոր փեսան անակ տկարութեան մը մատնուած էր

որ կ'սպառնար զինքը յաւիտենական ամուրիութեան դատապարտել :

Կոյր էր . . .

Բանի մը տարի կայ որ այս դժբաղդութիւնը ունեցեր էր : Ժօրժ տը Գէրվան իր կեանքը ամէնէ բանէն շատ ըղձութեան մէջ անցուցեր էր . Պրիթանիացի ազնիւ գերդաստանի մը կը պատկանէր : Դեռ երիտասարդ հասակին մէջ՝ մեծ հարստութեան մը տիրացաւ : Բարիզ դիմեց , առանց մտածելու խոյացաւ այն բռնազբօսիկ կեանքին մէջ , որուն գաղափարը իր միտքը վաղուց կը խռովէր : Եւ տեսնողներն անշուշտ պիտի ըսէին թէ քանի մը ամսուան մէջ պիտի վատնէր բոլոր այն հարստութիւնը , զոր իր նախնիքը դարերէ ի վեր՝ իրենց գաւառներուն խորը հաւաքած էին :

Ինքն ամենուրեք լաւ ընդունելութիւն գտած էր , իր համբաւը , սիրտն ու ախորժեղի կերպարանքը , եռանդն ու շնորհալի ձեւերը իրեն բանալ տուած էին բոլոր դռները :

Եւ այս յաջողութենէն արբշիւ , առանց խնայելու կը մտխեր իր դրամն , ու չարաչար կը գործածէր ժամանակն ու երիտասարդութիւնը :

Սակայն գիշեր մը , երեկոյթէ մը վերադարձին , տարօրինակ ցաւի մը խիթերը զգաց , իրեն այնպէս կը թուէր թէ ջիղերը կը թուլնային , մկանները բամբակի նման կը կակղանային , ուղեղը կը պարպուէր և թէ միևնոյն ատեն , աչքերը տեսակ մը մշուշով կը ծածկուէին :

Նախ անցաւոր անհանգստութիւն մը կարծեց , բայց ստէպ և գրեթէ անմիջոց ընդհատումներով միևնոյն խոստանքները զգաց : Աչքերն հետզհետէ կը տկարանային և ճիշդ , հոն , անոնց մէջ էր որ ցաւը բոյն դրած , կեդրոնացած էր :

Յուսահատութեան ժամեր ունեցաւ այն ատեն . կ'ուզէր Բարիլը թողուլ , խաղաղ կեանք մ'անցնել , բայց ընկերութեան յորձանքը զինքը նորէն , հոն կը դարձնէր :

Ուստի ստիպուած էր միևնոյն հաճոյքով , միևնոյն տենջով սուզուիլ անոր մէջ : Վերջին հարուած մը ևս՝ աւելի բուռն առաջիններէն , և ահա վերջնականապէս զանի հարկադրեցին հոն մնալու , բայց շատ ուշ էր : Թանձր ամպ մը իր աչքերը մթազնեց , ու միսթարուելու ուրիշ բան չմնաց խեղճին բայց եթէ այս ամէնուն յիշատակը , զորս տեսած էր նախապէս :

Անկէ ի վեր , դժբաղդն , իր տան մէջ փակուած մնացեր էր չունենալով ուրիշ նպատակ , բայց եթէ կործանել այն բանտն , որուն մէջ ողջ ողջ թաղուած ու իր հետը կրելու դատապարտուած էր :

Ամէն տեսակ դարմաններ փորձած , ամէնէն վարպետ բժիշկները բերել տուած էր , առանց ու է արդիւնքի : Յետոյ տեսնելով որ բոլոր ճիգն ու ջանքն ի դերեւ ելան , ինքն ալ աշխատեցաւ իր կողմէն կարելին ընելու :

Նոր կեանք մը սկսած էր : Ամէն օր բարեկամներ կ'ընդունէր իր տունը , որոնք դուրսի անցած դարձածը իրեն կը տեղեկացնէին . երբեմն մինչեւ իսկ , զանի մտովին կը փոխադրէին այն աշխարհին մէջ , զոր ատենօք այնքան սիրած և որուն աղմուկն այնքան հաճելի էր իրեն լսել :

Իրերուն այս տխուր վիճակին մէջ , իրիկուն մը , զանի Պարոն Շամպէր անուն սեղանաւորի մը տունը տարին , որն որ իր ապարանքին մէջ փայլուն նուագահանդէս մը կուտար :

Ժօրժ՝ նախ մտացիր ունկնդրեց՝ տարտամ երազանքի մը մէջ խորասուզուած , և սակայն նուագող-

ները ծափահարուելու արժանի արուեստագէտներ էին , օրինակի կամար , Օրերայի և Թէադըր Ֆրանսէի ամէնէն հռչակաւոր անունները , բայց այնքան յաճախ լսած էր զանոնք որ այլ ևս հազիւ թէ վարանկոտ ուշագրութիւն մը կը շնորհէր անոնց : Յանկարծ ցրտասարսուռ զող մը զգաց , կարծես դեռ նոր քունէն կ'արթննար . թարմ՝ ու անոյշ ձայն մը զօր կը ճանչնար , ալանջը թրթռացուցած էր , թէև միւս ձայներուն ընդարձակութիւնը չունէր ան ու բոլոր սրահը չէր լեցնէր : Մերթ ընդ մերթ երգողն անապահով բան մ'ունենալ կը ձեւացնէր , իբր թէ ներքին յուզում մը զինքը ակամայ կը դողացնէր : Այսու հանդերձ , յայտնի էր թէ , ան իր բոլոր հոգին կը դնէր ձայնին մէջ . բնական ու անհատնում քաղցրութիւն մը , որ մարդուն սրտին խորերը կը թափանցէր : Ու ժօրժ ալանջը կը դնէր , հիացած ու մտախոռով :

Կ'երեւակայէր թէ այլ ևս կոյր չէր ինքն և կը կարծէր տեսնել այն աստուածային բերանն ուրկէ դուրս կը թռչէին այս տխրանուագ ձայնին սիրուն ելեւէջներն . իրեն այնպէս կը թուէր թէ իր առջև հրեշտակներու չափ գեղեցիկ կոյս մը կը կենար եւ զանի կը զարդարէր մտովին բոլոր այն կատարելագործութիւններով , որոնցմով պիտի պճնէր հուրի մը : Երբ ձայնը լռեց , ժօրժ ուզեց հասկնալ թէ՛ ո՞վ էր երգողն , իրեն պատասխանեցին թէ՛ Օրիորդ Շամպէր , սեղանաւորին ազջիկը :

Այն գիշեր ժօրժ չկրցաւ երբեք քնանալ , անդուլ մտածեց անոր վրայ , որուն ձայնը լսած էր , ու հետեւեալ օրերն , իր բարեկամներու հետ անոր մասին խօսելով ժամանակն անցուց :

Կ'ուզէր բացարձակապէս մօտենալ այդ էակին , եւ

այնուհետեւ երբ իմանար թէ՛ նուազահանդէսի մը մէջ պիտի երգէ , կերպով մը ինքզինքը հոն հրաւիրել տալու միջոցը կը գտնէր : Միշտ հոգին նուազած և սիրտը աւելի սիրահարուած վերադառնալով անկէ :

Եւ որչափ ուրախացաւ երբ բարեկամներէն մէկը առաջարկեց իրեն , Օրիորդ Սիւզանի ներկայացնել զինքը : Առաջին վայրկեանին որ ժօրժ գեռատի աղջըկան ներկայացաւ , խօսք մը իսկ արտասանելու անկարող զգաց զինքը , բառերը կոկորդին մէջ կը մրիտուէին ու գազափարներն ուղեղին մէջ կը թռչտէին : Սակայն , կրցաւ վերջապէս սթափիլ ու պարզապէս ըսել թէ այն տեսակցութիւնն ո՛ր աստիճան եղական ըլլայն առաջուց լաւ կոահած էր , և թէ՛ իր անոյշ ձայնին անջնջիլի տպաւորութիւնը իրեն բացատրելու պէտքը կ'զգար , պատմեց անոր իր երիտասարդութիւնն , ուրախութիւններն ու դժբաղդութիւններն , այն արկածն՝ որ իր կեանքը կործանած , իր կացութիւնն՝ որ այնուհետեւ խաւարի մէջ անյայտ թաղուած էր : Ու երբ այս ամէնը միաքը իյնար՝ իրեն փրկութեան պէս կ'երեւէր նէ , ու ժօրժ անկէ թոյլտուութիւն կը խնդրէր երբեմն տեսակցելու ու զինքը յսելու համար :

Մանկամարդ աղջիկը այս խօսակցութենէն վերջը բոլորովին յուզուած , և ժօրժին առնական ու նրբին դէմքէն՝ որուն տարօրինակ երեւոյթ մը կուտային իր մեռած աչքերն , անոր աղնուապետակաւն ձեւերէն , տխուր ու պաղատագին ձայնէն հրապուրուած էր :

Զանի տեսածին պէս անբացատրելի հրապոյր մը զգացած էր , ու տակաւ առ տակաւ խորունկ բարեկամութիւն մը իրենց մէջ հաստատուեցաւ : Սիւզան հաճոյք կ'զգար զանի մխիթարելով , Հոն բարեգուլ դեր մը կար խաղալիք , որ իրեն հաճելի կը թուէր :

Այսպէս անզգալարար առանց երկբայելու Սիւզանի զգացումներն կը փոխուէին , և գեղեցիկ օր մը երբ ժօրժ հարիւրերորդ անգամ ըլլալով իր տառապանքներն , անյաջող ու աննպատակ կեանքն անոր կը պատմէր , սայարեց թէ դեռ պէտք չէր յուսահատիլ և անոր կերպով մը հասկցուց թէ կարելի էր ձեռքը խնդրել հօրմէն : Ամուսնութիւնը զիւրաւ չկատարուեցաւ , վասն զի սեղանաւորը նախ փորձեց զիմադրել այս գործին , բայց իր աղջիկը չափազանց պաշտելուն համար ստիպուեցաւ տեղի տալ :

Երկու նորատի ամուսիններն իրենց մեղրալուսինը անցնելու համար դէպ ի հարաւ մեկնեցան : Հոն , ծովեզրը ամառանոց մը վարձեցին , ու ամէն օր ժամերով հոն կը նստէին լսելու՝ ձայնը ալիքներուն որոնք իրենց ոտքերուն ներքեւ կուգային փշուրիլ :

Երջանիկ կ'զգային զիրենք , իրարու քով այն գաղջ ու նարնջենիներու հոտերով բուրումնաւորուած մըթնոլորտին տակ : Ամուսնոյն ուսին վրայ հակած Սիւզան կ'երգէր , ու այն ատեն ամէն ինչ կը մոռնային ու զիրենք աշխարհի մէջ միակը կը կարծէին : Երբ յողնութիւն զգար , մեղմով մը ձայնը կը նուազեցնէր , մինչդեռ իրենց սրտերը կը շարունակէին խօսակցել :

Միակ նիւթ մը ունէին իբր վիճաբանութեան առարկայ , և այս միշտ համբոյրներու փոխանակութեամբ կը վերջանար :

Սիւզան առաջարկած էր ժօրժի՝ վերջին բաղդ մը վորձել աչքերը բանալու . օտար բժիշկ մը , զոր զիպուածը ներկայացուցած էր , իրենց ըսած էր թէ բոլորովին յուսահատելի չէր ժօրժի կուրութիւնը , որ միայն ընդհանուր տկարութենէ մը յառաջ եկած չէր , պատճառը քանի մը երակներու խառնաշփոթութիւնն էր , որ կրնար կարգադրուիլ , բայց վի-

րարութական ծանր գործողութեան մը միջոցաւ միայն, և որուն յաջողութիւնը նախապէս չէր կրնար ապահովել:

Հակառակ բժիշկին կարծիքին, որ իրեն այսպէս կը խօսէր, ժօրթ ամենեւին վատահոլութիւն չունէր: Արդէն շատ մը միջոցներու դիմած էր առանց ո և է արդիւնք մը ձեռք բերելու, և ասկէ զատ ա՛լ տառապելու քաջութիւնն ու կեանքը վտանգի ենթարկելու ոյժը կը պակսէր իրեն, մանաւանդ որ հիմայ ա՛լ մինակ չէին: Սակայն, Սիւզան միշտ կը պնդէր, զանի յուզել կը ջանար, բսելով թէ՛ իրեն բոլորտիքը տեսածներն աւելի գեղեցիկ պիտի երեւային՝ եթէ զանոնք երկու հոգի դիտէին: Կը վստահեցնէր զայն թէ պիտի առողջանար, և թէ վիրահատութեան մինչեւ վերջը քովը կենալու քաջութիւնը պիտի ունենար «Քանի որ, կ'ըսէր, իմ ձայնս բաւական է բոլոր ցաւերդ ամոքելու, հո՛ր, քովդ պիտի կենամ, երբ զքեզ չարչարեն, քեզ պիտի կրկնեմ այն ամէն եղանակները՝ զորս ամէնէն շատ կը սիրես»:

Կոյրն ընդունած էր այլ եւս այն դժուար առաջարկն, և Բարիզ եկած էին այս վերջին ու սոսկալի փորձն ալ փորձելու:

Սիւզան կատարեց ինչ որ խոստացած էր. մէկ քանի անգամ այնպէս պատահեցաւ որ պիտի նուազէր, բայց իր կամքն աւելի զօրաւոր էր զգայաբանքներէն. Բժիշկն իր անագորոյն գործին պարապած ատեն, նէ մինչև վերջը ամուսնոյն անկողնոյն քով կեցաւ անոր ակամջին անոյշ բառերով համեմուած ու ներդաշնակ մեղեդիներ զեղգեղելով:

Երբ նշգրտակին սառ պաղութեան տակ թշուառ ժօրթի դէմքը կը կարկամէր, Սիւզան կը բարձրացընէր իր ձայնն, իբր թէ անոր իր ցաւերուն մէջ օգնելու համար:

Երբ ամէն ինչ վերջացաւ, Սիւզան այն ատեն միայն ինկաւ նուազած:

Ապաքինութիւնը բաւական ժամանակ տուեց: Ժօրթ պարտաւորեցաւ երկար ատեն երկդպինդ աչքերով մութ սենեկի մը մէջ փակուած մնալ և մինակ իր կինը կրցաւ զանի խնամել: Ու հասաւ այն օրն, ուր այլ եւս ապահով եղան թէ վիրահատութիւնը լաւ յաջողա՛ էր: Սենեկին վարագոյրները կէս մը բացին ու քակեցին այն վիրակալն որ հիւանդին աչքերը կը ծածկէր:

Սպասուովի սոսկալի վայրկեան մ'ունեցաւ: Ժօրթ աչքերը խոշոր խոշոր բանալով այլայլած պահ մը կեցաւ: Յետոյ յանկարծ, անպատում ուրախութիւն մը փայլեցաւ իր դէմքին վրայ. «Կը տեսնե՛մ» ազազակեց ու բազուկները բացաւ, որոյ մէջ նետուեցաւ Սիւզան արտասուալից աչքերով:

Այսպէս քանի մը վայրկեան անշարժ մնացին, բայց խսկոյն Սիւզան ոտքի ելաւ և առաջին անգամ ըլլալով ամուսինը զինքը դիտեց, և ակամայ յօնքերը պսստեց, ճակատը խամրեցաւ՝ իբր արդիւնք խոր վշտի մը.

— Ի՞նչ ունիս, ըսաւ կինը, ամուսնոյն դէմքին յանկարծական փոփոխումը նշմարելով:

— Ոչի՛նչ, պատասխանեց, զանի նորէն կուրծքին վրայ սեղմելով, բայց այս անգամ հեկեկանք մը խեղդելով կոկորդին մէջ:

Մինչեւ այն ատեն տեսած երազն անհետացած էր, վասն զի, երկար ատենէ ի վեր երեւակայած իտէալ գեղեցկութեամբ օժտեալ էակը, հիմայ աչացն առջեւ տգեղ, անշնորհ ու վշտակիր մէկու մը նման կը տեսնէր:

Ասանկ տգեղ դէմքի տակ, այնքան գեղեցիկ

ճաշն . . . ի՞նչ խարէութիւն . . . ու ինքն իր մէջ տար-
տամ կսկիծ մը զգաց :

Ժօրժ կամաց կամաց ինքզինքը գտաւ : կինը չդադ-
րեցաւ երբէք անոր վրայ հսկելէ , որպէս թէ տղայ
մ'ըլլար ան , անոր նախընտրած երգերը կ'երգէր
տակաւին , բայց ժօրժ երբեմնի ուշադրութիւնով չէր
ունկնդրէր անոնց , և նոյն իսկ ջղուտ շարժուածքով
մը , առանց ո և է պատճառի , զանոնք ընդհատել իսկ
կը ջանար ատեն ատեն :

Ու երբ , ալ կարող եղաւ դուրս ելլելու , նախ՝
իր հանգստութիւնը վերստին գտաւ , ուր որ կ'եր-
թար կինը միատեղ էր , երջանկութիւն կ'զգար կար-
ծես զայն տանելով այն շատ մը տեղերն ուր ամուս-
նութենէն առաջ արգիլուած էր երթալ , տեղեկացը-
նելով անոր այն ամէն բաներն որոնց անտեղեակ իսկ
էր Սիւզան : Տեսնողները պիտի ըսէին՝ առջի օրերուն
պէս ժօրժ կրկին սիրահարուած էր . թէեւ մերթ
ընդ մերթ ուրախութիւնը կեղծ կը հնչէր ու համ-
բոյրներուն մէջ դառն բան մ'ունէր :

Կը նեղուէր երբ կնոջը նայէին , իրեն կը թուէր
թէ տգեղութիւնն էր որ ուրիշներուն ուշադրութիւնը
կը հրաւիրէր . այսու հանդերձ քիչ քիչ վարժուեցաւ
մինակ դուրս ելլելու : Վերստին գտած էր իր վաղե-
մի բարեկամներն , որ շարունակած էին ընդունելու-
թիւն ընելու իրեն . գրեթէ բոլոր իր ժամանակն ա-
նոնց հետ կ'անցնէր , ամէն երեկոյ թատրոն կ'եր-
թար , յաճախ բարեկամներուն հետ կը ճաշէր : Ա-
ռաջները պատրուակ մը գտած էր սոյն օրինակ ա-
բարքներէ հեռի մնալու , բայց վերջերը կարեւորու-
թիւն իսկ չէր տար , իբր թէ ըրածը աշխարհիս ա-
մէնէն բնական բանն ըլլար :

Սիւզան , ալ լաւ մը նշմարած էր ամուսնոյն բնա-

ւորութեան մէջ յառաջ եկած փոփոխութիւնը և իս-
կոյն պատճառն ալ հասկցած էր , ինքն իր անձը տը-
գեղ կը կարծէր : Բայց ինքզինքը սիրուելու արժանի
կը նկատէր , իր ցաւը սրտին ամէնէն խորն ու ան-
թափանց անկիւնը թաղած էր , բոլոր ճիգը թափե-
լով՝ որպէս զի ընտանեկան յարկը ամուսնոյն աչացն
ախորժելի ցուցնէ . զանի միշտ ժպիտով մը կ'ընդու-
նէր՝ առանց ո և է յանդիմանական խօսք մը արտա-
սանիրու : Այսու հանդերձ մարտիրոսի մը պէս կը
հանդուրժէր . առողջութիւնն իսկ վնասուած էր դի-
մագիծերն աւրուած էին և յաճախ սրտէն չար գու-
շակութիւններու խոստումներ կ'զգար :

Իրիկուն մը ճաշէն վերջ , երբ ամուսինը նորէն
դուրս պիտի ելէր , Սիւզան սովորականէն աւելի ան-
հանգիստ ու մտահոգ զգաց զինքն ու մեղմիւ աղա-
չեց որ ետ կենայ իր այս մտադրութենէն : Ժօրժ կա-
րեւորութիւն չտուաւ , և կնոջը մտահոգութիւնները
առ ոչինչ համարելով խեղկատակ պատասխաններ
տուաւ , ըսաւ անոր թէ արդէն կանուխ պիտի վերա-
դառնար , բարեկամներուն խօսք տուած էր թէ ան-
պատճառ իրենց հետ պիտի միանար ի Վօտգօլ , եւ
ասոր համար չէր կրնար խոստմնադրութ ըլլալ : Սիւ-
զան սրտաբեկ , ստիպուեցաւ տեղի տալ և թողուց
որ երթայ , և ինքը անկողին մտնելով պառկեցաւ
մտածկոտ :

Առաւօտուն ժամը չորսուկէսն էր երբ ժօրժ տուն
դարձաւ , թատրոնին մէջ ուրիշ բարեկամներու հան-
դիպած էր որոնք ի հաշիւ չէր առած , զանի թատ-
րոնին մէջ քաջքած էին , յետոյ քանի մը խեցգետին
ուտելու գացած և ընթրիքը ուշացած էր :

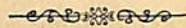
Գինով և դատարկ գլխով մը կնոջը քով ուղղուե-
նաւ , բայց ահաբեկ ետ ընկրկեցաւ :

Սեղանին վրայ ճրագը դեռ կը պլպլար ու Սիւզանի տժգոյն դէմքը կը լուսաւորէր . բոլոր գիշերը իրեն սպասած էր , հետզհետէ ինքզինքն աւելի տկար զգալով ու յետոյ սոսկալի տագնապէ մը բռնուելով ամէն ինչ վերջացած էր :

Սիւզան հոգին աւանդած էր , զոհուած էր՝ և իր սիրոյն համար մեռած . . .

Թարգմ.

Օր. Ն. Գ. ԵԱՂՈՒՊԵԱՆ

ԱՌՏՆԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ըսուած է թէ ժողովուրդի մը առողջութիւնն ու բարոյականն կախում ունին գլխաւորաբար այն սընունդէն , զոր կ'ուտեն , և բնականէն՝ ուր կ'ապրին :

Եթէ ժողովրդեան մը կեանքն այսպէս կախում ունի անհատական տուներէ , առնը և ընտանիքը կը կարօտի կնոջ զգոյշ ու իմաստուն հոգածութեան : Ամէն օրուան փորձառութիւնը կը ցուցնէ թէ լոկ մտաւոր մշակութիւնը բաւական չէ պատրաստելու մեզի ըստ արժանւոյն կատարել մեր բազմակողմանի կենաց լուրջ պարտականութիւններն , ո՛չ ոք կ'ուզէ ըսել թէ մշակութիւնը դատապարտելի է կամ աւելորդ , բայց թէ միայն բաւական չէ ըստ ինքեան : Պէտք է ընդարձակ մշակութեան վրայ աւելցնել նաև մասնաւոր կրթութիւնն որուն անմիջական առարկան է առողջութիւն և ապրելու եղանակն :

Ահա ասիկ այս է առտնին գիտութեան նպատակը , Տան մը կառավարութիւնն սորվեցնել , Ամերիկայի գլխաւոր քաղաքներու մէջ հաստատուած են վարժարաններ , ուր բարձր դաստիարակութեան միացած

են առտնին արուեստից ուսումն , որք ունին բնալուծական և բնագիտական աշխատանոցներ , վերջին կատարելագործութեամբ պատրաստուած խոհանոցներ , և օրինակներ , պատկերներ , գիրքեր՝ ի մասնաւորի ընտանեկան դաստիարակութեանց յատկացած : Այս վարժարաններու նպատակն է գրագիտութեան , գիտութեան ու գեղարուեստից հետ զուգընթաց ուսուցանել նաեւ ընտանեկան արուեստներն , և ժիր ու կանոնաւոր աշխատութեան վարժեցնել :

Սոյն վարժարանները շատ օգտակար եղած են աղքատ և միջակ ընտանեաց , որոնց աղջիկներն ու մանչերը ստիպուած են կարելի եղածին չափ շուտով իրեց ապրուստը ճարել սկսիլ : Գիշերային ամէն տեսակ դասախօսութիւններ կան , այնպէս անոնք որ ստիպուած են ցորեկին աշխատիլ , դիւրութիւն ունին իրենց միտքը մշակելու երեկոյին : Յիշեմ ձեզ թէ ի՞նչ կը սորվեցնեն ամէն օր այդ վարժարաններուն մէջ իբր Առտնին գիտութիւն , որ էական և գլխաւոր մասը կը կազմէ այժմ աղջիկներու դաստիարակութեան :

Խոհարարութեան դասին նպատակը չէ միայն սորվեցնել թէ՛ ի՞նչպէս պէտք է քանի մը նիւթեր իրար խառնել համեղ կերակուր մը եփելու համար , Պէտք է ուշադրութիւն ընծայել բնագիտութեան և քիմիաբանութեան , լաւ ևս ըմբռնելու համար մարդկային մարմիններուն բնախօսութիւնն և այլ և այլ կերակուրներուն ազդեցութիւնն անոնց վրայ : Աշակերտուհիները կը սօրվին թէ որո՞նք են մարմիններու առողջութեան անհրաժեշտ նիւթերն և թէ ի՞նչ համեմատութիւնով ու քանակութիւնով կը գտնուին զանազան սնունդներու մէջ , թէ ի՞նչ է մարմիններուն առօրեայ սպառած ոյժերն , և թէ ի՞նչ կարգի սնունդ հարկաւոր է այս սպառումը փոխարինելու համար :

Առտնին գիտութեան նպատակն է նաեւ տան առողջապահութիւնը, տուն մը պատշաճօրէն կահաւորելու եղանակն և ընտանեկան տնտեսութիւնն իւր բոլոր մանրամասնութիւններով: Այս դասերը, նոյն իսկ այն աղջիկներուն՝ որ բնական ճաշակ չունին տնական գործերու մասին, կուտան այնպիսի գործնական թելադրութիւններ, որ քիչ դրամով կարողանան իրենց տունը հանգստաւէտ ու միանգամայն ճաշակաւոր ու վայելուչ ընծայել:

Առողջապահութեան դասեր կ'աւանդուին ցոյց տալու համար թէ՛ մաքրութիւնն անհրաժեշտ պայմաններէն մին է առողջապահութեան, թէ՛ պէտք չէ թողուլ որ անկիւններու մէջ դիզուի փոշին, որ փնասաբեր տարրեր կրնայ պարունակել իր մէջ, պէտք չէ թողուլ որ զանազան նիւթերու կտորուանքներ մթերուին տան ո՛ր և է մէկ կողմն ու նեխին:

Հիւանդապահութեան դասերուն նպատակն է սորվեցնել թէ ինչ պարտ է ընել երբ հիւանդութեան յանկարծական դէպք մը կամ արկած մը պատահի տան մէջ, կամ հիւանդապահի փոքրիկ դերը կատարել, երբ կարելի չէ երթալ հիւանդապահ մը բերել դուրսէն: Մասնաւոր ուշադրութեամբ մը կը սորվեցնեն նաև հիւանդներու յատուկ սնունդ պատրաստելու կերպը:

Սոհարարութեան վրայ ժողովրդական կարգ մը ճառեր խօսեցաւ անցեալ ձմեռ տիկին մը Նիւ-Յօրք քաղաքին մէջ, և բարձրագոյն կարգի պատկանող տիկիներն խմբովին կուգային մտիկ ընել այդ ճառերն: Երբ հիւանդաց սննդեան վրայ սկսաւ ճառել տենախօս տիկինն, իր ունկնդիրներուն մէջ կը տեսնուէին բազմաթիւ բժիշկներ, որ եկած էին կնոջ մը խորատները լսել իրենց հիւանդները լաւագոյն եղանակով սնուցանելու մասին:

Այս են ահա այն դասերն որ ամէն շաբաթ ուրիշ ուսումներու հետ ի միասին կանոնաւորապէս կ'աւանդուին աշակերտուհեաց վարժարաններու մէջ, և այս վարժարաններու ընթացաւարտներն օժտուած են այնպիսի գործնական յատկութիւններով, որոնք քանի մը տարի առաջ անարժան կը համարուէին իրենց ուշադրութեան:

Այս կանոնաւոր դասերու ընթացքէն զատ՝ կան նաև մասնաւոր դասընթացքներ, որոնց կ'ախորժին հետեւիլ ընթացաւարտ բարեկեցիկ և հարուստ օրիորդներ՝ նոյնքան՝ որքան ուրիշներ որոնք ստիպուած են իրենց ապրուստն հայթայթելու միջոցները փնտռել:

Երբ ես անցեալ ձմեռ Պրուքլինի մէջ խոհարարութեան դասերու կը հետեւէի, մեծ հաճոյքով կը տեսնէի զուարթ, բարեկիրթ, ուշիմ, մտացի օրիորդները, որոնք սրահներուն մէջ կը խոնուէին ինծի պէս դասերով զբաղելու: Շատերը տարբեր ֆօլէճներու շրջանաւարտներ էին, դեռատի տանտիկիներ, հարսեր, կամ որոնք հարս պիտի ըլլային ի մօտոյ, բարձրաստիճան օրիորդներ և այլն: Գէթ շաբաթն օր մը կուգային հոն քանի մը ժամեր անցնել, թէ զրօսնուլ և թէ հրահանգուիլ:

Դաս մը կ'որ մանաւանդ որ շատ ուշադրութիւն գրաւած էր. «Վրանբրնակուրեան դասը»: Այն տիկիներն ու պարոններն որոնք մտադրեր էին ամրան քանի մը շաբաթները լեռներու մէջ վրաններու տակ անցնել, կուգային սորվելու ի միասին թէ՛ ի՞նչպէս պարտէին պատրաստել իրենց կերակուրներն ու վարել իրենց վրանի կեանքը:

Աղջիկներուն քաջալեր կը կարգացուէր յաճախ խոհարարութեան նոր գիւտեր ընել իրենք իրենցմէ. և երբեմն այսպիսի յոյժ գովելի գիւտեր ի լոյս կը

բերուէին : Անգամ մ'ալ սրամիտ օրիորդ մը հետեւե-
կալը ներկայացուց . « Ի՞նչպէս պէտք է եփել ամու-
սին մը , որ կակուղ ու քաղցր ըլլայ » :

« Շատ մը ամուսիններ , կ'ըսէ , անխորժ կ'ըլ-
լան զիրենք գործածել չգիտնալնուս պատճառաւ :
Կիներ կան որոնք կը կարծեն թէ իրենց ամուսիննե-
րը փամփուշտներ են և կը ջանան փշելով ուեռցնել
զանոնք : Ոմանք միշտ տաք ջուրի մէջ կը պահեն
զանոնք . . . : Ոմանք ալ կը սառեցնեն զանոնք իրենց
զանցառութիւններովն ու անտարբերութիւնով : Ու-
րիշներ քացախի մէջ կը պահեն զանոնք բոլոր ժա-
մանակը : Անտարակոյս ամուսինը կակուղ և քաղճր
չըլլար , եթէ այս եղանակներով գործածենք զայն ,
բայց արդարեւ շատ ախորժելի են , երբոր գիտնանք
ըստ արժանւոյն գործածել զիրենք :

« Երբ ամուսին մը պիտի ընտրես , մի՛ նայիր ար-
ծաթեայ կերպարանքին , իբր թէ թիւնիկ (իւսկիւմրի)
կը գնէիր , ո՛չ ալ սակի գոյնին , իբր թէ կարմրա-
խայտ (րեֆիւր) մ'ըլլար ինչ որ կը փնտռէիր : Դո՛ւն
անձամբ ըրէ անպատճառ ընտրութիւնդ , որովհետեւ
ձաշակները տարբեր են : Շուկան ալ մի՛ երթար
փնտռել զայն , որովհետեւ լաւագոյն տեսակը երբեմն
դուռը կը բերուի : Աւելի լաւ է բնաւ չունենալ ,
համբերութեամբ զայն եփել սորվելէ առաջ :

« Ընտրելագոյն յախճապակեայ սանը լաւագոյնն
է , զոր կրնաս գործածել :

« Նայէ՛ որ կտաւն , որով պիտի փաթթես զայն ,
լաւ լուացուած ըլլայ և կարկտուած՝ կոճակ կամ
օղակ պակաս չըլլայ : Սանին մէջ կապէ զինքը զօ-
րաւոր մետաքսեայ լարով մը , որուն հանգստութիւն
կ'ըսեն , որովհետեւ պարտաւորութիւն կոչուած տե-
սակն այնչափ վստահելի չէ : Կրնայ ըլլալ որ սանէն

դուրս ցաթկեն ու այրին , քանզի ողջ պիտի եփես
զիրենք , ինչպէս կ'եփեն խեցգետինն ու խեչափառն :

« Էրիկդ միշտ վառ պահէ սիրով , մաքրութեամբ
և զուարթութեամբ : Միայն թէ այնքան մօտեցուր
կրակին , որքան զինքը եփելու կը յարմարի .
եթէ չչէ ու ճարճատի , հոգ մի՛ ըներ : Ամուսիններէ
ոմանք այդպէս են , մինչեւ որ լաւ մը եփուին : Քիչ
մը շաքար դիր շաքարագործներուն քիւ (համրոյր)
կոչուած տեսակէն : Բայց երբեք քացախ կամ պղպեղ
մի՛ դներ : Քիչ մը համեմ ալ կրնայ դրուիլ , բայց
զգուշութեամբ :

« Ո՛ր եւ է սուր գործիք մի մխեր մէջը տեսնելու
համար թէ արդեօք սկսած է կակղանալ կամ ոչ :
Մեղմութեամբ թօթուէ՛ զինքը , մի՛ թողուր որ սանն
ալ այնպէս երի և սանին փակչի , քանզի անօգուտ
կ'ըլլայ ի վերջոյ , իր եփուած ըլլալը շատ դիւրու-
թեամբ կ'իմանաս :

« Եթէ այս եղանակաւ գործածես զինքը , շատ
դիւրամարս կը գտնես զայն , շատ ախորժելի թէ՛
քեզ և թէ տղայոց , և այսպէս ալ որչա՛փ ուզես կը
դիմանայ , եթէ անզգուշութեամբ շատ ցուրտ տեղ
մը չդնես զայն :

ձառ. ՕՐԻՈՐԴ ՓՈՒՅՄԻ

Վարժուհի Հօմ Սրուլի

Ս Ա Փ Ր Ի Չ Ը

Շատ ժամանակ առաջ , երբ երկաթուղի չկար և
կառքերով միայն կը ճամբորդէին , զիչեր ատեն ճամ-
բորդ մը մեծ գիւղ մը կը հասնի : Յաջորդ օրը մեկ-
նելու համար սուրհանդակի կառքերուն վրայ տեղե-
կութիւն կ'ուզէ : Պանդոկին սպասաւորը կը պատաս-

խանէ թէ առտուան ժամը 12ին կուգայ կառքը : —
ժամը 11ին զիս արթնցուր կ'ըսէ ճամբորդը և տեղս
պատրաստ ըրէ :

Սպասաւորը մտազբաղութեամբ դայն ուրիշ ճամ-
բորդի մը հետ շփոթեց և առտուն 10ին արթնցուց :
Ամառ էր, արեւը ելած էր : Մեր ճամբորդն ալ ելաւ,
բայց ի՞նչ եղաւ իր զարմանքը երբ վար իջնելով տե-
սաւ որ պանդոկին ժամացոյցը 10 կը զարնէր, բար-
կութենէն փողոց նետուեցաւ և ինչպէս ժամանակ
անցնելը չգիտնալով սկսաւ վեր վար պտտկիլ, հայ-
հոյելով պանդոկին սպասաւորին, ժամացոյցին : Պը-
տրտած ժամանակը խանութի մը վրայ սա նշանակը
կարդաց :

Փուեջ, սափրիչ, մագ կը կտէ, կ'ածիլի,

մագերը կը գանգրէ, ամէն ժամանակ բաց է :

— Ածիլուիմ նէ գէշ չըլլար, ըսաւ ճամբորդը.
ժամանակ կ'անցնի, և սափրիչին դրան զարկաւ :
Բաւական ատեն զարկաւ, որովհետեւ սափրիչը կը
քնանար. բայց ի վերջոյ խեղճը կարծելով թէ խա-
նութը բռնկեր է, սրտագողով արթնցաւ, պատու-
հանը բացաւ և գլուխը դուրս հանեց :

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ կայ հարցուց :

— Մի՛ վախնար, ըսաւ ճամբորդը, պարզապէս
ածիլուիլ կ'ուզեմ :

— Հէ՛, ա՛յս ժամանակ :

— Բայց տախտակիդ վրայ չե՞ս գրած որ ամէն
ժամանակ կ'ածիլեմ, օ՛ն ելիր, ծանրէն մի քաշուիր :

— Այո՛, գոչեց բարկացոտ սափրիչը, և աղուոր
տփոց մը պիտի քաշեմ քեզի, ստահա՛կ, անպիտա՛ն,
լիրբ, և ուրիշ բաներ ալ ըսաւ :

Խնդիրն այն է որ, մեր ճամբորդն ալ սափրիչէն
վար չմնաց : Պանդոկ վերադարձաւ մտախոհ և քիչ

մ'ալ նեղացած՝ անպիտանի տեղ դրուելուն համար,
վրէժխնդրութիւն մը կը մտածէր : Սենեակն ելլելու
վրայ էր, երբ նրբանցքէն անցած ատեն երկու կօշիկ
տեսաւ, մին մարդու և միւսը կնիկան : Ծռեցաւ, լաւ
մը դիտեց ու սա տրամաբանութիւնը ըրաւ. մար-
դուն կօշիկները շքեղ են, վարպետի ձեռքէ ելած
են, ուրեմն իրենց տէրը հարուստ մ'է. կնոջ կօշիկ-
ները պզտիկ, ձեւաւոր են, կինը գեղեցիկ ըլլալու է :
Եւ ահա այս դիտողութիւնները ընելէ ետքը, դրան
երեք պզտիկ հարուածներ տուաւ : Պատասխան չկայ :
Նորէն կը զարնէ, և ահա խորունկ քունէն յանկար-
ծակի արթնցողի մը ձայնը կը հարցնէ թէ՛ — Ո՞վ է :

— Պարո՛ն, սափրիչն է, կը պատասխանէ :

— Ինչպէ՞ս սափրիչը, կը հարցնէ ձայնը, բայց ես
կանչած չեմ դայն :

— Բիւր ներողութիւն, կը յարէ ճամբորդը, և
սենեակը կը վերադառնայ :

Գառորդ ժամ մը վերջ նորէն կուգայ զարնել թիւ
16 դրան :

Այս անգամ կ'երեւի թէ պարոնը արթուն մնա-
ցած էր, որովհետեւ աւելի յստակ ձայն մը կը պա-
տասխանէ :

— Նորէն ի՞նչ կայ, կը պոռայ նեղութեամբ :

— Բայց պարո՛ն, կը պատասխանէ խոնարհու-
թեամբ մեր ճամբորդն, սափրիչն է :

— Նորէն սափրիչը, կը գոռայ ձայնը, ասի ալ
չատ եղաւ. կեցի՛ր թշուառական, կեցի՛ր, հիմա կը
բանամ դուռը :

Սուտ սափրիչն կը հասկնայ որ ալ անօգուտ է
պնդելն, վար կ'իջնայ : Սուրհանդակի կառքը պատ-
րաստուելու վրայ էր, հեռուէն կը տեսնէ իր թշնա-
մին՝ ճշմարիտ սափրիչն որ խանութին փեղկերը կը

բանար: Ժամանակն եկաւ կ'ըսէ, ինքնիրեն, և ստահակի մը մօտենալով՝ ձեռքը հինգ դահեկան կուտայ:

— Գնա՛, շուտ սափրիչ մը գտիր, պանդուկը թիւ 16 սենեակը կին մը մազերը շտկել տալ կ'ուզէ:

— Ահա՛ հատ մը կայ դիմացը, կ'ըսէ սրիկան:

— Ըսէ իրեն որ լաւ պիտի վարձատրուի, միայն թէ թող անապարէ, յետոյ կառքին մէջ ելաւ, և այս դիտարանէն ճաշակեց իր վրէժխնդրութեան պտուղը:

Սափրիչը հասաւ, կազմ ու պատրաստ, մէկտեղ բերելով երկաթէ գանգրիչներ, գանգրաթելիկներ, մէկ խօսքով բոլոր գործիքները:

Հագիւ հինգ վայրկեան անցեր էր, որ խեղճ սափրիչը պանդուկին սանդուղներէն վար կը զլորէր, ետեւէն մարդ մը գաւազանի հարուածներ կ'իջեցնէր:

Ի՞նչ անցած էր. կը գուշակէք. սափրիչը կամացուկ մը 16 դրան զարկած էր:

— Ո՛վ է, հարցուցեր էր դրան ետեւէն ձայն մը:

— Պարո՛ն, սափրիչն է, պատասխանած էր նա: Անմիջապէս դուռը բացուած և խեղճ սափրիչը նըրբանցքէն սանդուղին վրայ և անկից ալ փողոցը գլուտած էր ինքզինքը:

Մեր ճամբորդը չկրցաւ մնացեալը տեսնել, որովհետեւ կառքին մեկնելու ժամանակն հասած էր:

Անկուսի սիրահարը. — Ի՛մա եղիր, Ամանտա, քեզ հրեշտակի մը պէս պիտի նայիմ:

Հարուս օրհորդը. — Այո՛, անանկ է, ոչ ուտելիք և ոչ հազներիք: Չէ՛, շնորհակալ եմ:

* * * Բանի մը տիկիններ հակահամայրի ընկերութիւն մը կազմած են: Ասոնք որ այդ ընկերութեան անդամուհիները տեսած են, կը հաւաստեն թէ՛ ա-

տանկ նախզգուշութիւն մը ձեռք առնելու հարկ չկար:

* * * Գիւղացի մը որ իր զաւակը քաղաքը գիւշերօթիկ վարժարան մը դրած էր, հետեւեալ նամակը գրեց տղուն:

« Սիրելի որդեակ, Միքայէլ, ահա քեզ համար կ'ուղարկեմ երկու զոյգ գուլպայ: Ամենքը կը բարեւեն քեզի: Մեր սրահի դռնակը ներկեցինք կապոյտ գոյնով: Մեր կատուն ծնեց չորս մոխրագոյն ձագեր որոնցմէ երեքը արու են, ինծի համար նոր տրեխներ կարեցի: Ծխախոտ չծխես, շատ վնաս է: Մենք այսօր եփեցինք կորկոտի բիլաւ որ դուն շատ կը սիրես, քեզի այդ տեղ բիլաւ կուտա՞ն: Ուրեմն, որդեակս, յոյս ունիմ որ դուն կ'աշխատիս, զգոյշ եղեր, եթէ դասերուդ մէջ նագանաս, ես քեզի այդ տեղէն դուրս կը հանեմ, ու դառնաս կը լինիս էշ, իսկ մենք ալ կը լինինք քո ծնողներն: »

* * * Գիւղացին էլը առաջ քշելով՝ գիւղ կ'երթար: Ծանապարհին մէկը ըսաւ գիւղացիին.

— Դուն այս ինչ դիւղը կ'երթաս, բարեկամս Զաքօ էմին տե՛ս, ըսէ՛, շո՛ւտ, մեր տունը գայ, շուտով:

— Թէ որ այդչափ շուտով լմնցնելիք գործ մ'է, ըսաւ գիւղացին, ահա իմ էջս ինձմէ առաջ կը վազէ, անոր ըսէ:

* * * Քահանան պատուիրեց նկարչի մը որ եկեղեցւոյն համար դժոխքը ներկայացնող պատկեր մը շինէ: Պատկերհանրահարեց, բայց քահանային պատկերն ալ մէջը դրաւ: Քահանան շատ նեղանալով գնաց դատաւորին գանգատեցաւ: Դատաւորը քահանային ըսաւ. « Ինծի միւս աշխարհի դատ չեն յանձներ »:

* * * Աղքատ մը ողորմութիւն խնդրեց անձէ մը:

— Ողորմութիւն տուր ինձ, եթէ ո՛չ, այնպիսի բան մը կ'ընեմ որ կեանքիս մէջ չեմ ըրած: Հարուստ վախցաւ որ չելլայ իրեն վնաս մը հասցնէ, բաւական դրամ տուաւ, յետոյ հարցուց աղքատին,

— Ի՞նչ կ'ընէիր, եթէ չտայիր:

— Մշակութիւն կ'ընէի, պատասխանեց:

ԳԵՂԵՑԻԿ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՌԱՄՆԵՐ

Մարդուս սրտին հաճելի է միշտ այն բանը զոր ինքը ցանած ու իր ձեռքով մեծցուցած է:

Արդարութիւնը՝ նոյն իսկ մարդասիրութիւն է:

Աչքին լոյսը որքան նուազի, մտքին լոյսն այնքան կ'աւելնայ:

Միրուհիէ մը քաշուիլը՝ շատ անգամ զանի ձեռք ձգելէ աւելի դժուար է:

Բաւական չէ միայն բարի ըլլալ, այլ պէտք է բարիք ալ գործել:

Շատ պզտիկ տարիքով մի ամուսնանար, ըստ որում շատ կանուխ է, ո՛չ ալ ծեր, որովհետեւ շատ ուշ է:

Պատիւին և դրամին մէջտեղ, երկրորդն աւելի փայլ ունի:

Բարեւոյ մի՛ կտրեր, եթէ ոչ այն անձէն՝ որ բան մը կը խնդրէ քեռէ:

Սէրը հիւանդութիւն մ'է, որուն բժիշկը նոյն իսկ ինքն է:

Գիշերը քնանալու համար է, իսկ ցերեկը՝ յոգնելու:

Աւելի կը սիրեմ երկրի վրայ օր մը աւելի ապրիլ՝ քան թէ հարիւր տարի պատմութեան մէջ:

Կե՛ր որ ապրիս, ապրէ՛ որ ուտես:

Ամէնքը ինչ որ ունին՝ որ ես չունիմ, կա՛մ ժառանգութեանէ է և կա՛մ բաղդէ:

Մի փութար պարտք վճարել, ամէն բանին ատենը կայ:

Հարսանիքէ առաջ եղած սէրն՝ անվերջ գրքի մը սկիզբը դրուած համառօտ յառաջաբանի մը կը նմանի:

Կնոջ մը արժանիքը գեղեցկութեան ճառագայթով մը լուսաւորուելու պէտք ունի:

Մօր մը համար իր առաքինութեան ամենամեծ վարձատրութիւնն՝ իր երիտասարդութեան իբրեւ իբրեւ տիպար իր աղջկան ցոյց տալ կարենալն է:

Քաղաքավարութիւններ կան որոնք քեզի հեռի կը կեցնեն. փայլուն ներկ մ'են անոնք, բայց մին այն փայլուն ներկերէն որոց մարդ կը վախնայ մօտենալու:

ԱՆՀԱՄԱԶԱՅՆ ԱՄՈՒՍԻՆՔ

Ա.

Դատարանի մը ատենին առջեւ

Խեղճ մարդ մը ելաւ, նիհար ու փոքրիկ.

Սաստիկ պօռալով, իբր թէ ըլլար խնւ

Գոչեց «Տեարք իմ օ՛ն, ինձ ըրէք մտիկ:

Դժոխքէն վիժած

Կին մը ունիմ,

Փրկեցէ՛ք զիս.

Թէ չէ, մեռնիմ:

Եթէ գիտնա՛ք ի՞նչ գորովով

Միրեցի զինքը բոլոր սրտով,

Այլ նէ սիրոյս չէր հաւատար

— Ամուսնացիր հետս անպատճառ —

Կ'ըսէր. — Սիրոյդ յայնժամ հաւատամ —:

Ամուսնացայ իբր անզգամ:

Այժմ ալ զզջամ :
 Օ՛ն մեզ բաժնեցէք ,
 Ըստ օրինի ,
 Անօրինի ,
 Իմ կողմէն
 Վրէժս առէք ,

Զի թոյն ունի նման իժի ,
 Արժանի է բիւր պատիժի :
 Փողոց երբ ելլենք ,
 Երբէք մինակ չենք .
 Երիտասարդներ՝
 Թեթեւսօրիկներ՝
 Քթերնին ակնոց՝
 Կօշիկնին ճոռոց՝
 Երկայն օձիք ,
 Պզտիկ տոտիկ ,
 Մեզ ամէն դիէն
 Կը շրջապատեն
 Ու խօսին ցածէն :

Տէ՛ր Աստուած , որքան ճանչնոր ալ ունի .

Ալ օր մ՛անհամբեր իրեն հարցուցի
 Ո՞վ են , ըսի այս պարոններ :
 Վեր վերցուց ընքուին ,
 Ժպտով ծաղրագին

— Ըսաւ — մօրեղբօրս օրդիներն են —
 Օ՛հ , տասը հատիկ ,
 Մօրեղբօր օրդի՛ք .
 Որ ընտանեբար
 Եւ մտերմաբար
 Կը դառնան չորս դին
 Ու կը կոտորուին .

Տասը հատը քիչ մը շատ չէ՞ ,

Ըսի իրեն . — Այնպէս չէ՞ : —
 Նա գլուխը թօթուեց
 Ու պատասխանեց :
 — Հինգ մօր կողմանէ ,
 Հինգ հատ ալ հօրմէ ,
 Ծատ բնական է
 Ու կարծեմ շատ չէ՛ — :

Այո՛ , սակայն իբր ազգական
 Ըսի քիչ մը անբնական
 Կ'երեւան ինձ այն կերպերը ,
 Չըսեր տեսնողն բնաւ այս խումբը
 Որդիք՝ Տիկնոջ մօրեղբօրը ,
 Զի աւելի քան ազգական
 Քեզ պատիւ տան ու գուրգուրան :
 Պատասխանեց — ալ լռէ՛ ,
 Հանգիստ թող զիս պապանձէ՛ ,
 Դիտողութիւն չեմ ուզեր
 Այս ամէնուն անտարբեր
 Եթէ ըլլալ բնաւ չուզես ,
 Լաւ է հիմկուց զիս արձակես .
 Այո՛

Լաւազոյն է բաժնուինք ,
 Միմեանց հեռի , գոհ ապրինք
 Զի կասկածոտ ես ,
 Հետս ո՛վ որ տեսնես ,
 Սիրահար կարծես ,

Բ .

Ո՛հ , սակայն օր , օր աղէտալի ,
 Երբոր սենեկին իւր դուռը բացի ,
 Ի՞նչ եղաւ ցաւըս , զարմանքս երբ տեսայ
 Մէկը կնոջս մօտ , ու ծնկան վրայ ,

Զիս որ տեսան՝
 Շատ շուարեցան .
 Կնկանս թեւէն բռնեցի
 Նախ աղէկ մը ցնցեցի ,
 Յետոյ ըսի ,

Տուր ինձ շուտ պատասխան
 Ո՞վ է այս մարդն , որ ոտքիդ տակ բռնեցի :
 — Կօչկակար է — ըսաւ — ապո՛ւշ , չե՞ս տեսներ ,
 Որ գետնին վրայ , հոս , ոտքերուս չափն առնէր
 Զայնով մը խեղդուկ
 Իրբեւ փափուկ
 Պոռացի ,

Միտքդ դարձեալ զիս խաբե՞լ է .
 Անցեալ օր կ'ըսէիր թէ
 Մօրեղբօրս որդին է ,
 Միթէ այս ալ նոյնը չէ՞ .
 — Այո՛ — ըսաւ հանդարտաբար ,
 Հսածս բնաւ չեմ ուրանար ,
 Մօրեղբօրս որդին է այս ,
 Այլ արուեստով կօչկակար :—
 Ո՛հ , այս անգամ ա՛լ կոկորդս նեղնար ,
 Սուտը՝ կլլելու ծակին խոշոր գար ,
 Եւ ճիշտ խենդի պէս վաղեցի փողոց
 Կատղած , շնչասպառ , աչքերս ի բոց :
 Առաջին դիմացս հանգիպող խեղճին
 Վիզը ցատքեցի պօռալով ուժգին .
 Կրա՛կ կայ , կրա՛կ ,
 Տունս տեղս այրեց
 Կինս անառակ :

Մարդն ինձ գթալով հոս առաջնորդեց :
 Հիմա դո՛ւք , տեարք իմ ,
 Արդար ու ուշիմ

Կերպով մը զիս դատեցէք
 Ու կնոջմէս բաժնեցէք » :
 Նախագահը , եղունգները դիտելով ,
 Եւ գլուխը քանի մը հեղ շարժելով ,
 Բացաւ բերանն ու ըսաւ .
 « Երբոր այնքան սիրէիր ,
 Որ քեզի կին ընտրեցիր ,
 Պէտք է սէրըդ նորոգես ,
 Գուցէ ընթացքն իւր ուղղես :
 Կինըն՝ գողտրիկ ու անուշ ,
 Վարդ մ'է որ շատ ունի փուշ ,
 Ով որ բուրմունքն իւր վայելէ ,
 Խայթուածքին փշոց համբերէ : »
 Սակայն թշուառ էրիկն իսկոյն
 Պատասխանեց . « Նա օձի թոյն
 Ունի , տէր իմ , և հրէշ մըն է ,
 Հետն ապրիլն ինձ անհնար է :
 Եթէ անփուշ վարդ ալ լինի ,
 Ալ ինձ չէ բնաւ ընդունելի .
 Թէ հրեշտակի ունենայ թեւ ,
 Ներքուստ կը կրէ դժոխք ու դև :
 Անցեալ գիշեր՝ քնոյս մէջ տեսայ որոշ ,
 Որ պոչ մ'ունէր ու կրակավառ զոյգ կոտոր :
 Այո՛ , տէր իմ , նա պոչ մ'ունի
 Եւ նորելուկ ու գեղանի
 Հանդերձից տակ ծածկէ գաղտնի : »
 Դատաւորն այս որ լսեց
 Հազիւ ծիծաղն իւր զսպեց :
 Ըսաւ իրեն , պոչն զգեստով ծածկեցիր ,
 Պատասխանէ , եղջիւրներն ո՞ւր պահեցիր :
 Պատասխանեց անտարբեր .
 Զանոնք ալ ինձ է յանձնէր :

Հ Ա Գ Ո Ւ Ս Տ Ն Ե Ր Ը

Հագուստներու տեսակը. — Հագուստ մը որչափ տաքութիւնը գէշ հաղորդէ՝ այնչափ աղէկ է առողջութեան նկատմամբ: Հաղորդելիութիւնք կարգաւ կարելի է հետեւեալ կերպիւ դասաւորել. — 1. կանեփ (ֆեֆֆր), գթան (ֆեթֆե): — 2. բամպակ. — 3. մետաքս. — 4. բուրդ: Բուրդն ու մետաքսը սա առաւելութիւններն ալ ունին որ խոնաւութենէ զերծ են և դիրբաւ չեն բռնկիր:

Հագուստներու գոյնը. — Ջերմութիւնը ծծելու յատկութեան մէջ գոյնը մեծ ազդեցութիւն ունի: Սեւը շատ տաքութիւն կը ծծէ քան կապոյտը և կանաչը. ասոնք՝ աւելի քան կարմիրը, կարմիրը՝ դեղինէն աւելի, որ ինքն ալ ճերմակէն շատ ջերմութիւն կը ծծէ: Սակայն ամէն գոյնի՝ տաքութիւնը դուրս տալու, ցոլացնելու յատկութիւնը ճշդիւ հաւասար է, միեւնոյն պայմաններու տակ, ծծելու կարողութեան, այսինքն ո և է գոյն ծծած ջերմութեան քանակին չափ ալ ջերմութիւն կը ցոլացնէ: Ուրեմն բարեխառնութեան փոփոխութիւնը աւելի շատ զգալի է որքան որ ճերմակէն սկսելով մինչեւ սեւը երթանք, վերը ցցուցած կարգովն: Արդ վերի ըսածնու հետեւելով կարելի է հագուստները դասաւորել, իրենց առողջարարութեան նայելով և իրը կտաւ միայն նկատելով հետեւեալ կարգաւ:

Բուրդ և մետաքս, բամպակ, գթան, կանեփ: Գալով իրենց գոյնին, ամէնէն լաւէն սկսելով՝ ճերմակ, դեղին, կարմիր, կանաչ, մանիչակագոյն, կապոյտ և սեւ:

Հագուստներու ձեւը. — Հագուստին ձեւն ալ մեծ ազդեցութիւն ունի առողջութեան վրայ: Ընդհան-

րապէս հագուստ մը ամառը լայն ըլլալու է՝ որպէս զի մարմինը չնեղէ, իսկ ձմեռը հագուստ մը որքան լայն ըլլայ՝ այնքան ցուրտ կը պահէ, ուստի անանկ մը ձեւել տալու է որ մարմնոյն վրայ ճշդիւ յարմարի: Աւելցնենք նաև թէ գործին պէտքերուն համեմատ հագուստին ձեւն ալ փոխուելու է:

Գլխարկ. — Նախնի ազգերուն շատերը գլուխնին միայն պատերազմի ատեն կը ծածկէին. ուրիշ ատեն հիւանդ կամ խիստ տարիքոտները գլուխնին կը գոցէին: Եւրոպայի բնակիչները՝ բնական տկարութեան պատճառաւ, այսօր զանազան տեսակ գլխարկներ կը գործածեն: Համառօտակի յիշենք ատոնց գլխարկներն:

Նորածիններու համար կը գործածեն պարզ կտաւէ գլխարկ մը, Երբ տղան քալել կ'սկսի, ամէնէն լաւը պարզ կամ զոյգ գտակն է, որուն վրայէ կ'անցընեն պանէլայէ ուռած պահպանակ մը՝ ինկած ժամանակ գլուխը պահպանելու համար: Գարոց երթալու տարիքնուն՝ ամառը կը գործածեն յարդեայ գլխարկ, իսկ ձմեռը կարելի եղածին չափ թեթեւ գլխանոց մը: Միւս տարիքնուն մէջ մենք կը գործածենք ֆեսը, իսկ Եւրոպացիք, թաղիքէ, չուխայէ և այլ տեսակ տեսակ կերպասներէ շինուած գլխարկներ:

Ընդհանուր կալուց. — Գլուխը կարելի եղածին չափ քիչ ծածկել: Սակայն անբաւական գլխանոցի մը հետեւանք եղող հիւանդութիւնները շատ են: Գլխու ցաւ, միկրեմ, ջրացգութիւն և այլն, շատ յառաջ կուգան գիշերը գլուխը ծածկելէն և կամ ցերեկը պարզ գլխանոցով մը անցնելէն, և որոնք դադարած են բրդէ գտակի մը գործածութեամբ: Այս կէտը կարեւոր է: Շատ անգամ աչքի վարադոյրը յառաջ կուգայ գլխի երկար ատեն պաղ առնելէն:

Վիզը. — Վիզը քիչ ծածկուած և մանաւանդ քիչ

սեղմուած ըլլալու է : Ծատ ծածկելով վզի ցաւ յառաջ կուգայ, իսկ դայն չափազանց սեղմելը կաթուածի վախ կուտայ :

Մարմինը ծածկող հագուստներ. — Մարմինին վրայն կը հագնին դերձանէ, բուրդէ կամ բամբակէ շապիկ մը : Բուրդէ շապիկը (Ֆանելյա) ամէնէն լաւն է որովհետեւ ջերմութեան վատ հաղորդիչ է : Դերձանէ և բամբակէ շապիկները մարմինին ազտը կը քաշեն և քիչ բաղնիք գացող մը դանոնք գործածելով մարմինը մաքուր կը մնայ : Բուրդէ շապիկը՝ բրդէ բաճկոնակէն (Ֆանելյա ետիէ) աւելի նախապատիւ է, որովհետեւ երկայն ըլլալով՝ ո՛չ միայն մարմինը միևնոյն բարեխառնութեան մէջ կը պահէ, այլ և երբ մարմինը քրտնած է՝ քրտինքը հիւսուածքին թելերէն անցնելով կը շոգիանայ՝ առանց մարմինը զգալի կերպով պաղեցնելու : Ըստ մեզ, բուրդը միայն պէտք է ծռայէ մեր հագուստները շինելու (բաց ի պատահաներէն) : Տարբեր նիւթերը միայն այն երկիրներուն համար են, ուր հագուստը միայն պատշաճութեան համար կը գործածուի, թէեւ նոյն իսկ տաք երկիրներու մէջ բրդէ հագուստ մը աւելի զով կը պահէ : Սպանիացիք բրդէ վերարկու մը կը հագնին դաշտերու մէջ ամառուան սոսկալի տաքէն պատրպարուելու համար : Չի մոռնանք թէ գոյնն ալ իր ազդեցութիւնն ունի և թէ բաց գոյն հագուստ մը զոց գոյնէն աւելի լաւ է :

Մեզբը. — Բանթօլոնի համար մէջքի կապ գործածելը խիստ վատ սովորութիւն մ'է : Ամէնէն լաւը ասիւր գործածելն է :

Ոսկերը. — Առողջապահութեան մէջ ոտնամանը ամէնէն մեծ ազդեցութիւնը ունի, պէտք է սեղմուած ըլլայ, նրբանը լայն, կրունկը քիչ մը բարձր դէպի

առաջ ծռած : Նեղ կօշիկները՝ ոտքը կը սեղմեն և ցուրտ կը պահեն ձմեռները : Կաշիէ և քառուղէ ոտնամանները թէեւ հանդիստ են, բայց ոտքը ամէն կողմէ հաւասարապէս չեն ճնշեր, այնպէս որ արեան շրջանը կը նեղուի : Նոյնպէս աշխատաւոր մը շատ կը քրտնի, մորթին արտաշնչումը կը դժուարանայ՝ կաշիին կամ քառուղին խիստ նուրբ ծակտիկներէն չկրնալով անցնիլ : Այս տեսակէտներով փայտէ կօշիկները ամէնէն լաւն է մանաւանդ ոտքի վրայ աշխատողներուն : Այս կօշիկը միայն կրնայ ձմեռը ոտքերը պահպանել ցուրտի և խոնաւութեան դէմ : Արդարեւ, չոր փայտը թէև ոտքին արտաշնչած խոնաւութիւնը կը ծծէ, սակայն արտաքին խոնաւութեանէն չի թրջիր : Միւս կողմէ չոր փայտը ջերմութեան վատ հաղորդիչ ըլլալով՝ արգելք կը դնէ ոտքի ջերմութեան մթնոլորտին մէջ անցնելուն և անոր հետ հասար բարեխառնութիւն ունենալուն :

Մարդուս առողջութիւնը կը պահանջէ որ ամէնէն աւելի ոտքերը տաք ըլլան, ուստի շիբութեան նկատումները մէկդի ընելով պէտք է տաք ու խոնաւութեան զերծ ոտնամաններ անցնել մարմնոյն այդ անդամներուն վրայ :

Սեղմիրանը. — Սեղմիրանի [forok] դէմ շատ պոռացած կանչած են, և այդ դիտողութեանց մէկ մասն իրաւ է : Սակայն պէտք է ընդունիլ թէ՛ սեղմիրան մը որ շատ լաւ կը յարմարի մարմնոյն և չափաւոր սեղմուած է՝ կուրծքը վեր բռնելու և հագուստներուն անոր կապելու ծռայելով ամենեւին անպատեհութիւն մը չունի : Սեղմիրանը վնասաբեր է այն ատեն, երբ լաւ շինուած չէ, և խիստ շատ կը սեղմէ կուրծքը :

ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅԷՆ ԲԻԾԵՐԸ ՀԱՆԵԼ

Բիծերը կարելի է զանազան խումբերու բաժնել զանոնք հանելու համար հարկ եղած միջոցներուն համեմատ:

Ա. խումբի բիծերը՝ որոնք յառաջ կուզան ջուրի մեջ լուծուելիք մարմիններէ, ինչպէս զանազան շաքարեղէններ, կլիսէրինէ, ժէլաթինէ ևն., որպէս են խահուէի, շաքարաջուրի, օշարակի, մեղրի, սեղանի ըմպելիներու ձգած բիծերը:

Բ. խումբի բիծերը, զոր յառաջ կը բերեն պարաւա մարմիններ, որոնք անլուծելի են ջուրի մէջ բայց կը լուծուին պէնզինի, եթէրի, սիւլֆատ տը քարպօսի մէջ, որպէս են իւզի, կարագի, մեղրամոմի, կնքամոմի, քառուչուի և մանաւանդ իւղաներկերու, ջնարակներու թողած արատները:

Գ. խումբի բիծերը. որոնք կազմուած են առաջին երկու խումբերէն, ինչպէս արգանակ, համեմունք, որոնք թէ՛ ջուրի մէջ լուծելի մարմիններ կը պարունակեն և թէ՛ անլուծելի: Մարդուն և կենդանիներուն շնջառութենէն յառաջ եկած աղան ալ այս կարգէն է:

Դ. խումբի բիծերը՝ որոնք յառաջ կուզան ո՛ր և է թթուի մը կամ ալթօրի մը հիւսուածքին գոյնը աւրելէն և շատ անգամ զայն այրելէն:

Ե. եւ վերջին խումբի բիծերը՝ զորս կը ձգեն զուցառու մարմիններ, ինչպէս՝ պտուղներուն ձգած արատները ճերմակեղէններու վրայ և կամ մելանի մը հետքը ո՛ր եւ է հիւսուածքի վրայ:

Ա. կարգի բիծերը՝ որոնք յառաջ կուզան ջուրի

մէջ լուծուելիք մարմիններէ՝ դիւրին է հանել՝ եթէ հիւսուածեղէնը կը լուացուի՝ կարելի է զայն ամբողջ կամ պէտք եղած տեղը միայն ջուրի մէջ թաթխել. իսկ այն հիւսուածեղէններու համար որոնք խիստ փափուկ են և կարելի չէ լուալ՝ ինչպէս բուրդէ, մետաքսէ և այլն հիւսուածները, կը բաւէ սպունգ մը թրջել, կէս մը քամել և բիծ եղած տեղը ատով մէկ քանի անգամ սրբել խիստ թեթեւօրէն, չոր լաթով մը վրայէն սրբել, նորէն սպունքով սրբել, և այսպէս շարունակել մինչեւ որ արատը լաւ մը ելլայ: Այս կարգին կը պատկանին այն բիծերն՝ որոնք յառաջ կուզան երբ փոշիով ծածկուած հագուստները թրջին: Այս տեսակ բիծերը ամէնէն աւելի յայտնի կ'ըլլան սև կամ մութ գոյն հագուստներու վրայ և շատ մարդիկ, չգիտնալով թէ ատոնք ինչպէս կը ջնջուին, վրանին կը կրեն՝ բանթալօնին վարը, օձիքնուն կամ հագուստին մէկ մասին վրայ ահագին արատներ՝ որոնք հետուէն խոշոր կ'երևան և զոր կարելի է ամենայն դիւրութեամբ հանել թաց սպունգով սրբելով, լաթով մը չորցնելով, նորէն սրբելով շարունակաբար, մինչև որ հետքը չի մնայ:

Բ. խումբի բիծերը՝ ջուրի մէջ շնջելով՝ կարելի չէ ջուրով հանել: Սակայն ատոնք ամէնքն ալ պէնգինի կամ սիւլֆիւր տը քարպօսի մէջ կը լուծուին: Պէնզինի գործածութիւնը աւելի ընդհանուր է, որովհետև սիւլֆիւր տը քարպօսի պէս գէշ չի հոտիր: Ատոր համար պէտք է առնուլ ծալլուած անձեռնոց մը՝ այն վիճակին մէջ՝ որով պահուած էր դարանին մէջ. զայն սեղանի մը վրայ դնելով արատաւոր հիւսուածը վրան փռել, այնպէս որ բիծը ճիշդ անձեռնոցին վրան գայ, յետոյ կէս թերթ թուղթի մեծութեամբ ճերմակ պատառ մը պէնզինով թրջելով բի-

ծին վրայ լաւ մը քսել, չոր լաթով մը սրբել, նորէն պէնդինով շփել և այսպէս շարունակաբար մինչև որ խոշոր բիծը ամբողջովին լուծուի, եթէ բիծը մեծ կամ կտաւը նուրբ ըլլայ, աղէկ է գործողութեան միջոցին թէ՛ տակի անձեռնոցը փոխել և թէ՛ ձեռքին մէջ բռնուած պաստառի կտորը՝ որովհետեւ գունատու մարմինը պէնդինի մէջ լուծուելով՝ այս երկուքին վրայ ալ կ'անցնի:

Գ. խումբի արատները յառաջ կուգան արգանակէ, համեմունքէ և օծիքի աղտէ: Երբ սոյն արատները ճերմակեղէններու վրայ են, կը բաւէ աճառով լուալ ու վրձինով մը շփել, որովհետեւ ջուրը կը հանէ աճառը՝ որ ինքն ալ կը լուծէ իւղոտ մարմինը: Երբ արգանակը, ապուրը կամ համեմունքը հագուստի վրայ թափի, առաջին գործը պէտք է ըլլայ զայն մաքրել լաթով մը, ամէն զգուշութիւն ընելով որ բիծը չտարածուի, յետոյ հաւասար չափով ամոնեաք ու ջուր իրար խառնելով՝ պէտք սրբել և պարզ ջրէ անցնել:

Ընդհանուր առմամբ բիծերը հանելու համար անհրաժեշտ է ծալլուած անձեռնոցը և ճերմակ պաստառը:

Եթէ երրորդ խումբին բիծերը կը գտնուին նուրբ հիւսուածներու և կտաւներու վրայ, ինչպէս մետաքսեղէններ, մէրինոսը և այլն, որոնց գոյնը ամօնեաքի ազդեցութեան տակ կրնայ աւրուիլ, սոյն ալքալէն հեղուկը գործածելէն ետ կենայու է: Այս պարագային լաւագոյն է նախ պէնդինով սրբել (երկրորդ խումբին մէջ եղածին պէս), որով իւղոտ մարմինները կը լուծուին, յետոյ պարզ ջրով լուալ, որ բոլորն ալ լուծելով արատը կ'անհետացնէ:

Դ. խումբի արատները, երբ թթուէ մը յառաջ եկած են, պէտք է անմիջապէս կամ վրան կաթիլ կա-

թիլ ամօնեաք լեցնել և կամ եթէ արատը ընդարձակ է ամօնեաքով թրջուած լաթով մը սրբել: Զօրաւոր թթուները՝ ինչպէս ծծմբային, բորակածնային և քլօրաջրական թթուները (զան եաղր, ֆեզապ, քուզ բուհր), ո՛չ միայն գոյնը կը փոխեն այլև կտաւը կ'այրեն, ասկէ կը հասկցուի թէ՛ ո՛րչափ անհրաժեշտ է շուտով գործելը: Մութ գոյնի վրայ թափած թթուները նախ կը կարմրցնեն գայն: Արդ այս գոյնի փոփոխութիւնը տեսնուելուն պէս, հարկ է շուտով հեղուկ ամօնեաք գործածել՝ որ նախկին գոյնը կը վերահաստատուէ և թթուն յագեցնելով անոր ազդեցութեան առաջքը կ'առնէ:

Երբ ալքոլին լուծումները բուսային գոյներու վերայ թափին, ի մասնաւորի կապոյտ և մանիչակի գոյնով հիւսուածքին, անոնք կանաչի կը փոխուին, և նոյն իսկ կը ջնջուին: Ասոնց դէմ կը գործածուի ճերմակ քացախը:

Ե. խումբին մէջ կը գտնենք գունաւորիչ նիւթերու ըրած բիծերը՝ ճերմակեղէններու վրայ, ինչպէս ճակընդեղինը, կեռասինը, բալինը, սեւ թութին և այլն: Ամէնէն դիւրին միջոցն է օ սր ժալիլով լուալ, եթէ աս չի բաւէ, պէտք է գործածել նաև սախօսօսալիֆ, անգամ մը օ սր ժալիլով և անգամ մ'ալ այս վերջինով լուալով՝ մինչև որ բիծը ելլէ, ի վերջոյ գաղջ ջուրէ մը անցնելու է: Սակայն այս տեսակ բիծերը միայն ճերմակեղէններու վրայէ կարելի է հանել, որովհետեւ եթէ կտաւը գունաւոր ըլլայ՝ գործածուած նիւթերուն ազդեցութեան տակ գոյնը կը նետէ:

ՄԻՒՍ ՄՈՒՐԱԿՆԵՐԸ ԲՆԱԿԵԼԻ՞ ԵՆ

Երկրիս քոյր մուրակները՝ որոնք մեր Արեւուն շուրջը կը դառնան, միխոնաւոր լուսաւորներ՝ որոնք ուրիշ Արեւներու ձգողութեան շրջանակին մէջ կը թաւալին, արդեօք բոլոր այս հեռաւոր ու գաղտնի աշխարհները Երկրիս պէս բնակելի՞ են :

Միջոցը բացարձակ է առանց սահմանի, բայց այս անթափանցելի անհունին զաղափարն իսկ կը ջախջախէ մարդուս դատողութիւնը : Աւելի հեռու մեր տեսած երկնային գունտերէն՝ որք ցուրտ ու լռին անանցանելի միջոցով մը մենէ բաժնուած են, կա՞յ արդեօք անձանօթ էակներ, որոնք, իրենք ալ Աշխարհիս հանելուկը լուծել կ'աշխատին :

Եւ ի՞նչ անհուն յառաջդիմութիւններ կալիլէսուէն ի վեր, որ կը պնդէր թէ Երկիրս կը դառնայ, Նեւտոն եկաւ և ապացուց թէ ամենայն ինչ շարժում է և ընդհանուր համերաշխութիւն մը քաշէր կը տանէր Տիեզերքը մեքենական, անողոք ու միակ ճակատագրի մը մէջ :

Ասկէ ետքը գիտուններ և բանաստեղծներ ելան և ըսին թէ շարժումը կեանքը կ'ստեղծէ և անոր հետ կը շփոթի հաստատեցին այս համաշխարհային կեանքի յաւիտենականութիւնն որ մշտնջենական վ'րակցում մըն է միայն :

Կասկածիլ թէ գործարանաւոր կեանքը անհունին մէջ ցրուած չէ, նոյն իսկ կասկածիլ է այդ կեանքին վրայ, ընդունիլ թէ՛ Արեւը, մուրակները, բոլոր երկնային մարմինք մեր խեղճուկ գնտին հարկատու են, և թէ բոլոր այդ ամէնքը մեր մարդկութեան համար միայն ստեղծուած են :

Ինչ մեծ յանդգնութիւն է մերը որ մեզ կարծեցնել կուտայ թէ՛ միջոցին մէջ գտնուող անթիւ ու անհամար աշխարհներուն մէջ մինակ մեր երկրագունտը բնակելի է և ընդունակ բնակելիութեան :

Մեր ժամանակը, լուսաւոր դարը՝ որու դէպի ճշմարտին ընթանալը այնքան պարծանքով կը յիշատակենք, ամբողջ մարդկութեան պատմութիւնը ուրիշ բան չեն՝ եթէ ոչ կէտ մը Յաւիտենականութեան մէջ : Եւ մենք որչափ ջնջին ենք միջոցին մէջ՝ նոյնքան ալ ոչինչ ենք ժամանակին մէջ, Այսպէս ամենախեղճուկ դատողութիւն մը ըրած կ'ըլլանք՝ երբ կ'ըսենք թէ այս ինչ կամ այն ինչ Մուրակը բնակելի չի կրնար ըլլալ մեր զայն դիտած ժամանակը, Ինչո՞ւ համար չպիտի կրնայ ըլլալ և ո՞վ կ'ապացուցանէ թէ այդ չպիտի ըլլայ :

Աշխարհներու դիակներ անհունին մէջ կը գտնուին, ահագին մեռեալ գունտեր կը թաւալին սառուցեալ գիծերուն մէջ՝ մարած արեգակներու շուրջ, կեանքը պատահար մըն է միայն ցրուեալ աշխարհներու երեսը... Ինչո՞ւս պէտք եթէ գործարանաւորներուն ո՞ր և է կարգ մը կ'անհետի ամէն օր՝ եթէ յաւիտենական կեանքը չմեռնիր :

Միջոցը — սօսի արագութիւն մըն է — լեցուն է գունտերով որք բնակելի եղած են, և կամ պիտի ըլլան գործարանաւոր մարմիններէ՝ որք կը ծնին, կ'արտադրեն և կը մեռնին :

Բայց շատ երեւակայական գործ մը ըրած կ'ըլլանք՝ եթէ այս էակներուն բնագիտական կարելիութիւնը մտածենք :

Մեր մանուկ երկրին վրայ, գործարանաւոր կեանքին զարգանալ կրցած միջավայրերը անդադար կը փոխուին, և էակները ի հարկի են այդ միջավայրե-

բուն յարմարելու :

Այս օրէնքը չսխտի փոխուի եթէ մասնաւորէն ընդհանուրին անցնինք, Երկնի բոլոր մոլորակներուն մէջ էակր իր միջովայրին կը յարմարի :

Անվիճելի է թէ մեր գիտցած մարդը՝ և ո՛չ մէկ ուրիշ մոլորակի վրայ կրնայ ապրիլ : Սակայն այսօրէն կը բաւէ՞ ապացուցանել թէ հոն կեանքը անհնարին ըլլայ : Հոս ալ մեր բաւականութիւնը չափէն աւելի է : Ուրեմն, մարդը տիպար-էա՞կ մըն է, զգայուն տիեզերքի կեդրոնէ՞ն է, Եւ թէ զարմանայի չսխտի՞ ըլլայ եթէ ապրող էակներ ուրիշ մոլորակի մը վրայ՝ որուն խտութիւնը, մթնոլորտը, ջերմութիւնը, արեւէն ունեցած հեռաւորութիւնը, ծիր խաւարման վրայ շեղումը բոլորովին տարբեր ըլլալով մեր Երկրէն, նմանէին մեզի :

Մարդու զննութեան դաշտը ծայր աստիճան սահմանափակ է : Հաղիւ թէ ձերացած մարդկութիւնը կրցած է քանի մը դատողութեան կէտեր նշանակել մոլորակաց ներքին կեանքին վրայ, որք իրեն կ'ընկերանան բոցավառ կեդրոնին շուրջը բռնած պարին, որուն բաբախումները՝ մեր փոքրիկ աշխարհին վրայ կեանք կը սփռեն :

Արեւու՝ միջոցին մէջ ըրած արշաւին ժամանակ իրեն ընկերացող նիւթը Աշխարհներն կարելի է սապէս դասաւորել իրենց Արեւէն ունեցած հեռաւորութեան նայելով, Փայլածու, Արուսեակ, Երկիր, Հրատ, Լուսանթագ, Երեւակ, Ուրանոս և Պիսիթոն :

Ամէնէն հին կազմուածը Պիսիթոնն է որ ամէնէն առաջ արձակուեցաւ նախնական միգամածէն (նեպիլիթօզ) : Փայլածուն՝ ամէնէն մօտիկը որ միշտ բոցակէզ ճառագայթներու մէջ մնացած է՝ ամէնէն վերջին ծրնած երիտասարդն է : Այս ութ մոլորակներուն պէտք

է աւելցնել քսան արբանեակ և 400ի մօտ հեռադիտական Աշխարհները, Աստեղակերպները՝ որք Հրատին և Լուսանթագի ճամբուն մէջ կը շրջագայեն : Պալլաս (ամենէն մեծը՝ Երկրիս)¹/₁₆ը, Վէսթա, Ժիւնօն, Սէրէս, Իրիս, Ֆլօր, Էթէրի և այլն : Ահա մեր արեգակնային փոքրաթիւ հետեւորդները : Այս աշխարհներուն վրայ գիտցած օդերեւութական և բնագիտական պայմանները՝ բաղդատելով Երկրիս հետ՝ նմանութենէն պիտի կարենանք ճանչնալ անոնց բնակելիութիւնը :

Փայլածու. — Արեւու ամէնէն մօտը՝ Երկրէս եօթն անգամ աւելի ջերմութիւն կ'ստանայ : Ամպամած մըթնոլորտ, բարձր լեռներ, ծանրութիւն՝ Երկրիս կէսը, հոս 70 քիլօ կշռող մարդը՝ հոն 35 քիլօ պիտի կշռէ : Տարին 88 օր, օրը 24 ժամ, 21 վայրկեան : Եղանակները՝ 22 օր : Փայլածուէն դիտելով՝ Արեգակը աւելի մեծ կ'երեւայ քան Երկրէս դիտելով : Երկիրս ալ իբր Ա. կարգի լուսաւոր մը պիտի երեւի Փայլածուի երկինքին :

Արուսեակ. — Սոյն մոլորակին վրայ ցամաք ու ծով նշմարուած են, մթնոլորտը աւելի խիտ, բարձր լեռներ, Եղանակները աւելի զգալի, ցուրտէն տաք՝ անմիջոց փոխանցում : Ծանրութիւն և խտութիւն՝ քիչ մը պակաս : Տարին 231 օր, օրը 23 ժամ 21 վայրկ. 22 երկվայրկեան : Արուսեակէն դիտելով Արեգակը ¹/₂ աւելի մեծ կ'երեւայ : Արուսեակ և Երկիր՝ փոխադարձաբար միևնոյն փայլունութեամբ կը տեսնուին իրարմէ :

Հրատ. — Մովեր գետեր, կղզիներ, ցամաքներ : Բեւեռներուն վրայ սառ, միևնոյն մթնոլորտ և եղանակներ (երկու անգամ աւելի երկայն), նոյն օդերեւութաբանութիւն, երկու լուսին (Պիսիթոս, Ֆո-

այս) : Ծանրութիւն երեք անգամ քիչ , Տարին 668 օր , օրը 24 ժամ , 32 վայրկ . 35 երկվայրկ . : Արեւը քիչ մը փոքր : Երկիրս լուսաւոր մըն է Հրատի համար :

Լուսնրագ . — Հսկայ մոլորակ , Երկրիս 5,300 անգամը հեռադէտով՝ ճերմակ ու սև յաջորդական գօտիներ (մոլորակին կեղեւը) , ամպամած մթնոլորտ , մշտնջենական գարուն : Ծանրութիւն՝ Երկրիս կէսը . 4 լուսին (Րօ , Եւրոպա , Կանիսքս , Քալիսթօ) : Տարին՝ 11 տարի , 11 ամիս , 17 օր . մէկ օրը 9 ժամ , 55 վայրկեան : Արեգակը 5 անգամ փոքր , Երկիրը փոքր լուսաւոր մըն է :

Երեւակ . — Երկրէս 807 անգամ մեծ : Երջապատուած մանեակէ մը , որ ահագին Ծիրանի Գօտի մըն է գիսաւորներու պոչին հրավառ նիւթերուն նման : Հեռադէտով՝ ամպերէ շրջապատուած և մութ գոյն ու փայլուն գօտիներու բաժնուած կը տեսնուի : 8 լուսին (Միմաս , Անսըլաս , Թեթիս , Տիօնե , Ռեա , Թիթան , Իբեռօն և ժաբե , Թիթան Հրատի չափ է) : Ճանրութիւն ¹/₁₀ աւելի , տարին 25,217 օր , օրը 10 ժամ , 14 վայրկեան : Արեւէ տասն անգամ փոքր : Երկիրը գրեթէ աննշմարելի :

Ուրանոս . — Երկրէս 75 անգամ մեծ : 84 տարիէն Արեւուն շուրջը կը դառնայ , Օրը 12 ժամ , մէկ եղանակը 21 երկնային տարի : Ծանրութիւնը քիչ , 360 անգամ քիչ լոյս կ'առնէ : Չորս լուսին (Արիել , Ամպրիել , Բեքոնիա , Օպիոն) : Արեւէ 19 անգամ փոքր : Երկիրս ամբողջովին անտեսանելի :

Պիսիգոն . — Երկրէս 50 անգամ մեծ , 30 անգամ Արեւէն աւելի հեռու : Երկրիս երեսէն 900 անգամ քիչ լոյս և ջերմութիւն : Տարին 165 երկրային տարի . օրը 11 ժամ : Եղանակը մեր տարիներէն՝ 41ին տեւողութիւնը , Կազային մթնոլորտ՝ մերինէն բոլոր-

ովին տարբեր : Մէկ լուսին : Երկիրս անտեսանելի : Պիսիգոն գտնուած է 1846ին , Լը Վէրիէ նշանաւոր աստեղագէտը՝ ասոր դիրքը հաշուելով գտաւ երկնից մէջ , Կալ՝ գերման աստեղագէտը՝ հեռադէտը այդ հաշուով գտնուած կէտին վրայ ուղղեց և յիշուել գտաւ Պիսիգոնը :

Աշխարհներու բնակելիութեան խնդրոյ մասին գիտութիւնը շատ շրջահայեաց է : Ամէն ենթադրութիւն կը մերժէ : Կէս դար շիջ սակայն , Հէրշել և Արալիօ կը պնդէին թէ Արեւը բնակելի կրնայ ըլլալ : Այսօր գիտութիւնը մինակ կը քննէ թէ՛ կամ զննութեամբ և կամ տրամաբանութեամբ , կեանքի հարկաւոր պայմանները միթէ կան մոլորակի մը վրայ . և թէ այդ աշխարհը իր բարեշրջման ո՞ր աստիճանին հասած է :

Այսպէս , մեր մոլորակը ո՛չ ջուր , ո՛չ օդ ունենալով , բոլորովին անապատ մը ըլլալու է : Լուսնային մակերեսոյթի վրայ նոր ուսումնասիրութեան մը մէջ երկու զիտուն աստեղագէտներ , Մ . Մօրիս Լէտուի , Բարիզի զիտատարանի տնօրէնը և Բուրիգէօ , քննելով մեր արբանեակին մթնոլորտական պայմանները , կը հետեւցնեն թէ՛ Լուսնի վրայ կենդանական ո՛ր և է ձեւ գոյութիւն չունի : « Երկրային խոնաւութեան պայմանները — կ'ըսեն յիշեալ զիտուները — բնաւ չեն գտնուած միացեալ՝ Լուսնի վրայ : Իր պատմութիւնը ունի համաձայն կէտեր Երկրիս նախնական բարեշրջման հետ , բայց բնաւ հիմակուան շրջանին մէջ լուսինը՝ իր զարգացման մէջ կանխահաս դատակնիքէ մը զարնուած՝ մեր գործունէութեան անսասան հանդիսատեսն է :

Շատ հաւանական է որ Հրաս բնակելի ըլլայ . իր մթնոլորտը հարուստ է ջրոյ շոգիի կողմէ . կենդանիք և բոյսք կրնան հոն ծնիլ և զարգանալ : Հրատի բը-

նագիտական պայմանները բոլորովին Երկրինէս տար-
բեր ըլլալով, ապրող էակները՝ մեր տեսածներէն բո-
լորովին տարբեր պէտք է ըլլան:

Արուսեակ եւ Փայլածու միշտ Արեւու ճառագայթ-
ներու մէջ ընկղմած՝ դժուարաւ կը դիտուին: Երկրէս
տարբեր կազմութիւն մը ունենալով այս դրաջի մո-
լորակները գուցէ Երկրիս նախնական շրջանները
կ'անցնեն հիմա. հսկաներու կամ խոշոր էակներու
դարը՝ որք հիմա բրածոներու վերածուած են Երկրիս
վրայ:

Լուսնրագը, ամպոտ մթնոլորտ մը ունի. մակե-
րեւոյթը մեծ մասամբ դեռ հեղուկ է. եթէ կեանքը
հոն գոյութիւն ունի՝ կարելի է ծովային կենդանիներու
ձեւին ներքեւ:

Երեւակր, Ուրանոսը եւ Պիսիդոնը, իրենց հեռա-
ւորութեան, Արեւուն շուրջը դառնալու տեւողու-
թեան, անկէ առած քիչ լոյսէն, եղանակներու դան-
դաղութեան հետեւանքով մեզի անծանօթ ազդեցու-
թիւն մը կը կրեն կեանքի բաշխման մասին իրենց
մակերեւոյթին վրայ: Գիտութիւնը կը մերժէ ո՛ր եւ
է ազահովութիւն տալէ անոնց բնակելիութեան մա-
սին:

Վիճակագիրները ձեռնարկած են մեր արեգակնա-
յին գրութեան բնակիչները հաշուելու: Ութը մոլո-
րակները, իրենց քսան լուսինները եւ 400 հեռադի-
տական մոլորակները 400 միլիառ մարդկային արա-
րած կը կրեն, առանց հաշուելու կենդանիները,
ստնաւորները, թռչունները եւ ձուկերը: Աւելի ճիշդ
հաշուով 363 միլիառ էակներ:

Մեր երկրագունտը այս հաշուին մէջ մէկ ու կէս
միլիառ միայն ունի: Շիտակը, երկրի բնակիչներուն
այս նոր գլուտը շատ պատուաբեր չէ իրենց համար:

Նման կարելիութեանց առջեւ, լա՛ւ է ահագին
տիեզերքի մէջ մինակ եղած ըլլալու փառասիրական
գաղափարէն ետ կենալ:

Աշխարհներու կուտակումին մէջ, անհունին ան-
սահման ծովուն մէջ խեղդուած, կորսուած պէտք էր
համարէինք այդ փոքրիկ կղզեակը՝ որու վրայ մենք
կ'ապրինք՝ պարծենալով մեր քիչ մը բան ըլլալուն,
եթէ շունենայինք իմացականութիւն՝ հասկնալու մեր
բաղդին սքանչելի վախճանը, եւ սիրտ՝ սիրելու բո-
լոր անոնք՝ որք իբր մարդ մեր եղբայրներն են:

Թարգմ.

ԶԱՐԵՂ Ն. ՊԵՊԵՐԵԱՆ

ԱՌՏՆԻՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԻՄ ՅԱՐԳԵԼԻ ԴՐԱՑՈՒՂԻՄՍ՝

ՈՐՈՒՆ ԱՄՈՒՍԻՆԸ ՏՈՒՆԷՆ ԶԱՍՈՐԺԻՐ

Ի՞նչ կարծեցիք, ազնուուհի տիկին՝ միթէ ամուս-
նութիւնը, տանտիկինութիւնը ա՛յնչափ դիւրին բան
էր որ առանց կանխաւ պատրաստուելու, տիպար ըն-
տանիք մը կազմելու կարող ըլլայիք: Կը գանգատիք
թէ « ամուսիննիդ՝ հակառակ իր ստացած քիչ շատ
կրթութեան և ուրիշ առաւելութիւններուն՝ ամենե-

ւին չյօժարիր տունը նստիլ, ընտանիքը գլուխը ժողուել ու զաւակներովը զբօսնուլ, թէ գիշերուան մինչեւ ժամը երեքները, և երբեմն ալ հինգը դուրսը կը դեգերի և թէ վերջապէս ձեր աղջկինութեան ժամանակ երազած ամուսինը չէ» : Ես'տ ցաւալի է Տիկին, մանաւանդ անոր համար, որ մեր հարս եզող օրիորդներուն մեծագոյն մասը այս անվերջանալի գանգատը ունին իրենց ամուսնոյն նկատմամբ. սակայն որո՞ւնն է յանձանքը :

Մեր նազելաճճմ և քիչ շատ եւրոպական լեզու գիտցող և թերի կրթութիւն առնող օրիորդներէ շատեր, կարծեցին և դեռ կը կարծեն թէ տուրք հրապուրիչ լինելու համար բաւական է որ մէջը ճոխ կարասիներ ունենայ սալօնին յատակը պարսկական օթոցներով ծածկուի մետաքսեայ վարագոյրները շողան պատուհաններուն լուսանցքէն, սպասաւորներու խումբ մը անընդհատ երթեւեկութեան մէջ ըլլայ. ուտեն, խմեն, ծախսեն, հիւր երթան, հիւր ընդունին, այսօր զբօսատեղին, վաղը գբօսավայրը և ահա՛ կոտարեալ երջանկութիւնն ու նախանձելի տունը :

Խեղճ օրիորդներ, այս խարուսիկ յոյսերով լաւ մը օրօրուելէ վերջ, անոնց իրականանալուն հասնելու համար սկսաք ռուման կարգալ, պատուհաններուն առջեւ սպասել, քիչ մը կոտորուել, մէջքերնիդ շափէն աւելի բարակցնել, դաշնակի վրայ Մօցարթէն և Կանօյէն քանի մը կոտոր նուագել, « մայրիկ, այսօր շատ կը նեղուիմ կոր » ըսել, և վառք յախտեանս յախտենից ամէն, Հիմայ տանտիկնութեան վիճակնուդ մէջ քաշիցէք որ հասկնաք թէ՛ Առեալ գծուս նւայիով, էրիկնուդ քիթէն չէք կրցեր բռնել և ուղած կողմերնիդ դարձնել. անիկայ տունէն համ շառնել սկսելուն պէս, մինակ գիշերները

տուն կուգայ, առաւօտներն ալ կանուխ կը հալածի կ'երթայ, դուք ինքզինքնիդ մեղքցէք որ ինչ ընելիքնիդ չէք գիտեր, պարապ տեղը կը տանջուիք, սրտերնիդ կը հատցնէք, հազար անգամ ամուսնացած ըլլալնուդ կը գղջաք, մինչդեռ եթէ չափահաս եղած ատեննիդ խորհէիք որ « ամէն օր մօրերնուդ քով պիտի չմնաք », դուք ալ օր մը տուն տեղ պիտի ըլլաք, զաւակներ պիտի ունենաք, տուն պիտի դարձընէք, ամուսիններնուդ խօսք պիտի հասկցնէք, և այլն և այլն : Հիմայ այսպէս չպիտի շուարէիք ու մտմտայիք :

Չէ՛, դուք այնպէս չըրիք, օր մը խոհանոց մտնել չհաճեցաք, և եթէ մտաք իսկ տակերնիդ աթոռ մը առիք նստաք, թողլով որ մայրերնիդ ջարդէ միւր, և եթէ խեղճ կինը քիչ մը օգնել առաջարկեց ձեզի « ա՛յ մայրիկ, ես կը գանիմ հում միսէն » ըսիք, ու ամենեւին ձեռքերնիդ չդպցուցիք. եթէ իրօք հում միսէն կը գանէիք, գոնէ սոխը ստկէիք, չէ՛, ան ալ չըրիք, և իրաւունք ալ ունէիք չընելու, որովհետև սոխ ստկած ձեռքովնիդ ի՞նչպէս պիտի մտնայիք պարոնին թեւը ու բիացան պտըտէիք :

* * *

Մայրերնուդ չէր յանցանքը սակայն. խեղճ կինն որքա՛ն արցունք թափեց, գաղտուկ խօսեցաւ՝ վրանիդ շառիք, հիւրերու առջեւ խայտառակեց՝ բանի տեղ չդրիք, վերջապէս ի՛նչ կրնար ընել մայր մը, երբ դուք ամենեւին ձեր օգուտը խորհելու վիճակին մէջ չէիք. կարդացած ռումաններնուդ մէջի կոմսուհիներուն, դքսուհիներուն կեանքը կ'երազէիք. խոհարանի գործերէն չէիք ախորժեք, ձեռագործի՛ն

յանցանքը ի՞նչ էր, քանի՛ քանի անգամներ քրօշներու, պրօտէներու, քանըվաներու և այլնի սկըսաք, ու կիսակտուր տանը մէկ ծակը թխեցիք. կը կարծէիք որ յանձանքը առաջուանին օրինակին վրայ էր, ուրիշ տեսակի մը կ'սկսէիք, երկու օր վերջ ան ալ առաջուանին քով՝ ու այսպէս պիտի շարունակէիք, եթէ Եւրոպայի գործարաններուն եունիփիյիները, բուրդերը կարենայիք հասցնել:

Մարդ մը իր եղբայրը չսիրեր, մինի մինի հրեշտակները, Աստուծոյ գառնուկները. դուք անոնցմէ ալ երես դարձուցած էիք, ու կ'ուզէիք որ մայրերնիդ ձեզի կերակուր եփէր, թէ տան ճերմակեղէնները լուար, վրանիդ գլուխնիդ կարկտէր և թէ պէպէքը օրրան դնէր հաներ. Գործերնին զիտցող աղջիկները անանկ չեն ըներ սակայն, իրաւ է թէ, որչափ բնական օրէնք մ'ըլլայ, աղջիկը մօրը չկրնար ըսել թէ « մայրի՛կ, ինձի տղայ մեծցնել սորվեցուր»: Ազնիւ և ընտանիքը սիրող աղջիկները մասնաւոր սէր մը կը կապեն երեսնց փոքրիկ եղբայրներուն — ինչ որ բնական է — մօրերնուն կ'աղաչեն որ Զարեհը իրենք հանեն օրրանէն. կ'երթան կը գգուեն, կը համբուրեն, կը լացնեն, կը խնդացնեն, տան տան կ'ընեն, վերջապէս երեսը խաչակնքելով տղանօրրանէն կը հանեն. ո՛ւյ ան տղուն լաթ հագցնելը, ի՞նչ դժուար գործ, խեղճ աղջիկը կը վախնայ որ տղուն մէկ տեղը կը հանէ. տղան ըսես՝ հօփուր հօփուր կը ցատքէ, քրօշը մազերը կը քաշէ, ձեռքերը անոր օղերուն կը տանի, եղունգներն ալ ի՞նչ սուր են, հապա յամառութիւնը, վերջապէս մայրը կը հասնի, « քա՛ Աստուծոյ շնորհքին գաս, ասա՛նկ կը հագուեցնեն տղան: Քա Հոռոփ հանը՛մ, եկու Թիլօմէնին տըղայ հագուեցնելուն նայէ »: Հոռոփ հանըմն ալ կու-

գայ, ու երկուքը մէկանց քա՛հ, քա՛հ մըն է կը ձըգեն, վերջը իրենց դիտողութիւններովը կը սորվեցունեն Թիլօմէնին թէ՛ ի՞նչպէս կը հագուեցնեն երախայ մը:

Դո՛ւք ան չէք գիտեր, աս չէք գիտեր, ի՞նչ երեսով ամուսին առնել կը համարձակիք, չեմ գիտեր. ձեզի պէս տանտիկիներուն մուսքանախ է, եթէ հարուստ էք, մէկ կողմէն խոհարարը թող գողնայ, երէ, մրկէ, ամէնէն լաւ ու իւղոտ կտորը ինք ուտէ անհամները ձեր առջին դնէ, և եթէ ելլես դիտողութիւն մ'ալ ընես, յանցանքը միսը զրկողին, կանանչեղէնը տանողին և այլնի վրայ կը ձգէ, միս կողմէն լուացարարը, ճերմակեղէնին աղտը վրան կը թողու, փոխանակ աճառով լուալու, սօսայով կը փռտտեցնէ, չիլիսով կը ներկէ, արդուկին տակ կը դեղնեցնէ, ստակները կ'առնէ ու կ'երթայ. անդին ստնտուն խեղճ մանկիկներնուդ՝ երեք չորս տարուան՝ և երբեմն ալ վարակիչ ախտով հիւանդացած կաթը կը ծծցնէ, սրսխայ կ'ընէ. սպասաւորն ու սպասուհին աղտոտ խօսքերով, անբարոյական վարմունքներով կը լեցնեն խեղճ անմեղներուն ականջները և բարքերնին կ'ապականեն, ամուսիննիդ գլուխը կ'առնէ տունէն կը հեռանայ և շարունակ կը տիրէ նեղութիւն, վիշտ, ցաւ. — ի՞նչ է ասոնց պատճառը. — Աղջիկնութեան ատեննիդ քիչ մը նեղուելով տանտիկնութիւն չսորվեցաք, որպէս թէ շատ դժուար գործ մը ըլլար. Ահա՛ այս է բոլոր թշուառութեան պատճառը:

Աւելի կը ցաւիմ այս վիճակին մէջ գտնուող աղքատ աղջիկներուն. օ՛խ ըլլայ, տունը նստած կերակուրները կ'այրին կրակին վրայ, բան մը կը փնտռէ չգտնար, տղաք զիրար կը բղբտեն, պոռալ, կանչ-

ուրուտել, իրարանցում, և այլ աւելի զորն ասեմ... :
 Եւ մեր համեստափայլ տիկիները կը գանգատին թէ՛
 « ամուսիննիս տունը չը նստիր » : Ասանկ տունը կը
 նստուի՞, ո՞ր խելացին է որ այսպիսի վիճակ մը տա-
 նելի կը գտնէ, մանաւանդ երբ մարդ առաւօտէն մին-
 չեւ իրիկուն շուկան վազած վազվտած, հարիւր հո-
 գիի խօսք հասկցուցած, աղաչած ու պաղատած, ի-
 րիկունը քիչ մը հանգիստ առնել կ'ուզէ :

Սորվեցէ՛ք, տիկիներ, օրիորդներ, ամօթ չէ .
 տանտիկնութեան արհեստը սորվեցէք. եթէ ոչ՝ ա-
 մուսնանալու գաղափարէն հրաժարեցէք. հարս մի՛
 ըլլաք որ երիտասարդներն ալ ամուսնանալով՝ տունէ
 տեղէ չպաղին :

ՔԱՍԻՍ

ԳԻՃԵՐ ՄԸ ԱԻԱԶԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

(ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Սիրելի բարեկամներս, էթիէն տը Ռըբէյ կոմսու-
 հին կը ճանչնաք, այնպէս չէ՞, երիտասարդը և ոչ
 թէ ծերը — իմ սեւ աչուի սատանաս : Երբ « իմ »
 կ'ըսեմ՝ խօսելու կերպ մ'է, որովհետեւ նէ իմն չէ :
 Բնաւ ինձ չպատկանիր : Դու, նա, ես ամէնքս ալ զնէ
 կը ճանչնանք : Դու, նա, ես, ամէնքս ալ անոր հա-
 մար հառաչած ենք, բայց ձենէ և ոչ մէկը ինձի պէս
 բաղդ ունեցած է նէրա հետ ըլլալ, իր կառքին մէջ,
 կէս գիշերին » Իրաւ է թէ իրեն հետեւորդ կ'ինը կ'ըն-

կերանար բայց այս ալ նուազ բարեբաղդութիւն մը
 չէր, և սակայն շատ պիտի բաղձայի այդ բաղդէն
 զրկուիլ :

Քէյքվարի իր դղեակին մէջ էինք : Գիշերը յա-
 ռաջացած էր, երբ նէ, մէկէն ի մէկ յիշեց թէ յա-
 ջորդ օրն Արատի գազինօս պարահանդէս կար և թէ
 ինք խոստացած էր հոն գտնուիլ. հրաման տուաւ որ
 կառքը լծեն, և ես իր մինակ հիւրն ըլլալով՝ ինձ ե-
 կաւ ու խնդրեց որ իրեն ընկերանամ :

— Պառո՛ն, հետս եկէ՛ք, կուգա՞ք սիրելի պա-
 ռոն : — Ի՞նչ կրնայի պատասխանել :

— Կոմսուհի, դիցուհիս, գիշերը խիստ մութ է,
 կառքերնիս պիտի տապալի, անդամներնուս մին կամ
 երկուքը պիտի կտորենք, և ետքը, ի՞նչպէս կրնանք
 պարել : Երեք Քրէսներէն պիտի անցնինք, որոնց
 միոյն կամուրջը ամուր չէ, վստահարար հոն պիտի
 խեղդուինք : Տայօնտոյի մօտ աւազակներու բոյն մ'է,
 ի՞նչպէս պիտի պաշտպանեմ ձեզի ես մինակս : Եւ
 յետոյ, ի՞նչ կ'ստիպէ այս գիշեր մեկնիլ, վաղը թէյէն
 ետքը կառք կը նստինք, ձեր շորս չքեղ գորշա-
 խայտները մեզ Արատ կը հասցնեն. ճաչէն վերջ, ձեր
 արդուզարդին մտածելու ալ ժամանակ կ'ունենաք :

Ահա՛ կէտ առ կէտ, ինչ որ ըսի իրեն, բայց պա-
 րապ տեղը : Որչափ համոզել կը ջանայի այնչափ կը
 յամառէր : Նէ չէր ուզեր ձիարձակ արշաւել, նէ
 կ'ուզէր ճամբորդութենէն ետքը հանդիլ : Նէ չէր
 ուզեր յոգնած դաղրած կառքէն պարահանդէսի սրա-
 հը մէկ ոստում մը ընել : Եւ նէ գեղեցիկ կը գտնէր
 լուսինը, գորտերը, չգիտեմ ինչերը : Պէտք էր իր
 քմահաճոյքները կատարել, երկինքները իրար ալ
 անցնէին :

Ինձ կը մնար միայն՝ կամ անոր ընկերանալ կամ
 դղեակ մնալ :

* * *

Շիտակը ճամբորդութիւնը սքանչելի եղաւ : Կոմսու-
 ՚հին զիս իր շնորհներով կը ղեղուր : Նախ ծուկերուս
 վրայ տուփ մը դրաւ, յետոյ ձեռնամուշտակը աւելցուց՝
 յետոյ թեւիս ճամբու պայուսակ մ'անցուց յետոյ չեմ գի-
 տեր ինչ ծրարներով բեռնաւորեց, և վերջապէս քնացաւ
 ի գուր կը խօսէի, նէ չէր պատասխաներ : Սակայն երբ
 խիստ ցնցում մը կառքը կը ճօճէր, նէ կը բարեհա-
 ճէր կարգ մը նարցունքներ ուղղել ինձ իր բակեղէ-
 թին, պայուսակին, սակառին վրայ, կը տեղեկանար
 թէ գլխարկին տուփին վրայ չեմ նստած : Երբ ապա-
 հով կ'ըլլար, վերստին կը քնանար : Իր հետեւորդ կի-
 նը, գերմանուհի մը, գլխու ցառով կ'ողբար և « Տէր
 Աստուած » ներ կ'արձակէր : Ես ալ իմ կարգիս քնա-
 նայու պէս ըրի :

Յանկարծ, սոսկալի ցունց մը ամէնքս ալ արթըն-
 ցուց : Այնպէս կարծեցինք թէ կառքը կէս մը տա-
 պալած է : Դիցուհիս, դեռ քունը գլուխը կը հար-
 ցընէ թէ՛ ի՞նչ կայ : Պայիկը կ'իջնայ աթոռակէն և
 դռնակին առջեւ կուգայ :

— Կոմսուհի՛, ճամբանիս կորսնցուցինք :

— Լաւ ուրեմն, միթէ ատի կանգ առնելու պատ-
 ճա՞ռ մըն է : Եթէ ո և է ճամբու վրայ ենք, անշուշտ
 տեղ մը պիտի հասնինք :

— Այո՛, բայց . . . :

— Ի՞նչ ըսել է այո՛, բայց : Վստահաբար ճամբան
 տեղ մը կը տանի :

— Իրաւ է, բայց կը վախնամ որ ատի շատ լաւ
 տեղ մը չըլլայ :

— Խենթ ես : Աշխարհիս վրայ գէշ տեղեր կա՞ն :
 Ո՛ւր ենք ուրեմն :

— Ձեր հրամանաւ, Յալօնթայի անտառին մէջ,

— Այդ անտառը հարկաւ ծայր մ'ունի : Երկու
 Ժամէն կարելի է անկէ դուրս ելլել լայնքին թէ եր-
 կայնքին երթուի :

— Այո՛, բայց կառավարը կը վախնայ :

— Կառավարն իր պայմանագրին մէջ վախնալու
 իրաւունքը իրեն վերապահած չէ :

— Կը վախնայ որ Ձեր վստահութեան դիպուած մը
 պատահի :

— Ատի իրեն չեն հարցներ :

— Կամ ձիերուն :

— Եւ ոչ ա՛լ այդ իրեն կը վերաբերի :

— Անտառը խեղճ մարդիկներով լեցուն է (Հուն-
 գարիոյ մէջ աւազակներուն անունն այս է) :

— Կառավարը յիմար մ'է, ինքն ալ խեղճ մար-
 դուկ մը չէ՞ :

— Նա կը մտածէ այն խեղճ մարդուկներուն՝ ո-
 րոնք ձիերը կը գողնան, և յետոյ կառքը և զձեզ կը
 կողոպտեն :

Յարմար դատեցի խօսակցութեան խառնուիլ :

— Կոմսուհի՛, դիցուհի՛ս, ծաղրարանելու տեղը
 չէ : Կը հասկնաս որ բաց անտառին մէջ գիշերելու
 համար չէ որ ճամբայ ելանք : Կարելի է ձիերնիդ գող-
 նան, կեանքերնիդ առնեն : Գէթ եթէ զէնք ունենա-
 յի վրաս :

— Որպէս զի ան ալ գողնան :

Յետոյ, սատանիկը դուռը բացաւ և դեռ զինքը
 չբռնած՝ գետին ցատքեց :

— Ի՞նչ սքանչելի գիշեր, ի՞նչպէս անտառն ա-
 նուշ է : Ի՞նչ կայծոռիկի փալփուում : Տեսէ՛ք, պարոն :
 Կը նայիմ : Երեք քայլ հեռին տեսնելն անկա-
 րելի է :

— Այո՛, այո՛, ծառերուն մէջէն լոյս մը չէ՛ք տեսներ :

Սարսուացի, Աւազակներու որջի մը մօտ էինք : Իր աթոռակին վրայէն կառավարը վախէն խեղդուկ ձայնով մը կ'ըսէր .

— Վսեմափայլ, իր հիւրերը վար դնող պանդուկն է ատի : (Առակի կարգ անցած բացատրութիւն մը : Պանդուկ մը, ուրկէ դուրս չեն ելլեր) :

— Եթէ իր հիւրերը վար կը դնէ, մեր ուզածն ալ ան է : Հոն երթանք :

Յուսահատեր էի :

— Կոմսուհի՛, ըսի իրեն, ի սէր Աստուծոյ, ի՛նչ կ'ուզէք ընել : Այդ տեղը գողերու ժողովատեղի մ'է, ուր մեզ ամենքս ալ պիտի խողխողեն, որջ մը՝ որու տէրը երկրիս աւազակներուն հետ միաբանած է և ուր ամէն իրիկուն մարդ կը կողոպտեն :

Չար արարածը զիս ծաղրեց, ըսաւ որ այս տեսակ պատմութիւնները Տարեցոյցներու մէջ կը կարդան, բայց իրականութեան մէջ գոյութիւն չունին, թէ ուրիշ պանդուկի մը մէջ ալ կ'իջնար եթէ գտնէին հաս մը, և որովհետեւ միայն այդ կար՝ ընտրութիւն չէր կրնար ընել : Հրամայեց կառապանին որ իրեն ետեւէն բերէ կառքը, և ըսաւ թէ՛ մեզի առաջնորդելու համար առջեւէն պիտի քալէ :

Առարկութիւնները, պաղատանքները ի դուր էին . Հարկ եղաւ ծրարներով մէկտեղ դէպ ի անիծեալ պանդուկը յառաջանալ : Որովհետեւ նէ սպառնաց մի՛նակ երթալ՝ եթէ մենք կը վախնայինք : Շիտակը բանէ մը չէր վախնար, և ո՛չ մէկ բանէ :

— Աստուած իմ, պանդուկն աւազակներով լեցուն է :

— Ի՛նչ ընենք, ըսաւ ծաղրածու կերպով կոմսու-

հին, պարահանդէսի մը կ'երթայինք և պարահանդէս մ'է որ կը գտնենք : Ճակատագրէն խուսափիլ անկարելի է :

* * *

Շարունակ խօսելով՝ դէպ ի դուռը սրացաւ : Վայրկեան մը խորհեցայ ետ դառնալ . զնէ հոն ձգել և փախչիլ, բայց ասի պատշաճութիւն չպիտի ըլլար, մանաւանդ . հետեւորդ կինէն չպիտի ազատէի, որ յուսահատօրէն թեւիս կախուած էր : Խեղճ կի՛նը կիսամեռ և մարմնելով իր տիրուհւոյն կը հետեւէր :

Դրան ետեւ կ'իմացուէր սենեկին մէջ ցատկոտող մարդոց պարին և մոլեգին հուրրաններու խլացուցիչ աղմուկը, բայց կոմսուհին բնաւ չահարեկելով՝ համարձակ դուռը բացաւ և ներս մտաւ :

Մեծ և լայն սենեակ մ'էր՝ կիրով ճերմկած պատերով : Յուզմանս առաջին պահուն յիսուն անձէ աւելի կարծեցի, բայց յետոյ համբելով՝ տեսայ որ ինը հոգի էին . սոյն թուոյն մէջ ըլլալով՝ պանդուկապետն և երեք գնչուներն՝ որք նուագախումբը կը կազմէին, բայց մնացած հինգը կը բաւէին :

Ամենքն ալ հուժկու և վայրագ սրիկաներ էին : Գլխարկնուն ժապաւէնէն անցուցած էին իրենց ծրխամորճներն, որ ցեղունի գերանին կը դաչէր : Զարհուրելի ուսեր ունէին : Սրահին մէկ անկիւնը կոթընած կը կենար իրենց գառապիւնները :

Սիրուն պիծակի մը բոյնն ինկեր էինք :

Երբ սրիկաները մեզ տեսան, պարերնին դադրեցուցին և մեր յանդգնութեան վրայ կարծես կը զարմանային, Կոմսուհին իր յաղթական ժպիտովն անոնց ըսաւ .

— Ներեցէ՛ք, բարեկամներս, եթէ ձեր զուար-

ճուրխները կը խանգարենք, ճամբանիս կորսնցուցինք և չկրնալով յառաջանալ մթութեան մէջ, հոս եկանք ապաստանարան մը գտնելու համար :

Կտրիճ մը՝ լի պէս շիտակ, և բարեձեւ շարժուածքով՝ խումբէն բաժնուեցաւ, պիտերը ոլորեց, վէս շարժոււնով մը գլխարկը հանեց, կրունկները մտեցուց, կոմսուհիին առջեւ խոնարհեցաւ և ըսաւ որ, « Նէրա երեւումը բնաւ զինքը անհանգիստ չէր ըներ, թէ ընդհակառակն շատ երջանիկ էր, թէ այն տեղի տէրն ինքն էր այդ ժամուն համար, և թէ անունը ժովի մէքէթէ էր (նշանաւոր Հունգարացի աւազակ մը) : Յետոյ Նորին Վսեմութեան հարցուց թէ ո՞վ է :

Դեռ բերանս չբացած՝ որպէս զի ըսեմ իրեն թէ՛ անունը պահէ, պատասխանեց :

— Ես, Ռըբէյի կոմսուհիին եմ, հոս մտքը Քէյթփար կը բնակիմ :

— Ո՛հ, ձեզ ճանչնալու պատիւն ունիմ : Կը ճանչնամ ձեր կոմսն. օր մը երկփող հրացանը վրաս պարպեց, բայց չկրցաւ զարնել զիս :

(Սիրուն ճանչնորութիւն) :

Կոմսուհիին սեղանի մը վրայ նստաւ, աւազակն ալ քովիկը. իսկ ես ոտքի վրայ մնացած էի, ո՛չ ոք նստելու հրաւիրեց զիս :

— Ո՞ւր կ'երթաք այսպէս գիշերուան մէջ :

Նշան ըրի որ չըսէ :

— Արատի գազինոյի պարահանդէսն :

Մեր աղամանդները կորսուած էին :

— Ուրեմն շատ աղէկ եղեր է որ կորսուեր էք : Ձեր Վսեմութիւնը պէտք չունի ճամբան շարունակել : Մենք ալ ճիշդ պարահանդէս մը կուտայինք, և կը յուսամ թէ՛ հրաւէր մը կ'ընդունիք. գնչուներնիս ըս-

քանչեղի են : Յալօնթայի խումբերէն մին է, ընտիր ձարսաներ գիտեն : Հէ՛, Մօրէ՛ (անարգական անուն մը, զոր Հունգարիոյ մէջ գնչուներուն կուտան), « գեղեցիկ կնոջ » եղանակը երգէ և ջութակը աչքէդ մի՛ ձգեր :

Ստահակն արտօնութիւն անգամ չխնդրեց : Հագիւթէ երգեցիկները ձարսան սկսան, կոճակաւոր թիկնոցն ուսերուն վրայ նետեց, կոմսուհիին մէջքէն բռնեց և սրահին մէջտեղ տարաւ :

Ուրիշ սրիկայ մը, Օրիորդ Սէզարէնի վրայ յարձակեցաւ, բռնեց զնէ՛ որ վախէն յիմարացած և կէս մը մարած էր . Ա՛հ, նէ պարող փնտուելու պէտք չուներ, որովհետեւ ձեռքէ ձեռք անցաւ այնչափ թեթեւութեամբ որ ոտքերը գետին չդպան իսկ :

Կոմսուհիին զիտցածը ցցուց, նէ այնչափ եռանդով, այնչափ խանդով պարեց, որպէս թէ Արատի գազինոյին մոմազօծ տախտակամածին վրայ կը գտնուէր : Երբէք զնէ այնչափ հրապուրիչ, այնչափ գեղեցիկ տեսած չէի : Մինչեւ այն օրը՝ հունգարական պարն առառաւելն տարօրինակ բան մը երեւցած էր ինձի . բնաւ մէկը ինձի ըսած չէր թէ առաջ ի՞նչ եղած էր այդ վիթեասը (տարբեր բացատրութիւն մը աւազակ նշանակելու համար) :

Սիդապանձ կերպով մը պարուհիին շուրջը դարձաւ, նէրա համար խիստ երեւնալով, և վերէն վար ուսին վրայէն զնէ դիտելով, և իր ձայնը՝ նուագարաններու խումբին խառնելով, Երբ այս խաղէն յոգնեցաւ, սրահին մէջտեղը կեցաւ. և կարգը պարուհիին եկաւ՝ խաղակցին բոլորտիքը շրջան մ'ընելու : Նէ՛ անոր դէմը կեցաւ, և զգուշօրէն դարձաւ, ամօթխած խոհականութեամբ մը՝ նման այն թիթեռնիկներուն, որ ամէն ծաղիկներու կը մօտե-

նան՝ առանց ո՛ր և է մէկուն վրայ կանգ առնելու : Առանց աւելորդաբանելու կ'ըսեմ : Կարծես թէ ոտքը գետինը չէր դպչէր : Երիտասարդը , պչրող շարժումով մը դէպ ի նէ ծռեցաւ , իբր թէ դայն գրկել ուզէր , բայց կանգ առաւ և ոտքը գետինը զարկաւ : Հմայուհին հպարտօրէն գլուխն ետին նետեց և սկսաւ չարածծիութիւններ ընել : Նէ անոր վրայ վազեց՝ կարծես գիրկը նետուելու համար : Յետոյ ոտքին ծայրին վրայ ետ դարձաւ և պտուտկեցաւ մինչեւ սենեկին խորը , բայց իրենց նայուածքները բնաւ զիրար չէին թողուր : Ի վերջոյ , աւազակը սրտնեղութեամբ ետ դարձաւ ու եկաւ իր բարկութիւնը թափել գնչուներուն առջեւ կատաղի պարով մը , մէկէն ի մէկ նորէն դարձաւ , պարուհին բռնեց և թաթառի մը պէս դարձուց զնէ : — Այո՛ , կոմսուհին նըշանաւոր պարուհիի մը պէս պարեց :

* * *

Սոյն պարին արշուոթեան մէջ բան մը զիս կ'ըզբաղեցնէր : Վայրագ տղան , իր եռանդին մէջ՝ բնաւ անպատշաճ արտայայտութիւն մը չունեցաւ կոմսուհւոյն հանդէպ : Աղէկ կը հասկնաք , փորձութիւնը զօրաւոր էր , նէ բոլորովին իր իշխանութեան տակ էր . և երկար ատենէ ի վեր մեռնելիք մարդու մը համար ոճիր մը աւելի կամ պակաս բան մը չէր : Առաջին անպատշաճութեան , որոշած էի անկիւնը դրուած գարայինաներէն մին յափշտակել և ուղեղը դուրս թափել : Պատուոյս վրայ , կատարելապէս ատի որոշած էի :

Բարեբաղդաբար ատոր հարկ չմնաց : Պարը հանդարտօրէն լմնցաւ՝ աւանդական երեք շրջաններով և աւազակապետն իր պարուհին քաղաքավարու-

թեամբ տեղն առաջնորդեց , ձեռքը խիստ պատշաճութեամբ համբուրելէ վերջը , յետոյ ինծի դարձաւ և ուսիս զարնելով՝ ըսաւ .

— Եւ դո՛ւք , ծերուկս , դուք չէ՞ք պարեր : (Ինծի՛ ծերուկ անո՛ւնը տալ) :

— Շնորհակալ եմ , պարել չեմ գիտեր :

— Աղէ՛կ , ըսաւ նա , և կոմսուհիին քով վերադարձաւ :

— Կը ներէ՛ք , վսեմափայլ , նշանաւոր հիւրեր ընդունելու պատրաստուած չէիք : Հաճեցէք ի բոլոր սրտէ ընդունիլ՝ ի՛նչ որ ձեզի կրնանք հրամցնել , թէ և քիչ՝ բայց աղէկ : Ծաշին կ'ակնարկէր :

Առանց ճոխութեան կոչուեք մը եղաւ սա : Երկար սեղանին վրայ բերին մեծ սան մը՝ տեսակ մը հորթի միսով լեցուն :

Պնակի մը հետքն անգամ չկար : Մատներով կուտէին , մէկ ձեռքով բռնած հացի կտոր մը , իսկ միւսով՝ սանին մէջէն՝ դանակին ծայրով միսի կտոր մը որսալով :

Կոմսուհին անանկ կերաւ որ կարծես երեք օրէ ի վեր անօթի էր : Աւազակապետը խիստ զբաղած էր գրպանի դանակին ծայրով ներս համար ամէնէն համեղ կտորները բռնելու (բոլորը կը լողար կարմիր պղպեղի հիւթի մէջ) եւ ճերմակ հացին վրայ դնելու : Նէ կերակուրը սքանչելի գտաւ :

Աւազակը դիտել տուաւ թէ ես չէի ուտեր :

— Կերէ՛ք , ծերուկս , այս պնակը ձեզի պիտի պարարէ . գողցուած ապրանք է :

— Շնորհակալ եմ , կարելի չէ որ ուտեմ . շատ պղպեղ դրուած է :

— Լաւ , ըսաւ ան :

Ու նորէն զիս հանդարտ թողուց :

Գաւաթի վրայ մտածել հարկ չկար : Գինին փայտէ կուծով մը հրամցուեցաւ : Գիւղացիներու սովորութեան համաձայն նախ ժողէ Ծէքէթէ խմեց, եւ բերանը շապիկին թելին սրբելով, կուծը կոմսուհիին ներկայացուց : Նէ խմեց, ո՛ր բարեկամներս . ի՞նչ զարմանալի կին :

Ստահակը նորէն ինծի դարձաւ եւ հրամցուց .

— Խմեցէ՛ք նայինք, ծերուկս, (միշտ այս ածականը), որովհետեւ աղուոր մը կը քնանաս կոր :

— Շնորհակալ եմ, չեմ կրնար խմել, նմանաբուժական կանոններու կը հետեւիմ :

— Ա՛հ, ա՛հ, ըսաւ նա խնդալով, similia similibus (գարշելին լատիներէն ալ գիտէր), Ես ալ այդ կանոններուն կը հետեւիմ, և որովհետեւ գինին ինծի շատ գէշ ըրաւ երէկ, այսօր ալ գինիով է որ ինքզինքս կը բուժեմ :

Վստահ էի որ անգամ մը գինովալնուն պէս՝ մեզ պիտի սպաննէին : Հինգ հոգի տակաւ մը պարպեցին, բայց երբ սեղանէն ելան եւ ոչ մէկը կը դանդաղէր :

Մինչդեռ նուագածուններուն ուտելիք կուտային, աւագակապետը նորէն քովս եկաւ .

— Ծերուկս, (սատանին երթաւ ծերուկովդ), չէք ուտեր, չէք խմեր, չէք պարեր, ինչո՞վ ուրեմն կը զուարճանաք : Թուղթ խաղալ կը սիրէ՞ք :

Եւ անմիջապէս գրպանէն ձեռք մը թուղթ հանեց :

— Ա՛հ. ըսի ինքնիրենս, հիմա կ'ուզէ գիտնալ թէ վրաս ո՛րչափ դրամ կայ :

Յետոյ բարձրաձայն աւելցուցի .

— Թուղթի եւ ոչ մէկ խաղ գիտեմ :

— Մէկ վայրկեանի մէջ ձեզի հատ մը կը սորվեցնեմ. խիտ դիւրին է : Տեսէ՛ք, թուղթ մը հոս կը դնեմ, հատ մըն ալ հոն : Թուղթ մը կը քաշէք և

մէկուն վրայ կը դնենք, նոյնպէս ես ալ միւսին վրայ, և ով որ ամէնէն առաջ պատկեր մը բանայ կը շահի :

Սկսաւ կէտ առ կէտ բացատրել տեսակ մը խաղ՝ իրր թէ ես այդ խաղը խաղալով հոգերէս երկուքը կորսնցուցած չէի : Ստիպուած էի իրմէն նորէն սորվիլ զայն : Ի՞նչ կրնայի ընել, եթէ ոչ նստիլ հետը խաղալ : Գրպանիս մէջ բաւական պղինձ դրամ ունէի, որոշեցի զայն վտանգել և սեղանին վրայ պարպեցի :

— Ատ ի՞նչ է, կարծեմ հոս մանրուքով խաղալու միտք չունիս :

Եւ գրպանէն ափ մը լեցուն ձվէյցիկըրներ (աւլարիական դրամ, որ 4 1/2 զրո . կ'արժէ) և տուքադներ հանեց : Ես ալ ատոնցմէ քանի մը հատ ունէի գրպանիս մէջ : Գողալով հատ մը դրի թուղթի մը վրայ : Պատկեր մ'էր, շահած էի : Գողը վճարեց : Աշխարհ իրար գաբ այս դրամը գրպանս չպիտի կըրնայի դնել, սեղանին վրայ ձգեցի : Նորէն վաստկեցայ, երկու անգամ, երեք անգամ, և միշտ կը շահէի և շահած դրամս ալ սեղանին վրայ ձգեցի : Չորրորդին, հինգերորդին, վեցերորդին՝ միշտ խաղը ինձ կը յաջողէր : Գլուխս տաքնալ սկսաւ, կացութիւնս սոսկալի էր . աւագակի մը հետ թուղթ խաղալ ու վաստկիլ : Եօթներորդ ձեռքը նորէն ես առի : Առջեւս ձվէյցիկըրներու շարք մը դիզուեցաւ : Գունքերս քրտնիլ սկսան : Միշտ շահածս սեղանին վրայ կը ձգէի և մտքէս կ'աղօթէի :

— Աստուած իմ, կ'ըսէի, այս դրամը կորսնցնել տուր :

Պարապ բան, ութերորդ ձեռքին նորէն վաստկեցայ :

— Ալ մահս ստոյգ է մտածեցի :

Թշուառականը խնդարով մը ըսաւ :

— Կարծեմ գեղեցիկ կոմսուհիին թշուառ սիրահա-
րին մէկն ես, ծերուկս, որովհետեւ միշտ կը վաս-
տըկիս կոր :

Ձիս ծաղրելու կը համարձակէր, իններորդ խա-
ղին բոլոր մարմնովս կը դողայի : Ծահած էի : Գողը
բռունցքի ահագին հարուած մը տուաւ սեղանին և
միշտ խնդարով ըսաւ :

— Մտիկ ըրէ, ծերուկս, ասանկ երթայ նէ, մէկ
ժամուան մէջ ամբողջ դաւառ մը պիտի կորսնցնեմ :

Ունեցածը ժողվեց սեղանին վրայէն և ոտք ե-
լաւ : Առաջարկեցի շահածս ետ տալ :

Ապանիացի ազնուականի մը բոլոր վետութեամբ
վերէն վար չափեց զիս :

— Ինծի որո՞ւ տեղ դրիր : Պահէ՛ այդ դրամներ-
ըը, եթէ ո՛չ քեզ ալ ատոնց հետ մէկտեղ դուրս կը
նետեմ :

Բոլորն ալ ժողվեցի և գնչուներուն նետեցի : Ը-
նելէս ետքը հասկցայ որ անխելքութիւն էր այդպէս
վարուիս : Ես ձեռքովս հարստութիւնս յայտնած էի :

Դնչունները չորս կողմս պատեցին և աղաչեցին որ
սիրամ մէկ եղանակս երգել տամ իրենց : Գլխէս
ճամբելու համար կոմսուհիին վրայ խրկեցի : Յիմա-
րուհին աղաչել չտուաւ : յուշկապարիկի ձայնովը սոյն
ժողովրդական եղանակը երգեց :

Ես անապատը կը բնակիմ

Թէ ամառը, թէ ձմեռը :

Այնչափ աղուոր, այնչափ սքանչելի կերպով եր-
գեց որ, ինքզինքս Բէկդայի գապիսոյի խցիկիս մէջ
կարծեցի եւ ծափ զարնել սկսայ : Աւազակապետն ալ
ծափահարեց, եւ, իր կարգին, ուղեց բան մ'ալ ինք

նուագել : Սրինգ մը հանեց եւ գիւղական քանի մը
կտորներ նուագեց, ասոնց ինչ ըլլալը մի՛ հարցնէք
ինծի :

— Ձեր կարգին, ծերուկս, բան մըն ալ դուք
երգեցէ՛ք :

Այս խնդիրը սոսկալի կերպով շուարեցուց զիս :
Ես երգէի՝ մահացու մտատանջութեանս մէջտեղ, ես
որ կեանքիս մէջ :

« Խաղաղ ապրէ, փոքր մենակեաց »
կտորէն զատ բան մը երգած չունէի :

— Երգել չեմ գիտեր պատասխանեցի :

Սովորաբար կոմսուհին վրաս կը խնդար, կը ծաղ-
րէր զիս, երբ պատահէր որ ագռաւի ձայնովս օրե-
րայի կտոր մը մուտայի, բայց այս անգամ ֆրանսե-
րէն լեզուաւ խնդրեց որ բան մը երգեմ, եթէ չեմ
ուզեր մերժումովս ամենքս ալ վտանգի ենթարկել :

Այս հրաւերը միայն կը պակսէր ունեցած քիչ մը
վարանումս խախտելու համար : Ի՞նչ ընել, սիրտս կը
դողար, կոկորդս կը սեղմուէր, շատ դժուարաւ երգն
սկսայ : Կոմսուհին քիչ մը ատեն պաղարեամբ զիս
մտիկ ըրաւ, բայց երբ

Քեզմով միայն երջանիկ կրնամ ըլլալ
տողին հասայ, ձայնս բարձրացնել ուղեցի և անանկ
խուլտուք մը ձգեցի որ՝ նէ խնդալէ մարեցաւ, Անոր
նայելով բոլոր խուճիւնն ալ խնդալ սկսաւ, այնպէս որ
հակառակ փափաքիս, ես ալ ծիծաղիլ սկսայ :

Պարը վերսկսաւ, կոմսուհին յոգնիլ չէր գիտեր,
մինչեւ առաւօտ պարեց ու ցառքեց : Երբ արեւը ծա-
գեցաւ, նէ աւազակին շնորհակալ եղաւ պատճառած
հաճոյքին համար և խնդրեց որ կառքը լծել տայ՝
ճամբան շարունակել կարենալու համար :

Այս անգամ մտածեցի թէ մեր վերջին ժամը հա-
սած էր :

Ժօզի Ֆէքէթէ զուրա ելաւ, կառավարն ու պա-
յիկը արթնցուց եւ եկաւ իմաց տալ որ կրնանք կառք
նստիլ :

Այն ատեն հասկցայ որ մեզ ճամբան սպաննել
տալ կ'ուզէ :

Իջած ատենէս աւելի վախով կառք ելայ : Ամէն
բանէ աւելի վախցածս սա էր թէ դեռ թղթապա-
նակս չէին առած :

Աւազակապետը ձի հեծաւ եւ մինչեւ մեծ ճամբան
հետերնիս եկաւ, դրան քովէն քալելով : Երբ հոն
հասանք ճամբանիս ցցուց, գլխարկը հանեց, բարի
ճանապարհ է զուարճութիւն մաղթեց եւ աներեւու-
թացաւ :

Ինքզինքս այն ատեն ապահով զգացի, երբ Զէր-
նիտ հասանք : Հոս միայն կոմսուհին յանդիմանեցի եւ
դիտել տուի որ եթէ այդ սրիկաները ներկայութենէս
չքաշուէին, գուցէ այս տխուր պատահարը ամէնէն
սոսկալի վախճանն ունենար :

Համբերութեամբ մտիկ ըրաւ դիտողութիւննե-
րուս, և իբր պատասխան՝ ինձի հարցուց :

— Ատ ձգեցէ՛ք հիմա, սիրելի պառոնս, քուներ-
նիդ չեկա՞ւ :

— Ո՛չ, պատասխանեցի քէն ընելու կերպով :

— Ուրեմն չլմնցուցած երգդ երգէ հիմա : }

— Եթէ այդպէս է կը քնանամ :

Բոլոր ճամբան կ'երազէի թէ՛ կոմսուհին արդեօք
ինձի ի՞նչ շնորհներ պիտի ընէ, որպէս զի այս զազ-
րալի պատմութեան վրայ լռեմ : Բայց երբ Արատ հա-
սանք, դեռ նէ պանդոկին դռնէն սենեակն չէր ելած՝
և ահա երեք հոգիի պատմած էր : Երբ պարահանդէս
մտանք՝ ամէն մարդ գործին տեղեակ էր :

Ինչ որ չարգիլեց նէրա պարահանդէսին հոգին ըլ-

լալէ : Արդէն նէ մտածած էր այդ. եթէ ո՛չ ի՛նչ հարկ
ելլել հոն գալ՝ բնաւ անգամ մը չպարելէն ետքը :
Ամէն հրաւիրեալներուն կը պատասխանէր թէ յոգ-
նած է : Ատկէ տարբեր չէր կրնար ըլլալ : Կէս գի-
շերէն մինչեւ առաւօտ 18 ձարտա պարեց նէ : Ես որ
տեղէս չէի շարժած՝ ոտքի վրայ կենալու կարողու-
թիւն չունէի :

Խաղի սենեակը վազեցի :

Հիմա որ, ըսի բաղդդ յաջողեցաւ, թողուր օձի-
քէն : Սեղանի մը վրայ լաւքնէ կը խաղային :

— Ետ քաշուեցէք, այսօր սատանին յաջողութիւնը
ունիմ :

Այո, ճիշդ հազար ֆիօրին կորսնցուցի. բախտը՝
զիս վախցուցած ատեն կուգար :

* * *

Վեց ամիս ետքը, թերթ մը ձեռքս ինկաւ. ներ-
քին լուրերուն մէջ (ուրիշ բան չեմ կարդար երբեք)
կարդացի որ նշանաւոր աւազակապետ Ժօզի Ֆէքէթէ
մահուան դատապարտուեր է :

Շահագրգիռ լրագիրը էթիէնէթ աը Ռըբէյ կոմ-
սուհիին տարի և լուրը ցցուցի իրեն :

— Ո՛հ, ըսաւ նէ, երբ հատուածը կարդաց, ի՛նչ
ազուր կը պարէր . . . :

Ա Ռ Ա Մ Ն Ե Ր

Վայքերան մը՝ կոշտ գերանէ մը տարբերութիւն
չունի :

Նղբայրասիրութիւնը ա՛յն փայլուն ամպն է, ու-
րուն վրայ դրաւ Գրիստոս իր ոտքը՝ երկինք ելլելու
համար :

Գեղանի կինը՝ աչքի, իսկ բարի կինը՝ սրտին հա-
ճելի է. մին գոհար է, միւսը գանձ:

Մեր ցնորքները ծառերու տերեւներուն կը նմա-
նին, զորս ամառուան փոթորիկները կը քաշեն կը
փրցնեն և որք աշնան եղանակին ինքնիրեննին կը
թափին:

Աւելի լաւ է ձեռքին մէջ թռչուն մը ունենալ,
քան թէ երկու հատ՝ անտառին մէջ:

Սէրն՝ երկնային երջանկութեան հաւատքն է,
կրօնքն է, լուսեղէն եռանկիւն մըն է որ աշխարհ
կոչուած տաճարին գմբէթը դրուած է:

Բարձր հանճարներն իրենց մէջ մասնաւոր լեզու
մը ունին որ ուսմիկ մտքերու անհասկնալի է:

Չար կնոջ մը ամէնէն վնասակար անդամը լեզուն է
Ամուսինը սպեղանի մըն է, որ աղջկանց բոլոր
ցաւերը կը բժշկէ:

Սէրը շատ անգամ ամէնէն ճարպիկ ու խելացի
մարդը խենդ կ'ընէ, և ամէնէն անխելքը՝ ճարպիկ:

Որչափ ալ կիններուն եւ ամուսնութեան վրայ ու-
զածնիս ըսենք, դարձեալ երկուքէն ալ չենք կրնար
զատուիլ:

Երբէք մի՛ վիճարանիք, ո՛չ ոք պիտի կրնաք հա-
մոզել: Գաղափարները գամի կը նմանին՝ որչափ գըլ-
խուն զարնէք՝ այնքան խորը կը մտնեն:

Ամուսնութեան շղթան այնքան ծանր է որ զայն
կրելու համար պէտք է երկու հոգի միանան, երբեմն
ալ երեք:

Միայն անոնք կը վայելին կեանքն, որոնք զայն
փոքր բաներու կը գործածեն:

Ճ Ա Շ Ա Կ Ն Ե Ր

Չարմանալի է որ զանազան ազգեր միեւնոյն պա-
րագային մէջ խիստ տարբեր կերպով կը վարուին:

Օրինակի համար, գաւաթ մը գարեջուր խմող մէկը,
եթէ ճիշդ խմած վայրկենին գաւաթին մէջ ճանճ մը
տեսնէ, իր ազգութեան բնութեան համեմատ տար-
բեր ընթացք մը կ'ունենայ:

Ամերիկացի մը պիտի խնդայ ու նոր գաւաթ մը
գարեջուր պիտի ապսպրէ:

Սպանիացի մը գարեջուրին գինը պիտի վճարէ
առանց անոր դպչելու եւ անմիջապէս պիտի մեկնի:

Ֆրանսացի մը պիտի վճարէ եւ մեկնի, բայց փո-
թորիկ մը հանելէն ետքը:

Անգլիացի մը գաւաթը պիտի պարպէ եւ ուրիշ մը
բերել պիտի տայ:

Գերմանացի մը ուշադրութեամբ պզտիկ մատին
ծայրովը ճանճը պիտի հանէ եւ գարեջուրը խմէ:

Ռուս մը պիտի կլլէ գարեջուր, ճանճ, բոլորը
մէկտեղ:

Չինացի մը՝ նախ ճանճը պիտի հանէ, ուտէ եւ
յետոյ գարեջուրը պիտի խմէ:

ԱՆԿԱՐԳ ՊԱՆԴՈՒՄԸ

Երիտասարդ տիկին մը նախաճաշի միջոցին տոմս
մը ստացաւ, որ կը յայտնէր թէ իր հօրաքոյրը առ-
ջի գիշեր Լոնտոն կը հասնէր եւ ծանօթ պանդոկ մը
իջած էր, ժամը երեքին ատենները նէ՛ որոշեալ
պանդոկը գնաց և սպասաւորին հարցուց թէ՛ արդ-
եօք նոր եկող տիկինը նախաճաշի իջած էր: Սպա-
սաւորը պատասխանեց թէ՛ չէր իջած, և առաջար-
կեց քառթ մը դրկել վեր:

— Հարկ չկայ, ըսաւ տիկինը, մ'նակ սենեակին
թիւը տուր, ես վեր կ'ելլեմ:

— Թիւ 42, պատասխանեց անմիջապէս սպասաւորը եւ կինը վերամբարձ մտաւ:

Թիւ 42 դրան առջեւ հասնելով, զարնելու տեղ կամաց մը ականջը դրան մօտեցուց եւ մտիկ ըրաւ, որպէս զի եթէ հօրաքոյրը քնացած է՝ անհանգիստ չընէ: Բնաւ աղմուկ չլսեց. իր այցետոմսերէն մին առաւ եւ վրան « Ժամը 10ին նորէն կուգամ, — Ժան» գրելով, պզտիկ ծաղիկի փուռնջ մըն ալ աւելցուց եւ դռնափակին վրայ դրաւ:

Ժամը 10ին նորէն եկաւ. սպասաւորը դեռ հօրաքոյրը չէր տեսած եւ չէր կարծեր որ սենեակէն իջած ըլլայ: Հեւրանոցը մարդ չգտնելով, տիկինը գընաց 42 Թիւ դրան առջեւ եւ կամաց մը զարկաւ:

— Ո՞վ է, ըսաւ հաստ ձայն մը եւ միեւնոյն ժամանակ մարդ մը դուռը բանալով սեմին վրայ երեցաւ: — Ո՛հ, դո՛ւք էիք որ ժամը 10ին նորէն պիտի գայիք, շարունակեց ծիծաղելով, ի՞նչ կրնամ ընել ձեզ ծառայելու համար:

— Ոչինչ, շնորհակալ եմ, պատասխանեց նէ, միայն քիչ մը վար եկէք պանդոկին սպասաւոր ծեծելու օգնելու համար:

— Պարոն Մարտիրոս, չէ՛ք ամչնար այսքան երկար ատեն կը քնանաք. երեք ժամ է որ արեգակը ծագեցաւ:

— Լա՛ւ, ի՞նչ կայ, արեգակը առջի երեկոյին քնացաւ մինչդեռ ես՝ մինչեւ կէս գիշեր նստեր էի:

Քանի մը տղայք իրենց ծոյլ ընկերոջ կ'ըսէին.

— Չե՛ս ամչնար, երեք տարի է որ առաջին դասարանին մէջ մնացիր եւ կարգդ չփոխեցիր:

— Ինչո՞ւ համար ամչնամ, ըսաւ ծոյլը, իմ դասատուս երեսուն տարի է որ առաջին դասարանն է:

— Քիչ մըն ալ դուրս հանէ լեզուդ, կ'ըսէր բըժիշկը հիւանդ կնոջ մը, քիչ մըն ալ, քիչ մըն ալ...

— Աս ի՞նչ է, պարոն, պոռաց հիւանդը, միթէ դուք կը կարծէք որ կնկան լեզուին վերջը չիգա՞ր:

Հանրակառքի մը մէջ նստած էին երկու կին եւ մէկ էրիկմարդ: Կիները շարունակ կը խօսէին, վերջապէս անոնցմէ մին մարդուն հարցուց.

— Արդեօք ձեզի անհանգիստ կ'ընե՞նք:

— Ոչ, տիկին, պատասխանեց մարդը, արդէն 20 տարի է որ ամուսնացած եմ:

— Ներեցէ՛ք, պարոն, ըսաւ սպասաւորը, այս երեք ամիս է որ ամսական առած չեմ:

— Ո՛հ, շատ լաւ, պատասխանեց տէրը, կը ներեմ քեզի:

Քաղաքի մը մէջ օրէնք դրած էին որ, ամուսինին մեռնելէն ետքը կինը վերստին չկարենայ ամուսնանալ մինչեւ մէկ տարի:

Որբեւայրի կին մը, իր ամուսնոյն մեռնելէն երեք ամիս յետոյ քաղաքապետին կը ներկայանայ և հրաման կ'ուզէ վերստին ամուսնանալու. քաղաքապետը կը յիշեցնէ օրէնքին տրամադրութիւնը:

— Ես գիտեմ որ ամուսինիս մեռնելէն ի վեր երեք ամիս հազիւ անցաւ, բայց չէ՞ մի որ ինը ամիս ալ հիւանդ պառկեցաւ, ըսաւ որբեւայրին:

Վերջին աստիճան խեղճ աղքատի մը տուն գիշերանց գող մտաւ: Աղքատը կնոջն ըսաւ. « Ի՛նչ դըժուար բան է եղեր աղքատութիւնը, ես կ'ամչնամ կոր քանի մտածեմ թէ գողը բան մ'ալ չպիտի գտնայ գողնալու », կինը պատասխանեց:

— Հիմա այդ մտածումը մէկ կողմ, դուն բարձր ճայնով մը գողը վախցուր, կարելի է ուրիշ տունէ մը գողցածն ալ հոս կը թողու:

Երկու ճամբորդ հաւ մը ունէին ուտելու. մին ըսաւ ընկերոջը. « Ընկե՛ր, այս հաւը երկուքնուս չի բաւեր, մէջերնուս ո՛վ որ աղէկ երազ մը տեսնէ, անիկա թող ուտէ »:

Ասիկա ըսողը քնացաւ, իսկ միւսը նստաւ ամբողջ հաւը կերաւ: Երբ քնացողը արթնցաւ, ըսաւ.

— Զարմանալի երազ մը տեսայ, հրեշտակները զիս երկինք կը բարձրացնէին.

— Ես ալ տեսայ քեզի, պատասխանեց հաւն ուտողը, որ դէպի երկինք կը բարձրանայիր եւ մտքովս ըսի թէ՛ անիկա այլ եւս երկրի վրայ չպիտի իջնէ, ուստի կերայ հաւը:

Խղճահար պառաւին մէկը, ամէն օր ամանով ջուր կը տանէր քահանային եւ կ'ազաչէր որ օրհնէ, որովհետեւ, կ'ըսէր, կատուին դունջը դպաւ ջուրին. վերջապէս քահանան ձանձրանալով՝ օր մը պառաւին ըսաւ. « Օրհնա՛ծ, ինչո՞ւ այսչափ ձանձրութիւն կուտաս ինձի, գնա՛ր բեր կատուն որ օրհնեմ անոր դունջը, դուն ալ կ'ազատիս ես ալ.

Տէրը ծառային.

— Ինչո՞ւ համար այս աղբը հոս թողեր ես:

— Սայլ չկայ:

— Պարտէզին մէկ անկիւնը փոս մը փորէ և մէջը լեցուր:

— Ելած հողը ո՞ւր տանիմ:

— Ապուշ, քիչ մը խորունկ փորէ փոսը, եւ հոն լեցուր աղբն ալ հողն ալ:

Երկու քաղաքացի երիտասարդ գիւղացի մը իրենց մէջտեղ կայնեցնելով հարցուցին:

— Դուն յիմա՞ր ես թէ ապուշ:

— Երկուքին մէջտեղը կը գտնուիմ:

Վարդապետին մէկը իր քարոզին մէջ կ'ըսէր թէ երկու ճամբայ կայ, մէկը մեծ և լայն՝ որ ուղղակի դժոխք կը տանի, և միւսը նեղ ու փշոտ՝ ուրիշ գացողը շիտակ արքայութիւն կը հասնի:

— Եթէ այդպէս է, ըսաւ ունկնդիրներէն մէկը, կարելի չէ՞ որ երկուքն ալ մէկ կողմ թողու՞ք եւ անտառին մէջէն երթանք:

Յոյն մը պարծենալով կ'ըսէր թէ՛ բոլոր իմաստուն փրկիստփաները Յունաստանէն ելած են:

— Անոր համար է որ, ըսաւ ունկնդիրներէն մէկը, հիմա այն տեղ եւ ոչ հատ մ'ալ կայ:

Ճամբորդին մէկը գիշերանց պանդոկի մը դուռը կը զարնէ:

— Ո՞վ է ան, կը հարցնէ պանդոկապետը պատահանին ետեւէն:

— Ես Մկրտիչն եմ, Գէորգի եղբայրը, Մինասի փեսան, պզտի գեղի աթոռակալին թոռը, վերի թաղի խանին տէրը, կարապետի եղբօրորդին, Իսրայելի կնքահայրը, կոմիտա...

— Ներողութիւն, այդչափ մարդու համար պառակելու տեղ չունիմ, ըսաւ պանդոկապետը և գոցեց պատուհանը:

Գիւղացի մը իշուն վրայ հեծած մօտիկ գիւղ մը տօնավաճառի մը կ'երթար, երբ յանկարծ էջը սատ-

կեցաւ : Գիւղացիին քերթեց անոր կաշին և ուսին վը-
րայ առած կ'երթար : Ճամբան դիմացը ելաւ իր դրա-
ցիներէն մին՝ որ գիւղէն կուգար :

— Ի՞նչ նոր լուր , հարցուց իշուն տէրը՝ միւսին :

— Բան չկայ :

— Բա՛ , գիւղին մէջը չե՞ն խօսիր որ իմ էջը ճամ-
բան սատկեցաւ :

— Չէ՛ :

— Աստուած տայ սուտ ըլլայ :

— Տէ՛ր հայր , եղբայրս մեռաւ , աղօթէ անոր
հոգւոյն համար որ դրախտ երթայ :

— Լա՛ւ , օրհնած , գնա շիշ մը գինի բեր :

Քահանան շիշը բերանը դրաւ և սկսաւ ծծել :

— Գնա՞ց , տէր հայր :

— Ո՛չ , դեռ ճամբան է :

— Հիմա գնա՞ց :

— Դրախտի դրան մօտեցաւ :

— Հիմա՞ :

— Տարի պատի մը վրայ կանգնեցուցի :

— Հիմա գնա՞ց , տէր հայր :

— Որդեա՛կ , պատէն վար զլորեցի , բայց չեմ գի-
տեր թէ դրա՞խտ գնաց թէ արքայութիւն :

— Քահանան գող մը կը խոստովանցնէր , այն մի-
ջոցին գողը քահանային ժամացոյցը գողցաւ :

— Գողութիւն ըրա՛ծ ես , որդեակ , հարցուց քա-
հանան , ի՞նչ գողցած ես :

— Ժամացոյց մը :

— Տա՛ր , տիրոջը տուր :

— Չէ՛ , դուն առ , տէր հայր :

— Չէ՛ , տէրոջն պէտք է տաս :

— Տէրոջը տուի , չառաւ , տէր հայր :

— Ուրեմն քեզի ըլլայ :

Մարդ մը ուշ ատեն գինով տուն եկաւ , նայեցաւ
կնոջը երեսը , կինը երկու հատ երեւցաւ աչքին :

— Տէ՛ր Աստուած , ըսաւ , ես մէկ հատը պահել
կարող չէի , հիմա ինծի համար երկո՞ւ հատ տուիր :

— Ինչո՞ւ համար գլուխդ՝ օղիով կը լուսաս :

— Կ'ըսեն թէ՛ շատ մազ կուգայ :

— Մի՛ հաւատար , եթէ իրաւ ըլլար , կոկորդիս
մէջ մազի հիւսք մը յոռաջ պիտի գար :

Գ Լ Խ Ո Ւ Մ Ա Ջ Ե Ր Ո Ւ Խ Ն Ա Մ Ք

Նրբաթել . եղջերային նիւթ մըն է որ կը ծածկէ
մարդուս գլուխը : Մարդկային ցեղերու համեմատ ,
մազերը կ'ըլլան ողորկ , գանգուր կամ գռուզ . գոյ-
ներնին ու երկայնութիւննին շատ կը տարբերի :
Գոյնը յոռաջ կուգայ մարմնոյն գունատիչ նիւթէն որ
կը բաշխուի մազին արմատէն : Ծերերը այս նիւթէն
զուրկ ըլլալով՝ մազերնին կը ճերմկի : Մարդուս գլու-
խի մորթը շատ հիւանդութեան ենթակայ է . այնպէս
որ եթէ զգուշութիւն չըլլուի , կամ գլուխը մաքուր
չպահուի , մազերը ժամանակէն առաջ կը թափին .
պէտք չէ որ ոչիլ գոյանայ . ամենեւին գործածելու
չէ հոտաւէտ օծանելիքներ , ներկեր , որովհետեւ ա-
սոնք են որ մազերու թափելուն արգելք կ'ըլլան :

Մազերն կը պաշտպանեն մարդուս ուղեղն որ շուտ
կ'ազդուի տաքէն ու ցուրտէն . ուրեմն ցուրտէն պահ-
պանուելու համար մազերը շատ կարճ կտրելու չէ :

Եթէ մարդս մազերը հասակն առնելով թափի, այլ եւս մազ չբուսնիր եւ ճաղատ կը մնայ: Իսկ եթէ երիտասարդութեան ատեն՝ հիւանդութեամբ մը թափի՝ վերստին կը բուսնի:

Ինչպէս ակօսներն՝ նոյնպէս մազերն ալ յարատեւ խնամքի կարօտ են: Ամէնէն աւելի փնասակար են հաստ եւ տաքցնող գլխարկները. անոնք որ մազերնուն թափելը չեն ուզեր, գիշերները պառկած ատեննին նինջագտակ (սկուճա) դնելու չեն, իսկ օրուան մէջ տնէն դուրս ելած ժամանակէն զատ՝ գլխարկ կամ գտակ ամենեւին դնելու չէ: Ամէն օր մազերը սանտրելու է, բայց սանտրին ակօսները շատ նեղ պէտք չէ որ ըլլան, որպէսզի մազերուն արմատները չի գրգռուին: Եթէ մէկը սանտրէն զատ մազերուն համար վրձին ալ գործածէ, պէտք է որ այդ վրձինը փափուկ ալ ըլլայ. թէ՛ սանտրը եւ թէ՛ վրձինը շատ անգամ ասիտ Ֆէնիքով խառն ջուրով լուարու է: Պաղ ջուրով մազերը լուարու սովորութիւնն մերժելի է: Պէտք է մազերը մաքրել ո՛չ թէ ջուրով, այլ հետագայ հեղուկներէն մէկով:

Կլուխը մաքրելու ջուր. — Քսակ մը առ, լեցուր մէջը երկու ափ ցորենի թեփ. քսակին բերանը կապէ եւ ուժով շարժէ մէկ լիտր գաղջ ջուրի մէջ. նաև ջուրին հետ խառնէ հաւկիթի դեղնուց: Գործածած ժամանակդ՝ քիչ մը զարներէ վերջ խնամով քսէ մազերուդ, առատ գաղջ ջուրով լուայ եւ տաք լաթով մը չորցուր: Ամիսը մէկ անգամ այս կերպով մաքրէ գլուխդ եւ շատ օգուտ պիտի տեսնես:

Աւրիւ կերպ. — Հարիւր կրամ ալքօօլի մէջ դիր 25 կրամ բանամայի փայտի (պուա տը բանամա) կեղև, ութ օր վերջը այս հեղուկը կամաց մը թափէ ուրիշ ամանի մը մէջ եւ քամէ: Գործածելու ատեն այս

պարաստութենէն քիչ մը առ եւ իր հաւասարութեամբ ջուրի մէջ խառնելով սպունգով մը մազերուդ քսէ: Ամէն շաբաթ գործածէ այս դեղէն, բայց ոչ շատ:

Չոր մազերու համար ամենօրեայ գործածուելու օճանելի թէեւ շատ կան, բայց անոնց պատրաստութիւնը դժուար ըլլալով՝ հետեւեալը կը յանձնարարենք. — Քիչ մը կարանաւթիտի հետ (վազէլին) խառնեցէք քանի մը կաթիլ վարդի, յասմիկի կամ շահո՛քրամի իսկութիւն, եւ դոց ամանի մը մէջ դրէք:

Ճարպոս մազերու դեղ. — 300 կրամ խայճղանի թորեալ ջուրի մէջ լուծէ 10 կրամ փորագ սր բոդասս եւ 4 կրամ հեղուկ աւշակ (ամօնիաֆ): Այս դեղը պղտիկ սպունգով մը քսէ մազերուդ:

Մազերը չքափելու համար. — Եթէ մազերը հիւանդութեան հետեւանօք թափած են, լուազոյն է բժիշկին դիմել, իսկ եթէ հերթաթափութիւնը՝ հիւանդութեան պատճառով չէ՞ կրնանք գործածել հետագայ դեղերէն մին:

Ա. կերպ. — Ա՛ռ 100 կրամ եզան ողնածուծ, հետը խառնէ 7 կրամ լեմոնի հիւթ, 15 կրամ կեփրեկ սր փնից, 7 կրամ կանթարի երփնաջուր (քեքքիւր սր փնքարիս), 4 կրամ գիոյ իւղ (հուիլ սր փաս), մէկ կրամ պերկամոթի ոգի: — Այս օճանելիքը գործածելու ատեն օճառաջրով լուա գլուխդ, եւ ամէն երեկոյ մասուրներով փափուկ կերպով քսէ զայն մազերուդ արմատներուն:

Բ. կերպ. — Ա՛ռ 15 կրամ եզան ողնածուծ (իլիկ) 5 կրամ հնդիկ իւղ (հիկս եաղը), 4 կրամ փէրուի բալասան, 5 կրամ ալքօլ, 50 հարիւրորդակրամ լուա փոշիացած կարմիր սուզակ (բեքսիքիքի բուժ), 10 կաթիլ կանթարի երփնաջուր, 5 կաթիլ պերկամոթի

ոգի (պեղկսմօթ բուհու), այս ամէնը իրարու հետ լաւ մը խառնէ ու ամէն իրիկուն մազերուդ արմատին քսէ :

Գ. կերպ. — Ա՛ռ 40 կրամ կպրանաւթիտ , մէկ կրամ բորակական թթու (ֆեզապ), 25 հարիւրորդակրամ կաթնական թթուուտ (աօիս լաֆօիֆ), տասը կաթիլ բեւեկնի խկուժիւն (քիւրսմէքի բուհու) : Ասոնք լաւ մը իրարու խառնէ եւ վերոյիշեալներուն պէս քսէ մազերուդ արմատին :

Գ. կերպ. — Ա՛ռ 60 կրամ եզան ողնածուծ , 30 կրամ հնդիկ իւղ , 10 կրամ երփնաջուր կնդրուկի (քիքիւն սը պիքմուան), այս երեք նիւթերը ամէնքըն ալ դիր անօթի մը մէջ , քիչ մը տաքցուր , որպէս զի ողնածուծը հալի , կրակին վրայէն վար առ և թո՛ղ որ պաղի :

Եթէ ամառուան սաստիկ տաքին այս օժանելիքը շատ կակուղնայ այն ատեն հետը քիչ մը հնդիկ իւղ խառնելու է :— Եզան ողնածուծը մաքրելու համար , զայն ջրով լաւ մը լուալով՝ պզտիկ կտորներու վերածելու է , և մեղմ կրակի վրայ հալեցնելով՝ խիտ լաթէ մը մզելու է :— Այս օժանելիքը նաեւ զօրաւոր դեղ է գլխի թեփի :— Գլխի մազերը չի թափելու համար , ամառները շատ անգամ արմատէն կտրելու է , բնաւ կարծր խոզանակով (Ֆրոչա) շտկելու չէ . շատ անգամ ալ մազերը պաղ ջրցիւրով (սուտ) կը թափին . դարմանն է ջուրը բարձրէն չի վազցնել և գլուխը մոմշորէ (մուսամպա) գտակ դնել : Օգտակար է նաև ամառ ատեն՝ երբեմն գլուխը սափրել տալ և հաւկթի դեղնուցով գլուխը լուալ :

ԱՌՏՆԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Բ.

Լուացարարութեան դասերուն ալ հետեւեցայ հետաքրքրութեամբ , տեսնելու համար թէ՛ ի՞նչ գործնական խնդիրներ կրնան լուծուիլ լուացքի տաշտին առջեւ : Տասներկու դասով կը սորվեցնեն քեզ լուալ ամէն բան , անկողնոյ սաւաններէն մինչեւ ամենափափուկ ժապաւէններն ու ժանեակներն ու ասեղնըկար գործուածներն : Հրապուրիչ մայր մ'էր լուացարարն իր կարգ կանոնովն ու կատարելագործեալ գործիներով , սպիտակ յախճապակեայ տաշտերով՝ հանդերձ չորցնելու համար շոգիով և կազով տաքցած արդուկներով :

Ընկերական որքան տարբեր աստիճաններ կը ներկայացնէին այս կարգին անդամներն : Հետաքրքրական էր տեսնել հարուստ տիկինն որ մէկ կողմ կը դնէր իր մատանիներն և կը սոթաէր իր քղանցքներն՝ ինչպէս կ'ընէր իր մօտիկը Շուէտացի աղջիկ մ'ալ , որ լուացարարութեան արուեստը կը սորվէր իր հացը ճարելու համար : Քոլէճի մը ընթացաւարտն որ իր հօր տան կառավարութիւնը պիտի ստանձնէր քիչ ատենէն՝ քամելու մեքենան կը դարձնէր , մինդչեռ տիկնոջ նոր սպասուհին ալ որ դեռ լաւ լուալ չէր գիտէր , լաթերը թաթխելու կ'ըրաղէր : Ամէնքն ալ զուարթ էին և քաղցրարարոյ , և հարուստ տիկինը ո՛չ իր անձնապատուութիւնը կը կորսնցնէր , ո՛չ ալ իր ընկերական բարձր դիրքէն կ'ստորնանար , երբ

այսպէս կը սորվէր թէ՛ ինչպէս պէտք է ըստ պատշաճի կատարել իր աստնին գործերն, և տարակոյս չունիմ որ իր լուացարար կիները զինքը աւելի կը յարգէին այնուհետեւ այս պատճառաւ, Լսեցի՛ որ այս տիկինը կ'ըսէր վարժուհիին թէ՛՝ այն դասերը կ'առնէր ի մասնաւորի բրդեղէնները լուալ գիտնալու համար, ինքն ալ լսած էր, ինչպէս լսած էի և ես, թէ բրդեղէնները պէտք չէ երբէք ոլորել կամ քամել, առանց խորհելու սակայն թէ ի՞նչ մասնաւոր պատճառաւ պէտք չէր ընել այս բանը:

Բայց լուացարանին պատին վրայ երկու պատկերներ կային, մին բուրդի թել մը, միւսն ալ բամպակի թել մը, երկուքն ալ իրենց բնականէն բազմապատիկ երկայնութեամբ: Բուրդի թելիլուն կանոնաւոր կազմութենէն յայտնի կ'երեւէր թէ՛ բրդեղէն կտաւ մը ոլորելով անպատճառ գործուածքը պիտի մնասուի, մինչդեռ բամպակի մանրաթելերն այնքան անկանոն են և ոլորոն, որ կարելի չէ կտորել զանոնք, որքան ալ ամուր ոլորուին:

Հոս ալ հարս տասնողը գտրձիպ այնքան եռանդով ու անձկութեամբ կ'աշխատէր. ինչպէս ուրիշ հարս մը խոհարարութեան մէջ: Շատ վշտացած էր անսնկով որ իր սիրական ամուսինը դժգոհ էր, որովհետեւ շապիկի օձիքներն ու թևկոնքներն ուղածին շափ չէր փայլելն, ր արդուկով: Շատ անգամներ խեղճ կի՛նը յանդիմանած էր իր սպասուհին, բայց օգուտ չէր բրած: Այսպէս օրոշած էր գալ դաս առնել այն լուացարանին մէջ, յաւալով այնպէս բարեփոխել իր ամուսնոյն բնութիւնն՝ ինչպէս իր կտակեղէնները:

Վարժուհին հարցուց իրեն թէ՛ արդեօք իր օս-

լային հետ բորակ (borax) խառնած էր, և թէ իւր սպասուհւոյն համար ողորկիչ արդուկ մը զնած էր: Պատասխանեց թէ՛ ասոնցմէ բնաւ տեղեկութիւն չունէր, և շատ ամօշաւ երբ իրեն ըսուեցաւ թէ ուրեմն իր սպասուհիէն անկարելին պահանջած էր: Առտնին պարտաւորութեանց մասին գործնական ծանօթութիւններու թերութիւնը միշտ տկար կ'ընէ կին մը իւր ընտանեաց կառավարութեան մէջ և իւր սպասուհիք շուտով կը հասկնան իւր տգիտութիւնը: Խնդիր մը լուծուած էր լուացման տաշտին վրայ այն ընտանեկան յարկին տակ, որ միլիոնատէրին ու արհեստարին աղջիկները, տիրուհի ու աղախին ժողովուած էին իբրեւ հաւասար անհատներ աճառն ու ջուրը գործածելու ի միասին, տիրուհին տուն վերադարձաւ կարող աւելի խելահասութեամբ ու համակրութեամբ քնահատելու այն գորովը զոր իւր աղախինէն կը պահանջէր, և աղախինն ալ իւր գործը բաւ եւս կատարելու կարողութեամբ որոշեց հաւատարմաբար ու մեծագոյն յաջողութեամբ ծառայել:

Ճշմարիտ կենսավարութիւնն ու գթութիւնը պէտք է տունէն սկսին, և գիտէք որ եթէ իւրաքանչիւր տուն կարենար բարոյական կատարելութեան հասնիլ, հանրութեան համար ի՞նչ մեծ օգուտներ կ'ընծայէր:

Յմահած, անզգայ կին մը իւր ընթացքով կրնայ ծաղրելի դառնալ իւր ծառաներուն, կին մը չյարգուիր իր տան մէջ, եթէ տգէտ մ'է իւր խոհանոցին մէջ և իւր դիրքէն կ'ստորնանայ, եթէ իւր սպասաւորները գործածէ իրբ իւր հրամանները կատարելու համար կազմուած մարդամեքենայներ միայն: Ի՞նչ մեծ բարիք մ'է Առտնին Գիտութեան ընծայած կրթութիւնն այն կանանց որ անձամբ կը կա-

կատարեն իրենց տնական գործերը կամ բաղդին ձախող դիպուածովն կամ անակնկալ պարագայի մը բերմամբ կ'ստիպուին իրենց կարողութեանց դիմել: Սոյն ընտանեկան խնդիրներուն գործնական խելահաս ուսումնասիրութիւնը կը ցրուի տակաւ այն արհամարհանքն, որով շատեր կը նկատեն տնական գործեր իբր նուաստացուցիչ և ստորին, և այնպիսի զգացում մը կը մշակեն թէ ամէն պարկեշտ աշխատութիւն ունի իր յատուկ արժանապատուութիւնն, ինչ տեսակ ալ ըլլայ այդ աշխատութիւնը, ծանր կամ թեթեւ, հաճոյ կամ անհաճոյ:

Իմ յաճախած վարժարանիս կնիքին վրայ քանդակուած նշանաբանն է. « Հաւատարիմ եղիր քու գործիդ, և քու գործդ հաւատարիմ պիտի լինի քեզ »: Առտնին գիտութիւնը դեռ իր մանկութեան մէջ է, բայց այնքան գիտական խուզարկութեանց ու մտածմանց առարկայ եղած է որ կրնանք ակնկալել թէ ապագային մէջ տանտիկնութիւնը կատարելութեան պիտի հասնի, ժամանակի և դրամի աւելի նրւազ սպառումով: Ելեքտրականութիւնը յաջողութեամբ գործածուած է խոհանոցին մէջ: Եւ երբ ունենանք մեր մառաններուն մէջ ելեքտրական կազմածներ որ կը մատակարարեն շարժիչ զօրութիւն եփելու, լուսւոյ, տաքցնելու և լուսաւորելու համար, այն ժամանակ անպատշաճ չպիտի ըլլայ ըսել թէ՛ բարեշրջութեան ազդեցութիւնը կրած են նաև մեր խոհանոցներն ու տուները:

Առտնին Գիտութիւնը, սիրական նիւթ մ'է այժմ կանանց Ակումբներու, Ամերիկայի մէջ: Այս Ակումբներէն միոյն նախագահը կ'ըսէ. « Ծատ ընտանի բաներ են այս խնդիրներն, որ տնական գիտութեան

կը պատկանին. այլ սակայն որքան սակաւաթիւ են այն կիններն, որ ըստ արժանւոյն խորհած են անոնց վրայ: Մեր ակումբներուն մէջ կը վիճաբանինք Եգիպտոսի ու Հռոմի հնութեանց վրայ, գեղարուեստից պատմութեան վրայ, իսկ այժմ մեր տուններն են որ պիտի ուսումնասիրենք »:

Առտնին Գիտութիւնը կը պարունակէ նաեւ մարմնոյն գեղեցիկ ու պատշաճ հանդերձեղէններն պատրաստելու ուսումնալ: Կը սորվեցնէ բնութեան օրէնքներն, որք կրնան լոյս տալ բնական զարգացման ու հանդերձեղէններու խնդրոյ մասին: Այս ուսման նպատակն է առողջութիւնն ու ճաշակն համերաշխ պահել:

Այն նպատակաւ դասեր կ'աւանդուին կարելու, ձեւելու, նորաձեւութիւններ գծագրելու և ֆիզիքական մարզանքներու: Աւելի ճարտար գործածութիւնը չէ որ միայն կը սորվուուի, այլ նաեւ կարողացնել աշակերտուէին հանդերձին գոյնն ու նիւթն առեւտրական ճաշակով ու հմտութեամբ որոշել:

Ֆիզիքական մարզանքներու նպատակն է մարմնոյն գործարանները զարգացնել ըստ պահանջմանց առողջապահական օրինաց: Ֆիզիքական մշակութիւնն էական է նաեւ հանդերձեղէններու արուեստագիտական սկզբունքներն ուսուցանելու համար, և եթէ փափաքելի է մարմինը բարեկազմ պահել, նոյնքան փափաքելի է գիտնալ թէ ինչ հանդերձ պէտք է հայթայթել զարդարելու համար դայն ֆիզիքական մշակութեան և հանդերձի բարեփոխութեան. այս յարումը նշանակեր լոկ բաց թողուլ սեղմ հագուստներ, կը նշանակէ նաեւ կորովի ու ազատ գործունէութեան միանալ, որ այնքան կը նպաստէ առողջութեան, կը

նշանակէ խնայողութիւն ջղային ուժի, և շնորհ շար-
ժումներու մէջ, հագուստ մը կրնայ այնքան վայել-
ջապէս յարմարիլ բնական ոսկորէ ու միտէ զարգացած
կազմութեան մը, ինչպէս պողպատով ու կապերով
պարուրուած անբնական կազմութեան մը:

ՃԱՌ ՕՐ. ՓՐԱՅՄԻ

Վարժուհի Հօմ Սրբուլի Իւսկիւտարի

ԳԵՂԵՑԻԿ ՕՐԻՈՐԴԸ

ԵՒ ԳԱԶԱՆԸ

Ժամանակաւ վաճառական մը հարուստ, շատ հա-
րուստ էր, վեց զաւակ ունէր, երեք մանչ և երեք
աղջիկ: Այս վաճառականը խելացի մարդ մը ըլլալով,
իր որդւոց կրթութեան համար բան մը չխնայեց, ա-
նոնց ամէն տեսակ ուսմունք սորվեցուց: Աղջիկները
շատ դեղեցիկ էին, բայց ամէնէն պզտիկը տեսնողնե-
րուն զարմանք կը պատճառէր: Փոքր եղած ատեն
զայն (Գեղանի Օրիորդ) կ'անուանէին, այնպէս որ
այս անունը ընդ միշտ անոր անունը մնաց: Այս բանն
իր մեծ քոյրերուն սաստիկ նախանձ պատճառեց,
քանզի անոնցմէ աւելի բարի և լաւ սիրտ մը ունէր:
Երկու անդրանիկ քոյրերն իրենց հարստութեանը վը-
րայ վատահացած, իրենք զիրենք մեծ տիկիներու
տեղ կը դնէին և միջին դասի աղջկանց այցելութիւն-
ները չէին ուզեր ընդունիլ, այլ ազնուականներու

հետ կենակցիլ կ'ուզէին. ամէն օր թատրոն, պարա-
հանդէս և զրօսավայրեր կ'երթային և միշտ իրենց
կրտսեր քոյրը կը ծաղրէին, որ ժամանակին ամենա-
մեծ մասը օգտաւէտ գիրքեր կարդալով կ'անցնէր:
Որովհետեւ այս աղջիկները հարուստ էին, բազմաթիւ
մեծ վաճառականներու տղաքներ զանոնք ամուսնու-
թեան ուզեցին, սակայն երկու մեծերը պատասխա-
նեցին թէ՛ իրենք չպիտի ամուսնանան, մինչեւ որ
դուքս մը կամ գէթ կոմս մը չգտնեն: Գեղանին
խոնարհաբար շնորհակալ եղաւ անոնցմէ որոնք զինքը
ամուսնութեան կ'ուզէին, սակայն անոնց պատասխա-
նեց թէ՛ շատ պզտիկ ըլլալուն համար կ'ուզէր քանի
մը տարի եւս տունը մնալ:

Թէեւ վաճառականը շատ հարուստ էր, բայց հե-
տըզհետէ քանի մը ձախորդ դիպուածներ պատահե-
լով՝ օր մ'ալ բողբոլին կորսնցուց իր ամբողջ հա-
րստութիւնն և քաղքէն հեօի գիւղային տունէ մը
զատ ուրիշ բան մը չմնաց իրեն: Արտասուելով իր
որդւոցը ըսաւ թէ՛ պէտք է որ այն տունը կրթան և
գիւղացիներու նման աշխատելով ապրէին: Երկու մեծ
աղջիկները պատասխանեցին թէ քաղաքը ձգել չէին
ուզեր, երբ բազմաթիւ հետամուտներ ունէին որոնք
կ'ուզէին իրենց հետ ամուսնանալ՝ որքան ալ հարուստ
չըլլային, խեղճ աղջիկները կը խարուէին, քանզի
աղքատանալէն յետոյ ո՛չ ոք ուզեց իրենց հետ ա-
մուսնանալ, և այն հարուստի տղաքներն որոնք միշտ
հետամուտ էին իրենց: այլ եւս չի մօտեցան իրենց
և հետզհետէ հեռացան գացին: Միայն ազնիւ երի-
տասարդ մը՝ լաւ ճանչնալով Գեղանիին վարքն ու
ազնիւ սիրտն, ուզեց ամուսնանալ անոր հետ, բայց
նա պատասխանեց թէ չի կրնար իր հայրը թշուա-

ուութեան մէջ թողուլ, և թէ միասին գեղը պիտի երթար զայն մխիթարելու և աշխատելով անոր օգնելու: Մեղծ Գեղանին ի սկզբան շատ վշտացաւ իրենց հարստութիւնը կորսնցնելուն, բայց ինքնիրեն ըսաւ, որչափ լամ, գիտեմ որ իմ արտասուքս հարըստութիւննիս չեն վերադարձներ. երջանիկ ըլլալու համար պէտք է աշխատիլ առանց հարստութեան: Երբոր իրենց գեղջկական տունը հասան, վաճառականն և իրեն երեք որդիքը հողը մշակելու զբաղեցան: Գեղանին առաւօտուն կանուխ ելլելով՝ տունը մաքրելու և ընտանեաց ճաշը պատրաստելու կ'աշխատէր: Նախ շատ նեղութիւն կրեց, սպասուհի մը նման աշխատելու սովորած չէր, բայց երկու ամիս վերջը շատ ուժովցաւ, որովհետեւ աշխատութիւնն անոր կատարեալ առողջութիւն մը տուաւ: Երբոր գործը կ'աւարտէր, կը կարգար, դաշնակ կը զարնէր և կամ կ'երգէր: Իր քոյրերն ընդհակառակն շատ կը ձանձրանային, առաւօտուն շատ ուշ կ'ելլէին իրենց անկողնէն, ամէն օր կը պտտկէին և իրենց ժամանակն գեղեցիկ հանդերձներու և ընկերութեանց վերայ խօսելով կ'անցնէին և իրարու կ'ըսէին, նայեցէք մեր կրտսեր քրոջ, այնքան ապուշ սիրտ մ'ունի որ այս վիճակէն գոհ է: Բարի վաճառականն այնպէս չէր խորհէր սակայն, ինչպէս իր երկու աղջիկները կը խորհէին, այլ զիտէր թէ Գեղանին իր քոյրերէն աւելի ազնիւ սրտի յատկութիւն մ'ունէր ընկերութեանց մէջ փայլելու: Կը զարմանար այս մատաղ աղջկան առաքինութեանը, նա մանաւանդ համբերութեանը վրայ, որովհետեւ իր քոյրերը տան բոլոր գործը անոր ձգած ըլլալով՝ ամէն վայրկեան զայն կը նախատէին:

Տարի մը կար որ այս ընտանիքը միայնութեան մէջ կ'ապրէր՝ երբոր վաճառականը նամակ մը ընդունեց որով կ'իմացնէին թէ այն նաւն ուր իր վաճառքը կը գտնուէր, բարեբաղդաբար եկած հասած էր: Այս լուրին վրայ քիչ մնաց որ մեծ աղջիկները խելքերնին պիտի թռցնէին, խորհեցան թէ՛ վերջապէս գիւղական կեանքը պիտի ձգէին, ուրկէ այնչափ կը ձանձրանային, և երբոր իրենց հայրը մեկնելու պատրաստ տեսան, անոր աղաչեցին որ շրջազգեստներ, շղարչներ, գլխարկներ և այլն բերէ: Գեղանին իր հօրմէն բան մը չէր խնդրեր, որովհետեւ ինքնովին կը խորհէր թէ՛ բաւական խոշոր գումար մը պէտք էր իր քոյրերուն ապսպրածները բերելու: Հայրն անոր ըսաւ, թէ չե՞ս ուզեր որ բան մ'ալ քեզ բերեմ:—Քանի որ կը հաճիք ինձ ալ խորհելու, ըսաւ Գեղանին, կ'աղաչեմ որ ինձ համար ալ վարդենի մը բերէք, որովհետեւ հոն չէր գտնուէր, և կ'ուզէր պարտեզին մէկ անկիւնը զայն մշակել:

Բարի մարդը մեկնեցաւ, բայց երբ հասաւ իր տեղը, իր ապրանքներուն համար դատի մը բռնուեցաւ, և շատ նեղութիւն կրելէն յետոյ, այնպէս աղքատ ետ դարձաւ՝ ինչպէս էր առաջ: Գիւղէն բաւական հեռի էր, երբ անտառի մը մէջէն կ'երթար, խեղճը ճամբան կորսնցուց, սարսափելի կերպով ձիւն կուգար և հովն ալ սաստիկ կը փչէր: Գիշերը վրայ հասաւ, կը մտածէր թէ ցուրտէն և անօթութենէն պիտի մեռնէր, և կամ գայլերու ճարակ պիտի ըլլար, վասն զի շուրջը ոռնալու ծայներ կը լսէր: Յանկարծ երկար ծառուղոյ մը ծայրը նայելով լոյս մը տեսաւ, բայց շատ հեռի կ'երեւէր, դէպի այն կողմը քշեց իր ձին, և բաւական երթալէ յետոյ տե-

սաւ որ այն լոյսը մեծ ապարանքէ մը կուգար. վաճառականը նախ Աստուծոյ շնորհակալութիւն մատոյց որ այս օգնութիւնը իրեն զրկեր էր. յետոյ փութաց այն բնակարանը հասնելու, սակայն շատ զարմացաւ, երբոր տան մէջ մէկը չի գտաւ, իր ձին, որ ետեւէն կուգար, բաց ախոռ մը տեսնելով մէջը մտաւ, և հոն խոտ ու վարսակ գտնելով՝ մեծ որկրամուրութեամբ ուտել սկսեց: Վաճառականը զայն ախոռը կապեց և դէպի տունը յառաջացաւ, ուր ոչ ոք գտաւ. նախ մեծ սրահ մը մտաւ, հոն լաւ վառուած կրակ և վրան մսեղէններով պատրաստուած սեղան մը գտաւ, որ միայն մէկ սպաս դրուած էր: Անձրեւն ու ձիւնը մինչեւ ոսկորները թափանձած էին, վրան չորցնելու համար կրակին մօտեցաւ և ինքնիրեն կ'ըսէր. « Տան տէրը կամ իր ծառաները պիտի ներեն իմ համարձակութեանս »: Խեղճ մարդը երկար ատեն սպասեց, բայց ոչ ոք եկաւ. գրեթէ կէս գիշերը մօտեցեր էր, անօթութեան չկրցաւ դիմանալ, յետոյ սեղանին վըրայէն քիչ մը միս առնելով կերաւ և քիչ մ'ալ գինի խմեց: Սրահէն դուրս ելլելով շքեղ ու զարդարուն սենեակներու մէջէն անցաւ, վերջապէս սենեակ մը գտաւ ուր լաւ անկողին մը կար, և որովհետեւ ժամանակն անցած և ինքն ալ խիստ յոգնած ըլլալով՝ որոշեց որ դուռը գոցէ ու պառկի:

Աստուան ժամը տասն էր երբոր նա հետեւեալ օրն արթնցաւ, և շատ զարմացաւ իրեն թրջած հագուստներուն տեղ ձեռք մը նոր զգեստ գտնելուն: Անշուշտ ըսաւ ինքնիրեն, այս բնակարանը կը վերաբերի բարի յաւերժահարսի մը որ իմ այս վիճակիս վրայ կարեկցեցաւ: Հագուեցաւ և պատուհանէն նայելով այլ եւս ձիւն չտեսաւ, այլ միայն ծաղիկներ,

որք մարդուս աչացը հիացում կը պատճառէին: Մեծ սրահ մը մտաւ, ուր նախընթաց գիշեր ընթրած էր, փոքրիկ սեղան մը կար որու վրայ նախաճաշ դրուած էր: Շնորհակալ եմ, տիկին յաւերժահարս, ըսաւ բարձրաձայն, որ բարեհաճեցաք զիս հիւրընկալել: Նախաճաշէն յետոյ դուրս ելաւ իր ձին բերելու համար, և որովհետեւ պարտէգին գեղեցիկ վարդենիներու խումբի մը մէջէն կ'անցնէր, յիշեց որ Գեղանին անոնցմէ ուզած էր, գեղեցիկ տունկ մը հանեց. որուն վրայ շատ մը վտրդեր կային: Նոյն միջոցին, մեծ աղմուկ մը լսեց, և տեսաւ որ սոսկալի գազան մը դէպի իրեն կուգար: Վաճառականը քիչ մնաց որ պիտի մարէր:

— Շա'տ ապերախտ էք, ըսաւ անոր գազանն, ահռելի ձայնով մը. ձեզ իմ տունս ընդունելով՝ ձեր կեանքն ազատեցի և իմ այս բարութեանս փոխարէն գեղեցիկ վարդերս կը գողնաք, գոր աշխարհիս վրայ ամէն բանէ աւելի կը սիրեմ. այս յանցանքը քաւելու համար պէտք է որ մեռնիք: Չեզլի միայն քառորդ ժամ միջոց կուտամ Աստուծամէ ներում խընդրելու:

Վաճառականը ծունդի վրայ գալով և ձեռքերը իրար կցելով՝ պաղատագին ձայնով ըսաւ. « Տէ՛ր, չէի կարծեր որ ձեզի դէմ կը մեղանչեմ փրցնելով վարդ մը՝ գոր իմ աղջիկներէս մին ուզած էր »:

— Ես տէր չեմ կոչուիր, պատասխանեց ճիւղը, այլ գազան, երբեք քաղաքավարութիւն չեմ սիրեր, ես կ'ուզեմ որ մարդ մը ինչպէս կը խորհի, պէտք է այնպէս ալ խօսի. մի կարծէք որ ձեր փաղաքշանքներով զիս ի գութ շարժէք, բայց դուք ըսիք թէ աղջիկներ ունիք, կ'ուզեմ ձեզ ներել այն պայմանաւ

որ ձեր աղջիկներէն մին իր կամքովը գայ ձեր տեղը մեռնելու : Պատճառներ առաջ մի՛ բերէք, գացէք, և եթէ ձեր աղջիկները ձեր տեղը մեռնելու դժկամակին, երդում ըրէք որ երեք ամիս վերջ պիտի վերադառնաք :

Բարի մարդը չէր ուզեր իր աղջիկներէն և ո՛չ մէկը զոհել այս զազիր ճիւղին, այլ ինքնիրեն ըսաւ, գէթ անգամ մ'ալ տեսնելու հաճոյքը պիտի ունենամ : Ուրեմն կրկին վերադառնալու երդումն ըրաւ . Գազանն ըսաւ անոր թէ՛ « ուզած ժամանակդ կրնաք երթալ . բայց չեմ ուզեր որ ձեռնունայն երթաք, դարձիք այն սենեակն ուր դուք պառկեցաք, հոն պիտի գտնէք պարապ սնտուկ մը, անոր մէջ կրնաք դնել այն բաներն զորս դուք կը սիրէք, զայն ձեր տունը փոխադրել պիտի տամ : Նոյն վայրկեանին գազանը հեռացաւ, և բարի մարդն ըսաւ իւրովի . քանի որ պիտի մեռնիմ, գոնէ իմ խեղճ տղոցս ապրուստ մը ձգելու մխիթարութիւնը կ'ունենամ :

Իր պառկած սենեակը դարձաւ և մեծ քանակութեամբ ոսկի և ագամանդ գտնելով լեցուց սնտուկին մէջ և զայն գոցեց : Յետոյ աստուղ զնաց և ձին պատրաստեց, հեծաւ և տունէն դուրս ելաւ տխրութեամբ մը, հաւասար այն ուրախութեան զոր ունեցած էր հոն մտած ատենը : Ձին ինքնիրեն անտառին ճամբան ձեռք առաւ, և քիչ ժամանակ վերջը իր տունը հասաւ : Տղաքը անոր բոլորտիքը հաւաքուեցան, սակայն վաճառականը փոխանակ զուարթ ըլլալու անոնց գգուանքներուն, սկսաւ արտասուել, Գեղանիին համար բերած վարդենին ձեռքը բռնած էր, զայն անոր տուաւ և ըսաւ . « Գեղանի՛, ա՛ռ այս վարդենին, ասոնք քու թշուառ հորդ շատ սուղի պի-

տի նստին », և յետոյ իրեն պատահած դէպքը զաւակներուն պատմեց : Պատմութիւնն աւարտելէն յետոյ՝ մեծ աղջիկները մեծ աղաղակ մը բրբռեցին և սկսեցին նախատինքներ տեղալ Գեղանիին գլխուն, որ երբէք չէր արտասուեր :

— Տեսէ՛ք սա փոքրիկ արարածին հպարտութեան արդիւնքը, կ'ըսէին քոյրերն, որ չէր ուզեր մեզի նման զարդարանքներ, բայց ո՛չ, օրիորդը տարբեր ընթացք մը բռնելով մեր հօրը մահուան պատճառ պիտի ըլլայ :

— Պարապ խօսքեր կ'ընէք, յարեց Գեղանին, ինչո՞ւ համար հօրս մահուան պատճառ պիտի ըլլամ, նա չպիտի մեռնի : Որովհետեւ գազանը իր աղջիկներէն մին կ'ուզէ անոր տեղ, կ'ուզեմ զիս իր բոլոր կատաղութեանը յանձնել, ես զիս շատ երջանիկ կը համարիմ, վասն զի մեռնելով՝ հայրս ազատելու և իմ անոր վրայ ունեցած սէրը յայտնելու հաճոյքը պիտի ունենամ :

— Ո՛չ, քոյր իմ, ըսին անոր երեք եղբայրները, դուն չպիտի մեռնիս, մենք պիտի երթանք այն ճիւղը գտնելու, և անկէ սպաննուելու, եթէ չկրնանք զայն սպաննել :

— Մի՛ յուսաք, տղաքս, պատասխանեց հայրերնին, այս գազանին զօրութիւնը այնքան մեծ է, որ զայն մեռցնելու յոյս չունիմ : Գեղանիին բարեսրտութեանը վրայ գոհ ուրախ եմ, չեմ ուզեր զայն վտանգի մէջ դնել . ձեր եմ և ապրելու համար շատ քիչ ժամանակս մնացած է, հետեւաբար կենացս քանի մը տարիները կ'որսնցուցած պիտի ըլլամ :

— Ձեզ կ'երդնում, սիրելի հայրս, ըսաւ Գեղանին, որ առանց ինձի այն տեղ չպիտի երթաք, եւ

չէք կրնար արգիլել զիս որ ձեր ետեւէն չի գամ։ Աւելի կը սիրեմ որ ես զոհ երթամ այն ճիւղակին, քան թողում որ դուք մեռնիք։

Պարսպ տեղը ջանացին համոզել Գեղանին որ այն ճիւղակին մօտ երթալ կ'ուզէր։ Մեծ քոյրերը կ'ուրախանային, որ իրենց փոքրիկ քոյրը այս պատճառով պիտի սպաննուէր։ Վաճառականն իր զաւկին կորստեան վրայ այնքան վշտացած էր որ երբեք չէր խորհէր այն արկղին վրայ, որ ոսկիով լեցուցած էր զազանին տունը։ Երբ ննջելու համար իր սենեակը մտաւ, շատ դարմացաւ երբոր արկղը իր մահճակալին տակը գտաւ։ Որոշեց որ իրեն հարուստ ըլլալը զաւակացը չի յայտնէ, վասն զի իր աղջիկները որոշեր էին այս գիւղին մէջ մեռնելու։ Բայց զեղանիին իմացուց որ հօրը բացակայութեան միջոցին՝ քանի մը երիտասարդներ եկած և զանոնք ամուսնութեան կ'ուզէին։

Գեղանին աղաչեց իր հօրը որ զանոնք ամուսնացընէ։ Այս աղջիկը այնքան բարի էր որ քոյրերուն իրեն դէմ ըրածներուն համար ամենեւին ոխ չէր պահէր և բոլոր սրտանց կը սիրէր։

Երբոր Գեղանիին հօրը մեկնելուն ժամանակը հասաւ, երկու մեծ քոյրերն իրենց աչքերը սոխով չըփեցին, որպէս զի լան. սակայն իր եղբարքը սրտով կուլային, ինչպէս նաեւ վաճառականն, բայց Գեղանին ընդհակառակն չէր լար, չուզելով անոնց վիշտերը բազմապատկել։ Ձին զազանին տանը ճամբան ձեռք առաւ և զիչերն ալ վրայ հասնելով՝ ապարանքը հասան, որ առաջուան պէս լուսաւոր տեսան։ Երբոր պարտէզէն ներս մտան, ձին ուղղակի ախոռ գնաց, և հայր ու աղջիկ մեծ սրահ մը մտան. ուր երկու

սպասով զարդարուած շքեղ սեղան մը գտան, վաճառականն ընթրելու ախորժակ չունէր, բայց Գեղանին ինքզինքը հանդարտ երեւցնելու ջանալով սեղան նստաւ և սկսաւ ընթրել։

Երբ կերակուրը աւարտեցաւ մեծ աղմուկ մը լսեցին։ Հայրը մնաս բարով աղջիկս, ըսաւ արտասուելով, ահա՛ գազանը կուգայ։ Գեղանին չի կրցաւ իր սոսկումը զսպել երբ սոսկալի գազանին դէմքը տեսաւ, բայց կրցածին չափ ինքզինքը հանդարտեցուց։ Ճիւղը անոր հարցուց թէ՛ «Յօժար կամօք եկած էր հոս», Օրիորդն ալ դողալով «Այո» պատասխանեց։

— Շատ բարի էք, պատասխանեց զազանը, և շատ երախտապարտ եմ ձեզ, և վաճառականին դատնալով «Աղնիւ մարդ, վաղ առաւօտ գացէք, և երբէք ալ ետ դառնալ չի խորհիք։ Մնա՛ք բարով Գեղանի», ըսաւ և իսկոյն հեռացաւ գազանը։

— Ո՛վ աղջիկս, ըսաւ վաճառականը Գեղանին գրկելով, շատ վախցայ, կը հաւատա՞ս, զիս հոս թող և դու գնա քու եղբայրներուդ և քոյրերուդ քով և հոն ապրէ։

— Ո՛չ, հայր իմ, ըսաւ Գեղանին հաստատամտութեամբ, վաղ առաւօտ պիտի մեկնիք և զիս Աստուծոյ օգնութեանը պիտի յանձնէք. կարելի է որ իմ վրաս գթայ։

Խեղճերը պառկելու գացին։ Գեղանին երազին մէջ տիկին մը տեսաւ որ իրեն կ'ըսէր. «Գեղանի՛, ձեր բարեսրտութենէն շատ գոհ եմ, այն բարի գործը զոր դուք կ'ընէք ձեր հայրն ազատելու ձեր կեանքն տալով, երբեք առանց վարձատրութեան չպիտի մնայ»։ Գեղանին առաւօ-

տուն այս երազը հօրը պատմեց, և թէպէտ քիչ մը մխիթարուեցան, սակայն այսու ամենայնիւ կարելի չեղաւ արգիլել վաճառականն բարձրաձայն արտասուելէ, երբոր նա իր սիրելի աղջիկէն բաժնուելու վրայ էր:

Երբոր հայրը մեկնեցաւ, Գեղանին մեծ սենեակ մը քաշուելով սկսաւ լալ. բայց յետոյ ինքզինքը Աստուծոյ գթութեանը յանձնեց, եւ որովհետեւ հաստատ գիտէր թէ գաղանն երեկոյին զինքը պիտի ըսպաննէր, որոշեց որ այս գեղեցիկ բնակարանն աչքէ անցնէ. շէնքին գեղեցկութիւնն չէր կրնար իր հետաքրքրութիւնն զսպել, բայց շատ զարմացաւ երբ դուռ մը գտաւ, որուն վրայ գրուած էր Օթելան Գեղանույն: Շտապով մը բացաւ դուռն: Սենեկին չքեղ զարդարանքէն աչքերը շրացան, բայց ամէնէն աւելի աչքի զարնողն եղաւ մեծ մատենադարան մը, դաշնակ մը եւ ասեղնագործի շատ մը առարկաներ: «Չեն ուզեր որ ձանձրանամ» ըսաւ Գեղանին կամաց ձայնով. յետոյ խորհեցաւ, «Եթէ հոս օր մը մնալու ըլլայի, այս տեսակ պատրաստութիւններ չպիտի ընէին»: Այս մանրամասնութիւնը զինքը քաջալերեց: Մատենադարանը բացաւ եւ տեսաւ գիրք մը՝ որուն ճակատը գրուած էր ոսկեզօծ տառերով՝ խնդրեցեք եւ հրաման րեք, դո՛ւք եք այս սան սիրուհին,

— Աւա՛ղ, ըսաւ Գեղանին հառաչելով, ես ուրիշ բան մը չէի ուզեր, հայրս տեսնել եւ գիտնալ թէ ի՞նչ կ'ընէ հիմա: Հազիւ թէ այս խօսքերը կ'ըսէր ինքնիրեն, աչքերը մեծ հայելիի մը վրայ ձգեց, հոն տեսաւ իրենց տունը, ուր իր հայրն վերջին աստիճան տխուր դէմքով նստած էր, իր քոյրերը գայն կը դիմաւորէին, եւ հակառակ այն խոժոռ դէմքեր-

նուն զոր վշտալից երեւնալու համար կ'ընէին, աչքերնուն մէջ կը փայլէր իրենց փոքրիկ քրոջ կորուսեանը համար զգացած ուրախութիւննին: Վայրկեան մը յետոյ, այս տեսարանը անյայտացաւ եւ Գեղանին միտքն ինկաւ թէ՛ Գաղանը խիստ քաղաքավար էր, եւ թէ վախնալու բան մը չունէր:

Կէս օրին, սեղանը պատրաստ գտաւ, եւ երբ ճաշել սկսաւ, նուագարանի մը ձայնը լսեց, բայց ոչ ոք տեսաւ: Երեկոյին երբ սեղան նստելու կ'երթար, Գաղանին հանած այն աղմուկը լսեց ու չկրցաւ իր սոսկումը ղսպել:

— Գեղանի՛, ըսաւ, թոյլ կուտա՞ք որ ձեր ձաշած միջոցին ներկայ գտնուիմ:

— Դո՛ւք գիտէք, պատասխանեց Գեղանին:

— Ո՛չ, այս տեղ ձեզմէ զատ հրամայող չկայ: Երբ ձեզի ձանձրութիւն պատճառեմ, ըսելու էք որ երթամ, իսկոյն դուրս կ'ելլեմ: Ըսէ՛ք ինձ, միթէ դուք զիս շատ տգեղ չէ՞ք գտնեք:

— Ճշմարիտ է, պատասխանեց Գեղանին, քանզի ես ստել չեմ գիտեր. սակայն կարծեմ թէ դուք շատ բարի էք:

— Իրաւունք ունիք. բայց ո՛չ միայն տգեղ եմ, այլ խելացի ալ չեմ. աղէկ գիտեմ որ ես լոկ գաղան մ'եմ:

— Անոնք որ գիտեն թէ բնաւ խելք չունին, գաղան չեն ըլլար, ըսաւ Գեղանին, յիմար մը երբեք չգիտեր այս բանը:

— Ուրեմն ձերն է այս բոլոր բնակարանը իր ունեցածներովը, եւ ջանացէք որ ձեր տան մէջ երբեք չձանձրանաք:

— Շատ բարեսիրտ էք, եւ կը խոստովանիմ որ

չատ գոհ եմ ձեր բարեսրտութենէն. երբ այս բանին վրայ կը խորհիմ՝ ինծի տգեղ չէք երեւար :

— Ո՛հ, օրիորդ, յիշաւի բարի սիրտ ունիմ, բայց վերջապէս գազան եմ :

— Աւելի կը սիրեմ զձեզ այս կերպարանքով քան անոնք՝ որոնք ապականեալ եւ ապերախտ սիրտ կը կրեն :

— Գեղանին շատ ախորժակով ընթրեց : Այլ ևս գազանէն վախ չունէր, բայց սարսափէն նուազեցաւ՝ երբ նա ըսաւ թէ՛

— Գեղանի՛, իմ կինս ըլլալ կ'ուզէ՞ք :

Ժամանակ մը անպատասխան մնաց այս հարցումը՝ որովհետեւ կը վախնար թէ մերժելով անհեթեթ կենդանւոյն բարկութիւնը կը շարժէր, ուստի դողալով « Ո՛հ » ըսաւ :

Այն վայրկեանին, Գազանը հառաչեց եւ այնքան աշուրի ձայն մը հանեց որ ամբողջ ապարանքը թռնտաց. բայց Գեղանին անմիջապէս սիրտ առաւ, վասն զի զազանն ախրութեամբ անոր ըսաւ. մնաք բարով Գեղանի, ու սենեկէն դուրս ելաւ :

Գեղանի ինքզինք մինակ դռնելով՝ մեծ կարեկցութիւն մը զգաց այս խեղճ արարածին համար, « Աւա՛ղ, կ'ըսէր, շատ մեղք եղած է, որ այսքան տգեղ է սակայն այնչափ ալ բարի է : »

Գեղանի այս բնակտրանք բաւական հանգստութեամբ երեք ամիս անցուց : Ամէն իրիկուն Գազանն անոր այցելութեան կուգար : Ամէն օր Գեղանի այս գազանին վրայ նոր նոր բարի յատկութիւններ կը տեսէր, եւ զայն տեսնելու սովորութիւնը իր տղեղութեանը վարժեցուցած էր : Միայն բան մը կար

որ Գեղանին կը վշտացնէր, այն ալ ճիւղղին մեկնելու պահուն ըրած հարցումն էր թէ՛ « Ի՞ր կինն ըլլալ կ'ուզէ՞ր » : Նեղացած կ'երեւէր, երբ նա « Ո՛հ », կը պատասխանէր : Գեղանին օր մը անոր ըսաւ, զիս կը վշտացնէք, ձեզի հետ ամուսնանալ կ'ուզէի, սակայն անկեղծօրէն կ'ըսեմ թէ այս բանը երբե՛ք չպիտի ըլլայ. միշտ ձեր բարեկամուհին պիտի ըլլամ, ջանացէ՛ք միայն անով գոհ ըլլալ :

— Իրաւունք ունիք, պատասխանեց Գազանը, գիտեմ որ շատ սոսկալի եմ, բայց ձեզի շատ կը յարգեմ ու կը սիրեմ, ուստի չափազանց երջանիկ եմ անոր համար, որ դուք հոս կենալ կ'ուզէք, խոստացէք ինձ որ այս տեղէն չպիտի բաժնուիք :

Այս խօսքերուն վրայ Գեղանին կարմրեցաւ, վասն զի հայելիին մէջ տեսած էր որ հայրը գինքը կորսընցընելուն վիշտէն հիւանդացած էր, եւ կրկին կը փափաքէր զայն տեսնել :

— Կրնայի խոստանալ բնաւ ձեզմէ չզատուելու, բայց հայրս անգամ մըն ալ տեսնելու այնչափ կը փափքիմ որ, եթէ այս շնորհը մերժելու ըլլաք ինծի, գիտցէք որ սրտիս ցաւէն պիտի մեռնիմ,

— Աւելի կ'ուզեմ ես մեռնիլ՝ քան թէ ձեզ վըշտացընել : Ձեր հօրը քով պիտի երթաք եւ հոն պիտի մնաք, իսկ ձեր խեղճ գազանը՝ ցաւէն պիտի մեռնի հոս :

— Ո՛հ, պատասխանեց Գեղանին լալով. ձեզի չափազանց կը սիրեմ, եւ երբեք ձեր մահը չեմ ուզեր. կը խոստանամ որ ութ օրէն պիտի վերադառնամ :

— Վաղ առաւօտ ձեր հօրը քով պիտի ըլլաք, բայց յիշեցէք ձեր խոստումը. երբ որ գալ ուզէք :

պառկելու ատեննիդ ձեր մատանին սեղանին վրայ դրէք: Մնաք բարով, Գեղանի, եւ հառաջելով դուրս ելաւ Գաղանը:

Առաւօտուն երբ արթնցաւ Գեղանին, ինքզինքը իր հօրը տունը գտաւ: Երբ հայրը զինքը տեսաւ, ուրախութենէն նուաղեցաւ եւ երկար ատեն աղջկան զրկացը մէջ մնաց: Գեղանին այս առաջին յուզումէն յետոյ մտածեց թէ դուրս ելլելու հանդերձ չունէր, բայց տան աղախինը ըսաւ թէ՛ քովի սենեակը սընտուկ մը կար, որուն մէջ գեղեցիկ շրջազգեստներ և ուրիշ զարդարանքներ լեցուն էին: Գեղանին բարի Գաղանին խնամքէն շնորհակալ եղաւ: Շրջազգեստներէն մէկն առաւ եւ աղախինին ըսաւ թէ՛ միւսները պահէ, որովհետեւ քոյրերուն ընծայել կ'ուզէր, բայց հազիւ թէ այս խօսքերն արտասանեց, սնտուկն աւերեւոյթ եղաւ:

Գեղանին հագուեցաւ: Անոր գալուստը լսելով քոյրերն՝ իրենց ամուսիններուն հետ վազելէն եկան: Շատ թշուառ վիճակի մէջ կը գտնուէին: Անդրանիկը ազնուական ու գեղեցիկ երիտասարդի մը հետ ամուսնացած էր. որ միշտ իր կնոջ տգեղութիւնը երեսին կուտար, եւ ամէն օր կռիւ ու ձեծ կար տան մէջ. իսկ երկրորդը բարկացոտ մարդու մը հետ ամուսնացած էր, որ նոյնպէս իր կնոջ ամէն ըրածին կը բարկանար եւ կը կռուէր: Գեղանիին քոյրերը շատ վշտացան երբ զայն ազնուականի մը նման հագոհած տեսան: Եւ երբ պատմեց իր անցուցած կեանքը եւ թէ ինքը շատ երջանիկ էր Գաղանին քով, ա՛լ աւելի կրկնապատկեցաւ անոնց սրտին ցաւը:

Երկու քոյրերը խորհեցան որ իրենց քոյրը չթողոն որ Գաղանին տունը երթայ, եւ որոշեցին որ

մեծ սէր ցցունեն անոր վրայ, եւ երբ զանի վար դընեն, կարելի է Գաղանը զանի սպաննէ: Եւ յիրաւի ալ երբ Գեղանին ութերորդ օրը պատրաստուեցաւ երթալ, քոյրերը իրենց մազերը կը փետտէին եւ իր բաժանումէն այնքան վշտացած կ'երեւէին ոմ Գեղանին ութ օր եւս կենալու խօսք տուաւ:

Սակայն Գեղանին կը ցաւէր այն վշտին համար որ իր խեղճ Գաղանին պիտի պատճառէր ութ օր եւս մնալով: Զանի բոլոր սրտովը կը սիրէր ու չտեսնելուն հատ կը ձանձրանար: Տասներորդ գիշերը երազին մէջ տեսաւ որ ինք Գաղանին տան պարտէզն էր եւ թէ Գաղանը խոտերուն վրայ պառկած մեռնելու վրայ էր, Գեղանին ապերախտութիւնը երեսին տալով, Գեղանին յանկարծ արթնցաւ եւ սկսաւ արտասուել: Ի՛նչ անգութ եմ ես, կ'ըսէր իւրովի, վիշտ պատճառելով այն Գաղանին. որ ինծի համար այնչափ բարութիւն ըրաւ. եթէ տգեղ է, յանցանքը ի՞րն է. բայց շատ բարի է, ասիկա ամէն բան կ'արժէ: Ինչո՞ւ համար անոր հետը ամուսնանալ չուզեցի: Ես անով աւելի երջանիկ պիտի ըլլայի. քան թէ իմ քոյրերս իրենց ամուսիններուն հետ: Գեղեցկութիւնն ու խելքը չէ որ ամուսին մը գոհ կ'ընէ, այլ բարուց ազնուութիւնն, առաքինութիւնն ու քաղցրութիւնը: Երբէք սէր չունիմ, բայց կը յարգեմ զինքը և երախտապարտ եմ իրեն: Երթամ, զայն երեսի վրայ ձգել պէտք չէ. բոլոր կեանքիս մէջ ինծի մեծ վիշտ մը պիտի ըլլայ իմ ապերախտութիւնս: Այս խօսքերուն վրայ գեղանին անկողնէն ելաւ եւ իր մատանին սեղանին վրայ դնելով վերստին պառկեցաւ:

Երբ առաւօտուն արթնցաւ, ուրախութեամբ տեսաւ որ Գաղանին տունն էր, Անոր հաճոյ երեւնալու

համար շքեղօրէն զարդարդուեցաւ : Մինչեւ երեկոյեան ժամը ինը շատ ձանձրացաւ , սպասելով գազանին գալուն , բայց գազանը բնաւ երեւնալու նշան չի տուաւ : Այն ատեն Գեղանին վախցաւ թէ՛ անոր մահուանը պատճառ եղած ըլլայ , արտատուելով բոլոր սենեակները պտտեցաւ և ոչ ոք կար , Վերջապէս պարտէզն իջաւ , և հոն տեսաւ որ խեղճ գազանը խելակորոյս գետինը փռուած էր , կարծեց թէ մեռած էր , վրան նետուեցաւ առանց անոր ահռելի դէմքէն վախնալու , ու զգաց որ դեռ սիրտը կը բարխէր . առուակին ջուրէն առնելով գազանին երեսը սրսկեց : Գազանը աչքերը բանալով Գեղանիին ըսաւ .

— Դուք ձեր խոստումը մոռցաք , ձեզի կորսնցընելու վիշտն ինձ որոշել տուաւ թէ՛ անօթութենէս մեռնիմ , բայց հաճութեամբ կը մեռնիմ , որովհետեւ ձեզի կրկին տեսնելու հաճոյքն անգամ մ'ալ ունեցայ :

— Ո՛հ , սիրելիս , դուք երբէք չպիտի մեռնիք , դուք պիտի ապրիք իմ ամուսինս ըլլալու համար , այս վայրկեանիս իմ ձեռքս ձեզի կուտամ , և կ'երդնում որ միայն ձերը պիտի ըլլամ : Աւա՛ղ , կարծէի թէ միայն ձեր բարեկամը կը մնամ , բայց այն ցաւն զոր կ'զգամ , ինձ ազդարարեց թէ չպիտի կրնամ առանց ձեզի ապրիլ : Հազիւ իր այս խօսքերն արտասանեց , ապարանքը պայծառ կերպով լուսաւորուեցաւ , նուագարանաց ձայները մեծ հանդէս մը կ'աւետէին , բոլոր այս գեղեցկութիւններն Գեղանիին աչքէն չէին կրնար վրիպիլ : Աղջիկն իր սիրելի գազանին գարձաւ , որուն մահամերձ վիճակը զինքն աւելի ահաբեկ կ'ընէր . բայց ի՞նչ եղաւ իր զարմանքը , գազանն աներեւութացած էր , և իր քով ուրիշ մէկը

չտեսաւ , բայց եթէ յոյժ գեղեցիկ կտրիճ երիտասարդ մը , որ իրեն ծունգերն իյնալով՝ շնորհակալութիւն կը յայտնէր իր հմայութեանը վերջ տուած ըլլալուն համար , թէպէտ եւ այս կտրիճը իր բոլոր ուշադրութիւնը գրաւելու արժանի էակ մ'էր , սակայն այս բան արգելք մը չեղաւ անոր հարցունելու թէ « ու՞ր է գազանը » :

— Չայն ձեր քով կը տեսնէք , ըսաւ անոր իշխանը , չար յաւերժահարս մը զիս դատապարտած էր այս կերպարանքին տակ մնալու , մինչեւ որ գեղեցիկ աղջիկ մը ինձի հետ ամուսնանալու հաւանի և իմ խելացի ըլլալս ցուցնէ : Այսպէս , աշխարհի վրայ ձենէ զատ ուրիշ մէկը չի գտնուեցաւ , որ իմ միակ բնութեանս աղէկութեանը նայելով հետս ամուսնանալու գէ : Ձեզի նուիրելով իմ ամբողջ հարստութիւնս ու իշխանութիւնս , չեմ կրնար ձեզի ունեցած երախտագիտութիւնս յայտնել :

Գեղանին հաճութեամբ սրտի ձեռքն այս գեղեցիկ իշխանին տուաւ , միատեղ մեծ սրահը ելան , Գեղանին ուրախութենէն նուաղեցաւ՝ երբ հոն գտաւ իր հայրն ու բոլոր ընտանիքը , և այն դեղեցիկ կիներ զոր իր երազին մէջ տեսեր :

— Գեղանի՛ , ըսաւ այս կիներն , որ մեծ յաւերժահարս մ'էր , եկէք ձեր բարի ընտրութեան վարձատրութիւնն ընդունելու , դուք առաքինութիւնը՝ գեղեցկութենէն և տաղանդէն աւելի նախամեծար համարեցիք , դուք այս ամէն յատկութիւնները մէկ անձի վրայ միացեալ գտնելու արժանի եղաք : Հիմայ մեծ իշխանուհի մը պիտի ըլլաք , կը յուսամ թէ՛ հարստութիւնը չպիտի եղծանէ ձեր առաքինութիւններն : Իսկ դուք , օրիորդք , ըսաւ յաւերժահարսը՝

Գեղանիին երկու քրոջն՝ « ձեր սիրտը կը ճանչնամ
 և անոր մէջ սնուցած չարութիւնները : Դուք երկու
 արձաններ պիտի ըլլաք , բայց պահելով ձեր բոլոր
 խելքն այն քարային վիճակին մէջ : Դուք ձեր քրոջը
 բնակարանին դուռը պիտի կենաք և ձեզի տալիք
 պատիժս անոր երջանկութեան փոխարէնը պիտի ըլ-
 լայ , և դուք միշտ ականատես : Դուք ձեր առջի վի-
 ճակին չհասնիք , մինչեւ որ ձեր յանցանքները չի
 քաւէք , բայց շատ կը վախնամ թէ միշտ արձաններ
 պիտի մնաք : Մարդ կրնայ ինքզինք ուղղել բարկու-
 թենէն , որկրամոլութենէն և ծուլութենէն , բայց չար
 և նախանձոտ սրտի մը դարձը տեսակ մը հրաշք է » :

Նոյն վայրկեանին , յաւերժահարսը գաւազանի
 մը հարուած տուաւ և ամէն անոնք որ այս սրահին
 մէջ ներկայ էին՝ իշխանին տունը փոխադրուեցան :
 Հոն կատարեցին Գեղանիին հարսնիքը՝ որ երկար ա-
 տեն ապրեցաւ կատարեալ երջանկութեան մէջ , քան-
 ղի առաքինութեան վրայ հաստատուած էր անոնց
 ամուսնութիւնը :

Յ Ա Ն Գ Ա Պ Ա Տ Ո Ւ Մ

Ա Պ Ո Ւ Ք Ա Թ Ը

Ա.Ո. 4. Ա.

Այգեպան մը , լուրջ ու փորձառու ծեր ,
 Որ շատ մարդոց հետ գործ ունեցեր էր ,
 Եւ տարիներով , անվերջ անընդհատ ,
 Մի քանի անձանց դէմ վարած էր դատ .
 — Դա՛տք՝ ոյց պատճառաւ ինքն՝ երբեմն հարուստ ,

Այժմ հազիւ ունէր մի համեստ ապրուստ . . . —
 Օր մ'յուլիսի տաք օր մը լուսահեր .
 Մօտակայ աւուրց վրայ կը խորհէր
 Յորս պիտի հնձէր խաղողն անուշակ
 — Յանկարծ , հեռուէն տեսաւ մի մշակ
 Իր մարդոցմէն մին , պատանի կայտառ ,
 Որ այսահարի պէս լեղապատառ ,
 Սըրընթաց իրբեւ պարսատիկի քար
 Արտերուն ճամբէն դէպի տուն կուգար . . . :

— Այգեպանն յուզմամբ հարցուց — « Հէ՛ Գասպա՛ր ,
 « Ի՞նչ կայ , ի՞նչ եղաւ , խե՞ր է , ի՞նչ խապար » :
 Շնչասպառ մըշակն յարեց . — « Է՛հ աղա՛ ,
 Սա չօպան մը կայ , Պուլղարի՛ տըղայ ,
 Որ իս մօտն ոչխար , կով , այծ կ'արածէր . . .
 Մեր պաղն են մըտեր իր բոլոր այծեր . . .
 Թէ դուրս չի հանենք , խաղող , սալ , Ֆիսան
 Տի խաւապ անին , եաղմայի տի տան . . .
 Հա՛ , մոռցայ , պաղը , եղածին վըկայ ,
 Սա — ընտո՞ր կ'ըսեն — ապուխաբ մ'էլ կայ . . . »

— « Պաղն ապուխաբ կա՞յ » , գօչեց ծերունին
 Անոր քով այծերը հիչ զարար չունին ,
 Անոնք պաղն աւրող , խաղողն ուտող են
 Ամմա , քօփերը չեն հաներ տեղէն . . . :
 Գախաբ , ապուխաբն — Աստուած ողորմի —
 Մէկ մարդուն պաղը , պաղջան մըտա՞ւ մի . . .
 Պատիժ պատուհա՛ս , ճշմարիտ ունի .
 Պտուղն ալ կտրէ , ծառն ալ կը տանի . . . :
 Մեր տըղոցն ըսէն , շուտ , չանցնի տան
 Ապուխաբն առա՛ջ բռնեն , դուրս նետեն . . . :

ԱՂԵՔԱ. Գ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ՕԳՏԱԿԱՐ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

Կանաչ լուբիա պահելու համար ամէնէն յարմար տեսակներն են չալը եւ անցե գասրն տեսակներն, ընտրեցէք թարմ, կակուղ և բարակները ստկեցէք և պաղ ջուրի մէջ նետեցէք: Փայլուն կրակի վրայ ամանով ջուր եռացնելով մէջը ափ մը աղ և քիչ վերջը լուբիաները քամելով մէջը դրէք. թողէք որ աղէկ մը խաշին. յետոյ պաղ ջուրի մէջէ անցընելով աղէկ մը քամեցէք: Առէք առանց հոտի սափորներ կամ հողէ խալլանոգներ, որոնց մէջ առաջուց բնաւ որ և է տեսակ իւր դրած չըլլաք, լուբիաները մէջը դրէք, թանձր աղ ջուր լեցուցէք և կէս մատի թանձրութեամբ ձիթաիւղով ծածկեցէք երեսը: Երկու օր ետքը բերանները խիցով գոցեցէք և թուղթով կապեցէք: Աւելորդ է ըսել թէ զով ու չոր տեղ մը պահելու է: Երբ գործածել ուզէք պաղ ջուրի մէջ լուացէք, աղը երթալու համար, չկլայիկուած (խալլայսըգ) ամանի մը մէջ եփեցէք, որպէս զի ձեր մըկնան, անկէ ետքը կրնաք իբր թարմ լուբիայի պէս գործածել ձմեռը:

Ուրիօ կերպ.— Կակուղ լուբիաները ստկեցէք առանց կտրտելու և եռացած ջուրի մէջ նետեցէք, վայրկեան մը խաշելէ ետքը ետ առէք և լաւ մը քամեցէք: Եթէ օղը խոնաւ է զանոնք փուռը նետեցէք, հացը հանելէ մէկ ժամ ետքը, և կամ չոր ու օղաւէտ տեղ մը փռեցէք փոխաթնելու վրայ: Երբ լաւ մը չորնայ՝ թղթէ քսակներու մէջ դնելով խոնաւութենէ զերծ տեղ մը պահեցէք: Գործածել ուզած ժամանակնիդ պէտք է գաղջ ջուրի մէջ 12 ժամ ձգել, ուր լուբիաները կ'առնեն իրենց առջի գայնը:

Այս կերպով թարմ լուբիայէ տարբերութիւն չեն ունենար:

Սոյն երկրորդ միջոցը կը յարմարի՝ կանկառի, ռլոռնի, պամեայի և ամէն տեսակ կանանչեղէններու: Կաղամբի, ընդակաղամբի և այլ այս վերջին տեսակ բանջարեղէնները՝ աւելորդ է ըսել՝ մանրուելէ ետքը պէտք է չորցնել:

Սխտր.— Սխտորը ծանօթ բոյս մըն է, որ թէ թարմը և թէ չորցուածը կը գործածուի զանազան կերակուրներու մէջ, և թէ եփելով և թէ չեփուած կուտուի, նոյնպէս հանրածանօթ է իր գորշ հոտը որ կը բուրէ զանի ուտողներուն բերնէն, այս անտեղութիւնէ զատ եթէ մէկը շատ սխտոր ուտէ, մարսողական գործարանները ծանր կերպով կը մնասուին: Բայց որքան ալ շատերէն արհամարհելի բոյս մը սեպուած է չափաւոր ուտուելով օգտակար է իբր լաւ համեմ կերակուրներու, դեղ է ընդհատ տենդի և փոխադրական հիւանդութիւններու: Բժիշկները կուտան իբր դեղ քրտնարեր, մեղկացուցիչ, ճճասպան, Բաց աստի սխտոր ունի ուրիշ յատկութիւններ ալ, այսինքն կը բուժէ ջրգողութիւնը, շնչարգելութիւնը, փորհարութիւնը: Տղոց որովայնի ճճիները թափելու համար երկու սխտորի պճեղ կը խառնեն ապուրի մէջ և կը կերցնեն հիւանդին: Փալաքները ձեծած սխտորը քացախի հետ խառնելով կը պատրաստեն ընտիր դեղ մը զոր կը գործածեն երբ ժանտախտի առաջին նշան մը տեսնեն:

Չ Ո Ւ Ա Ր Ճ Ա Լ Ի Ք

Վարժապետ մը իր աշակերտներուն վարժեցուցած էր որ երբ ինքը փռնգտար, անոնք ծափահարէին և ըսէին. « խեր ըլլայ » : Անգամ մը, դոյլը ջրհորն ինկաւ : Վարժապետը ըսաւ աշակերտներուն որ ինքը չուանը մէջքը կը կապէ, աշակերտները ջրհորի բերնին մօտ կենալով՝ զինքը կամաց կամաց վար իջեցընեն : Ասոնք ալ ըրին :

Բայց հազիւ թէ վարժապետը ջրհորին մէջ իջնալ սկսեր էր, յանկարծ փռնգտաց : Աշակերտները չուանը թողորցին և պոռալ սկսան ծափահարելով. « Խեր ըլլայ վարժապետ » :

Հիւանդ մը որ վերջին ժամուն հասած էր, կանչեց իր կինը և ըսաւ.

— Ես կը մեռնիմ, բայց լսէ՛ իմ վերջին խնդիրքս « Եթէ կ'ուզես որ ես հանգիստ մեռնիմ, Կարապետին հետ չի պսակուիս, ես զանի շատ կ'ատեմ :

— Ո՛հ, հանգիստ մեռի՛ր, ըսաւ կինը, ես Սարգիսին խօսք տուած եմ :

Պարոն Մօրիս Պըթլըր Ինտիանուպօլիսի (Միացեալ Նահանգք) առաջնակարգ իրաւագէտներէն մին, առաւօտեան ժամը երեքին միջոցները տուն կը վերադառնար պարահանդէսէն, իր տան առջեւ ճենթըլմէն մը գտաւ որ ըսաւ անոր.

— Դո՛ւք էք Պարոն Պըթլըր :

— Այո՛, պարոն :

— Պէտք է որ ըսէք այժմ իսկ ինձ թէ՛ Միացեալ

Նահանգաց ո՞ր մասին մէջ մօրեղբոր դստեր ամուսնութիւնները ներելի են :

Ժամացոյցը հանեց անհամբերութեամբ իր շուրջն անձկալից ակնարկներ ձգելով :

Պարոն Պըթլըր կը վարանէր պատասխան տալու :

— Ո՛հ, պարոն հինգ վայրկեան կայ երկաթուղւոյն մեկնելուն կ'ըսէր անծանօթն :

Ուրեմն վայրկեան մը սպասեցէք, երթամ հօրս հետ խորհրդակցիմ :

Հռչակաւոր իրաւագէտին որդին իր հօր սենեակը վազեց, արթնցուց զանի, և հեւ ի հեւ կցկրտուր ձայնիւ հարցում մը կ'ուզէր :

— Ի՛հ, խանձած, դուն ալ, կը գոչէ փաստաբանն ընթոստ արթննալով :

— Ի ֆանսա՛ս, կը պօռայ որդին, սանդուղան գլխէն,

— Ծնորհակալ եմ, կ'ըսէ անծանօթն ու նետի նըման սուրալով կը հեռանայ :

Ամիս մը վերջը, Պարոն Պըթլըր հայր, 200 տուարնոց չէք կ'ընդունէր իբր վարձ իր փաստաբանական « քօնսիւլթասիոն » ի :

Քանի մը երիտասարդներ խնդրեցին հովիւէն, որ իր սրինգը չալէ, ինչպէս կը չալէ ոչխարները ժողովելու ատեն : Հովիւը սկսաւ մեղմօրէն չալել : Բայց երիտասարդները ըսին թէ աւելի բարձար չալէ որ լաւ իմանան :

— Չէ, ըսաւ հովիւը, երբ անասունները մօտիկ են, այսպէս կամաց կամաց կը չալենք :

Հիւանդ մը մեռնելու պահուն իր կտակին մէջ գրել տուաւ. « Մէկ մէծիտ ալ պէտք է տրուի տիրացու Ամբակուսին, որ յուղարկաւորութեանս ատեն ո՛չ թէ երգէ՝ այլ լռէ :

— Ինչո՞ւ համար ամուսնանալիք աղջիկները ընդհանրապէս տիտղոս ունեցող մարդիկը կ'ընտրեն :

— Վասն զի, տիտղոսը կրնայ բաժնուիլ, դուքսին կինը դքսուհի կ'ըլլայ, իսկ խելացի մարդ մը իր խելքը յիմար կնոջ մը հետ չկրնար բաժնել :

— Ինչո՞ւ համար բժիշկները մասնաւորապէս հիւանդներուն կը հարցնեն թէ՛ ի՞նչ կուտեն :

— Ի՞նչ դասակարգի վերաբերելին գիտնալով ըստ այնմ դեղագիր գրելու և այցելագին պահանջելու համար :

Սիրահարեալ օրիորդը. — Բանի որ չէք ուզեր փոխադարձաբար սիրել զիս, ուրեմն հաճեցէք ետ դարձնել նամակս, որպէս զի ուրիշ առթիւ գործածեմ զայն :

Սիրահարը. — Սիրոս միայն քեզի համար կը բաբխէ :

Սիրուհին. — Պարա՛պ խօսք, ժամացոյցիդ թիքթաքն է ան :

Մայրը վրայ հասնելով երբ աղջիկը սիրային նա-

մակ մը կը վերջացնէր սա բառերով. « Առաջին անգամ քեզ տուի սիրոս, կը սիրեմ՝ զքեզ, և պիտի սիրեմ որքան որ ապրիմ » :

— Ի՞նչ կը նշանակէ ասիկա՛ . . . :

— Ոչինչ . . . մայրիկ, գրիշս կը փորձէի :

— Տիկի՛ն, տիկի՛ն, կը գոչէ սպասաւորը շնչասպառ, պարօնը կառքէն ինկաւ, ծանրապէս վիրաւորուեցաւ, ա՛խ տիկին, օգնութիւն, օգնութիւն,

Տիկի՛նը որ այս միջոցին քանի մը բարեկամներու հետ կը խօսակցէր, դառնալով կ'ըսէ .

— Էշու գլո՛ւխ, հիմա ժամանա՞կն է, կը տեսնես որ զբաղած եմ :

Կին մը, ծերունի, փորձառու և իմաստութեամբ հռչակաւոր փաստաբանի մը գնաց խորհուրդ հարցընելու համար թէ ի՞նչ ընելու էր, որովհետեւ իր ամուսինը իրմէ բաժնուիլ կ'ուզէր, վասն զի ինքն անոր չափազանց ատելի էր :

— Հըմ, հըմ, հըմ, ըրաւ փաստաբանը՝ դժուարին հարցում, ու սկսաւ իր գիրքերուն մէջ փնտռել :

Սեղանին վրայ դրուած գիրքերուն թերթերը հետըզհետէ կը դառնային — բայց ի ղո՛ւր. Այն ժամանակ հրամայեց ծառային որ դարակներէն վար իջեցընէ շատ մը այնպիսի գրքեր, զորս փաստաբանական արուեստին մէջ դուռն ուրեք կը գործածէր — նոյնպէս ապարդիւն, ոչինչ գտաւ անոնց մէջ :

Հուսկ ուրեմն մտածեց քիչ մը, ապա գլխով նըշան ըրաւ ծառային ամէնէն վերի դարակին ամէնէն վրայի խոշոր ու ծանր գիրքեր տալու. Հագիւ թէ

ծառան գիրքերը փաստարանին առջեւ սեղանին վը-
րայ դրած էր և նա ալ բացած, յանկարծ սորա փոթ
փոթ դիմագծերը պայծառացան: Կինն որ անձկանօք
կ'սպասէր, սկսաւ աւելի դիւրաւ շունչ առնուլ:
Փաստաբանն արդարեւ գտած էր ինչ որ այնչափ
խանդով կը փնտռէր. — իր ակնոցը:

Յայնժամ ակնոցը քիթը դրաւ և երկար ու խու-
զարկու ակնարկ մը նետեց կնկանը վրայ և խոր լը-
ռութեան մէջ ըսաւ. « Արդարեւ ամուսինդ իրաւունք
ունի եղեր »:

Երկու բարեկամաց միջեւ.

— Սիրելի բարեկամս, ինչո՞ւ կնոջդ կ'ըսես միշտ
« Խարէ զիս, խարէ զիս »:

— Որովհետեւ գիտեմ անոր ինչ ըլլալն... հա-
ւատարիմ պիտի մնայ ինձի, մի միայն ըսածիս հա-
կառակն ընելու համար:

— Ձեր և ձեր կնոջ միջեւ եղած անհամաձայնու-
թեան պատճառն ինչէ՞ն յառաջ կուգայ:

— Պատճառն այն է որ երկուքս ալ միեւնոյն
քնաւորութիւնը ունին:

— Այսինքն թէ՛

— Ան ալ խօսքը քալեցնել կ'ուզէ ես ալ:

— Երբեք խելացի կնկան մը հետ չպիտի ամուս-
նանամ:

— Այո՛, կը հաւատամ, քեզ առնող կինը ապուշ
մը պիտի ըլլայ:

ԸՍՏՈՐԻՏԻԱՅ ԲԱՆԱՅԻՐԻՆ

ԵՒ

ՀԱՃԻ ՄԻՆԱՍ ԱՂԱՅԻՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մեր կամքէն անկախ պատճառներով՝ առիթ չու-
նեցանք անցեալ տարի դարձեալ շարունակելու, մեր
վաղածանօթ Մանկսար և Հաճի Մինաս աղաներուն
կենցաղը. միեւնոյն պայմաններուն մէջ կը գտնուէինք
նաև այս տարի: Բայց ամբողջ տարւոյն մէջ բազ-
մաթիւ նամակներ ու քարտ-փոստայներ ստացանք ԺՈՒ-
ՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏԱՐԵՅՈՅՑԻ շերմսպէս սիրահար ազնիւ
ընթերցողներէն, որոնք պէս պէս զուարճալի ու լուրջ
գրութիւններով զմեզ շնորհաւորելով հանդերձ, կը
քաջալերէին ու կը խնդրէին որ գոնէ այս տարի
չզրկենք զիրենք՝ իրենց սիրելի անձերուն ներկա-
յութենէն: Հետեւապէս, ամէն պատճառ և նկատում
զանց ընելով՝ կը փութանք գոհացում տալ անոնց
փափաքին:

Սակայն չմոռնանք ըսելու թէ այն բազմաթիւ
խնդրարկու նամակազիրներուն մէջ՝ հատ մ'ալ կար
որ բոլորովին հակառակը գրուած էր, զոր նոյնու-
թեամբ կ'ընդօրինակենք:

24 Սէյտեմբեր 1900 Ա.կ.ն.

« Մեծարոյ Մեն, ԳիՄ, աղա

« Հերիւ չէ էօջի տարին էվ օնցած տարի, Տափ-
« սալիւկի Մէհէլլէյին սաքիւններէն մատը բերանը
« համնօղ քանի մի աղբրտանք՝ ֆէրֆէնէյօվ վեցական
« խուրուչ թօփ արանք եւ տեղդ էսկի Զապթիյէ

« ճատտէսին սաքին Պէրպէրենց Արգոյապատիւ Նշան
 « աղային նէշր արած Մուֆասսալ Տարեցուցէն բերել
 « տուանք իւր, հէմ Սրբէօց օրեր ն'իւ վախիթները
 « զիննանք, հէմ իրիյվըները անէօր մըջի թանգիմ'
 « էղած պիյվական (պիտանեգոյն) իւրատները կար-
 « դանք եւ էյլիկ լնինք:

« Ասե'նկ իրիյվանը մէկը՝ մեր աղբրտացը ճէպ-
 « պարներէն մէկը կու կարդայ, մենք ալ ակօժնիս
 « տըվէրէյանք անէօր, Անէս տէսէր իւր սըրան ե-
 « կաւ մեր Այնայ միւթէպէրներէն բարձրապատիւ
 « Մանկսար աղային էվ էօշնէտէնենց Հածի Մինաս
 « աղային խէյպէթը գրվազը, Ատ հէտղին իշ լընել-
 « նիս չի գիտցանք՝ զէօրէմ՝ բրդերնիս անկըվեցաւ,
 « էճէլէ իմզան նայեչանք իւր Մեն ԳիՄ է, ատէօր
 « վրայ շատ մարդու մեղք առանք թը վէ՞օվ ա'իլլի
 « աս իմզան, էթնէթըր Գէնէվիւրենց ճանիկը գտաւ:
 « Մենք ալ ըսանք թը՝ օր չօնցած խէլէմը ձէռնիս
 « ասնինք՝ զլօս գլխիւ տանք էվ բարէօվ մի քեզ՝
 « վլանք:

« Հէյ կիտիսի՛, ի՞նչ կուզես աս քէսիւմը մարդէօս-
 « վէն իւր, խառնին առեր վ'էտիննինէս ինկեր, Ասկի
 « խաթիւնազար, չի գիւնաս թը ֆառղին չինք թը
 « ի՞նչ ըսել կուզես, մէրամ տ'ան է թը, Ակնցէօց
 « խօրթիվասքը մեղաքայի տ'առնես, էվ աշխարհք
 « արիւնատ (ամբողջ) ալ կարդան իւ վրանիս լաղան-
 « միշ լնին, միննակը մեծիւնաքը պակաս տեղ չին
 « ձգեր՝ իւր ըսեր ին թը՝ « լօրտիւ խապուզինէ պէ-
 « կէնմէկ » էվ « չիւն ան իւր տէրը խազնէ », է-
 « վայս կարգին:

« Գիտցաղ լնիս իւր էկէր մէյ մ'ալ ասենկ բան
 « իւր անէս նը՝ կավառտ վար տ'անինք (Ջուրին ա-

առն զէպի վար դարձնել, այսինքն գալիմերան աւ-
 բել): « Չէ', էկէր կ'ըսես թը « էս խէլէմիս իմ կիւ-
 « վէնիլի էղեր » նը, մենք ալ հէտտերնիս չիլլէլէօվ՝
 « խէլէմ կու փարտինք (չարժենք), էվ Աստղիւ ա-
 « տիւկ օղորմութեամբը հախէտ կուզանք, տէհի
 « կրա՞ս, մենք մեռազնի'նք: Աս տըպայ (անգամ) աս-
 « խըտարէօվ կու գօցինք, զօրէմ սատընին դէմ խալը-
 « լիկ չէս կրար խաղար. բարէօվ մարդ էս նը՝ դիւն
 « ալ մեզի պէս իմզատ դիր իւր պօյըդ տեսնինք, մեր
 « դիմացը սիր նիւ բիրը խաղցողին ճակատը կու
 « չափինք »:

Նուաստ Բսի. ծո. Նուաստ Բսի. ծո. Նուաստ Բսի. ծո.
 Փիլիպ ԲԱՅՏԱՐԵՆՑ ԿՈԼՈ ՇՂԻՇՄԱՅԵՆՑ ՏԵՓԱՆ ԶԱՐՁՈՒԱՅ ԶԼԻՐԵՆՑ

Նուաստ Բսի. ծո. Նուաստ Բսի. ծո. Նուաստ Բսի. ծո.
 Գիրգիպ ձԼԹԻԿՈՆՑ ՄԵԼՈ ԺՌԻԿՈՆՑ ՃԱՆԻԿ ԲԷՆԷՎԻՐԵՆՑ

է՛հ, ի՛նչ կրնանք ըսել, հարիւրաւոր համակիր-
 ներուն մէջ անշուշտ քանի մը հատ ալ հակակիր կը
 գտնուին, որոնք կը կարծեն թէ իբրեւ երգիծանք
 կը գրենք այս ամէնը, և չեն հասկնար թէ վարքե-
 ըու, բարքերու, խորհելու կերպերուն և բառերուն
 հնչման ու կազմութեան մասին իբրեւ բանասիրա-
 կան կը ներկայացնենք:

Ուրեմն շարունակենք մեր պատմութիւնը՝ որ թո-
 դած էինք Բարեկենդանի Շարաթ գիշերուան ճաշի
 սեղանին վրայ:

Գ.

— Ասուազ կու սիրես նը սա՛ եաղլիւ պատառէն
 հրամմէ, կ'ըսէ Մանկսար աղան, խոչոր մսի կատը
 մը Հածի Մինաս աղային առջեւը քչելով, — Մեր Ա-
 բիկին էփազ պիրիյանը բարէօվ կ'ուտովի:

— Շինէօրհակալիմ, Մանկսար աղա, խըյամ մ'անէք, էս տանս պէս իմ ֆէօս:

Արիկն որ սեղանին սպասարկութեան կը հսկէր, տիրոջը մէկ ականարկին համեմատ՝ շիչ մը սեւ գինի և և երկու գաւաթ զետեղեց փոքրիկ սեղանին վրայ:

— Մաչի'ւկ Արիկ, նայիմ թը բարէօվ գինի առեր էս, ըսելով՝ Մանկսար աղան երկու գաւաթները լեցուց և, — Հրամմէ՛, Հաճի Մինաս աղա, Ասվազ երնային առքայութան արժանի անէ, Ասուազ կէճինտէն տայ, Ասուազ օտքէ ձեռքէ չի ձգէ:

Ամե՛ն, Մանկսար աղա, Ասուազ օրհնէքըթ վրայնիւս պակաս չանէ. ըսելով՝ գաւաթները պարպեցին:

— Շա՛տ չիպիտիւ (ոչինչ) գինի է էղեր, Տէ՛յ կիտի մեր Այնա Հէրէղնէօցիւ սեւ խավէօղին գինին:

— Իշալլահ օր մ'ալ անկի կու խմինք Մանկսար աղա, լաքին աս ալ ճիփ նետելիք գինի չէ:

— Ասուազ լսէ ձանդ, անենկ է նը մէյ մէկ ալ տնկինք, — Արի՛կ, տերեւէ օլման բեր նայինք:

Այսպէս քանի մը գաւաթ ալ օլման հետ կոնծեցին, և անուշիղէնով ու աւանդական ձերմակ պանիրովը ստամոքսին գոհացուցին, « Հայր մեր » ով փակելով՝ ձեռքերնին լուացին ու նստան:

Բազմաքանակ ալքօօրով պատրաստուած օղիին ու գինիին ազդեցութիւնն ալ զգալի կերպով զլուխնին տաքցուցա՛, հազիւ կրցան Արիկին մատուցած սուրճերն առնելու:

Մանկսար աղան սուրճին գաւաթը մեծաչափիթ Ֆոքերով պարպեց, և ինքզինքն ուրախութեան զենիթը սաւառնած զգալով, խոպոտ ձայնովը՝ բնագաւառին հետեւեալ շատ հին ժողովրդական չորեքտողեանն երգել սկսաւ:

« Շատ բամպակ ցանեցանք Խարբերդիւ՛՛՛ օվա՛ն,

« Մարիյ մի քրքրեր պիւլպիւլի՛՛՛ս եուվա՛ն.

« Մարանը մեծցեր է պապա կու՛՛՛ կանչէ՛,

« Մարիկ ելիր դիւն ալ Աստղիւ՛՛՛ կանչէ՛:

— Ձան տ'անսպառ Մանկսար աղա:

Մանկսար աղան այս փաղաքշուէն քաջալերուելով, ուրիշ առասպել չորեքտողեան մ'ալ սկսաւ:

« Կօյներ է կօլիգերը՛՛՛

« Մօյեէ հուսեր մազերը՛՛՛

« Ձին թողուր իւր սիւայ դա՛՛՛յ

« Ըստմարօլիւ բ...երը՛՛՛:

— Ա՛տ ըսէ, Մանկսար աղա, ա՛տ ըսէ. ըսելով հետզհետէ կը քաջալերէր:

— Բեզի բան մ'ըսի՛մ, Հաճի Մինաս աղա, գիտես թը աշխիւս տէր ն'կաւ, ելլինք էրէսի ջրէօվ « Եկէսցէ » նիս անինք իւ պառկինք, առտօնց կ'երթանք Կէտիւկ-Փաշայի ժամը. կուգանք ցօրէյվան հացերնիս կ'ուտինք, քիչ մ'ալ սէյ նէնկ կ'անինք, օր ն'իբիւ կ'ուլի կ'երթայ:

— Ատ էմմէնը բարով, Մանկսար աղա, լաքին ժամիւն դունէն ինծի իզին տի տաք իւր Փախիր խանէս երթամ:

— Ձէ՛, ատ չեղա՛ւ, դրսի դէօռ նէս մնացէ՛ր, հէչ էտէթ է իւր բարկեննի օրօվ ետխատ ձգիմ, Հէմ զաթը խօսք չիտլի՛ր թը երկուշարթի առտօնց իս Ըսքրիսեայ բանայիրից տի տանիս:

— Ձէնս իզին կուտաս իւր մէյ մի երթամ խանիւթը աչքէ օնցնիմ իւ գամ, զօրէմ ճահելին վրայ ձգեցի վ'էկայ:

— Լէօսը դայ վ'իր բարին հետը, առտիւն իճապը կու նայինք:

Ե .

Հետեւեալ առաւօտուն ժամը չորսին եկեղեցիէն վերադարձան վէզիր խանի սենեակը, և Մանկսար աղան իրեն սեփական գոռոզ շեշտովը, — Մաշի՛ւկ Աբիկ, մեզի թիւթիւն այթի բեր, ըսաւ, և հազիւ նախաճաշն աւարտա՝ էին, սենեակէն ներս մտաւ 55ի մօտ, խառն մազերով, գէր ըսուելու չափ մարդ մը . որ ո՛չ կարճահասակ կը համարուէր՝ ո՛չ երկայն, սա չափը ճիշտ էր որ՝ բազուկները հասակին համար կարճ էին և իրանին երկու քովերէն վար կախուած դիրքին մէջ, անհամեմատ երեւոյթ մը կուտային անոր, Այս անձն իւրաքանչիւր բառը ծանր ծանր արտասանելով և հագագային հնչումով մը .

— Մեծապատիւ Մանկսար էֆէնտիին զրասենեակն ա՞յս է, հարցուց :

Մանկսար աղան այս օտար անձին ներկայութենէն քիչ մը շփոթեցաւ, սակայն անոր հարցնելու քաղաքավարական ձեւերէն սիրտ առած, — Հրամմեցէ՛ք, ծառայական տ'իմ, ըսաւ :

— Բաւ լիցի, կը փափաքէի քանի մը վայրկեան ձեր յարգապատուութեան հետ տեսակցիլ :

— Հրամմեցէ՛ք, օնցիք վեր, ըսելով՝ սենեկին պատուոյ կողմը հրամցնելով նստեցուց :

— Ներեցէ՛ք որ այցելութեանս պատճառն երկու բառով բացատրեմ: Ես ազգային մամուլին տրուպ աշխատակիցներէն Պատրաստավաճառեան Սանիմ կը կոչուիմ, և Ձեր յարգապատուութեան բարեգործական համբաւն ի վաղուց անտի լսած ըլլալով՝ կ'ուզէի խմբագրական յօդուած մը գրել և ազգին մէջ ի վեր հանել Ձեր սոյն տոհմային առատաձեռնութիւնը,

բայց պատշաճ համարեցի անձամբ անձին ալ ճանչնալու պատիւն ունենալ, և ըստ այնմ խմբագրել, ուստի պատեհ առիթն այսօր ձեռք բերի ու փութացի իրագործել :

Մանկսար աղան կարծեց թէ այցելուն՝ Նարեկէն հատուած մը գոց կ'ըսէ, որովհետեւ այս հակիրճ ռաւաջարանէն հազիւ երկու երեք բառ հասկցած էր : Ուստի ինքզինքը ժողովելով՝ փութաց ըսել թէ՛ — ծառայականդ գրաբար չիմ հասկնար իսէ տէ, պայրաստ իմ ձեռքէս եկածը անելիւ, միտմլիդ իզահ արէ՛ք, հազըր Հաճի Մինաս աղան ֆէօս է, բարէով մի իրար կու հասկնանք, զօրէ՛մ ան մօյեք զիր է :

— Հէտտէրնիս չէ՛, Մանկսար աղա, ըսաւ Հաճի Մինաս աղան :

Պատրաստավաճառեանն այս վերջինին ալ մտաւորական կարողութիւնը կշռած եղաւ, և մտովի, Օն, Սանիմ, քեզ տեսնե՛մ, վստեակը գիրուկ ե, ուզածիդ չափ կրնաս փետտել, ըսելով :

— Էֆէնտի՛ն ալ Ձեր մեծապատուութեան երկրէն է :

— Անեկ է, հէ՛մ ալ օինիմանասէրր գօս գիտէ, վարժապետութենէ եկազ է :

— Ճի՛փ կու խօշտօվացնէք, Մանկսար աղա :

— Էս բանին դէօրը կու խօրըթիմ, այի՛ն՝ այիլ, եիլ վիօչն վի՛օչ :

— Պատիւ կը համարիմ ձանօթանալուս, Տէրը բազմացնէ այսպիսիներուն թիւը ազգին մէջ :

— Հրամմեցէ՛ք ձկառայ շինեցէք, ըսելով, Մանկըսար աղան ձխախոտին արծաթեայ տուփը Սանիմ էֆէնտիին ներկայացուց, Այս վերջինն որ երկու օրէ ի վեր ո՛չ ձխախոտ ունէր և ոչ ալ զայն գնելու

դրամ, այժմ ծոմն աւրելու համար՝ կը ջանար 4-5 սիկառէթի բաւարար ծխախոտը պարտկել մէկ թըղթի մէջ: Բայց գիտնալով որ այս պարագան Մանկըսար աղային ուշադրութենէն չէր վրիպած, չքմեղելու համար շուտով յարեց:

— Կենացս մէջ ու եւ է մոլութիւն ունեցած չեմ բացի ծխելու սովորութենէն, եկ և տես որ Եւրոպացիք ալ սկսեցին ամէն նիւթին կեղծը շինել, ո՛ւր է այն նախկին մալրս քեղոյրս անուանեալ թխորակ և լայնածաւալ թերթերով գլանիկի ընտիր թուղթերը, որ ինձ նման մոլիներուն գոհացում կուտար:

— Հրամայե՛ք Սանիմ էֆէնտի, ծառայական տ'ալ չըպուխր թէրի անելէս պէրիւ է վէօր ա'ս ֆըրէնկի մաթահի թղթին հետ չիմ պարուշիր:

— Այժմ ձեր հանրօգուտ ու թանկագին ժամանակն ի պօր չսպառելու և չձանձրացնելու համար, փութամ ըսել թէ ստուգիւ Ձեր անձին նկատմամբ բարեգործութեան վրայ խօսուածներուն շատ աւելին գտայ, այս պահուս պատիւ կը համարիմ անձնապէս ձանջնալուս համար:

— Ծատ բարէօլ հասկցեր էք, էֆէնտիմ, շիւնքիմ Մանկսար աղան ասորվան օրս շիճօցօղ շիկայ, իշխտար քեօմիւրնի, խասապ, եֆմեֆնի և այս կարգի էսնաֆները Մանկսար աղային սայայէն կէշինմիշ կ'ուլլին, ձեռքը բաց է, սիրտը թէմիզ, սեղանը դրման, շլիին ծոզիին « չէ » շի կրար ըսեր, օր շիլիիր իւր քանի մի հազար խուրուշ մարդիւ փոխ փարայ շիտայ, լիւր օր մի ֆէօս գալիւ էք իւր աջօքնիդ տեսնէք թը իշ սէֆիլ մարդիք լէջլէնին կախ կուզան էվ խնտիւմ էրէս կ'երթան, հէմ չգիհնաք թը րէհին կ'առնէ, վէ եախիւտ ֆայիդ, ֆա'յիդ, հաշա՛

« էտէթ սաքին օլմասիւն » տէյի, սէնկ լիրային հիյ վեց խուրուշ անձախ կ'առնէ: Ասուազ մէկ օր ն'հազար անէ:

— Ծատ ուրախ եմ ձեր այդ բացատրութենէն, եւ ստուգիւ հետաքրքրութիւնս կը շարժէք. եթէ գիտնամ որ գործի օրեր ձանձրութիւն չեմ պատճառեր, ստէպ կը նեղացնեմ:

— Ատ ի'նչ ըսել է իւր, Սանիմ էֆ. օտան ձեր ն'է, էֆ իւր ուղէք նը հրամայեցէք, իրտս շատ սիրեց ձեզ, կ'ըսէ Մանկսար աղան:

— Ծնորհակալ եմ ձեր բարձր համարման արժանանալուս, աղայ հասակէս սեղանաւորական գործանութիւնները շատ կը սիրէի, բայց բախտին բերմամբ այս սպերախտ խմբագրական ասպարէզը մըտանք: Սակայն ինձմով չզբաղինք: Հաճի Մինաս էֆէնտի տոկոսի վրայ խօսք մ'ըրիք, կ'ուզեմ ատոր վրայ իմ տկար կարծիքս յայտնել. ինչպէս որ ժամանակին երկար խմբագրականներ նուիրած եմ, թեթեւ տոկոսները բնաւ փոխարինութիւն չեն կրնար նկատուիլ, հանդէպ այն մեծ բարիքին որ Մանկսար էֆէնտիի պէս գթասիրտ անձինք — և որ աւա՛ղ իւր նմանները հազուադիւտ են մեր մէջ — իրենց դեզնորակ ոսկիները կը վստահին ամենապարզ մահկանացուներու, առ առաւելն չոր ստորագրութեան մը փոխարէն: Մինչդեռ անդին առանց իրենց ձակտինքրտինքէն կաթիլ մը գտնուելու, հազարաւոր ոսկիներու աւանդ կտակը ձեռքերնուն հանել չեն ուզեր: Վաղուընէ սկսեալ, վերստին ձեռք պիտի առնեմ այս խնդիրն և ի վեր պիտի հանեմ Մանկսար էֆէնտիին բարեգործութիւնները:

— Ըսել է իւր ձեր խեղէթային մէջ տէրճը տի

անէք Մանկսար աղային անիւնը :

— Անշո՛ւշտ , անշո՛ւշտ , մանաւանդ կը ցախիմ որ շատ ուշ մնացած ենք այս մասին , մեր լրաբերները շատ պակասութեան մէջ կը գտնուին , Մեծ կղզիին էշերը մէկ օրը քանի՛ իրօ ընելին կը տեղեկացնեն և մեր դրացիներուն վրայ լուր չունին :

— Անեղկ է նը , ատ խէզէթայէն հատ մի մեղի հիմմէթ տ'անէք իւր կարդանք :

— Տարակոյս չկայ , այդ իմ հուէրս պիտի ըլլայ , բայց սա գիտնալ կ'ուզէի թէ քանի՞ տող գրեմ , որովհետեւ ինչպէս գիտէք այս կարգի նիւթերն Պատրիարքարանի լուրեր բաժնին մէջ կը մտնէ , և 5-6 տողէն աւելի չըլլար , իսկ եթէ մասնաւոր խմբագրական մ'ըլլայ , կրնամ հարիւրաւոր տողերով դրուատել :

— Հէր իշխտար զէհմէթէ իսէ , թավտիւթիւ գրէք նը՝ զաննս տահա բարէով կ'ուլի , էվ էվէլէօք Մանկըսար աղան մէմնին կ'ուլի :

— Ձանձրութեան բան մը չի կայ , բայց կը ներէք որ դիտել տամ թէ խմբագրական յօդուածները տող գլուխ տուրք մը ունին , քանզի ընթացիկ լուրերուն բաժինը կը նուագի :

— Էֆէնտիմ , Մանկսար աղային վրայ չի մնար , մատէմ քի տող գլուխ է նը՝ հրամանքնիդ 5.6 հարիւր տող գրեցէք , էվ մաթլուպաթնիդ Մանկսար աղային թէպլիդ արէք :

— Արդարեւ մեծ բան մը չէ , առ հասարակ տող գլուխ 5 դահեկան կ'առնուի , սակայն ես Մանկսար աղային սիրուն համար 3 դահեկանի կը ձգեմ , և քանի տողի արտօնութիւն որ տաք՝ այնքան կը գըրեմ :

Այս հաշիւը Մանկսար աղային շատ մեծ թուե-

ցաւ , բայց միւս կողմէ ալ լրագրի մը մէջ անունին փառաւորութիւնը շատ կը բաղձար , ուստի ծածկարար Հահի Միւնաս աղային արտօնութիւն տուաւ սակարկութիւնը փակելու :

— Մտաշականդ Մանկսար աղային 800 խուրուչ տալ կուտամ , հրամանքնիդ ալ 300 տող գրելիւ հիւմմէթ կ'անէք , իչալլահ այլըմ ժամանակի մ'ալ պայվական եատիկէր մի կ'անէ :

Մազ մնաց որ բարեծաղիկ խմբագրին ոտքերը գետնէն կտրէր , որ կրցած էր այս երկու միամիտներուն քթէն բռնել : Ուստի սակարկութիւնը մերձեցնելու պատրուակով՝ փութաց ըսել թէ՛

— Մենք թէեւ սակարկութիւն չունինք , բայց Մանկսար էֆէնտիին պատուական սիրուն համար ութ ոսկիով 300 տող խմբագրական մը կը հրատարակենք , և այնպէս մը կը դրուատենք որ , յաջորդ օրէն սկսեալ՝ ըրոր մեծամեծներն ու վաճառական դասը՝ Մանկսար էֆէնտիին այցելութեան կուգան ու բազմաթիւ շնորհաւորական հեռագիրներ կ'ստանայ :

— Էկէր ատ ալ իւր լընի նը , ան վախթը , Մանկըսար աղան սամուռ փաշասիով թանզիմ եղած , լիբիսխա չուխասի խապով ճէտիտ քուրք մ'ալ եատիկէր կ'անէ հրամանիւցդ :

Մանկսար աղան ալ իրեն կարգին հիւրը ճամբու դնելու համար ութը ոսկի Սանիմ էֆէնտիին ձեռքը համրեց :

— Այժմ պարտիմ ընկալագիր մը տալ :

— Թէքլիֆ չիւնինք , Սանիմ էֆէնտի , ասենկ չի պիտի փարային համար ընկալագիր նի՛շ տիլի իւր :

— Ուրեմն ինձ ներողութիւն որ մեկնիմ , տակաւին շատ տեղեր կան երթալու և վաղուան համար

լուրեր քաղելու շնորհով հեռացաւ : Եւ երբ հասաւ Վէ-
զիր խանին դռնամուտի կամարին տակ, սկսաւ խոր-
հըրդակցութիւնները, որ կեանքին մէջ այսքան դը-
րամը քովէ քով տեսած չէր, և կը զարմանար թէ
փառասիրութեան համար նոյնքան դիւրախար մար-
դիկ կը գտնուին եղեր : Միւս կողմէ ալ կը հաշուէր
թէ վախառուի մը վրայ ներքողներ գրել կարելի
չէր. որովհետեւ իրեն աշխատակցած թերթին իսկա-
կան խմբագրութիւնն անշահասէր և անկաշառելի
քիփ մ'էր : Սակայն Մանկսար աղային փառասիրա-
կան ոգին ալ շահագրգռելու միջոցը կը փնտռէր :
Այսպէս՝ խոր մտածումներով Չեմպերլի քաւէն անկիւ-
նէն դէպի Սեսեֆնիլի դառնալու պահուն, « գտայ »
մրմնջեց. « վաղը տպարան մը կ'երթամ 10-20 դա-
հեկանով քանի մը երես ձեռագիր՝ դրուատական վեր-
նագրով խմբագրական մը շարել կուտամ, անոր վեր-
ջին փորձը մաքուր թղթի մը վրայ հանել տալով՝
առաջիկայ շարթուան հանդէսներէն մէկուն մէջ կը
տեղաւորեմ ու կը տանիմ մեծ աղային կը կարգամ :
Ասի՛ նմանը չտեսնուած գիւտ մ'է, կիւթթէնպէրիկ
անգամ պիտի զարմանար իր հնարած շարժական տա-
ռերուն շնորհիւ, այսքան սքանչելիքներ ձեռք բեր-
ուիլը տեսնելով : Այս գիւտին գաղտնիքը միայն
գաւկիս կտակեմ, որով ընտանիքս մշտահոս հասոյթի
մը աղբիւր ժառանգած կ'ըլլայ, բայց հիմա ասոնք
մէկ կողմ թող մնայ : Այսօր բարեկենդան է և պէտք
է լաւ մը պատուել այս օրս, հետեւաբար նախ անոր
վրայ խորհինք : Ըսելով կամաց կամաց քալել սկսաւ :
Դիմացէն պարապ կառք մը կուգար, ձեռքով նշան
ըրաւ որ կանգ առնէ : Երկու խօսք ըսաւ կառապա-
նին և կառքը դէպ ի Օքճուլար Պաշի սրարչաւ

մեկնեցաւ՝ ներփակ տանելով մեր Սանիմ էֆէնտին
հանդերձ ութը դեղնորակ ոսկիներովը :

Երբ կառքը Սուլթան Պայազիտի հրապարակին
ծայրը հասաւ, շուտով կեցուց և կառապանին քանի
մը հրամաններ տուաւ : Կառապանը դիմացի կրպակ-
ներէն մին մտաւ և քանի մը վայրկեան յետոյ դուրս
ելաւ մարդու մը հետ, որուն մէկ ձեռքը երկու հընդ-
կահաւ և միւս ձեռքը 7-8 գիրուկ հաւեր կային : Սա-
կարկութիւնը երկար շտեւեց, և Սանիմ էֆէնտի ոս-
կի մը տալով մնացորդն առաւ ու կառքը վերստին
ճամբայ ելաւ : Հազիւ հինգ վայրկեան յառաջացած
էր, կառքը նորէն կայնեցաւ, կառապանը մրգավա-
ճառի մը խանութը մտաւ, և վարպետը կանչեց :
Սանիմ էֆէնտի 8-10 տեսակ մրգեղէններ ապսպրեց
ու սակառի մը մէջ լեցնել տալով՝ մօտերը սլըգտացող
բեռնակրի մը տուաւ, առատօրէն և առանց սակարկու-
թեան վճարեց և զարձեալ ճամբայ ելաւ : Երրորդ
անգամ կառքը կեցաւ : Այս անգամ, Սանիմ էֆէնտի
ինքը կառքէն վար իջնելու բարեհաճութիւնն ունե-
ցաւ և ուղղուեցաւ անուշեղէն ծախողի մը կրպակը :
Բաւական երկար զննութիւններէ ու քննութիւններէ
վերջ, մեծկակ ալիսէ մը բախլալալա ընտրեց, կշռել
տալով՝ զայն ալ յանձնուեցաւ ուրիշ տղու մը, զոր
զլխին վրայ առած կառքին հետեւեցաւ :

Երբ կառքը Լաճկա հասաւ, Սանիմ էֆէնտի նպա-
րավաճառի մը խանութէն՝ շատ մը նպարեղէն, ինչ-
պէս՝ պանիր, ապուխտ, իւղ և այլն գնելով, վերըս-
տին ճամբայ ելաւ, գրեթէ ամսուան մը ուտելու չափ
նպարեղէններու կարաւանով մը : Տեսնողները՝ կէս
մը զուարճութեամբ, կէս մը կատակով՝ կ'ըսէին ի-
րարու թէ Սանիմ էֆէնտին անպատճառ այսօր թե մը

կոտորած է, կամ իւղոտ տեղ մը ինկած է:

Չերկարենք, կառք և կարաւան տանը դրան առջեւ հասնելով, զինքը դիմաւորեցին տանը մէջ եղողները, և ինքը, ո և է անպատեհութեան տեղի չաալու համար նախ իր ձեռքովը բախլավան վեր տարաւ ու յետոյ եկաւ ամէնուն վարձքը վճարեց:

Տասնևհինգ օր վերջ հազիւ կարողացաւ Սանիմ էֆէնտի տունէն մեկնիլ և Մանկսար աղային վրայ գրուելիք եզական խմբագրականը պատրաստել: Շատ բարեկամներ, հիւանդ կարծեր էին, բայց երբ վերջին անգամ զինքը տեսան, ալ աւելի գիրցած էր ու պարաբած, եւ եղան լրբախօս կատակասէրներ ալ, որ ըսին թէ առանց հագուստին ու կապուստին՝ մարդը ըլլալը տարակուսելի է:

Թողունք մեր Սանիմէֆէնտին, իր գրչին պտուղը վայելելու երջանկութեանը մէջ քանի մ'օր եւս, և մենք գանք Մանկսար և Հաճի Մինաս աղաներուն:

Զ.

— Հէրիֆը իւթը (8) կածակը (կարմրուկ) առավրմայինչ անիմ չիւրիւյ լաֆը՝ բարէօվ գրաբար կու խօրըթէ, տրիւստ ն'իւր ըսիմ նը՝ տասը խօրըթին մէկը չէյի հասկնար իսէ տէ, շատ հազ արի աւ մարդէն, ըսաւ Մանկսար աղան. Պատրաստավաճառեանին մեկնելէն յետոյ:

— Էֆէնտիմ, գէնհէթին մէջ սներ է (վարժ), տէյ-մէհալը խաղէթաները չի լավիր (լեցուիր), մինչէվ իւր դգիւմը կիւտ շիւլի նը իսէլէ-մին ճօթը չէրըրար:

— Հաճի Մինաս աղա՛, հիսապճայ սս հէրիֆը բարէօվ ալ էֆրէնճի լեզիւ տի գիննայ:

— Ատէօր հէ՛չ ըսելիք չիկայ, զաթը զաղէթաճի ըսազնիդ էթմիշ իքի պուչուխ միլլէթին լեզիւն տի գիննայ իւր, մէկէն մէկալը տէվրիւտայիմ անէ:

Այս դատարկաբանութիւններէն ետք, ցերեկի ճաշն ըրին, և սուրճերը խմելու միջոցին, Մանկսար աղան դարձեալ խօսքին թելը ձեռք առնելով:

— Հաճի՛ Մինաս աղա, իրա՞ն է իւր կ'ըսին թը թելըրաֆին թելին մէջը ծակ է, էփիւրիւր թէլ մի զարնել ուզին նը, անէօր մէյալը բարակ քաշիւք թղթերիւ վրայ կու գրին, էվ թէլըրաֆխանէն պէս-լիւ ճօնճեր կան, անէօնց ճէօթը կու փակցնին էվ թելին ծակէն թէօղ կուտան: Ճօնճը թելին օնթիի ծակէն դիւրս կ'իլլէ՛՝ ֆէօն գըննըվէօղ մարդիքը կ'առնին էվ տիրիւն թէսլիմ կ'անին: Հաթթայ սսէօր սսէյ լնելիւն իսպաթ ն'ալ ան է կ'ըսին թը, թէլին տալը կոյնազ վախտը՝ ճօնճին խանասին փը՛գ՛գ՛գ՛ անելիւ ձանը կ'առնէս:

— Խայիր էֆէնտիմ, վախիթ մի ծառայական տ'ալ ատէնկ էր զան ն'արեր իսէ տէ, սս տըպայ Ալթի Մէրմէրի խանիւթ իս դրացիներէն ճօզօր մ'ունիմ իւր, եէտի Խուլի չիմէնտիֆէրին վատասիվօնը թէլէղրաֆի մամիւր է: Ավիւրը մէկը իս ֆէօն տէվէթ արաւ, էվ էսէջ թէլըրաֆին մաքինային վրայ մալիւմաթ տըվաւ:

— Խապիլը կայ նը՝ հմայկս քշտայ մի ին ծ'ալ մէյնէլը նայիմ թը ինտէօր կ'ուլլի աա բանը:

— Աղկի խօլայ ի՛չ կայ իւր, էֆէնտիմ, թէլին քէօվ քէրէմէթ մի չըկայ, անէօր սսըլ ֆէօգին վըստասիվօնին մաքինային մէջ է: Սէնկ ըսիմ իւր հասկընաք. էվէլ էօմիւր տէ ֆէօղէ երկու շանիկ (հողէ անօթ) ին դրեր էվ մէջը քշտայ մի ջիւր ին լեցիւ-

ցեր, աս չանխններին մէջ՝ տէֆատան մէյ մէկ մօյը չանիկ ին դրեր, աս էաքիններուն մէջ ալ լեցելացեր ին թախում մի էսպէչար մախլիւխի էզաններ, էվ տէֆատան՝ ան էզաններին մէջ կախեր ին մէյ մէկ տափկըցած քէմիւր, էվ պախըը թեւերով իրար ին հանկուրստեր, եանիեայ աս երկու չանխները իրարիւ հետ միւխապէրէյի դրեր ին: Լաքին թօֆաֆ նա՛ նէ իւր ատէօնք փարթ (ֆաղիւրթ=իօֆեմպի) թապիւր կ'անին եղեր, ըսել կ'ուզիմ թը անիւնը մեր Այնայ փարթ քէլիմէն մինասիպ տեսեր ին: Խօրըթաս չիւրիւթմիչ չանիմ էֆէնտիմ, ան փարթերին պախըը թեւերը բերեր փակուցեր ին մասային վրայ դրվաղ սահաթ մաքենասիի մի, էվ անկից ալ ճամբու թեւին: Ասենկ ալ թեւին օթթի ճօթը կու գնուի էզեր: Հմայէկս գանք ի կարգ սահաթ մաքինասի թապիւր արածիս. ատէօր վրայ հինգ փարանէօց կլէօր սիմիթի պէօյ չարիս մի կայ, ան չարիսին վրայ թէքէրլէխի պէս պլլված ճըթնիւկի լանք քաչիւք թուխթին օնցուցեր էվ թխթին ճէօթը երկու ժոպիի մ'ջէ ին օնցուցեր, իւր սահաթ մաքենասիյիին դառնալէօվը քաչիւքը դիւրս կ'եւլէ, էվ օթթի մարդը ձեռքին տակը դոփ ջախջախ միսալի բան մին'իւնի, քանի իւր թըք թըք անէ նը՝ անէօր ճէօթը փարթին մէջ կու մըննէ իւ կ'եւլէ, ասինկօվ՝ քաչիւքին վրայ մօյ ու մեծ խաղեր հասըլ կ'ուլին էվ օթտիյի մարդը ան խաղերը ճֆռալիւ գրի պէս կու կարդայ էվ մէյալը թխտի վրայ կու գրէ իւ տիրին կու խրկէ:

— Ըսել է թը թէլըրաֆին ասըլ ֆէօգին փարթին մէջ է:

— Հրամաներ էք, չիւնքի էլէթիւրիկ իւր կ'ըսին իսէնը, փարթին հիմմէթէօվ նէ, լաքին ծառայականիդ

ամմէն չիմ կրար ըսեր թը սալթ փարթէօվ կուլի, միւհիմ բանը վեզհաղարիեայէօվ կապած տ'իլին իւր քէրէմէթ մի հասըլ լնի:

— Ատ խուսուսին քէվլըտ շատ տրիսա է, հաճի Մինաս աղա, լաքին բան մ'ալ տի հարցնիմ:

— Էօմ ը'արէ, Մանկսար աղա:

— Հաչա՛, օնցած օր է, բարէօվ միքքըս չիգար թը վէօվ էր իւր ըսազ թը նէօրեւիք մաքինամին է եւլեր, այնի մարդիւ պէս կու խօրըթէ իւ հէրէն կու կանչէ: Աս բանը զէյինս չառաւ, տէմիւր էլէթին հէ՞չ կրայ խօրըթեր՝ ըսի. լաքին միքքս գրի իւր մեր ն'եկազ օրդ հարցնիմ:

— Մեղափէօրս...:

— Էմմէն ս'Աստղիւ մեղայ:

— Հէրիւ չէ էոջի տարին, Պէկօղլիի ճիվարը զընացեր էի. չաթէն (մեծ ճամբայ) օնցազ վախթըս, ակնճիս հերէն կանչելիւ ձան մի ն'եկաւ, սէյ դառնամ իւր, ճէսիւմ խանիւթի մի ճամէքէնին մէջ ալէթ մի կայ՝ մարդիւ պէս հէրէն կու կանչէ: Ինքիրէնս ըսի թը « Մինա՛ս, կօյնէ հայէ թը սաինչիւկի՞ն ն'է: Ան հէտղին (նոյն միջոցին), մարդ մ'ալ էկաւ քօվ՛սի վեր կօյնեցաւ իւ պաշայեց վրայի գրերը կարդալ: Հարցուցի թէ « նէ՞ եազմիչէր »: Ըսազ թը,

— « Արաֆօֆօն տիյերլէր քի եէնի իճատ պիւր չէյ տիւր, հէր տիլտէն սէօյլէյէր, պիւլպիւլ կիպի էօթիէր, գօնուչիէր »:

— « Ալլա՛հ, Ալլա՛հ, ըսի, նասըլ օլիյի աէ կօնուչիյի » — « Իչթէ » ըսաց, անախթար իլէ քուրուեէրլէր, վէ պաշաի քօնուչմայ »:

— Ծառայակա տ'ատ խօրըթին էմմէն չըսի, էվ նայեցայ իւր, վախտէ սահաթ մաքինասի մին'իւնի

էվ բալլիէօվ խուռմիշ կ'անին իսէ տէ՛ ատ խուսուսը թէյղրաֆ մաքինասիյին մջի թէրթիպ ն'է իւ վրան մասլահաթ մի կայ՝ ժոիկի պէս կու դառնայ, Հալ պուքի, վրան ինկզի ըրէնկ պղտիյ լօղ (գլան) մի կայ, էվ ատ լէօղին վրայ ճիւկ իւ մուկ, խժիշ բժիշ մօյերը խազեր ին շիներ, անէօր վրայ ալ ծոցիւ սահաթի պէս բան մինին հեցիւցեր. էվ սահաթին ճամին օրթայէն պիլէօր ըսիմ թը էլմաս՝ սըլըլիւկ մինին դիւրս տնկըցիւցէր իւր լէօղին վրայ խնճիշ բնճիշ (խրթին) խազերիւն մըջէն նէօր հարսի պէս ժէօու կուգայ իւ կու պաշլայէ խօրթեւ. ասկի խաթի նազար, սահաթին էտրվէն պոռազան մինին օնցիւցեր իւր ձանը անէօր մջէն տավուտի ելլէ:

— Ատ էմմէնը բարէօվ, լաքին լէօղ մինին շիներ իւ վրան ճիւկ իւ սիւկ խազեր ին քաշեր, կ'ըսես նը, ան լէօղ ն'ինաէօր ին շիներ:

— Մեղավէօր ս'ալ լէօղին մատտէին պէյինս չի կրցի պառկըցնել, ան իրիկիւնը գնացի վստասիվօնի թէլըրաֆճին գտայ իւ տեսածս հէքիյաթի պէս խօրթեցի, ան ալ աղէյ մի զէյինս խօթեց: Անենկ իւր, ան լէօղը խիւսիւսի մատտէներէն կու շինին էղեր իւր, Չինիմաշինէն կ'ելլէ էղեր, Հինտիստանի ճամբէօվ Ամէլիքա կու տանին իւ ֆէօն թէրպիյա կանին էղեր, անկի կօնցիւն լօնտուայ՝ ֆէօն ալ վրան ճլա մի կու քսին իւ կու խրկին մուէնկիստան, աս էթքիւններ ն'ալ թախիւմ մի մօյը գիւր էվ ճինիվիզ հէրիֆնեբը՝ վրան կու կարդան իւ խութիներով աշխըրքիս հըթվի (ինչեւ) էտի խէլվէթը կու խրկին էղեր:

— Էս քեզի բան մ'ըսիմ, հաճի Մինաս աղայ, աս կիտիշէօվ ն'օր մ'ալ մէռելը տ'օղըցնին:

— Ատ ըսաղնիտ ճիպ եսպանը մի՛ նէտէք:

— Ասուազ էրկան էօմիւր տայ, էփէյի նէֆէս տ'հատիւցի, լաքին, նայինք թ'օր ն'իշ վախտ'է. լաֆ ն'ինկանք իւ խուտիւյնիս (կոկոռդ) մոռցանք, ըսելով՝ Մանկսար աղան ժամացոյցը նայեցաւ եւ բացազանչեց. — Օ՛, արեւը մանելիւ վրայ է, տասվերկիւքին էսսիւնվիրեք կայ էղեր: — Մաշի'ւկ, Բուենեց Ափիկ, ըրախիյին փօլատը բեր:

— Հըմայ տեսա՞ր թը'օր ն'ինտէօր իրիկիւն կուլի, հաճի Մինաս աղա՛: Հիյ վեց խէտէհ ճերմակ ջիւր կընճինք, զօրէմ՝ « Ծատը զարար է » կ'ըսին: Հացերնիս կուտինք, քիշ մ'ալ սէյ նէնկ էյլիկ կուլինք կու պառկինք. օղջ մնացօղին՝ առտօնց կելլինք թիւթիւնալթիւնիս կ'անինք էվ կ'իյնինք ճամբայ, « Թութ պէնի Պէկ օղլի »:

— « Ի կամս ձեր ն'է ապաստան » կ'ըսէ Պղնձէ քաղքի Բէհլիւլը, Մանկսար աղա՛:

է .

Ըստ կանխորոշ կարգադրութեան, մեր աղաներն երկուշաբթի առաւօտ ժամը երեքին, վէզիր խանէն մեկնեցան եւ մեծափառ քայլերով՝ Մահմուտ փաշայի զառիվարէն իջան կամուրջին գլուխը: Մանկսար աղան զրամին ճերմակ կտաւէ քսակը գրպանէն հանելով, կոկոռդին հանգոյցը քակեց եւ եղջիւրածեւ անկիւնէն շօ փարա կամուրջի հաւաքչին ձեռքը դըրաւ, ու քսակին յատակը օղին մէջ բոլորչի շրջան մ'ընելով՝ հանգոյցը վերստին հաստատեց եւ դրու գրպանին խորը:

Դանդաղաքայլ աջ ու ձախ դիտելով՝ կամուրջէն

անցան Ղալաթիա, եւ երբ հասան Խալկեսար խանին անկիւնը, — Ա՛լ ասկի անդին ըրէտէթը քիւ ձեռք տէ, հաճի Մինաս աղա, իրե՛ւր (ուր որ) տ՛օլըրինք նը տ՛ըսէս իւր էրթանք:

— Սօլախդինիս տի դառնանք իւր թնէլին չաթին խանաթլիւին էռէչ ն՛եւլինք:

— Մինասիպ, ըսաւ Մանկսար աղան, եւ հասան տոմսակաւաճառին տաղաւարին առջեւ:

— Ֆըթիյները ասկի տ՛առնվի, ըսաւ հաճի Մինաս աղան:

Հետեւապէս Մանկսար աղան ծանօթ քսակը դարձեալ հանելով, մի եւ նոյն արարողութեամբ մէջէն երեկուքնոյ մը հանեց ու դրաւ սեղանիկին վրայ, եւ « Պիզէ իքի ուճուզ ֆըթիյ վէր, ըսաւ:

— Սօ՛ք պուռտա սաթառ ֆիթիլ, ֆլամպօ ֆիթիլ վառ չէ բոօֆէթէ:

— Հաճի Մինա՛ս աղա, դաս էկիւ նայէ թը աս մարդը ն՛ի՛չ կիւ լղճէօրկէ:

Ճիշդ այս վայրկեանին տիկինի մը ընկերացող բեղոյրաւոր պարոն մը մեր աղաներն ընդմիջելով ձեռքը տոմսակաճառին երկարեց, եւ, siko պիյիէ, սիլ վուբլիէ, ըսած ատենը հաճի Մինաս աղան անդրադառնալով՝ — Պլէթ տ՛ըսես իւր հասկնայ, ըսաւ, ուստի Մանկսար աղան խօսքը դարձեալ տոմսակաւաճառին ուղղելով,

— Ա՛ֆ էտէրսիւզ, չէլէպի, եօզլիչ տէմիչըմ, պիզէ իքի ուճուզ պլէթ վէր:

— Եօք ուճուզ պուռտայ, նէ զաման իստէռ ուճուզ, կիթմէզ պո՛ւտան, վար կիտէճէք իւքսէք եօքուչ:

— Հաճի Մինաս աղա՛, աս ի՞նչ էճէիփ մարդ է,

հէ՛չ լաֆ չի հասկնար, գիտես թը քաոսիւն կիւտը տ՛օլըրցնէ:

— Ֆոէյնիւրը ասէնկ ին, լաֆը չիւրիւթմիչ կ՛անին, ինչ իւր խօրըթին նը մըջէն փօսալի (ոտնաման) թէք կ՛եւլէ, ֆէրէմ արէք իւր, ծառայական տ՛անէօր հասկցնիմ թը մենք վէ՞օվ ինք, ըսելով, անցաւ յառաջ, եւ « պախ քի տիյէմ, պիզ սարաֆըք, պիզէ լօլօ օմազ, պիզ ատամայ պէչ փարա եէտիւրմէզըք, պիզէ իքի պլէթ՝ պիր տէ խուրուչ վէր քի իչըմզայ կիտէք, ըսելով, վերջապէս տոմսակներն ու դրամին մնացորդն առին, եւ յառաջացան բացխփիկին (թուռնիքէ) առջեւը:

— Հաճի Մինա՛ս աղա, իսկի՞ տ՛օսնինք ներս:

— Շարաթ իրիյվան իզահ արազ նօխթաս իչտէ ֆէօս էր, սա տէմիւր ճաղիկը կըտտէ իւ ծնցի օթթին:

Մանկսար աղան սոյն հրահանգը կէտ առ կէտ գործադրելով՝ անցաւ սպասման վայրը, իրեն օրինակին հետեւեցաւ հաճի Մինաս աղան, եւ հազիւ գացած մէջտեղի կառքը նստած էին. սուլիչը շէեց, ելեքտրական զանգակը հնչուեցաւ եւ կառախմբիլը սկսաւ թաւալիլ: Այն ինչ ճամբուն մէկ քառորդը հասած էին, փապուղիին մթութիւնն ու կառքերուն թաւալման շառաչիւնը՝ Մանկսար աղային՝ սարսափ եւ արհաւիրք պատճառելով: Ընկերոջը դարձաւ ու,

— Հաճի Մինա՛ս աղա, վրաս տէհչէթ կուգայ, էվ գաֆրաս խապարմիչ կուլլի, չիլլի՞ր իւր ֆէօս կօնկըցընել տանք իւ մենք մըջէն դիւրս ելլինք:

— Ատ բանին խապիլը չիկայ, գաթը մօտկըցանք, հըմայէկս իւր իւր է նը տ՛եւլինք. կուզէս նը օտաս վրայ ելլինք, վերի ծակը սէյիւր կ՛անես, կ՛ըսէ, եւ

Մանկսար աղային ձեռքէն բռնելով՝ ոտքի կ'ելեն ,
եւ արդէն հասած էին վերի կայարանը :

Կառքերուն կեցած ատեն յառաջ եկած յակադարձ
ցնցումէն , Մանկսար աղան հաւասարակշռութիւնը
կորսնցնելով , ոտքը սայթաքեցաւ , եւ ետին կեցող
միջին տարիքով Յոյն կնոջ մը ոտքին վրայ կոխեց .
այս վերջինը զգացած ցաւէն սաստիկ զայրացած՝

— Նա՛ քա քո՛ խրոնաքիս , պոռաց :

— Աղղիւնի թօրլա , արխամտա նէյէ՞ տուրմիշսըն ,
սէօյլէյէճէկէն վար իսէ արապաճիյէ սէօյլէ քի էյի
տուրուխտուրայիտի , պէն նէ՞ եափամ , ըսելով՝ ելան
թիւնէլին հրապարակը :

— Քէզի բան մ'ըսի՞մ , հաճի Մինաս աղա , գի-
տես թը ասէօր գէօրձերնիս ըրասթ չերթար :

— Էֆէնտիմ , ճամբորդութան մէջ ասէնկ մօյ իւ
մույ խէզէններ վուխու կ'ուլին էս հըմա հրամանիւցդ
տի հարցնիմ թը . թնէլին վրայ ի՞նչ քէսպ արիք :

— Ձգէ՛ , հէյկիտիսի՛ , էս ասենկ սատընայական
կիրտի չըխտիւլիւ բաներէն կու վախիմ . էտի տը-
պուկին (վերջին անգամ) Իւսկէք խալտըրի մէն շէ-
հէտիւյ մի քալելէօվ վար կ'իշնինք :

— Ինտէօր իւր մինասիպ կու տեսնէք նը՝ անենկ
կ'անինք , ձեր ըռէհէթիւ թիւնը նայեցէք :

Առաւօտուն թէեւ երկինք ամպամած էր , բայց
կէսօրին մօտ արեգակին գաղջ ջերմութիւնը գարնան
մերձեցումը կ'աւետէր , եւ առիթ կուտար հին տումա-
րին հետեւող քրիստոնէից՝ որոնք կարենան զուար-
ճալի Փակեալ խորան մը տօնելու :

— Օխ ն'իւթ տարի մի կայ իւր Պէկօղլի չիմ ե-
լեր , պինաները խժիշ բժիշ կերըվայ աչքիս , Հըմա-
յէկս ուսկի՞ տ'երթանք , հաճի Մինաս աղա :

— Քիշ մի դար վեր տ'ելլինք , իւ սօլախ դինիս
ճօյ մի տ'իտանք իւր չաթը էլլինք :

Երբ Տէօրթ եօլ աղղըն հասան , դիմակաւորներու
խումբի մը հանդիպեցան , որոնք նաւաստիներու տա-
րազով՝ ձողաբարձ ժապաւէնի պարը կը դառնային և
անցուդարձը պահ մը խռնած՝ նոյն տեսարանը կը դի-
տէին : Մեր աղաներն ալ արմանք զարմանքով դի-
տելէ վերջ՝

— Է՛ս աս պօյ ս'էի էկեր , տահա ասենկ օյին շէյի
տեսեր : Գիտես թը օտվընիւն տակը թէքէրլէիւին
դերեր , հէչ ալ շաշիւրմիշ չին աներ , ըսելով յառաջա-
ցան , ճամբուն վրայ միշտ դիտելով՝ կերպ կերպ տա-
րազներ ու զանազան արհեստաւորներու նմանու-
թիւն ձեւացնող դիմակաւորներ , որոնցմէ ոմանք մեր
աղաներուն ալ մէյմէկ ակնարկու թիւն կ'ընէին :

— Հաճի Մինաս աղա՞ , գիտե՛ս թը ճօլվէօր կու-
մանին աս ըճերը :

— Ճօլվէօր չիլլին նը՝ ի՞նչ հէտ տ'իւնին իւր մե-
զի իւրքիւնթիւ տի տան :

— Հա՛ , օթթիի սատընան նայէ , փռչէրլիւն (ըս-
տեպղին) աղջիւր (եղջիւր) է չիներ իւ խամշիէն պօշ ,
ըպա՛յ սըթթիի խափտանը նայէ , ձիւն ծամը մէօ-
րիւք է չիներ : Պզտիկութեանս էմմէն տարի սս առ-
տօնց Ս . կօղմօղ կ'երթայանք նը միթաէ՞ . քուրքը
չըջօք կու հաքնէյին , էրեսնին ալ ալիւր կու քսէյին
էվ կու ցատկուտէյին , անէօնք հըմայ ֆէօս թող գան
իւ բարեկեննի քիսֆէթ տեսնին :

Խառնիճաղանձէն հրմտկուելով՝ վերջապէս հասան
Սիբէ սը Բերայի առջեւը , ուր հանդիպեցան ձիաւոր-
ներու խմբակի մը , որոնք ա՛յնքան արբեալ էին որ
հազիւ կրնային չորքոտանիներուն վրայ կենալ ու սան-

ձերը բռնել: Աստուծոյ Մեծ պահգործի Երկուշաբթի օրուան վաղանձուկ երկսեռ օտապետներ էին: Մանկասար ազան երբ տեսաւ գեղեցիկ սեռին այսքան լսկերչ ստորնացումը, բոլորովին սրտնեղելով ու գայթակղելով՝

— Ասէ՛՛նք հիստապճա էրիյ կնիյ ա՛րլլին իւր ձիէօվ հիրաց ժէօռ կուգան:

— Խայիբ էֆէնտիմ, կթտիքը մենէ աղէյներ ին, էվ քիտայէօվ էրիյ մարդէօց հեա ժէօռ կուգան իւ էյլիկ կուլին:

— Էս քեզի բան մ՛ըսիմ, հաճի Մինաս աղա՛, աս տահա ֆէօս ինք իւ ասենկ է, ըպայ կըսես իւր Թաթալլա երթանք նը՝ Սօթօմ Գօօթըրը աի մննիք: Ասէօր քէսիւկ ճահրան՝ էրէսնիւս ջրօլը՝ շիհէտիւյ մի էա դառնանք, զօրէմ փոր ս՛ալ անիւթեցաւ: Հիմայ Ափիկը լովլատը խաշած է իւ սօխին փիյազը չարգազ:

— Ատ էմմէնէն բարէօղլը՛ է:

Գրեց

ՄԵՆ. ԳԻՄ. ԱՅՔ. ԼԻՆ. Է. ՆՈՒ. ՏԻՆ. Է. ԲԷ.

Մ Է Թ Ր Ա Կ Ա Ն Դ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ը

Մէթրական դրութիւնը իր պարզութեան, հաշիւներու համար ընծայած դիւրութեան եւ անփոփոխ հիման վրայ հաստատուած ըլլալուն համար բոլոր քաղաքակիրթ ազգերէ ընդունուած է պաշտօնապէս կամ երկրին մէջ ազատ գործածութեան արտօնութիւն տրուած է:

Սոյն դրութեան հաստատման պատիւը կ'իյնայ Ֆրանսայի, Արդէն Լուի ԺԱ. եւ Ֆրանսուա Ա. Հանրի Բ. Լուի ԺԳ. և Լուի ԺԵ. Թագաւորները գաղափարն ունեցած են օժտելու իրենց երկիրը նոր գրութեամբ մը՝ որ հիներուն պակասութիւնը չունենար: Բայց միայն 1790 Մայիս Տին Լուի ԺԵ ի օրով Օրէնսդրական Ժողովը՝ Թալէյրանի առաջարկութեան վրայ հրովարտակ մը հանեց չափերու միօրինակ դրութեան մը հաստատման համար: Գիտութեանց Ազատեմին ասոր համար յանձնախումբ մը կազմեց որ կը բաղկանար Պօլտա, Լակրանժ, Լաբլաս, Մօնք եւ եւ Քօնտօրսէ նշանաւոր գիտուններէ: Սոյն յանձնաժողովը որոշեց որ նոր դրութիւնը տասնորդական օրէնքներու վրայ հիմնուի եւ երկայնութեանց չափին միութիւնն ըլլայ միջօրէականի երկայնութեան մէկ կոտորակը, եւ թէ, մնացեալ բոլոր չափերը այս միութեան վրայ յենուն: (Տեղւոյ մը միջօրէականը գունտի մեծ շրջանակ մըն է, որ կ'անցնի երկու բեւեռներէն եւ այդ տեղէն եւ երկրի մակերեսովը երկու հաւասար մասերու կը բաժնէ): Աքանչելի գաղափար մըն էր սա, որով չափերու միութիւնը անայլայլ կը մնար ժամանակի եւ ժողովրդոց ազդեցութենէն: Այս արդիւնքին հասնելու համար Մէքէն եւ Տըլամպըրը չափադէտները պաշտօն ստացան չափել Բարիզի միջօրէականը՝ Տիւնքէյքի աշտարակին եւ Պարսերոնայի միջնաբերդին միջեւ: Արդէն 1736ին Պուպէր եւ Լաֆանտօսին՝ Բերուի մէջ, իսկ Մօքէրթուի և Քլէօ՝ Լարոնիոյ մէջ չափած էին միջօրէականի 1 աստիճանի երկայնութիւնը:

Գտնուած չափերն են մէկ աստիճան երկայնութեան = ի Բերու 56734 ձողաչափ, ի Ֆրանսա՝ 57025 եւ ի Լարոնիա՝ 57196:

Այս թիւերը իրար խառնելով՝ քառորդ միջօրէականին չափը գտնուեցաւ, որ է 5,130,740 գրկաչափ. մէթրին երկայնութիւնը որոշուեցաւ այս թուոյն 10 միլիոներորդ մասն առնելով, այսինքն՝

1 մէթր = 0 ձողաչափ 5,130,740 կամ 0 ձող, 3 ոտք, 11 գիծ եւ 296 հազարերորդ գիծ:

Գերմանացի չափագէտ Պէնէլ նորէն կատարելով մի եւ նոյն չափերը, 1841ին, գտաւ հետագայ արժէքները, որոնք աւելի ճիշդ կրնան նկատուիլ, Երկրի քառորդ միջօրէականն է 5,790,180 ձողաչափ՝ 256 ձողաչափի անստուգութիւն: Սոյն թիւը 1790ի յանձնախումբին դատած թիւէն 440 ձողաչափ աւելի է, նոյնպէս Ֆայ աստղարաշիտին նայելով՝ որոշուած մէթրը 10,002,008 անգամ կը պարունակուի քառորդ միջօրէականին մէջ: Ասկէ կը հետեւի որ գործածութեան մէջ եղող մէթրը՝ $\frac{1}{3}$ միլիմէթր աւելի կարճ է:

1799ի Յունիս Զին հրովարտակ մը արտօնեց մէթրը առնել իրր միութեան խարիսխ՝ նոր չափական դրութեան:

Բլաթինէ մէթր մը շինուեցաւ ամենամեծ խնամօք՝ իրը չափ ծառայելու համար եւ 1799 Յունիս 22ին Պետութեան ղիւանատան մէջ պահուեցաւ: Ասի ճիշդ մէթրին չափը կուտայ՝ երբ հալող սառույցի մէջ դրուի, այսինքն 0 աստիճանին մէջ:

Մի եւ նոյն ժամանակ ուրիշ յանձնախումբի մը յանձնուեցաւ կռի միութիւնը գտնել: Սա առաւ 1 տասնորդամէթր խորանարդ թորեալ ջուր՝ հարիւրամասնեայ 4 աստիճան բարեխառնութեան մէջ (ուր ջուրը ամէնէն փոքր ծաւալը կը բռնէ) եւ այդ ջուրին ծանրութեան անունը տուաւ հազարակրամ: Նոյնպէս այս չափէն ալ՝ բլաթինէ նմոյշ մը շինուե-

ցաւ եւ բլաթինէ մէթրին հետ պահուեցաւ:

1839 Յունիս 4ին օրէնք մը բոլոր Ֆրանսայի համար մէթրական դրութիւնը պարտաւորիչ համարեց 1840 Յունուար 1էն սկսեալ: Յետոյ սոյն դրութիւն ընդունուեցաւ Պելճիքայէ, Իտալիայէ, Սպանիայէ, Յունաստանէ, Բորթուկալէ եւ Չիլիի կառավարութիւններէն: Մինակ կշիռներու չափերն ընդունուեցան Հոլանտայէ, Չուիցերիայէ, Բրուսիայէ, Տանըմարքայէ, Պատի եւ Հէսի դքսութիւններէն: 1875 Ապրիլ 15ին Միջագոյնի համաժողով մը՝ կաղմուած Եւրոպայի եւ Ամերիկայի ամէնէն նշանաւոր գիտուններէ, մէթրական դրութիւնը ընդունելու համար համաձայնութեան մը պայմանները որոշեց եւ 1875 Մայիս 20ին մի եւ նոյն ժողովը որ Մեքրի ֆաղափաղիսական Համաժողով անունը առած էր, Ֆրանսայի արտաքին գործոց նախարարութեան ապարանքին մէջ, Տրքազ դուքսին նախագահութեան տակ գումարուելով՝ 15 Ապրիլին տուած որոշումներուն վաւերացումն ու ստորագրութիւնը կատարեց: Այն Պետութիւնք որոնց լիազօրները սոյն միջագոյնի համաձայնութիւնը ստորագրեցին են՝ Թուրքիա, *Աւստրո-Հունգարիա, *Գերմանիա, *Արժանթինի հանրապետութիւն, *Պելճիքա, *Պրէզիլ, *Տանըմարքա, *Սպանիա, Միացեալ Նահանգք, *Ֆրանսա, *Իտալիա, *Բերու, *Բորթուկալ, Ռուսիա, *Շուէտ եւ *Նորվեգիա, *Վենեցուէլա, *Չուիցերիա: Նոյնպէս միւս տէրութիւնք իրաւունք ունին ապագային ընդունելու նոյն պայմանները: (* Աստղանիշ դրուած Տէրութեանց մէջ հիմա պաշտօնապէս ընդունուած եւ պարտաւորիչ է մէթրական դրութիւնը, նոյնպէս ի Մեքսիկա, Հոլանտա, Ռումանիա եւ բոլոր Միացեալ Հարաւային

Ամերիկայի Պետութիւնք, իսկ Անգլիոյ, Քանատայի եւ Միացեալ Նահանգաց մէջ գործածութիւնը արգիւում չէ:

Երկայնութեան չափեր. — Երկայնութեան չափերու միութիւնն է մէքրը, որ երկրիս միջօրէականին երկայնութեան 40,000,000րդ մասն է: 1 մէթրը = 1 արշըն 471 = 1 էնտագէ 538 = 1 եարտա 3 ինչէզ 371, որով 1 արշըն = 0մ 68, 1 էնտագէ = 0մ. 65, 1 եարտա = 0մ. 914:

Մէթրին բազմապատիկները եւ ստորապատիկները իրարմէ 10 անգամ մեծ կամ փոքր են: Բազմապատիկներն են Տեհամէքր Տմ. = 10 մ., Հեքրմէքր Հմ. = 10 Տմ. = 100 մ., Քիլոմէքր Քմ. = 10 Հմ = 1000 մ.: Սովորաբար 10 քիլոմէթրէ աւելի երկայնութեան համար (ճամբաներու հեռաւորութեան եւայլն) իբր միութիւն կը գործածուի Քիլոմէթր. այսպէս կ'ըսուի 56 քիլոմէթր, 172 քիլոմէթր, 10,000 քիլոմ. կայլն: Իսկ 1000 մէթրէ վար եզոզ երկայնութիւններու համար իբր միութիւն կը գործածուի մէթրը, ինչպէս՝ 735 մ. (և ո՛չ 7 հէքմ. 3 տէքմ. 3 մ. կարդացուած ժամանակ): Ստորապատիկներն են՝ Տեքսիմէքր տմ. = 1/10 մ. Սանքիմէքր սմ. = 1/10 տմ. = 1/100 մ.: Միլիմէքր մմ. = 1/1000 մ. = 1/10 սնթիմ, իսկ սանթիմէթրէ աւելի պզտիկ չափերու համար իբր միութիւն, կը գործածուի սնթիմը: Այսպէս կ'ըսեն 1/400 սնթիմ. 1/1000 սնթիմ. եւայլն:

Մէթրը իր բազմապատիկներով եւ ստորապատիկներով գրելու է հետեւեալ կերպով (իւրաքանչիւր Օի տեղ ըսուած թուանշանը դնել. իսկ եթէ թիւ մը չըսուի՝ 0 ձգել):

0 Բմ. 0 Հմ. 0 Տմ. 0 Մ., 0 տմ. 0 սմ. 0 մմ.

Ո՛ր պատիկը որ իբր միութիւն առնուի՝ ստորակէտը (,) անոր առջեւ կը դրուի. հոս մէթրը իբր միութիւն առնուած է: Այսպէս՝ 8Բմ. 3Տմ. 6մ. 7սմ. 9մմ, կը գրուի 8036մ.079 եւ կը կարդացուի 8 հազար 36 մէթր 79 միլիմէթր:

Հասարակ կամ մէքրական փարսախս = 4 Բմ.

Յամախային կամ երկրային փարսախսը մէկ միջօրէականի 1⁰ի մէջ 25 անգամ կը պարունակուի Միջօրէականի 1⁰ի չափն է 40000 : 360 = 111 Բմ. 111, որով 1 երկրային փարսախս = 111 Բմ. 111: 25 = 4 Բմ. 4444:

Մովային կամ աւխարհագրական փարսախս միջօրէականին 1⁰ին մէջ 20 անգամ կը պարունակուի, որով հաւասար է 111 Բմ. 111: 20 = 5 Բմ 5556:

Մովային մղոնը՝ որ ծովային փարսախսի 1/3ը կ'արժէ՝ այսինքն միջօրէականի մէկ վայրկեանի երկայնութեանը, հաւասար է 111 Բմ. 111: 60 = 1852 Բմ:

Մովային հանգոյցը որ կէս երկվայրկեանի կամ մղոնին 120րդ մասն է, կ'արժէ 1852:120 = 15 մ. 43:

Գրկաչափը կ'արժէ 1 մ. 624. իսկ մեր գուլանը 1 մ. 705:

Մէթրը արշընի վերածելու համար մէթրին թիւը 1,47ով բազմապատկելու և կամ ծայրը 2 գէրօ աւելցնելով՝ 68ով բաժնելու, տասնորդականը՝ որ արշընի կոտորակն է՝ բուպի վերածելու համար 8ով բազմապատկելու է: — Օրինակ՝ 45 մէթրը արշընի վերածել: 45 × 1,47 = 66,15 արշըն. կամ 0,15 × 8 = 1,20. պատ. 66 արշըն 1 բուպ 2:

Արչընը մէթրի վերածելու համար 1,4708վ բաժնե-
լու, կամ 68ով բազմապատկելով արտադրեալին աջ
ծայրէն 2 թիւ դատելու է: Եթէ արչընին հետ բուս
ալ կայ, 8ով բաժնելու և արչընին քով գրելու է իբր
տասնորդական: — Օրինակ . 45 արչըն 5 բուսը մէթրի
վերածել:

$$5:8=0,625 \cdot 45+0,625=45,625 \quad 45,625 \times 68=$$
$$3102,5 \text{ աջէն } 2 \text{ թիւ դատելով } 31 \text{ մ. } 025:$$

Ուրեմն 1 մէթրին գինը գիտնալով՝ 1 արչընինը
գտնելու համար մէթրին գինը 1,47ով բաժնելու կամ
68ով բազմապատկելով ծայրէն երկու թուանշան զա-
տելու է: Իսկ քանի մը արչընի եւ բուսի գինը գըտ-
նալու համար դիւրին միջոցն է զանոնք մէթրի վե-
րածել եւ 1 մէթրին գինով բազմապատկել: — Օրի-
նակ. 1 մէթրը 16 ղըշ. եթէ արժէ՝ 13 արչըն 5 բու-
սը ինչ կ'արժէ: 13 արչըն 5 բուս = 13 արչըն 025
= 8 մ. 464, որով խնդրուած գինը կ'ըլլայ՝ 8 մ.
464 × 16 = 135 ղըշ. 424:

1 արչընին գինը գիտնալով՝ 1 մէթրինը գտնելու
համար պէտք է արչընին գինը 1,47ով բազմապատ-
կել, կամ ծայրը 2 զէրօ աւելցնելով՝ 68ով բաժնել:

(Մի եւ նոյն է էնտագէն, միայն 1,47ի տեղ 1,54
և 68ի տեղ 65 առնելու է:)

* * *

Եարտան արչընի վերածելու համար, եարտային
թիւը 4ով բազմապատկելու եւ 3ով բաժնելու է:

Արչընը եարտայի վերածելու համար, արչընին
թիւը 3ով բազմապատկելու եւ 4ով բաժնելու է:

Ուրեմն 1 եարտային գինը գիտնալով 1 արչընինը
գիտնալու համար, եարտային գինը 3ով բազմապատ-
կելու եւ 4ով բաժնելու է = 1 արչընին գինը գիտ-

նալով՝ 1 եարտային գինը գտնելու համար արչընին
գինը 4ով բազմապատկելու եւ 3ով բաժնելու է:

* * *

Մէթրոն եարտաի վերածելու համար, մէթրոյին
թիւը 10ով բազմապատկելու և 9ով բաժնելու է: Եար-
տան մէթրոյի վերածելու համար 9ով բազմապատ-
կելու եւ 10ով բաժնելու է:

1 մէթրոյին գինը գիտնալով՝ 1 եարտայինը զըտ-
նելու համար մէթրին գինը 9ով բազմապատկելու եւ
10ով բաժնելու է, = 1 եարտային գինը գիտնալով՝
1 մէթրինը գտնելու համար եարտային գինը 10ով
բազմապատկելու եւ 9ով բաժնելու է. (թիւ մը 10ով
բազմապատկելու համար, աջ կողմը 0 մը կ'աւելցնեն,
կամ եթէ տասնորդական ունի՝ ստորակէտը թիւ մը
աջ կը բերեն. 10ով բաժնելու համար թիւ մը կը
զատեն աջէն կամ եթէ տասնորդական ունի, թիւ մը
ձախ կը տանին. — Օրինակ. $87 \times 10 = 870$, $87,56 \times 10$
 $= 875,6$, $87:10 = 8,7$, $87,56:10 = 8,756$:

ՄԱԿԵՐԵՒՈՅԹԻ ՉՍՓԵՐ. — Միութիւնն է քառա-
կուսի մէթրը (մէկ մէթր կողմ ունեցող քառակուսի
մը):

Քառակուսի մէթրին բազմապատկիւներն և ստորա-
պատիկները իրարմէ 100 անգամ մեծ կամ փոքր են:
Քառակուսի չեքրուէք Քա. Հմ. = 100 Քա. Տմ.
= 10000 Քա. Մ.: Քառակուսի Քիլոմէք = 100 Քա.
Հմ. = 1000000 Քա. Մ.: Ստորապատիկներն են,
Քառ. Տեքսիմէք = $\frac{1}{100}$ Քա. մ.: Քառ. Սանթիմէք = $\frac{1}{1000}$
Քա. տմ.: = $\frac{1}{10000}$ Քա. մ.: Քառակուսի Միլիմէք $\frac{1}{1000000}$
Քա. տմ. = $\frac{1}{100000000}$ Քա. մ.:

Երկրի մը տարածութիւնը նշանակելու համար կը

գործածուի իբր միութիւն Քն. Քլմ.ը: Պզտիկ մա-
կերեւոյթներու համար կը գործածուի Քն. Մէթրը:
Արտերու, զաշտերու համար կը գործածուի կալը (ար)
որ համարժէք է Քն. Տմ.ին: Հեքրառը որ հաւասար
է 100 կալի և Սանքիարը որ կալին 100րդն է: Այս-
պէս.

Հէքթառ = Քն. Հմ.

Ար (կալ) = Քն. Տմ.

Սանքիար = Քն. Մ.

1 ար = 0 արտավար 108 (արտավար=տէճնիւմ),
որով 1 արտավար = 9 ար 193.

Քառակուսի մէթրը իր պատիկներով այսպէս կը
գրուի.

Քն. Քմ. Քն. Հմ. Քն. Տմ. Քն. մ.,
00 00 00 00,

Քն. տմ. Քն. սմ. Քն. մմ.
00 00 00

Որով՝ 73 քն. քլմ. 60 քն. Տմ. 7 քն. մ. 56
քն. տմ. 7 քն. սմ. և 65 քն. մմ. այսպէս կը գըր-
ուի. 73'00'60'07 քն. մ. 56'07'65. և կը կարգացուի
73 քն. քլմ. 6008 քնմ. 560 հազար 765 քն. մմ.:

Որ եւ իցէ քառակուսիի մը մակերեւոյթը գտնե-
լու համար կը չափեն երկայնութիւնը և լայնութիւ-
նը, յետոյ գտնուած թիւերը իրարմով կը բազմա-
պատկեն, (զանազան մակերեւոյթներու, ինչպէս ե-
ռանկիւնի, չըջանակի վրայ յաջորդ տարի պիտի խօ-
սինք:

ԾԱԻԱԼԻ ՉԱՓՆՐԸ. = Միութիւնն է խորանարդ
մէթրը (խորանարդ մը, որու ամէն մէկ կողմը 1 մէթր
է), ինչով մէթրին բազմապատիկներն ու ստորապա-
տիկներն իրարմէ 1000 անգամ աւելի մեծ կամ պըզ-

տիկ են. Բազմապատիկներն են՝ հարանարդ Տեփա-
քը = 1000 խոր. մ.: հարանարդ Հեքրոսքը = 1000
ինչով. Հքմ. = 1000000 խոր. մ. հարանարդ Քիլոսքը
= 1000 ինչով. Տքմ. = 1000000000 ինչով. մ.: Ստորա-
պատիկներն են՝ հարանարդ Տեփիսքը = $\frac{1}{1000}$ ինչով. մ. հար.
Սանքիսքը = $\frac{1}{1000}$ ինչով. տմ. = $\frac{1}{1000000000}$ ինչով. մ.: հար. Մի-
լիսքը = $\frac{1}{1000}$ ինչով. սթմ. = $\frac{1}{1000000000}$ ինչով. մ.:

Խորանարդ մէթրն իր պատիկներով այսպէս կը
գրուի.

Խոր. Քլմ. Խոր. Հքմ. Խոր. Տքմ. Խոր. Մ.
000 000 000 000,
Խոր. Սնթմ. Խոր. Տսմ. Խոր. Մսմ.
000 000 000

Այսպէս 36 Խոր. Հքմ. 560 Խոր. Տքմ. 412 Խորմ.
52 Խոր. տմ. 437 Խոր. սթմ. 56 Խոր. Մսմ. կը գրուի,
36'560'412 Խոր. Մ. 052'437'056.

Որ և է խորանարդի մը ծաւալը գտնելու համար
կը չափեն երկայնութիւնը, լայնութիւնը և խորու-
թիւնը, յետոյ այս երեք թիւերը իրարմով կը բազ-
մապատկեն (տարբեր ձեւ ունեցող մարմիններու,
գլանի, գունտի, և այլն ծաւալներուն վրայ գալ տա-
րի կը խօսինք:)

Ֆրանսացիք փայտը ծաւալով կը չափեն և ո՛չ
կշռով. Չափն է Սքեր = 1 ինչով. մ., Տեփասքեր = 10
Սթէր:

ԸՆԴՈՒՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՉԱՓՆՐ. — Արմտիքի և հե-
ղանիւթերու համար, միութիւնն է Լիտր, որ կը հա-
մատասխանէ 1 ինչով. տմ. ծաւալի, 1 լիտր = 0
քուսթու 216: 1 քուսթու = լիտր 625: Լիտրին բազ-
մապատիկներն ու ստորապատիկներն են՝ Տեփալիտր =

10 լիտր : Հեքտոլիտր = 10 տըլտր = 100 լիտր : Քիլոլիտր = 100 լիտր = 10 հեքտլիտր : Ստորապատկներն են՝ Տեսիլիտր $\frac{1}{10}$ լիտր . Սանթիլիտր = $\frac{1}{10}$ տալտր . = $\frac{1}{100}$ լիտր : Միլիլիտր = $\frac{1}{10}$ սնթլիտր . = $\frac{1}{1000}$ լիտր : Այս չափերը կը գրուին ու կը կարդացուին մէթրին պէս :

ՄԱՆՐՈՒԹԵԱՆ ՉԱՓԵՐ.— Միութիւնն է կրամը, որ հաւասար է 4^0 հարիւրմասնեայ բարեխառնութեան մէջ 1 խր . սնթմ . զտեալ ջուրի ծանրութեան :

1 կրամ = $\frac{1}{3}$ տրամ = 0 լիպրա 0022

1 տրամ = 3 կրամ 1 օնս — 28

Կրամին բազմապատկներն ու ստորապատկներն իրարմէ 10 անգամ մեծ կամ փոքր են : Բազմապատկներն են Տեկակրամ = 10 կրամ, Հեքտակրամ = 100 կրամ . Քիլոկրամ = 1000 կրամ = 10 հէքթկրամ . : Ստորապատկներն են՝ տեսիկրամ = $\frac{1}{10}$ կրամ . սանթիկրամ = $\frac{1}{10}$ տակրամ . = $\frac{1}{100}$ կրամ . միլիկրամ = $\frac{1}{1000}$ կրամ = $\frac{1}{10}$ սնթկրամ . :

Մէթրին պէս կը գրուին և կը կարդացուին :

Քիլոկրամէն վեր իրը միութիւն կ'առնուի ֆեկդալը = 100 քիլոկրամ և սակառաչափը (թօն) 1000 քիլոկրամ :

* * *

Քիլոկրամը օխայի վերածելու համար քիլոկրամին թիւը 0.78ով բազմապատկելու է և կամ 312ով բազմապատկելով՝ 400ով բաժնելու է : — Օխան քիլոկրամի վերածելու համար, օխային թիւին ծայրը 2 զէքս աւելցնելու և 78ով բաժնելու է . և կամ 400ով բազմապատկելով՝ 312ով բաժնելու է :

Ուրեմն 1 քիլոկրամին գինը գիտնալով՝ 1 օխայինը գտնելու համար պէտք է քիլոկրամին թիւին քով

2 զէքս աւելցնել և 78ով բաժնել և կամ 400ով բազմապատկել և 312ով բաժնել :

1 օխային գինը գիտնալով 1 քիլոկրամը գտնելու համար օխային գինը 78ով բազմապատկելու և արտադրեալին աջէն 2 թիւ զատելու է . և կամ 312ով բազմապատկելով 400ով բաժնելու է . (եթէ օխային հետ տրամ ալ գտնուի . պէտք է զանոնք տասնորդականի վերածել և օխային վրայ աւելցնել . ասոր համար կը բաւէ տրամներուն թիւը 400ով բաժնել : 16 օխա 273 տրամ = $16 + \frac{273}{400} = 16$ օխ . 6825 = իսկ օխային տասնորդականը տրամի վերածելու համար կը բաւէ կոտորակը 400ով բազմապատկել : 53,465 = 53 օխա 0,465 \times 400 = (53 օխա 186 տրամ) :

ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՉԱՓԵՐՈՒ միութիւնն է ֆրանքը, որ 5 կրամ (0,900 յարգ այտր) կը կշռէ և $\frac{1}{10}$ արծաթ և $\frac{1}{10}$ պղինձէ կազմուած է : Բազմապատկ չունի, այլ կ'ըսեն՝ 1000 ֆրանք, 1 միլիոն ֆրանք :

1 ֆրանք = 4 ղշ . 40 = 9 բէնս 60

1 ղշ . = 0 ֆր . 227 = 2 բէնս 18

1 շիլին = 5 ղշ . 50 = 1 ֆրանք 25

Ստորապատկին է սանթիմը, որ $\frac{1}{100}$ ֆր . կ'արժէ : Շրջաբերութեան հանուած ոսկի դրամներն ունին 0,900 յարգ ($\frac{1}{10}$ 90 ոսկի կը պարունակեն) . այդ դրամներն են՝ 100, 50, 20, 10 և 5 ֆրանքնոցներ : Արծաթ երկու տեսակ դրամ կայ, 5 ֆրանքնոցները, որ $\frac{1}{10}$ 90 արծաթ կը պարունակեն և 2, 1 ֆրանքնոցները, 20 և 10 սանթիմնոցները որոնք 100ին 835 արծաթ կը պարունակեն : — Արտյրէ դրամներն են 10, 5, 2 և 1 սանթիմնոց :

Ֆրանքի դրութիւնը ընդունող տէրութեանց մէջ որոշուած է որ 2 ֆրանքնոցներէն վար դրամներէն բնակիչ զլուիս 6 ֆրանքէ աւելի չկարուի և թէ այդ

դրամներով 50 ֆրանքէ վեր գումար մը ընդունելի չըլլայ :

Իտալիոյ մէջ ֆրանքին անունն է լիրա և կ'արժէ 100 սանթքիմի : Ռուսաստանի մէջ լէյ = 100 պանի : Յունաստանի մէջ սրախմի = 100 լեփթա : Ֆինլանտայի մէջ մարքա = 100 բէնի :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԴՐԱՄԸ ՈՂՋԻ ՎԵՐԱՄԵԼ
ԵՒ ՓՈՒՆԴԱՐՉԱՅԱՐ

Իբր հիմ կը բռնուի՝

100 ղըշ · ողջ դրամ = 103,25 ընթացիկ դրամ :

Ուրեմն ընթացիկ դրամը ողջի վերածելու համար պէտք է ծայրը երկու զէրօ աւելցնել և 103,25ով բաժնել . — օրինակ 2763 ղըշ ընթացիկ դրամը ողջ դրամի վերածել :

$$\frac{2763 \times 100}{103,25} = \frac{276300}{103,25} = 2676 \text{ ղըշ · ողջ}$$

Ողջ դրամը ընթացիկ դրամի վերածելու համար պէտք է 103,25ով բազմապատկել և քանորդին ծայրէն 2 թուանշան զատել : Օրինակ . 3765 ղը · ողջ դրամը ողջքան ընթացիկ դրամի կը համապատասխանէ :

$$\frac{3765 \times 103,25}{100} = 3887 \text{ ղը · ընթացիկ դրամ}$$

Պ. ՊԱԼԵՆՑ ԳՐԱՏՈՒՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՉԱՔՄԱՔՃԸԼԱՐ ԵՕՔՈՒՇ, 20

Սոյն գրատուն իր գրական, գիտական, վիպական, դպրոցական և այլ գրքերով եւ հրատարակութիւններով արդէն ծանօթացած է ընդհանուրին եւ իբր այն կը վայելէ համարում եւ վստահութիւն : Ասոր պայցոյցն է Գրատանս գործառնութեանց ընդար-

ձակումը եւ ամէնէն հեռաւոր տեղեր իբր Պոլսոյ կեդրոնական Գրավաճառանոց ձանչցուիլը :

Եթէ կ'ուզուի ստանալ մանկավարժական նորագոյն երկասիրութիւններ, կողքով եւ սպազորութեամբ զեղեցիկ, պէտք է դիմել սոյն կեդրոնական Գրատուն :

Յանձնարարութեանց մասին ամէն զիւրութիւններ կ'ընծայուին :

Գրատանս ընդարձակ գրացուցակը ձրի կը շրկուի փափաքողաց :

ԱՌՏՆԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Գ.

Կին մը, անգամ մը ցաւ կը յայտնէր որ տկարութիւնը ունէր ցանկալու գեղեցկութեան և ըստ բաւականի դրամ ունենալու, միշտ լաւ հագուելու և և ըստ կարելոյն վայելուչ երեւնալու : Յոյժ բարեկիրթ կին մը պատասխանեց . « Ամէն կին պարտի ունենալ այդ ցանկութիւնը, քանզի ամէն խելահաս կին գիտէ գեղեցկութեան ազդեցութիւնը : Չը փափաքիլ ֆիզիքապէս ըստ կարելոյն վայելուչ երեւնալ, կարեւոր թերութիւն մըն է, և այն կինն որ լրջութեամբ չնկատէր այն կէտն, և այն կարծիքն ունի թէ երեւոյթն ո՛ր եւ է կարեւորութիւն չունի, ցոյց կուտայ դատողութեան այնպիսի թերութիւն մը, որ բարոյական անշարժութեան կը մօտենայ » :

Այս դիտողութիւնը կրնայ ծայրայեղ ու անտեղի թուիլ մեզ, բայց եթէ ժողովրդեան մը բարոյականն ու առողջութիւնը կախում ունի այն տուներէն ուր կը բնակին, կարեւոր է որ աղջիկները յիշեն թէ սը-

խալ խնայողութիւն մ'է կարծել թէ որ և է հագուստ անյարմար չէ տան համար: Կրնայ կին մը գեղանի չըլլալ, բայց գրեթէ ամէն կին կրնայ իր հագուստին ու կապուստին հոգ տանելով իր յանկուցիչ հանգամանքներն ի յայտ բերել, և կ'արժէ լինիլ ամէնէն յանկուցիչ կինը, զոր ընտանեացդ անդամները տեսած ըլլան երբեք:

Ամբրիկայի մէջ կը ճանչնամ կին մը, որ զօրաւոր կամքի տէր է, և հիանալի գործնական կարողութիւններ ունի ընկերութիւններ կազմակերպելու ու վարելու, և գեղեցիկ երեւոյթ մը ունի հասարակութեան առջեւ: Բայց իր տան մէջ առաւօտուն անխնամ են իր մազերն ու իր հանգերձներն ալ համապատասխան են մազերուն: Զարմանալի չէ որ շատ քիչ ազդեցութիւն ունի իր ընտանեաց վրայ, քանի որ իր երեւոյթը չներշնչեր անոնց յարգանք, և ո՛չ ալ հաճոյք կը պատճառէ: Բարոյական կարեւորութիւն մ'ունի մեզի, ինչպէս ուրիշներուն համար վայելուչ հագուստ. ո՛չ ճոթ հագուստն՝ այլ վայելուչ հագուստն, որքան ալ պարզ լինի կտաւն, կոկիկութիւնն ու մաքրութիւնն է որ կարեւոր է աւելի՛ քան ճոխութիւնն:

Կին մը կրնայ չունենալ վերոյիշեալ բարեկամիս պէս զօրաւոր կամք բայց կրնայ առ ինքը գրաւել իր տան մէջ եղողներուն աչքերն իր շնորհալի ներկայութեամբ եւ հաճելի երեւոյթովը:

Արեւադարձի երկիրներու մէջ թռչունը լաւ օրինակ մ'է հին գաղափարին կենաց շրջանակի մասին: Երբ այս թռչուններն իրենց բոյները կը շինեն, մայր թռչունը պատ մը կը քաշէ իր շուրջը, միայն ծակ մը թողլով գազաթն, ուրկէ կրնայ բանտարկեալ թռչունն դուրս հանել իր կտուցն եւ սնունդ ընդու-

նելու իր ամուսին տիրոջմէն, որ ասպետարար կը թառի մօտակայ ճիւղի մը վրայ:

Կար ժամանակ մը երբ կը կարծուէր թէ այնքան անպատշաճ է կնոջ համար իր տնական շրջանակէն դուրս որ եւ է խորհուրդ կամ հետաքրքրութիւն ունենալ, որքան այս արեւադարձի մայր թռչունին վարել խաղաղասէր կարմրալանջի մը խաղաղիկ կեանքը որ արտաքին աշխարհէն սնունդ եւ տեղեկութիւն կ'սպասէ իր բոյնը: Մէկ քանի երկիրներու մէջ շատ կը վիճարանին կնոջ շրջանակին եւ իրաւանց վրայ: Արեւադարձի թռչունին վարդապետութիւնն է որ կը պաշտպանեն. կինը պէտք է որ բացարձակապէս վիակուի իր տնական պարտաւորութեանց մէջ. եւ որովհետեւ այր մարդէն մտաւորապէս ստորին է, պարտաւոր է գոհունակութեամբ ընդունիլ ինչ որ կը մատուցուի իրեն պատին ծակէն:

Բայց անցած է այն ժամանակն՝ երբ որ եւ է մէկը կը նկատուէր յարմար դաստիարակ մը մանուկներուն: Նոյն իսկ մեր մանկապարտէզները կը պահանջեն ամենէն աւելի զգուշութեամբ պատրաստուած վարժուհիներ, որովհետեւ սկսած ենք ըմբռնել թէ մեր անոնցմէ պահանջածը մի միայն դաս աւանդել չէ, այլ նկարագիրը կազմել: Երբ տիկին Քէթի Ուիլիսն սկըսած է մանուկներն ուսումնասիրել, իրեն հարցուցին թէ՛ որո՞նք են ըստ իր կարծեաց մանկապարտէզի լաւագոյն վարժուհին լինելու համար պահանջուած յատկութիւններն:

Իր պատասխանն էր « Ս. Սեսիլայի երաժշտութիւնը, Ռափայէլի արուեստը, Քրոմուէլի վարչական կարողութիւնը, Սողոմոնի իմաստութիւնը, Մովսէսի խոնարհութիւնն և Յորայ համբերութիւնն: » Եւ իր նոր մէկ գործին մէջ այս հռչակաւոր գրադիտուհին

կ'ըսէ. « Տասներկու տարուան փորձառութիւնս մանուկներու մէջ՝ բնաւ չեն պակսեցուցած իմ գաղափար, ո՛չ ալ առաջնորդած են զիս աւելորդ համարել այս յատկութիւններէն ո՛ր եւ է մին : Ընդհակառակն այդ ցանկն աւելի ընդարձակել պիտի ուզէի եթէ հիմա գրէի զայն, եւ պիտի յաւելուի Ֆրանքլինի խոհեմութիւնը, էտիսընի հնարիչ հանճարն և վաղեմի Թրուպատուրներուն պատրաստարան պատասխանը :

Եթէ այսպիսի յատկութիւններ անհրաժեշտ են այն կնոջ, որ կ'ստանձնէ մանկան կրթութիւնը քանի մը յամ միայն օրուան մէջ, ի՞նչ պարտին ըլլալ մօր մը յատկութիւններն, որու կեանքով, սիրով ու ամենօրեայ օրինակովը պիտի աճի մանուկը :

Կը կարօտի նա իր վարժարանական դաստիարակութեան, բայց միանգամայն կը կարօտի գործնական ծանօթութիւններու. ի՞նչպէս իր տունը ընծայել ազնուացուցիչ եւ բացայայտիչ վայր մը թէ բոլոր իւրայնոց եւ թէ այցելուաց համար : Կը հպարտանանք խորհելով թէ այնպիսի դարու մը մէջ կ'ապրինք, յորում կանայք այնքան նշանաւոր դիրք մը կը գրաւեն գեղարուեստից ու գիտութեանց աշխարհին մէջ, եւ ինքզինքնին ցոյց տուած են այր մարդուն հաւասարը մասնաւորապէս, եւ թէ այժմ գիտութեան բոլոր ասպարէզները բաց են անոնց առջեւ :

Բայց ճշմարիտ կինը եթէ նոյն իսկ խօսի երկօտասնեակ լեզուներ եւ բազմաթիւ տիտղոսներով պճնուած գիտուն մը ըլլայ, երբ սէրը գայ, պիտի մոռնայ թէ՛ լեզուագէտ մը կամ գիտնական մ'է ինքն եւ միայն պիտի յիշէ թէ՛ ի՞նչպէս կրնայ կին մ'ըլլալ :

Տիկին Ալիս Փալմըր որ կրնայ հպարտութեամբ

ցոյց տալ իր ասպարէզն իբր տեսչուհի Ուէլսի հըռչակաւոր վարժարանին եւ իր ասպարէզն այլ նմանօրինակ բազմապատիկ գործունէութեան, այս վկայութիւնը կուտայ իր բնութեան յաւերժական կանացիութեան « Աւելի պարծանք կը գայի այն քանի մը գաւաթ անուշեղենէն զոր յաջողեցայ պատրաստել անցեալ ամառ, քան այն տիտղոսներէն ու պատիւներէն զորս շահած եմ մտաւոր աշխարհին մէջ : Խոհարարութեան թերթի մը մէջ կարդացի թէ՛ աւելի ուղեղ պէտք է լաւ ընթրիք մը պատրաստելու՝ քան թէ ֆրանսերէն կամ գերմաներէն խօսելու կամ ճառ մը գրելու համար » :

Թերեւս ծայրայեղ կարծիք մ'է այս, բայց գիտեմ որ կան շատ զօրաւոր ուղեղով կիներ, որք սովամահութեան պիտի մօտենային, եթէ ճաշ մը պատրաստելու համար միայն իրենց կարողութեան ստիպուէին ապաւինիլ : Եւ քանի մը գիտնական մարդիկ կը ճանչնամ որ օր մը բոլորովին անօթի մնացին, որովհետեւ տանտիկինը որ վարդապետ փիլիսոփայութեան էր եւ իր միտքը Ափրիկէի բազմոտանի ճճինքրու խորին ուսումնասիրութեամբը լեցուած, մոռցած էր ճաշը պատրաստել տալ : Եւ երբ իր հիւրերէն մին վեհանձնաբար դիտել տուաւ թէ՛ հոգ չէր ճաշը չունենալը, քանի որ ամէնքն ալ հացէ ու կաթէ կ'ախորժէին : Տանտիկինը խոստովանեցաւ թէ՛ բոլոր ունեցած հացերնին սեղանին վրայ գտնուածն էր միայն : Խօսակցութիւնը դարձաւ բազմոտանիներու, մարդակերպերու, սարդերու եւ այլնի վրայ, որք միտքը կը սնուցանէին թերեւս, բայց մարմնոյն պէտքերուն համար ունէին միայն խիստ չափաւոր քանակութիւն մը հացի ու հաւկիթի » :

էմըսըն կ'ըսէ « Դաստիարակութիւնը պարտի

այնքան ընդարձակ ըլլալ, որքան ընդարձակ է մարդըս » : էմբրսըն կրնար յաւելուլ ինչ որ ծեր քարոզիչ մը ըսաւ անգամ մը իր քարոզին մէջ . « Ես մարդ ըսելով՝ կիներն ալ ըսել կ'ուզեմ » : Կնոջ շրջանակը յոյժ ընդարձակ է, նոյն իսկ իր տնական կենաց նեղ կեդրոնին մէջ :

Այսօր դաստիարակեալ կիներ կը խոստովանի թէ, թէեւ այս դարուս մէջ ազդեցութեան չքեղ պատեհութիւններ բացուած են իրեն առջեւ, տակաւին իրեն համար չկայ որ եւ է գրադում մը, որ այնքան վսեմ ըլլայ՝ ինչպէս տան մը տնտեսութիւնը : Տան մէջ կը տեսնէ այնքան փառասուր կարելիութիւններ, այնպիսի պատեհութիւններ վսեմ գործունէութեան, անձնազոհութեան եւ ընդարձակ ազդեցութեան, նկարագրի ու իմացակութեան զարգացման, որ կրնայ իրաւամբ զարհուրիլ իր գործին ընդարձակութենէն եւ ո՛չ անձկութենէն :

Չկան դիւրիմացութիւններ որ այնքան զանազան ըլլան, տաղանդներ՝ որ այնքան մեծ ըլլան, կրթութիւն՝ որ այնքան կատարեալ ըլլայ, որ տան մէջ չը գտնէ իր պատշաճ տեղն ու զարգացումը : Կենաց եւ ո՛չ մէկ դիրքին կամ պաշտօնին մէջ պէտք կայ այնքան իմաստութեան եւ մշակութեան, որքան տանտիրինը մը բարձր կոչման մէջ :

Տիպար տուն մը կազմելը առարկայ մ'է բարձրագոյն կատարելութեան աժանի :

ՃԱՌ ՕՐ. ՓՌԱՅՄԻ

Վարժուհի Հով Սրուլի Իւսկիւտարի

ՎԵՐՋ

ԳԵՂԵՅԻԿ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՌԱՄՆԵՐ

Տասն եւ ութ տարեկան աղջիկներն աւելի կը փափաքին ամուսին մ'ունենալ՝ քան թէ սիրահար մը . բայց հիմա այնպէս կը հագուին որ իրենց չափազանց զարդարանքը սիրահարներ կը հրաւիրէ եւ ամուսինները կը հեռացնէ :

— Սէրը լուսնի կը նմանի, երբոր չաճիր՝ կը նուազի :

— Անտարբեր ապրող մարդը՝ դեռ իր սիրելիք կիներ տեսած չէ :

— Նախանձը միշտ սիրոյ հետ կ'սկսի, բայց անոր հետ չվերջանար :

— Շատ մարդիկ իրապէս միայն իրենց ըրած բանի գործերուն համար կը զղջան :

— Երբեմն կնոջ մը կը յարինք աւելի մեր առինքն ըրած անհաւատարմութիւններնուս համար, քան թէ իր առ մեզ պահած հաւատարմութեան համար :

— Ամէնէն լեզուանի ու ճարտասան մարդիկ՝ սիրոյ առջեւ համար կ'ըլլան :

— Մեզ նմանող կնոջ չենք համակրիր, եւ մեր միւս սեռին մէջ փնտոածը մեր եղածին հակառակն է :

— Մարմնոյ առողջութեան նման՝ մտքի առողջութիւնն ալ կրնանք բժշկել փլասակարները շնջելով :

— Աշխարհիս մէջ բան մը չկորսուիր որքան ալ փոքր ու տկար ըլլայ : Տանիքէն կաթկթող ջրի կաթիլը ուրիշ կաթիլներու կ'երթայ միանալ, որոյ հետ մէկտեղ գետ կը թափի, եւ անոր ջուրը շտոցներով՝ ձկնորսի նաւակին կամ վաճառականին նաւերուն երթեւեկութիւնը կը դիւրացնէ :

— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ փոքր տղաք այնքան խելացի ըլլալով հանդերձ, մարդոց մեծագոյն մասն այնքան տխմար է: — Պատճառը կրթութիւնը ըլլալու է:

— Խելօքը նախ կատուն կը հեռացնէ, եւ ապա կաթը:

— Ուրիշներուն այն թերութիւնները միայն կ'այսպէս ենք, որոնցմէ չենք կրնար օգտուիլ:

— Լուսթիւնը կնոջ տրուած է իր միտքը լաւ հասկցնելու համար:

— Չկայ կին մը՝ որուն յարգը գեղեցկութենէն աւելի տեսէ:

— Սիրածէն հեռանալը իր անձին կէսը միայն ունենալ ըսել է:

— Առանց իտէալի կամ թերութեան մը ձերութիւնն անտանելի է:

— Տասն հազար մարդոց մէջ՝ եօթ ութ հազարը կան որոնք կիները կը սիրեն. հինգ կամ վեցհարիւր՝ որոնք կիներ կը սիրեն. մէկ՝ որ կին մը կը սիրէ:

ՕԳՏԱԿԱՐ ԽՐԱՏՆԵՐ

Ամառուան եղանակին հետ կուգայ նաև անհաճոյ հիւր մը՝ որ իր զմայլելի երաժշտութեամբը ու սուր խայթոցովը մարդիկը կը նեղէ ու կը խայթէ. խօսքս մտեղին համար է:

Այդ անկող հիւրին խայթուածքէն ազատելու համար Քուսաիա ամառա ըսուած փայտը խաչել ու ջուրը երեսին ու ձեռքերուն վրայ քսել:

Սոյն հեղուկը եթէ բերան երթայ, չի վնասելէ զատ ախորժակն ալ կը բանայ:

Պարտէզներու մէջ մըջիւններու բոյները ջնջելու համար, ընկուզենիի տերեւները խաչէ ու ջուրը բոյներուն վրայ լեցուր:

Որպէս զի մըջիւնները արգիլուին ծառերու վրայ ելլելէ, ծառին ստորին մասին վրայ կաւիճով շրջանակներ քաչէ:

Պտղատու ծառերու եւ ծաղիկներու վրայի միջատները ու մըջիւնները ջնջելու համար 100 կրամ օճառ խառնէ 1 լիթրա ջուրի մէջ և վրձինով մը սոյն ջուրէն միջատարնակ թռչփերուն ու բոյսերուն վրայ քսէ, եթէ մէկ քանին ողջ մնան՝ գործողութիւնը կրկնէ:

Տուներու մէջ ալ մըջիւններէն զերծ մնալու համար, բոյներուն մօտ ածուխի բարակ փոշի ցանէ և կամ պնակով քիչ մը փեշական թթու դիր:

Անշուշտ շատ ուրախ պիտի ըլլաք եթէ կարող ըլլաք պարտէզնուդ մէջ գտնուած ծաղիկներու փունջ մը, անարատ ու չի թուամած վիճակի մէջ, ձեր հեռաւոր մէկ բարեկամին զրկել, Ասոր համար հետեւեալ միջոցը գործածեցէք:

Փայտէ տուփ մը ջուրը ձգեցէք մէկ ժամի չափ, յետոյ մէջը դրէք ձեր ծաղիկփունջը, ու այսպէսով շարաթ մը շարունակ ծաղիկները թարմ կը մնան:

Կրաջուրի մէջ պահուած հաւկիթները գէշ համ մը կ'ունենան, այդ անախորժ համը կորսնցնելու համար՝ հաւկիթները պահելու համար գործածած կըրաջուրին մէջ 60% համեմատութեամբ հասարակ աղ խառնեցէք, երբ երկար ժամանակէ յետոյ գործածէք հաւկիթը, զայն միշտ պիտի գտնէք իր բնական համովը:

Գրադարանները, հագուստի պահարանները, մատուկները, և մանաւանդ բուրդէ հագուստներն ու մուշտակները ցեցերէ ազատ պահելու ամենադիւրին միջոցն է՝ Ա. քափուրը (Քեսաֆիրի) ալքոլի մէջ լաւ մը լուծէ, յետոյ ջուխայի կտորներ թաթխելով այս բաղադրութեան մէջ պէտք եղած դեղերը դիր։ — Բ. փենական թթուի փիւրեղները բարակ լաթի մէջ պզտիկ ծրարիկներ ընելով՝ դիր այն տեղերը, ուր ցեց կը գտնուի։ — Գ. իսկ եթէ փայտի մէջ մըտած են՝ ինչպէս, (պոօփ, ֆոնսօլներու) եւայլն պէտք է ապակեայ պզտիկ գրեխով մը բեւեկնիի ոգի ներարկել ծակերուն մէջ։ — Դ. մուշտակներու համար բաւական է անոնց մէջ դնել նոճիի, խնկենիի (նօմարեհն, պիպեդիս) և կամ ծխախոտի տերեւներ։

Խաղողի չեչեհ ֆացախ շինել. — Հնձանին մէջ խաղողի քաղցուն (օիրա) չեչին հետ եփելէն յետոյ, հանէ չեչը, դիր բաց տակառի մը մէջ, և թող երկու երեք օր տաք տեղ մը՝ կը սկսի սաստիկ քացախի հոտ արձակել, դիր վրան քաղջ (բլբ) ջուր 3 կամ չորս լիտր, նոյնչափ ալ երկրորդ օրը, նմանապէս յաջորդ օրերուն մէջ, մինչեւ որ տակառին երկու երրորդ մասը լեցուի։ Թո՛ղ երկու երեք օր ալ նոյնպէս տաք տեղ, և յետոյ սկսէ տակէն վազցնել ամէն օր 4 կամ 5 լիտր, և թափել վրան կամաց կամաց, ու այսպէս շարունակէ 20-30 օր։ Ընտիր ու զօրաւոր քացախ մը կ'ունենաք, զոր պէտք է փոխադրել մաքուր տակառի մը մէջ, ու մնացած չեչը ճզմել ու վազածը աւելցնել քացախին վրայ։ Պէտք է պահել գաղջ տեղ և ո՛չ գինիի տակառի մօտ, որովհետեւ քացախին մանր որդերը գինին կ'ապականեն։

Ծառերու նոր պահուստները (աւ) պահպանելու համար լաւ ձիւր. — Չափաւոր տաքութեամբ մը հալեցուր 820 կրամ սովորական խէժ, երբ բաւական թանձրանայ աւելցուր 300 կրամ գինեոյ ոգի, լաւ մը խառնէ և շուտ մը շիշերու մէջ լից ու բերանները լաւ մը գոցէ։

Այս ձիւթը ամէն եղանակի մէջ կրնայ գործածուել. մէկ խաւ մը միայն բաւ է և երբեք նոր բողբոջներուն ու ճիւղերուն թարմ կեղեւներուն չի վնասեր, այնպէս որ՝ ամառուան մէջ կարելի է դիւրութեամբ ծառերն ու թուփերը պատուաստել։

Թրջած կօթիկները չորցնելու կերպ. — Տուն դառնալէն ու կօշիկը հանելէն ետքը պէտք է լեցնել մէջը ամբողջ չոր վարսակ (եռլաճ), որ կը ծծէ շուտով կօշիկին թացութիւնը, և ուռելով չի թողուր կաշիին որ քաշուի, որով կօշիկն ալ չի նեղնար։

Հորթանսիա (օրքաննա) ծաղիկին բնական գոյնը կարմիր է, որուն կապոյտ գոյն տալու համար բաւական է հողը երկաթային ընել. ու ասոր համար հարկ է տունկը ծաղկելէն առաջ ջրել այնպիսի ջրով, որուն հետ խառնուած ըլլայ ծծմբատ երկաթի (գաւեր գրպրը) 10 առ 1000, Բաւական է հինգ վեց անգամ ջրելը, կրնանք նաև ջուրին մէջ հին երկաթի ժանգոտած կտորներ դնել և անով ջրել 5-6 անգամ։

Եթէ կ'ուզէք Հորթանսիան կապոյտ գոյն ստանալէն յետոյ իր բնական կարմիր գոյնը չ'առնէ, պէտք է երբեմն երբեմն երկաթային ջրով ջրել, եթէ կ'ուզէք ճերմակ գոյնով Հորթանսիա ունենալ, պէտք է ջրին հետ խառնել կաւ։

Այս ծաղիկին գոյներու փոփոխութիւնը կը յաջողի աւելի գարնան ժամանակ, երբ տունկին հիւթը շարժման մէջ է։

Կ Ա Ռ Ը

Կաթը՝ ճերմակ, անթափանց հեղուկ մըն է, ջուրէն քիչ մը ծանր. անուշ համով, և որ կենդանեաց օտինքներուն մէջ կը գոյանայ: Կաթը երեք մասերէ կը բաղկանայ: Կարագը, պարարտ մարմին. պանրիտը՝ պանիր, շիճուկը որ շաքարաւոր մարմինները և աղերը կը պարունակէ: Եթէ էինքնիրեն ձգուի, կաթը երեք մասերու կը բաժնուի, կարագը՝ որ իր երեսը կը լողայ, պանրիտը՝ տակը կ'երթայ:

Իոյրը թթուները կաթը կը թոնթոնցեն՝ պարիտը յատակը սուզելով, նոյն արդիւնքն ունի նաև ալքոլը: Ալքալիները հակառակ կերպով կ'ազդեն: Եռու լով՝ պարարտ մարմինին մէջ մասը երեսը կ'ելլայ՝ և կը շինէ սերը: Կաթին մէջէն կարագը հանելու համար կը գործածեն արդէն իւղոտած թափանցիկ մարմին մը, որով կաթը կը խառնեն: Պանրիտը կամ (պանիրը), յատակը սուզելու համար կը գործածուի թթու մը, կամ որոճացող կենդանիներու, ինչպէս, այծի, ոչխարի ստամոքսը: Ընտանի անասնոց կաթերը խիստ մեծ նմանութիւններ ունին, թէև իւրաքանչիւրին տեսակը զանազանող նշան մը ունին: Գարնան և տաք եղանակին կաթը քիչ թանձր և աւելի դիւրամարս է:

Էօու կաթ. — Իր քիմիական բաղադրութեամբը, աւելի կնոջ կաթին կը մօտենայ. գրեթէ միեւնոյն բաղադրութիւնը ունի. որով՝ երբ մօր կաթը պակսի, էչու կաթը և քիչ մ'ալ ձիու կաթը անոր տեղ կը բռնեն:

Կովու կաթ. — էչու կաթէն աւելի սննդատու՝

քիչ կը յարմարի տղայոց սննդեան, թէև ի հարկին կարելի է գործածել զայն քիչ մը շաքար դնելով մէջը:

Այծի կաթ. — տեսակ մը հոտ ու համ ունի, որ թէև առջի բերան զարմանալի կ'երեւան, բայց զիւրաւ կը վարժուի մարդ անոր: Տղաքները սնուցանելու համար կովի կաթէն աւելի անյարմար է: Այծի կաթէն ելած կարագը երկար ատեն կը պահուի առանց դեղնելու: Նաև հարուստ է պանիրի կողմանէ:

Ոչխարի կաթ. — Ամէնէն պարարտը և ախորժահամը: Կարագը ամենափոքր ջերմութեամբ կը հալի:

Կաթին վրայ եղած ազդեցութիւնք. — Ընտանի կենդանեաց սննդեան ծառայող բոյսերը՝ իրենց համն ու ու հոտը կուտան կաթին: Ասոր համար է որ պրասը՝ սոխի համ կուտայ, կանկառը լեղիութիւն մը, և այլն:

Կովու կաթին բնական գոյնը ճերմակ է, սակայն՝ արածած բոյսերուն տեսակին համեմատ կրնայ դեղին կամ վարդագոյն ըլլալ՝ առանց աղէկ ըլլալէ դադրելու: Զաֆրանը դեղին գոյն մը կուտայ, ելակենին՝ վարդագոյն: Լեռան առուոյտով սնանող կենդանեաց կաթը ամենէն համեղն է: prèleը կաթին անտանելի դառն համ մը կուտայ: Երբեմն կաթը կապոյտ գոյն մը կ'առնէ, ուրկէ զգուշանալու է, որովհետեւ նշան է թէ՛ զայն տուող կենդանին ախտաւոր է: Սակայն եթէ կապոյտ գոյնը վճիտ է, կարելի է զայն վերագրել յակիթի (սիւմպիլի) կամ ծաղկած կնիւնի (սագ): Յարզը և թեփը միևնոյն արգասիքը կուտան: Այս պարագային կաթին համը քիչ մը զգուելի է, բայց հոտը ախորժեղի է: Պէտք չէ բնաւ գործածել այն կաթերը՝ որոնք կը թելուն պէս կ'աղօտին, քիչ կամ շատ կապոյտ բի-

ծերով կը ծածկուին՝ որոնք մզլոտածի (քիւճիւ) երեւոյթ մը կուտան : Եթէ կաթը յիրաւի վտանգաւոր է, այդ բիծերը Ձ4 ժամուան մէջ ամրոշը կը բերուի կը ծածկեն . կարագն ալ նոյն կապոյտ գոյնը կ'առնէ, գարշելի համ մը ունի և անմիջապէս կը ծթուի : Սերը շուտով ջուր կը կտրի : Այս տեսակ կաթն անմիջապէս թափելու է, կենդանին մէկդի առնելով մեղմացուցիչ ըմպելիներ տալու է . ա'լ կըթելու չէ : Այս վիճակը քանի մը օրէն՝ մինչեւ ամիսներ կը տեւէ :

Կաթին կարմիր գոյնը սովորաբար յառաջ կուգայ կենդանիին ծիծի պտուկներուն հերածև խողովակներուն տեսակ մը հիւանդութենէն : Սակայն եթէ պտուկները սովորականէն աւելի ուռած չեն՝ կաթը թափելէ առաջ պէտք է քննել ատոր պատճառը որ անուղիչն չըլլայ : Որովհետեւ տորոնը (քրքր պօտա) և ուրիշ քա՛նի մը բոյսեր այդ գոյնը կուտան :

Կնոջ կսքին սեղը բռնող . — Նշանաւոր տարրագէտ Լիպիկ հետեւեալ բազադրութիւնը կը յանձնարարէ կնոջ կաթի պակասին տեղ բռնելու :

Ցորենի ալիւր 15 կրամ

Մալղի ալիւր (գարեջուրի համար պարաստուած գարի) 15 կրամ :

Պի քարպօնաթ տը բօթաս 6 կրամ

Ամենքը մէկէն 30 կրամ ջուր և 1,50 քիւօ կովու կաթի մէջ հարել : Պէտք է տաքցնել՝ միշտ խառնելով մինչեւ որ թանձրանայ, վար կ'առնեն՝ առանց խառնելէ դադրելու . 5 վայրկեան ետքը նորէն կըրակին վրայ կը դնեն, կ'եռացնեն, ի վերջոյ լաթէ կ'անցնեն :

Այս կերպով կ'ստացուի հեղուկ մը՝ որ Ձ4 ժամ կը դիմանայ :

Մալղի ալիւր ունենալու համար՝ գարեջուրի գործարանէ մը մալղ կ'առնեն և խահուէի փոքր աղացքէ մ'անցնելէ յետոյ կը մազեն :

Կարը պահելու միջոցներ . — Կաթը շիշերու մէջ դրէք, բերանները լաւ մը գոցեցէք և կապեցէք : Ամանի մը մէջ յարդ դրէք, շիշերը մէջ զետեղեցէք՝ իրարմէ յարդով զատելով՝ որ չկտորին, վրան ջուր լեցուցէք և եռացուցէք : Երբ պղպղակներ կը տեսնուին, վար առէք և շիշերը զով տեղ մը պահեցէք : Այս կերպով կաթը կրնայ ամիսներով դիմանալ : Աւելի լաւ է մէկ լիտր կաթի համար մէկ հաւկիթ խառնել՝ առանց հաւկիթը զարնելու :

Եթէ միայն կ'ուզէք որ ամառը կաթը կրակին վրայ չի կտրի, մէկ լիտրին համար 1 կրամ պի քապօնաթ տը սուտ դրէք մէջը : Աւելի լաւ է նաև պօռաքս (պօրաթ տը սուտ) գործածել :

Զ Թ Ն Ա Ս Տ Ա Ն

(Աւստրիացական, Պաւստական, Բնկերական և Քաղաքական)

Երբ Ասիոյ քարտէսին վրայ ակնարկ մը նետենք, կը տեսնենք եռանկիւն մը որու խարխախն է ձաբոնի ծովէն Թոնքինի ծոցին մէջ երկաթող ծովեզերքը : Գագաթը կը գտնուի բուն իսկ Ասիոյ կեդրոնն ի Բամիլ, իսկ կողմերը կը կազմեն, հիւսիսէն՝ Թիան Շայ, Ալթայ եւ Անդրպայքալեան լեռնաշղթայք . հարաւէն՝ Հիմալայա գօտին եւ Եան-Նունէ մինչեւ Թոնքինի ծայրը գտնուող լեռնաշղթայք : Այս եռանկիւնը որ

11^{1/2} միլիոն քառ. տարածութիւն ունի, կը կոչուի Չինաստան, եւ կամ աւելի պարզը, մենք զայն այնպէս կը կոչենք, չփոթելով երկրին եւ տիրող ցեղի մը հին անունները: Բնակիչք՝ զանազան անուններով օժտած են զայն Երկնային կայսրութիւն (Թիէն-Միա), որ իրապէս կը նշանակէ կայսրութիւն երկնից տակ), Ծաղկանց և Միջին քաղաւորութիւն և Մաֆուր կայսրութիւն, Չոսու կոմիտե եւայլն: Չինաստան ծովու վրայ կը բացուի (Սաղաղական ովկիանոս) խիստ մեծ գծի մը վրայ (3500 քիւմ.) որ հիւսիսային կողմը՝ Դեղին ծովուն մէջ շատ կտրտուած է եւ կամաց կամաց կը յառաջանայ դէպ ի ծով, իսկ հարաւային կողմը բաւական ուղիղ է: Եթէ Պրահմաբուտրայի ծնունդ առած տեղէն մինչեւ Գորէայի սահմանագլուխը գիծ մը քաշենք, երկիրը կը բաժնուի երկու որոշ մասերու: Հարաւ-արեւել. կողմը Բուն Չինաստան, իսկ Հիւս-արեւմտ. կողմը իրմէ կախում ունեցող երկիրները: Այս վերջին մասն՝ որ Երկնային կայսրութեան 3/8 կը ներկայացնէ (7 ու կէս միլիոն քա. քիւմ.) կը կազմէ ահագին լեռնադաշտ մը՝ շրջապատուած ամէն կողմէ լեռներով: Մեծ դարատափներ (սեք) կ'իջնեն Հիմալայի հիւսիսային աւազանէն՝ 4000 մէթր բարձրութեան վրայ մինչեւ Կօպի անապատն և Մօնկօլիոյ անմշակ ընդարձակ դաշտերն՝ որոնց ամէնէն ցած կէտը 200էն 1000 մէթր վեր է ծովու մակերեւոյթէն: Արեւելեան եւ հարաւ արեւելեան կողմն այս ներքին ընդարձակ աւազանը շրջապատող լեռնագօտիք զուգահեռական ծալքեր կը կազմեն, որոնց մէջէն ծագում կ'առնեն հարաւ եւ արեւելք հոսող ջուրերը: Բուն Չինաստանի նկարագիրը սերտ կապուած է զլիսաւորարար այդ գետերէն երկուքին հետ: Ա-

սոնք են Հօանկ-Հօ (դեղին գետ) եւ Եանկ-Ձէ (կապոյտ գետ): Ի բաց առեալ սահմաններուն վրայ գրտնուած մի քանի երկրորդական գետեր՝ այն երկու մեծ հոսանքներու աւազաններն են որ կը կազմեն բուն Չինաստանը, Հօանկ Հօ ծնունդ կ'առնէ կեդրոնական Ասիայէ, Չինաստան մտնելով դէպի հիւսիս մեծ շրջան մը կ'ընէ, եւ ետ դառնալով կ'ուղղուի դէպի արեւելք՝ միանալով Ոուէյի: Միացման տեղէն անդին կ'անցնի պարարտ դաշտերէ, ուր ո՛չ անտառ եւ ո՛չ թաւուտ կայ: Այս մասին վրայ բնակող Չինացւոց խեղճութիւնը աննկարագրելի է: Ծաղկանց կայսրութիւն կոչած տեղերնին՝ միլիոնաւոր մարդիկ քուրջեր հագած՝ աղբերու վրայ կ'ապրին. կերածնին նեխած միս է: Քաղաքներն՝ աղբանոցներ են, ուր խողերն անգամ չպիտի բնակէին: Բնակիչք կոյր, խոյրօտ, բորոտ, հալած մաշած արարածներ, կը տըւայտին, կը հիւժին, եւ սակայն անդադար կ'աճին:

Հօանկ-Հօ կը կրծէ. կը քշէ դեղին հողերն՝ որոնք ինքնին աղբի տեղ կրնան ծառայել, եւ կը լեցնէ զանոնք իր ճամբուն մէջ Բէյլիլիի, Շան-Սիի եւայլն գաւառներու վրայ, այնպէս որ Չինաստանի այս հիւսիսային մասը բացի Շէն-Սի և Շան Սէի լեռնոտ մասերէն՝ բաղկացած է Դեղին գետի բերած տիղմերէն: Յորենը իր կատարելութեան մէջ կը հասուննայ այս հողերուն վրայ:

Եանկ-Ձէ-Քեանկ ծագում կ'առնէ դեռ անձանօթ լեռնադաշտերէ, Չինաստան մտնելով արեւելք-հիւսարեւելք ուղղութիւն մը կ'առնէ: Անցած տեղոյն հողերը սքանչելի կերպով պարարտ են, մեծ առատութեամբ կը բուսցնեն բրինձ, ծխախոտ, թէյ, շաքարեղէգ, թթենիի, իրական անտառներ: Քաղաք-

ներն իրարու կը յաջորդեն առանց բաց միջոցի բնակիչք կ'ապրին նաւերու վրայ ձկնորսութեամբ կամ մշակելով նաւուն մէջ ածուներն, երկիրը լեռնոտ է եւ խորտուբորտ, ամէն կողմէ լիճերով, գետակներով շրջապատուած :

Սոյն գետերը եւ բոլոր վազող ջուրերն անթիւ ու անհամար ջրանցներով իրարու հետ հաղորդակցութեան մէջ են, Յիշենք Արեւնի ջրանցը՝ հիւսիսէն ի հարաւ 500 փարսախ երկայնութեան վրայ շինուած, 1270ին :

Չինաստանի կլիման խառն է. արեւմտեան կողմը ցրտաշունչ՝ բարձր լեռներուն պատճառաւ, ծովեզերքը բարեխառն, Գանդոնի կողմերը մրրիկն անպակաս է, ամառը սաստիկ տաք կ'ընէ, իսկ ձմեռը խիստ ցուրտ, Հիւսիսային կողմն ամառնային եղանակը քաղցր է եւ չոր հով մը կը փչէ :

Չինաստանի գլխաւոր քաղաքներն են.

Բեփին կամ Բեփինկ, մայրաքաղաք համարէն ինքնակալութեան, վտակի մը եզրը շինուած է : Իր ձեռք երկայն քառանկիւնի է. բուն քաղաքը 4 փարսախ շրջապատ ունի եւ բաժնուած է երկուքի, Չինացոց թաղ, Թաթարաց թաղ : Բացի պարիսպէն՝ որ 30 ոտք բարձր է, եւ անոր վրայի աշտարակներէն, քաղաքին մէջ չկայ նոյն իսկ ծխնելոյզ մը որ միայարկ տուններուն ասնիքներէն բարձր ըլլայ : Բնակչաց թիւը երկու միլիոն կը հաշուուի :

Նանկին. — Քիանկ-Սու գաւառին մօտ, եռապատիկ պարիսպով կը պահպանուի, որու բարձրութիւնն է 40 ոտնաչափ, եւ ունի 10 հոյակապ դռներ : Նշանաւոր է յախճապակեայ աշտարակն՝ ութանկիւն եւ ինն յարկ, 200 ոտնաչափ բարձր եւ 40 ոտնաչափ

շրջապատ խարխոսով. գագաթը կայ գունտ մը, որու ծայրը դրուած է սկեզօժ գունտ մը : Բնակիչք մօտ վեց հարիւր հազար :

Քանթոն. — Բէ-Քեանկ գետին վրայ, Եւրոպացիք հոս ունին գործարաններ : Բնակիչք 100,000 :

Սիան. — Բէյ-Նօ գետին քով. նշանաւոր է հընութեանց թանգարանը, 1626ին քաղաքին սահմաններուն մէջ դամուսեցան կճեայ տախտակներ՝ չինական տառերով եւ ասորի լեզուաւ գրուած. վրան կար խաչի նշաններ : Կը կարծուի թէ եօթներորդ դարու մնացորդներ են ասոնք :

Ֆու-Չեու. — Չանկ գետին վրայ, 100 կամարով կամուրջ մը ունի :

Հոնկ-Փոնկ. — 1841էն ի վեր Անգլիացոց ստացուածքն եղած է :

Միջին կայսրութեան բոլոր բնակիչք այնպիսի յատկութիւններ ունին, որոնք յատուկ են արեւելեան գրեթէ բոլոր ժողովրդոց : Սոյն ազգը իր գոյութեան ամէնէն յետեալ ժամանակներն կը բնակէր Ասիոյ հարաւ արեւմտեան մասն՝ ուրկէ տարածուեցաւ : Չինական ցեղին յատկանիշերն են, ընդհանուր առմամբ դեղնորակ մորթ մը՝ երբեմն իսկ քիչ մը թուխ, գրեթէ 1,63 մէթր հասակ (միջակէն վար), գիրութեան հակամէտ՝ այլ բարեձեւ, փայլուն սեւ մազեր, վերին շրթունքէն վար ո՛չ ուրեք մօրուք, մարմնոյն մնացած մասը գրեթէ լերկ, գլուխը փոքր, առջեւէն ետի երկնցած, ճակտին ստորին մասը նեղ, աչքերուն խոռոչները կլոր, բայց արտեւանունքներուն ձեղքը շատ նեղ եւ վերի արտեւանունքը շատ կարճ, աչքերը սեւ և փոքր, քիթը տափարակ, ծընօտնին ընդհանրապէս ցցուած :

Չինաց գլխաւոր սնունդն է բրինձ եւ խոզի միս, շան, կատուի, կապիկի, մուկի եւայլն միսերն ալ շատ յարգի են իբր սնունդ: Չինացիին կաթնեղէնէ կը սոսկայ, իբր ըմպելի կը գործածէ թէյ եւ բրինձէ հանուած տեսակ մը օղի: Բրդէ, մետաքսէ եւ քրթանէ հագուստներ կը հագնի եւ մինչեւ որ կատարելապէս չմաշին՝ վրայէն չհաներ: Գլուխը կերպասեայ կամ բուսական նիւթերէ գլխարկ մը կը դնէ, ոտքը սանդալ կը հագնի: Տասն եւ եօթներորդ դարու Մանչու թաթարներու յաղթանակէն ի վեր Չինացիք գլուխնին կ'ածիլեն եւ միայն կապիկի պոչին նման մազի երկայն հիւսք մը կը թողուն վերի դին:

Ընտանեկան կազմակերպութիւննին բոլորովին նահապետական է. ընտանեաց հայրը իր տան մէջ գերագոյն տէրն է: Չինացին մասնաւոր հաւատք մը ունի ամբողջ անցելոյն համար եւ իր մեծագոյն հոգն է հայրենի աւանդութիւններն իր տղոցը կտակել: Կնոջ վիճակը խիստ նուաստ է. « Եթէ աղջիկ է՝ իր ծնողացը կը հնազանդի, եթէ կին՝ իր ամուսնոյն, եթէ այրի է՝ իր որդւոյն »: Չինացի կինն երբեք մաս չունի իր ամուսնոյն ընտրութեան մէջ: Ամուսնական կարգադրութիւնք շատ անգամ տղոց մանկութեան ատեն, երբեմն իսկ անոնց ծննդենէն առաջ կը սահմանուին իրենց ծնողաց կամ մերձաւոր ազգականաց միջոցաւ: Չինաստանի մէջ աղջիկը ծախու կ'առնեն եւ գումարին մէկ մասը կը վճարեն դաշնագիրն ստորագրուած օրն: Երբ նշանածներուն մին մեռնի՝ հասարակաց կարծիքն ամուրիութեան կը դատապարտէ ողջ մնացողն՝ եթէ աղջիկ է: Հարուստ կանայք՝ երբ ամուսնանան, մենաւոր կ'ապրին իրենց բնակարաններուն մէջ: Չինացի կինը պէտք է պաշտէ իր տէրն,

եւ այրի մնացած ատեն՝ եթէ անձնասպանութեան դիմէ, ասի շատ գովելի գործ մը կը նկատուի, եւ կ'արձանագրուի մասնաւոր տախտակներու վրայ: Սոյն անձնասպանութիւն երբեմն մեծ հանդէսիւ կը կատարուի հաղարաւոր հանդիսականաց ներկայութեան: Չինաստանի մէջ երկուստեք հաւանութեամբ ապահարզանը ներելի է. բաց ասկէց ամուսինն իրաւունք ունի իր կինը ձգելու, եթէ ամուլ կամ անբարոյական է, եթէ իր հայրն, մայրն ու ամուսինը չի յարգէր, եթէ բամբասանքի եւ գողութեան հակամէտ է, վերջապէս եթէ նախանձոտ բնաւորութեամբ եւ գէշ հիւանդութեամբ մը վարակուած է:

Հարաւային մասերուն մէջ բազմակնութիւնը գոյութիւն ունի: Չինացի կնոջ մը ամէնէն հետաքրքրական կողմն է ոտքերը. դեռ պզտիկուց կաղապարներու մէջ կ'առնուին այդ խեղճ անդամներն եւ ճրգմըւելով, խորտակուելով կարելի եղածին չափ փօքր կը պահուին:

Տէրութեան կազմակերպութիւնն ալ ընտանեկան կազմակերպութեան կը համապատասխանէ: Կայսրն ամենամեծ ազդեցութիւն ունի, եւ ինքն չինական մեծ ընտանեաց բացարձակ գլուխն ու նախախնամութեան ներկայացուցիչն է: Կառավարութիւնն է միահեծան ինքնակալութիւն: Կայսրն՝ վեհագն երկնից ուրի կը կոչուի. կը հագնի դեղին հանդերձներ, բնաւ ժողովրդեան չերեւիր, պաշտօնեայք եւ օտարականք երկրպագութեամբ կը մօտենան իրեն: Իբր եկամուտ ունի 300 միլիոն ֆրանք: Իր յաջորդն ինք կ'ընտրէ իր ազգականներէն:

Չինական բուն ազնուապետականութիւնը կազմուած է գրագէտներու դասէն. այս ազնուականու-

Թիւնն անձնական է եւ ոչ ծառանդական , և զանի ձեռք ձգելու համար պէտք է աստիճանաբար քննութիւններ տալ : Վարչութեան անդամներն այս դասէն կրնան միայն ընտրուիլ : Երկրորդ դասն է հողագործներու դասը . երրորդն արհեստաւորաց դասը . իսկ չորրորդը կը բռնեն վաճառականք : Գալով չինական զինուորական արուեստին՝ մինչեւ ցարդ կ'անարգըուէր , այս է չինական քաղաքակրթութեան անժըխտելի գերագունութեանց մին : Ընդհանրապէս Չինացիք կորսնցուցած են այն կենդանական յատկութիւն որ կը մղէ զմարդ յարձակիլ թ շնամուտն դէմ : Չինացի սպայք եւ զօրականք նոյն իսկ թ շնամուտն դէմ գրտնըւած միջոցին ափիւն ծխելով կը թուլնան եւ իրենց պարտականութիւնները անհանգիստ չընեն զիրենք :

Չինաստան երեք պաշտօնական կրօնք ունի , երկուքը ծագումով բնիկ՝ Կոնփիլեկիոսի աղանդը և Թաօյականութիւն : Միւսը վերջէն մուտ գտած՝ Պուսսայականութիւն է : Սոյն երեք կրօնքները գոյութիւն ունին առանց մին միւսին վրայ ազդեցութիւն ունենալու : Կայսրը այս երեք աղանդներուն ալ կը պատկանի եւ իւրաքանչիւրին ձեւերը կը կատարէ : Ա. — Կոնփիլեկիոսի աղանդը (Նու-Քիան) գուցէ Չինական հին կրօնքն է՝ զոր Կոնփիլեկիոս յետոյ բարեփոխած ըլլայ : Ո՛չ կրօնաւոր ունի եւ ո՛չ ալ արարողութիւն՝ բաց ի մեծ զոհերէ , զոր Չինու կայսրը կը կատարէ . իր հիման մէջ խիստ բարձր բարոյական մ'ունի եւ ուսեալ դասակարգին մէջ տարածուած է : Աստուածներն , երկինքը (Շանկ-Քի), երկիրը , հոգեղէն ոգիները վերացական էութիւններ են եւ ոչ իրական առարկաներ , ո՛չ կ'ընդունի հոգւոյն անմահութիւնն և ո՛չ ալ կը մերժէ զայն :

Բ. Թաօյականութիւնը (Թաօ-Քիաօ) հիմնած է Լաօ-Չէն , Քրիստոսէ 6 դար առաջ . անկէ ի վեր շատ փոխուած է : Ի սկզբանէ բնազանցական կրօնք մ'էր օա , ներչնուած հնդկական փիլիսոփայութենէն , իբր հիմ ունենալով « Գերագոյն պատճառ » եղող աստուած մը (Թաօ) և հոգւոյ անմահութիւնն , բայց այսօր անհեթեթ նախապաշարումներու կոյտ մը եղած է : Սոյն աղանդին կրօնական պաշտօնեայք՝ կոոց մեհեաններուն մէջ շահավաճառութեան սկսած են , մութութիւն , բաղդահմայութիւն և այլն ընելով :

Գ. Պուսսայականութիւն . Յօի կամ Պուտտայի կրօնքն է : Քրիստոսէ գրեթէ 61 տարի վերջ պաշտօնապէս ճանչցուած է ի Չինաստան , և անկէ ի վեր մեծ ինփոխութիւններ կրած է : Բոլորովին ազգային գաղափարներով և սովորութիւններով տոգորուելով այսօր Չինական Յօականութիւնը ուրիշ բան չէ , եթէ ոչ Հին Սաքիա-Մուների բնազանցութեան և Չինական ձէսերու խառնուրդ մը : Չինաստանի մէջ տարածուած ամէնէն աւելի կրօնքն է Մահմէտականութիւնը որ ԺԳ դարուն մուտ գտած է , և այսօր 50 միլիոն հաւատացեալ կը հաշուէ : Քրիստոսէ առաջ Հրէայք Չինաստան տարածուեցան , իսկ այսօր քանի հազար կը համրուին : Քրիստոնէութիւնն վեցերորդ դարուն ներս մտաւ և 7րդ ու 13րդ դարուն մէջտեղ տարածուեցաւ : Այսօր 10 միլիոնի չափ Քրիստոնեայ կայ :

Չինական լեզուին բոլոր բառերը միավանկ են , որք՝ նախադասութեան մէջ ունեցած տեղերնուն համեմատ կ'ըլլան գոյական , ածական կամ բայ . խօսքերը հասկնալու համար ամենամեծ ուշադրութիւն ընելու է հնչման և բառերու կարգին : Չինական տա-

ուերը գտնողը եղած է Ֆու-Հի կայսրը: Իւրաքանչիւր տառ կը բաղկանայ արմատականէ կամ բանալիէ մը եւ ձայնական շեշտէ մը: Չինական բառարանի գրե-րը կ'ածանցուին Չ14 բանալիներէ:

Չինարէն լեզուն կը պարունակէ 1. Քու ուեց կամ հին լեզու: Գիտական լեզուն է աս, որով գրած են երկրին ամենամեծ յիշատակարանները և ի մասնաւորի քիմիկա՝ Չինաց օրինագիրքը: Այս լեզուն ամէնէն աւելի բաղաձայն պարունակողն է, թէեւ հին ժամանակները կայսրութեան մէկ մասին մէջ այս լեզուն կը խօսուէր, բայց այժմ գիտունները կը հասկընան զայն. իսկ ժողովրդեան կը մնայ անծանօթ: 2. Քուա-Հօա, մանտարիններու լեզուն, զոր կը խօսին երկնային կայսրութեան համայն բնակիչք: 3. Սմեց Չանկ, գրական լեզու, որ Քու ուեցի և Քուա Հօաի մէջտեղ կը բռնէ: 4. Մինչեւ ժէ դարը շատ մը տեղային բարբառներ կային, բայց այդ դարուն, Քանկ Հի կայսրն հրամանագրով լեզուի միութիւնը ստիպողական ըրաւ և այսօր Քանդոնի և Ֆօ-Քիանի գաւառաբարբառները գոյութիւն ունին:

Ասիոյ ժողովրդոց ամէնէն հարուստ գրականութիւնը Չինական է. երկրին գրական արտադրութիւնները կարելի է չորս կարգի բաժնել: 1. Օրինական Գրեանք, (ամէնէն նախընտիրն հինգ հատ են՝ Քիմիկա անուան տակ): 2. Պատմական Գրեանք, զոր թուել անկարելի է, ամէն գիւղ իր պատմութիւնն ունի: Պաշտօնական պատմութիւնն է Սը-Մա-Չիեցի գործն եղող Սի-Քի, որ Չինաստանի սկիզբէն սկսեալ կը հասնի Քրիստոսէ մէկ դար առաջ: Այս գիրքը իր զանազան յաւելուածներով կը պարունակէ 3705 հատորներ: 3. Փիլիսոփայական գըրեանք, և 4. Գրական գործեր:

Ակնարկ մը նետենք այս դարաւոր երկրին պատմութեան վրայ, և եթէ կարելի է՝ քանի մը համառօտ տեղեկութիւններ տալով պատմենք անոր անցեալը: Մեր Չինաստան կոչած երկիրնիս Յոյները և Հռոմէացիները կ'անուանէին Սեսիփ (չերամի երկիր) և Հնդիկները Չինա, ուրկէ եկած է մեր տուած անունը: Չինաստանի անցեալ պատմութիւնը աւանդական է, կարելի է ըսել թէ՛ իրենց առաջին օրէնագէտը Ֆու-Հի՝ Քրիստոսէ 30 դար առաջ ապրած է, աւելի ճիշդը՝ 8-9 դար ետքն է որ Հիու սերնդին Եիւ առաջին կայսրէն Չինու պատմական շրջանը կ'սկսի: Հիա սերունդին յաջորդեցին 22 ուրիշ սերունդներ (2204—1700) որոց ամէնէն նշանաւորներն են՝ Չէու (1122 նիս. ք. զՔ.) աւատական շըրջան՝ որու տեւողութեան միջոցին ծնած են Լաօ-Չիէն և Կոմիուկիոս, Չին (211) որ աւատականութիւնը ջնջեց և այլն: Բոլոր այս սերունդներու գործն եղաւ Մօնկօյներուն դէմ պայքարն, անոնց դէմ է որ Շի Հօանկիթի (216—210 նիս. ք. զՔս.) մեծ պարիսպը կառուցանել տուաւ, Բայց Մօնկօլք Բուպա խանի առաջնորդութեամբ Չինաստանի տիրեցին և Եուէն սերունդը հաստատեցին (1280 յետ ք. զՔս.) որ Արեւմտեան ազգերը Չինաստան հրաւիրեց: 1368էն 1644 Մօնկօլք արտաքսուելով՝ Մինկ սերունդը տիրապետեց՝ որ մայրաքաղաքը Հանքինէ Բէքին փոխադրեց. այս ժամանակ է որ Բորթուկէզք Մաքաօ ելան առաջին անգամ (1514): Մօնկօլաց Չինկ սերունդը հիմնած է Պուէն. Չի (1644) որու յաջորդը Բանկ-Հի Ռուսիոյ հետ առաջին դաշնադրութիւնը կնքեց (նէրլինսքի դաշնադրութիւն) 1689ին: Ժժ դարուն Չինաստան Եւրոպիոյ հետ յախուռն յարաբերութեան մէջ մտաւ:

1839ին Չինաստան Անգլիական ափրոնի սնտուկները գրաւելով՝ Մեծն Բրիտանիա «Ափրոնի պատերազմին» ձեռնարկեց։ Նանքինի դաշնագրութիւնը առաջինն է որ Չինու և Եւրոպիայ միջեւ քաղաքական կանոնաւոր յարաբերութիւններ հաստատեց։ Անգլիոյ կը թողուր Հօանկ-ձօ կղզին և անոր վաճառականութեան առջեւ կը բանար հինգ նաւահանգիստներ։ Անգլիացիք և Ֆրանսացիք՝ 1857ին գրաւեցին Քանդոնը և Թիէն-Չինը։ Թիէն-Չինի դաշնադրութեամբ (26 յունիս 1858), Անգլիական և Ֆրանսական դեսպաններն ընդունուեցան ի Բէքին և նաւահանգիստներ բացուեցան եւրոպական վաճառականութեան առջեւ։ Դաշնագիրը բռնադատուեցաւ, Բէքին գրաւուեցաւ և Թիէն-Չինի երկրորդ դաշնադրութիւնը կնքուեցաւ։ Ռուսաստան Չինու հիւսիսային մասերէն բաւական տեղ գրաւեց։ 1852ին Թօնքին թողուեցաւ Ֆրանսացւոց։ Քեանկ Սու կայսեր իշխանութեան ամէնէն մեծ պատահարն է Ճաբոնի հետ պատերազմը (1894 օգոստոս 1ին) որով Քորէա անկախ հռչակուեցաւ և Ֆորմոզա կղզին և այլ հողեր Ճաբոնի թողուեցան։ Այս պատերազմը Եւրոպիոյ բերանը նետեց Չինական կարկանդակը։ Ռուսիա առաւ Բորթ-Արթիւր և Թալիէն-Ուան, Գերմանիա՝ Քիաօ-Չէու, Անգլիա՝ Ուէյ-Հայ-Ուէյ, Ֆրանսա՝ Քուանկ Չուան, Իսկ վերջերս Ռուսիա նոր դաշնադրութեամբ՝ իր թեւարկութիւնը հաստատեց՝ ամբողջ Մանչուրիոյ վրայ։

Քիչ մ'ալ խօսինք երկրին տնտեսական կացութեան վրայ։

Չինաստան ամբողջովին երկրագործական երկիր մըն է։ Հողագործութիւնը խիստ մեծ պատուով բըռ-

նուած է։ Ամէն տարի «Երկնից Որդին» կայսրը՝ իր ձեռքով երեք ակօսներ կը հերկէ, կարելի է ըսել թէ՛ ասկէ զատ եւ ուրիշ եւ ոչ մէկ երկրի հողը՝ և կլիման կարող են՝ միայն դաշտային աշխատութեամբ հարստացնել ժողովուրդը։

Չինաստանի մշակուած հողին ութերորդը կը գրաւէ բրինձը։ Ամէն շինացիի սնունդը բրինձն է։ Հիւսիսային մասերուն մէջ կը մշակուին հաճար, վարսակ, գարի՝ կենդանեաց սննդեան համար։ Բանջարեղէններ կը բուսնին առատօրէն գետնախնձոր երկրին միջին մասին մէջ։ Այգիները քիչ են, պտղատու ծառերը, պամպու եղէգը և թէյը երկրին հարըստութիւնը կը կազմեն։ Չինու հիւսիսային մասերը չոր և տաք ըլլալով, պտուղները շատ լաւ յառաջ կուգան։ Պամպուն կը գործածուի ամէն բանի, հապուտի, բնակարանի, նաւարկութեան և նոյն իսկ սննդեան։ Թէյը արտադրող ծառատունկերը սքանչելի կերպով կը մշակուին Չինու ամէն կողմերը զառիվարերու վրայ, ուր հողը շատ շուտ կը չորնայ։ Ամէնէն յարգի թէյերը կուգան հարաւային մասերէն Թօնքինի սահմաններէն։ Ճարտարարուեստի գործածուող բոյսերն են շաքարեղէգը, խաշխաշը, ծխախոտը, բամպակը, լեղակենին, Չինական բամպակը չորնալով Ամերիկեանին և Հնդկականին հետ կրնայ մըրցիլ սակայն մշակումը քիչցած է։ Չինաստան ո՛չ անտառ ունի և ոչ ալ կենդանի կրնայ սնուցանել։ Սակայն ձկնորսութիւնը ճշմարիտ արուեստ մը դարձած է, և շերամաբուծութիւնը՝ անյիշատակ դարերէ ի վեր երկրին մասնագիտութիւնն է։

Չինաստան ամէն երկիրներէ աւելի հանքածուխ ունի, սակայն չահագործումը զէքօ է։ Տաքին 50 մի-

լինոն ֆրանքի չափ ոսկի և արծաթ կը հսնէ : Երկաթ , պղինձ , կապար , զինկ , անագ կը գտնուին Եունան , Սէ-Չուան , Շանթունկ և Շանսի գաւառներուն մէջ : Աղը կը հանեն թէ հանքերէ և թէ ծովու ջուրերէն : Բօանկ լճին մօտերը կը գտնուին քաղցրահամ հողը , իսկ Չանկ-Քինկի մօտերը բէթրօլի հորեր : Սակայն այս հանքային բոլոր հարստութեանց շահագործումը նախնական վիճակի մէջ է դեռ :

Չինաստան փոքր ճարտարարուեստի երկիրն է : Գլխաւորներն են շաքարի , բրինձի , օղիի և թէյի պատրաստութիւնք : Ամէնէն շատ գործնական մետաղն է պղինձը : Չինական յախճապակիներն իրենց համբաւը կորսնցուցած են , այժմ ամէն տեղ կը պատրաստեն զանոնք : Մետաքսն ու բամպակեղէնները մեծ տեղ մը կը բռնեն Չինական ճարտարութեան մէջ , ինչպէս նաեւ թղթէ և յարդեայ առարկաները : Երկրին պակասածը գործիքներն ու հաղորդակցութեան ճամբաներն են՝ աշխատող բազուկներ պատրաստ են :

Չինաստանի հաղորդակցութեան ճամբաները գլխաւորաբար գետերն են՝ որոնք դժբաղդաբար քիչ նաւարկելի են : Երկաթուղիները դեռ իբր ծրագիր կը մնան թղթի վրայ : Այսօր քանի մը երկաթուղւոյ գիծեր կան , Թիէն-Չինէ Բէքին եւ Թաքու , Թաքուէ Շան-Շայ Բուան :

Չինու արտաքին վաճառականութիւնը կ'ըլլայ ծովու եւ ցամաքի ճամբով , ցամաքէն կարավաններու միջոցաւ որք մինչեւ Չինու սահմանագլուխները կ'երթան : Ծովու միջոցաւ հաղորդակցութիւններն աւելի արագ են : Կը ներածուին բամպակէ հիւսուած կերպաներ , ափրոն , բամպակէ մանածոյ , բրինձ , շաքար , բէթրօլ , երկաթ և անագ , հանքածուխ , բուր-

դէ հիւսուածներ , մեքենաներ : Արտածուած նութերն են , անգործ մետաքս , թէյ , մետաքսեղէն գործուածքներ , բամպակ , մորթ : Վաճառականութիւնը կը կատարուի « Աղատ նաւահանգիստներու » միջոցաւ : Չինու արտաքին վաճառականութիւնը ամէնէն աւելի Անգլիոյ ձեռքն է , յետոյ կուզան Ճաբոն , Միացեալ-Նահանգք , Ռուսիա , Ֆրանսա :

Անկարելի է Չինաստանի վրայ խօսիլ առանց մեծ պարիսպը չյիշելու : Հնութեան յիշատակարան մը եւ մարդկային արտադրութեան հրաշակերտն է սա՝ որ Չինաստանի հիւսիսային ամբողջ սահմանագլուխը կը պատէ և Թաթարիստանէ կը զատէ այս աշխարհը : Պարսպին գլուխը կ'սկսի Սու-Լու քաղաքէն եւ կը հասնի Դեղին ծովուն եզերքը , 1500 մղոնէն աւելի է երկայնութիւնը , բարձրութիւնն ամէն տեղ 25 ոտնաչափ է : Խարխսին թանձրութիւնն է 24 ոտնաչափ և վերի կողմն 15¹/₂ ոտնաչափ . 5 ոտնաչափ բարձր վանդակով պատած : Պարսպին մէկ ծայրէն միւսը՝ 300 ոտնաչափ հեռի իրարմէ , 48 ոտնաչափ բարձր կոնաձեւ աշտարակներ շինուած են : Այս պարիսպը՝ ապառաժ ու վայրի երկրի մը վրայէ կ'անցնի , և տեղ տեղ ծովու երեսէն 4-5000 ոտք բարձրութիւն ունեցող լեռներու զառիվար կողին վրայ շինուած է , և դարձլեռներու զառիվար կողին վրայ շինուած է , և դարձեալ կ'իջնայ ձորերու մէջ : Ո՛ւր որ գետերու վրայէ անցած է , այն տեղ ահագին կամուրջներ շինած են : Հինգ տարուան մէջ շինուած է այս ահագին պարիսպը , եւ այսչափ ժամանակի մէջ ի գլուխ հանելու համար , Չինաց կայսեր հրամանաւ՝ տէրութեան բնակչաց երեքին մէկը պարտաւորուած է աշխատիլ : Քանի մը տեղեր՝ ուր երկրին բնական դիրքը շատ տկար

էր, երբեմն երկու, եւ մինչեւ իսկ երեք կարգ շիներ են այս պարիսպը: Գործը թէեւ հսկայ էր, բայց իր նպատակին չձառայեց. 1212ին Մոզոլ Թաթարք բռնութեամբ տիրեցին այս պարիսպին եւ մինչեւ Բէքին մտան 300,000 չինացի սպաններով:

Չինաստանի նաւերը շատ զարմանալի են, թէեւ ամէնքն ալ խախտու շինուած են, բայց Հնդկաց Արշիպեղաքոսին մէջ Փիլիպեան եւ Մոլուքեան կղզիներուն հետ ունեցած առեւտրական հաղորդակցութեանց պատճառաւ երկար ճամբորդութիւններ կ'ընեն. Դաւե Ճավա, Մայէա կղզին, Սիամի եւ Գոչինչինի ծովեզերքներն ալ կ'երթան: Չինաստանի ծովերը անցնելու համար կանոնաւոր հովերու կ'սպասեն. որովհետեւ իրենց անճոռնի մեծութեան և միշտ ջուր առնելուն համար հովին դէմ ճամբորդութիւն ընելու չեն համարձակիր: Թէպէտ չեն կարծուիր որ ալեկոծութեան դիմանան, սակայն ձկնորսներն որք բազմաթիւ են, եւ որոնց նաւերը իրենց ընտանեացն ալ բնակարանն է. շատ գէշ եղանակներու մէջ ալ կը համարձակին բացերէ ելլել, իրենց արուեստն ի գործ դնելու համար, եւ հաւանականաբար նաւերուն թեթեւութեան պատճառաւ դուն ուրեք կ'ընկղմին:

Չինաց նաւերուն կազմաւոր շատ պարզ է. երկու կամ երեք կայմեր ունին մէկ կտոր գերանէ շինուած, կայմերուն ծայրերէն՝ նաւուն մեծութեան համեմատութեամբ առազաստներ կը կախեն, որոնք երեքէ աւելի չեն ըլլար: Այս առազաստները շինուած են պամպուի եղէգներէ՝ երկու ծայրերն չուանով իրարու կապուած: Խարիսխները փայտէ շինուած են՝ ահագին քարերով ծանրաբեռնեալ: Չինացիք սովորութիւն ունին նաւին երկու կողմերը մէկ մէկ աչք նը-

կարել, ասոր համար կ'ըսեն թէ՝ « նաւը եթէ աչք չունենայ՝ ի՞նչպէս կրնայ տեսնել »: Նաւին յատակը զանազան մասերու բաժնուած է հաստ տախտակներով, կողմնացոյցը փոքրիկ թասի մը մէջ գոցուած է, թասին տակը քիչ մը աւազ կայ՝ որուն մէջ կը դնեն անուշահոտ լուցիկներ, երբ ծովու շաստուածին նըուէր մը ընել ուզեն: Այս շաստուածին համար ներքնառանձեակին մէջ սեղան մըն ալ շինուած է, որ շնչին զարդերով ու ներկուած մոմերով լեցուած է: Ներքին սենեակը շատ փոքր է և բոլորտիքը նաւաստիներու անկողիները ձգուած են: Ամէն տեսակ հեղանիութեան ինչպէս ջուրը, օդին եւայլն կարասներու մէջ լեցուած են. իսկ թարմ եւ պահածու բաները գոյլի ձեւով տակառներու մէջ: Չինացիք տակառներուն երկու կողմը բնաւ չեն գոցեր. չգիտցուիր թէ ի՞նչ է ասոր պատճառն. միայն ստոյգ է որ Չինացիք բնաւ չեն գիտեր երկու կողմը գոց տակառ չինել:

Չինացիք շատ զարմանալի սովորութիւններ ունին որոնք գլխովին կը հակառակին մեր շատ մը սովորութիւններուն հետ, ինչպէս.

Չինացիք ձախ կողմը պատուաւոր կը սեպեն, իսկ մենք աջ կողմը:

Անոնց սուգի նշանն է ճերմակը, իսկ մերը՝ սևը: Անոնց մէջ որբեւայրի կինը իր մեծ որդւոյն կը հնազանդի, մեր տղան՝ մօրը պէտք է հնազանդի:

Անոնք տղաքնին կը շալկեն՝ իսկ մենք կը գրկենք: Երբ բարեկամի մը դէմն ելլեն, բուն իրենց ձեռքերը կը կապեն եւ կը թօթուեն, իսկ մենք մէկգմէկու ձեռք կը թօթուենք:

Խնջոյքի մէջ, կերակուրէ առաջ գինի կը խմեն, իսկ մենք՝ կամ կերակուրի հետ եւ կամ վերջը:

Չինացիք գինին տաք եւ թէյը պաղ կը խմեն ,
իսկ մենք գինին պաղ եւ թէյը տաք կը խմենք :

Անոնց մէջ բան մը ծախու առնել ուզողը կշիռը
իր հետը պէտք է ունենայ , մեր մէջ ծախողը կ'ու-
նենայ :

Անոնք վերէն վար կը գրեն , իսկ մենք հորիզո-
նաբար :

Անոնք բնաբանը երեսին վերջը ու ծանօթութիւնը
ճակատը կը դնեն , իսկ մենք ընդհակառակը :

Անոնք գլուխնուն գագաթը քիչ մագ կը ձգեն եւ
կը հիւսեն՝ կապիկի պոչի նման ետեւնին ձգելով ,
իսկ մենք կը կտրենք :

Անոնք կը պաշտեն օձը , իսկ մենք կ'սպաննենք :

Անոնք կը կարծեն թէ մտքի գործարանը փորն է ,
իսկ մենք կը կարծենք թէ գլուխն է :

Չինացւոց դատաստաններուն կերպն ալ շատ զար-
մանալի է . Փոխարքան առաւօտուն կանուխ ատեանը
կ'ելլէ որ բարձր տեղ մըն է , ու մինչեւ իրիկուն
հոն կը նստի , միայն թէ որ կէս օրին քիչ մը ժա-
մանակ գտնէ՝ կը հանգչի : Իր 'երկու կողմը դատա-
ւորներ կը նստին , ծառաներն պատրաստ կեցած են ,
որ ի'նչ հրաման ընէ փոխարքան , անմիջապէս կա-
տարեն : Դատաստանի եկողները ներս մտած ատեն-
նին երկրպագութիւն կ'ընեն . վերջը հեռուէն կա'մ
իրենք կ'ըսեն բարձր ձայնով իրենց խնդիրքը եւ կամ
ատենադպիրներուն ձեռքը կուտան իրենց աղերսա-
գիրները , որ բարձրաձայն կը կարդայ : Նախագահը
խնդիրքը լսելէն վերջը խորհրդականներուն կը խոր-
հրդակցի եւ պատասխան կուտայ՝ զոր ատենակետը
կը գրէ եւ ինք ալ կարմիր մելանով կ'ստորագրէ :
Ամէն դատ յայտնի եւ ամէնուն դիմացը պիտի ըսուի .

արգիլուած է բոլորովին որ երկու հոգի դատարանի
մէջ ծածկաբար խօսին կամ փսփսան : Գլխապարտու-
թեան դատաստանները երկար կը քշեն , եւ ինչուան
որ դատաւորներն երկար չի քնենն ու չի խորհին
մէկէն ի մէկ չեն դատապարտեր . այնպէս որ այդ
բազմամարդ տէրութեան մէջ քիչ մարդ կը գտնուի
որ գլխատութեան վճիռ ընդունի : Յանցաւորք բանտ
կը դրուին ու մեծ զգուշութեամբ կը պահուին ըն-
դարձակ տեղ մը որու չորս կողմը բարձր պատերով
պատած է . այդ բանտին մէջ աշխատելու տեղեր
չինուած են , այնպէս որ իրենց բոլոր պէտքերը կըր-
նան հոգալ առանց դուրսէն բան մը առնելու : Բան-
տակետը մեծ իշխան մըն է եւ ունի շատ մը ստորա-
կարգեալներ . ամէն օր անձամբ եւ կամ իր պաշտօ-
նէից ձեռք բանտարկեալներուն վիճակը կը քննէ և
միշտ արթուն կը կենայ որ չըլլայ թէ բանտարկեալ-
ներէն մին փախչի :

Շատ տեսակ պատիժներ կը տրուին յանցաւորնե-
րուն . ի մասնաւորի յիշատակելի է անուրի պատիժն .
Չինաստան երկար ատեն բնակող ճամբորդ մը հե-
տեւեալ կերպիւ կը պատմէ սոյն պատիժի գործա-
դրութիւնը :

Ընթերցողը թող երեւակայէ ծանր տակառ մը ու-
րու տակ կը նստեցնեն մարդկային էակ մը . անոր
գլուխը եւ ձեռքերը այնպիսի նեղ ծակերու մէջէ
կ'անցնեն որ ոչ կրնայ երեքցնել եւ ոչ ալ հտ քաշել :
Փայտէ տակառն անոր ուսերուն վրայ կը ծանրանայ ,
եւ ինչ շարժում որ ընէ , պէտք է որ զայն իրեն հետ
քաշէ : Երբ ուզէ քիչ մը հանգչիլ , պէտք է որ ծուն-
գերուն վրայ կծկաի ամէնէն յոգնեցուցիչ դիրքի մը
մէջ , երբ ուզէ ոտք ելլել , հազիւ կրնայ այս ծանր

տակառը վերցնել, Ուրիշ սրտագրաւ տեսարան մըն ալ տեսայ: Անուրի պատժին դատապարտեալ գող մը շի կրնալով ոչ ուտել եւ ոչ խմել, իր կինը կը հոգար այդ պէտքերը, եւ վանդակին քով կաշնած, կողովէ մը քանի մը բրինձի հատիկներ եւ խոզի միսի մանր կտորներ կը հանէր եւ փոքրիկ փայտերով աւոր կը կերցնէր: Կինը մերթ ընդ մերթ կերպատի հին կտորով մը իր ամուսնոյն ճակատը կը սրբէր ուրկէ առատապէս քրտինք կը հոսէր, մինչդեռ իր զաւակը փոկով մը իր կռնակէն կապած էր:

Յիշենք նաեւ Չինացիներու յուզարկաւորութիւնը: Հանգուցեալը կը լուան, սպիտակ հագուստներ կը հագցնեն եւ դագաղի մէջ կը դնեն. երեք շաբաթ վերջը կը թաղեն: Ազգականք ճերմակներ հագնելով սուգ կը պահեն եւ տարին երկու անգամ զոհեր կ'ընեն հանգուցելոյն գերեզմանին վրայ: Չինաստանի մէջ թաղման յատկացեալ դամբանական արարողութիւնք մեծ կարեւորութիւն ունին, և Չինացոց անձանօթ են այն սնտոի վախերը զորս կ'ազդէ մեզ մահը: Չինաստանի մէջ բարի զաւկի մը համար շատ անուշ եւ հաճելի բան է որ կարենայ գեղեցիկ դագաղ մը ընծայել իր ծեր ծնողաց միոյն: Ծնողքն ալ այսպիսի պարգեւ մը ընդունած ատեն շատ կ'ուրախանան, վասն զի Չինացիք, որ ընդհանրապէս սպազայ կենաց վրայ մեր ունեցած տխուր գաղափարներէն զերծ են, կատարեալ պաղարիւնութեամբ կը նային մահուան, իրենց համար դամբանական արարողութիւնք որչափ ծանր ըլլան՝ քիչ են եւ շատ ընտանիքներ կը սնանկանան մեռել մը թաղելու համար:

Չինացի ժողովուրդն ալ, որ աշխարհի ամէնէն

քիչ կրօնասէր ժողովուրդն է, ուրիշ ամէն ժողովուրդոց պէս ունեցած է իր սնապաշտութիւնները մահուան նկատմամբ: Չինացիներու կրօնական հաւատքին հիմն է բնականութիւնը, բնութեան անթիւ ոգիներուն յարգանքն եւ նախնեաց ու մեծ մարդոց պաշտամունքը: Ասիկա մողոլական հին հիմ մըն է որու վրայ զրօշմուած է Պուտտայականութիւնը, բայց Հնդկաստանի Պուտտայականութենէն շատ աւելի բնապաշտ Պուտտայականութիւն մը: Ըշմարտապէս խօսելով՝ Չինացին էսպէս անկրօն է. իր բնական կռապաշտութիւնն ոչ մէկ աստուծոյ պաշտաման տեղ չի ձգեր. պաշտօնական կարգերն բոլորովին աշխարհական են: Չինաստանի մէջ ամպարշտութիւն ըսուածը միայն առ ծնողս յարգանք չունենալն է:

Վերջապէս Չինացին իր ընտանեկան եւ ընկերական նահապետական կազմակերպութեամբ, անցելոյն ու նախնեաց համար ունեցած անժխտելի յարգանքովն՝ առանց անհատականութեան, առանց մտահաճութեան, առանց բանաստեղծութեան եւ առանց խեղալի պահպանողական մըն է: Իր բոլոր գործերուն միակ առաջնորդն է անաշառ դատողութիւն: Հետեւաբար Չինացին ժուժկալ, աշխատասէր, խաղաղ, երբեմն խաբեբայ եւ կեղծաւոր, պաղարիւն եւ միշտ շահագէտ է:

Չ. Ն. ՊէրՊէրեԱն

Ճ Ա Յ Ի Ժ Ա Մ Ը

Ճիւղ կէսօրին կ'ընթերն Պրն. Տիւֆլօյի տունը, Պ. Տիւֆլօ, որ առտուն գործի գացեր էր, տուն կը վերադառնայ սեղան նստելու: Սակայն կէս օրը 7 վայրկեան անցեր է:

Տիկիներ (առանց ժամանակ ձգելու որ ամուսինը
չեբուում խնդրէ) . — Երբ զանգակը հնչեցուցիք , կար-
ծեցի թէ բժիշկն է եկողը :

Պարոնը (մտածկոտ) . — Ուրեմն անո՞ր կ'սպա-
սէիք , միթէ հիւանդ էք :

Տիկիներ . — Կը կարծէ՞ք թէ նոյն իսկ երկաթեայ
առողջութիւն մը կրնայ դիմանալ փափուկ ստամոքսի
դէմ որ քայքայուած է կանոնաւոր ժամուն չի ճաշե-
լէն : Կրնաք երեւակայել թէ՛ հիւանդ ըլլալ չէ՞ զգալ
որ հետզհետէ կը հիւժիս սպասման անձկութիւննե-
րուն մէջ՝ խորհելով ինքնին . « գուցէ հանրակառք մը
անցած է ամուսնոյս փորին վրայէն » :

Պարոնը որ կ'զգայ փոթորիկին մօտենալը՝ կը լռէ :

— Գոնէ պիտի հաճի՞ք ընելիք մէկ հարցմանս
պատասխանել :

— Ի՞նչ հարցում :

— Կարո՞ղ էք ինձ ըսելու որ ամէն օր այս ատեն
տուն դառնալու մտադիր էք :

— Ինձի նայէ , սիրունի՛կս , պիտի յանդիմանե՞ս
զիս մէկ անգամ միայն եօթը վայրկեան ուշ մնալուս
համար : Գործի մը համար զիս տեղ մը վար դրին և
գաղտնի պահել խնդրեցին :

— Ատի չի նշանակեր թէ ամիսուկէս վերջը շա-
բաթ մը ուշ չպիտի մնաք . առաջին օրը եօթը վայր-
կեանով կ'սկսուի , եւ վերջը ասրիներ կ'ըլլայ :

— Այդպիսի բան մը երբեք տեսնուած է :

— Ի՞նչպէս չէ , երբեք տեսնուած չէ՞ . բայց դուք
չէի՞ք որ երեկ իրիկուն իսկ , յիշեցիք թէ լա Բէրուզ
նաւապետը հիւսիսային բեւեռ երթալու համար ճամ-
բայ ելաւ ետ դառնալու խոստումով եւ այն օրէն ի
վեր չդարձաւ ամուսնական յարկը :

— Բայց անկէ ի վեր իննսուն տարի անցաւ :

— Ատի աւելի մեծ յանցանք է իրեն :

— Բայց յետոյ ըսի թէ նաւարեկութեան մէջ կոր-
սուեցաւ , չէ՞ք յիշեր :

— Շատ դիւրին է նաւարեկութեան մէջ մեռաւ
ըսելը , քանի որ ըսածնիդ հերքող մը չի կայ : Ո՛հ ,
չատ կը սխալիք երբ կը կարծէք թէ այն օրն որ
երբ բարեհաճիք տուն չի դառնալ , պիտի կրնաք
չքմեղանալ լրագիրներուն մէջ հրատարակել տալով
թէ՛ օգապարիկով մը մեկնած էք , որ այլ եւս երկրի
վրայ չէ իջած : Կանխաւ կ'ըսեմ ձեզ որ այսպիսի
սուտեր ինձի չէք կրնար հաւատացնել . . . եւ ո՛չ ալ
այսօրուանը :

— Չեմ գիտեր թէ ինչ բանի մէջ սուտ կը տեսնէք :

— Պարոնը կը ձեւացնէ թէ գաղտնիքով բեռնա-
ւորուած է , ու երբ կը հարցափորձեն . . . երբ կը հա-
ճին հարցափորձել , շրթունքները կը խածնէ ըսելու
համար թէ գաղտնիք մը կայ . . . Ես այդքան հետա-
քքիր չեմ ուզեր ըլլալ գիտնալու ձեր այդ համա-
ւաւոր գաղտնիքը . վասնզի , ձգէ որ չեմ ալ փափա-
քիր գիտնալ , այնպիսի բաներ կան զորս կին մը
մէն վայրկեան կը վախնայ իմանալու . . .

— Կ'աղաչեմ , այդչափ յամառ մի՛ ըլլաք , հաւա-
տացէք որ ուրիշի մը մէկ կարեւոր գործով զբաղեցայ :

— Շատ սիրուն գործ ըլլալու է որ ամուսին մը
չի կրնար խոստովանիլ . . . իր կնոջ . . . Դուրսը , գի-
տեմ , կրնաք խօսիլ , բայց տանը մէջ բերնէդ խօսք
մը առնել անկարելի է :

— Վերստին կը կրկնեմ թէ՛ կարեւոր գաղտնիք
մըն է , որ ինձի չվերարբերիր :

— Այդ արդարացումը շատ դիւրին է :

- Ո՛հ, տիկին, պիտի խենթեցնես զիս :
- Բաւական սիրտ չունի՞ք որ խենթեանաք :
- Ինձի նայէ՛, խաղաղելու համար աւելի լաւ կը սեպեմ անմիջապէս ըսել զայն ձեզ :
- Ո՛հ, ո՛հ, աւելորդ ձանձրութիւն մի՛ առնէք :
- Չէ՞ք ուզեր որ խօսիմ :
- Ի՞նչ բանի կը ծառայէ . հարկաւ սուտ մը պիտի չինէք, վասն զի շատ ճարպիկ էք այդ մասին :
- Ինձի նայեցէ՛ք, զիս մտիկ պիտի ընէ՞ք :
- Ձեզ արգիլող չի կայ, կրնաք սկսիլ ձեր պատմութիւնը :
- Ես...
- Միայն կ'իմացնեմ ձեզի թէ՛ պատմութեանդ մէկ բառին իսկ չպիտի հաւատամ :
- Ուրեմն աւելորդ է ըսելն :
- Ապահով էի որ երբ ձեզի նեղը դնէի, ըսելու խօսք մը չպիտի գտնէիք : Ո՛հ, գիտեմ բոլոր ձեր խորամանկութիւնները :
- Բայց, անիծից արմատ :
- Այո՛, այո՛, կրնաք հայհոյել, ատով ժամանակ պիտի ունենաք ձեր սուտ պատմութիւնը յօրինելու :
- Ձգեցէ՛ք, Աստուածնիդ սիրէք, պիտի թողը՞ք որ խօսիմ :
- Խօսեցէ՛ք, խօսեցէ՛ք, ձեր խոնարհ աղախինը մտիկ կ'ընէ ձեզի :
- Լա՛ւ ուրեմն . բարեկամներէս մին, որ պիտի սնանկանար, ինձի դիմեց, եւ ամբողջ օրն աշխատեցայ որ անպատուութենէ ազատեմ զինքը իմ երաշխաւորութեամբս :
- Յետո՞յ :
- Այսչափ :

- Ո՛հ, շատ աղէկ ըրեր եմ որ երէկ հացագործին պարտքը վճարեցի, գոնէ մէկ ամսուան հացերնիս ապահովուած է . . . Այս իրիկուընէ իսկ սկսեալ մեր զաւակը պիտի վարժեցնեմ յարդի վրայ պառկելու, վասն զի այս է իր ապագան, որովհետեւ իր հայրը բոլոր ստակները կը վասնէ դէմն ելլող առաջին սրիկային համար :
- Ո՛հ, սրիկայ... տակաւին անունը չգիտցած մարդերնիդ չէք կրնար այդպէս անպատուել :
- Կը կարծէ՞ք թէ չի գուշակեցի որ այդ ըսած անձդ այն անպիտան եւ ապուշ Տիւքուտրէյն է :
- Շատ կը սխալիք... նախ Տիւքուտրէյը չէ... և յետոյ... Տիւքուտրէյ ապուշ մը չէ ամենեւին, եւ ոչ ալ տիմար . նշանաւոր առակախօս մըն է, Լաֆօնթէնէն ի վեր տեղ կար բաց, ան ալ Տիւքուտրէյ գրաւեց :
- Երբ կը մտածեմ թէ յանդգնած է ինձ ձօնել իր անճոռնի գրուածներէն մին, « Առ ձեզ, Տիկին, իմ Մուսայից այս յարգալից պտուղը... » Եւ այս թշուառական առակախօսին համար է որ կը կործանէք ձեր տունն ու տեղը... Օ՛հ, որչափ սխալեցայ իմ նախազգացումներուս հաւատ չընծայելով այն օրն երբոր առաջին անգամ տունէս ներս մտաւ իր խոշոր ցեխոտ ոտնամաններով : Լաւ կը յիշեմ որ անմիջապէս ըսի ինքնիրենս . « Երկու քայլ առած է մեր սրահին մէջ, քիչ ատենէն չորս քայլ պիտի առնէ մեր սընտուկին մէջ » : Եւ ըսածս ճիշդ ու ճիշդ կատարուեցաւ : Այսօր, այս վայրկեանիս, մեր ամենուս ապագան կը գտնուի այդ ողորմելի Տիւքուտրէյի ձեռքերուն մէջ, որուն համար դուք երաշխաւոր եղաք :
- Հաւատացէք որ Տիւքուտրէյը չէ :

— Ապա ուրեմն անոր պէս սրիկային մէկն է՝ որուն անունը տալու ալ չէք համարձակիր :

— Մի նախատէք, վասն զի եթէ անունը գիտնաք, վերջէն պիտի գղջաք :

— Այո՛, թշուառական մը, անդգամ մը, խաբեբայ մը, խարդախ մը, գող մը ըլլալու է :

— Շատ լաւ, քանի որ անունը գիտնալ կ'ուզէք, ըսեմ. ձեր եղբոր երաշխաւոր եղայ, որ օտար արժէթղթոց վրայ խաղալով մեծ կորուստներ ունեցաւ :

— Ո՞հ, իմ խեղճ Տիւֆլօս, ներէ՛ ինձ, սիրելիս : Երկու ամուսինք զիրար կը համբուրեն :

— Հիմայ որ խաղաղութիւնը վերահաստատուեցաւ, ճաշե՛նք :

— Ո՛չ տակաւին :

— Ինչո՞ւ :

— Վասն զի խոհարարուհին տեղ խրկած եմ, այնպէս որ փոխանակ կէս օրին, ժամ մը վերջը միայն պիտի կրնանք ճաշել :

— Ժամ մը վերջը՝ Հապա դուք որ կը յանդիմանէիք զիս եօթը վայրկեան ուշ մնալուս համար :

— Քեզի համբերութեան վարժեցնելու համար է, սիրունիկս :

ԷՕԺԷՆ ՇԱՎԷԹ

Թրգմ. Թ. Գ.

Զ Ո Ի Ա Ր Ճ Ա Լ Ի Ք

— Փաստաբան մը դատարանի մէջ դատ մը կը պաշտպանէր ու դատաւորներուն մեծ մասը կը քննաւային. փաստաբանը յանկարծ լռեց :

— Ինչո՞ւ համար չես շարունակեր հարցուց դատաւորներէն մին, որ կարող եղած էր անքուն մնալ :

— Կը վախնամ որ, պատասխանեց փաստաբանը, այս պարուններուն քունը կը խանգարեմ :

—

Սպանիացի աղջիկ մը ֆրանսերէն վիպասանութեան մը մէջ կարգալով երկու սիրահարներու միջեւ եղած երկար խօսակցութիւն մը, կ'ըսէ :

— Ի՛նչ անօգուտ եւ պարապ խօսքեր, երբ երկու սիրահար միասին են եւ առանձին :

—

Վերջին ծայր ագահ ծերունիի մը թոռը, որ պիտի ամուսնանար քանի մը օրէն, կը հարցնէ.

— Մեծ հայրի՛կ, երբ ամուսնանամ ինձի ի՞նչ պիտի տաս :

— Հաւանութիւնս

—

Ծոյլ դպրոցական մը ուշ ժամանակ պառկած էր տակաւին, երբ վարժապետը վրայ հասաւ.

— Ժամը քանի՞ն է արդեօք, հարցուց աշակերտը.

— Ի՛նչպէս ժամը քանին է, կէս օրին մօտ է :

— Ո՞հ, սիրելի վարժապետս, թշուառականին մէկն եմ ես, օրուան լոյսը տեսնելու անարժան :

Ու այս ըսելով վերմակը մինչեւ գլուխը կը քաշէ եւ կը պառկի :

—

— Աս ո՞ր ատենի գալն է, կը հարցնէր տիկինը իր ամուսնոյն :

— Հիմա ատոնք վազ անցիր տէ, ինծի խատէխ մը բախի բեր :

— Զահէր տուրսի խմածդ չօգտեց, հէմ բախի չմնաց քի :

— Պինիխը տահա առջի օրը լեցուցի, խատէխ մը օլտուն չմնաց մէջը :

— Թողուցի՞ր որ մնայ :

— Զմնալն աղէկ է, կնիկ, նայէ, խասապին պախալին պարտքերնիս մնաց նէ աղէկ եղաւ :

Թուսիանոս անունով մէկը եկեղեցւոյ մէջ կը հարցընէ քահանային .

— Տէր հայր, ես տօն չունի՞մ. իմ անուան տօնախմբութիւնս ե՞րբ կուգայ .

— Օրհնած, այսօր քու անուանդ տօնն է :

Հարցնողը կ'սպասէր : « Փառք ի բարձունս » երգելու ժամանակ, քահանան կայնեցուց մարդը դասին մէջ . երբ հասաւ սոյն տեղը « Զի դու միայն, սուրբ դու միայն, բարձեալ ես դու միայն... » քահանան մոմ մը տուաւ անոր ձեռքը, և ըսաւ թէ՛ ահաւասիկ իր անունը կը յիշատակուի :

Հարցնող բարեպաշտը զոհ եղաւ գտնելով իր անունն տօնախմբութեան օրը :

Գիւղացի մը իր դրացին շատ խռոված տեսնելով կը հարցնէ թէ « Ինչո՞ւ այսպէս գլուխը կախ, խռոված դէմք մ'ունի » :

— Էչս սատկեցաւ :

— Ի՞նչ ընենք եղբայր, յարեց գիւղացին, այսօր

թէ վաղը, մենք ալ անոր ճամբովը պիտի երթանք :

Գրագիր մը նամակ կը գրէր. իր քովը կեցող բարեկամը տեսաւ որ տառասխալներով լի էր նամակը « տառասխալներ կան, բարեկամ, ըսաւ, գրածիդ մէջ » :

— Անպիտան խանութպան, ըսաւ գրագիրը, անանկ գէշ գրիչներ տուաւ որ անկարելի է անոնցմով անսխալ նամակ մը գրել :

Երեւակայեցէք, կ'ըսէր մէկը, աստղաբաշխներն ու գիտունները կարող են շատ առաջուրնէ գուշակել արեգական և լուսնի խաւարումները :

— Ի՞նչ մեծ բան է, պատասխանեց ընկերը, չէ՞ մի որ անոնք այդ հաշիւը օրացոյցներէն կ'առնեն :

Վաճառական մը սովորութիւն ունէր միշտ հարցնել ուշ եկող պաշտօնեաներուն թէ ինչո՞ւ ուշ եկան. բայց վերջէն ներելով անոնց կ'ըսէր. « Շատ աղէկ, բայց կը խնդրեմ որ ուրիշ անգամ ալ այդպիսի բան մը պատահելու չէ » :

— Ինչո՞ւ ուշացար, հարցուց առաւօտ մը իր մէկ գրագրին :

— Այս առաւօտ ին՛ի գաւակ մը աշխարհ եկաւ, պատասխանեց :

— Շատ աղէկ, ըսաւ վաճառականը, բայց կը խնդրեմ որ ուրիշ անգամ ալ այդպիսի բան մը չպատահի :

Եկեղեցւոյ պատին վրայ Միքայէլ հրեշտակապետի պատկերը նկարուած էր, որ սատանան կ'սպաննէր: Պառաւ մը եկաւ և երկու մոմ վառեց հրեշտակապետին առջեւ, և մէկ մոմ ալ սատանային առջեւ:

— Ի՞նչ կ'ընես, մայրիկ, պոռաց քահանան, դուն սատանային աղօթք կ'ընես:

— Ես գիտեմ ինչ որ կ'ընեմ, պատասխանեց պառաւը, ո՞վ գիտէ ես ուր պիտի երթամ, քնաս չունի, լաւ է ամէն տեղ բարեկամներ ունենալն:

Թէ ԻնչՈ՞ր ԿԸ ՍԻՐԵՍ ԺՕԼԻՆ

ԵՒ Ո՞Չ Թէ ԺԻԻԼԻՆ

Ինչո՞ւ աչք տնկած էք ժօլիիս:

Պզտըտիկ շուն մը շատ կը տեսնէք ինձ, երբ աշխարհիս վրայ իրմէ զատ մխիթարութիւն մը չունիմ. ըսէ՛ք, կ'աղաչեմ. ժօլին ինձ անարժան կը սեպէք՝ թէ զիս ժօլիին, ի՞նչ որ ալ ընէք չպիտի բաժնուիմ իրմէն, զի կը սիրեմ, կը սիրեմ շնիկս, ո՛հ, ահաւասիկ գիրկս նստած երեսս ի վեր կ'զմայլի: Թաթիկները սիրեմ, ի՞նչ ալ թօմպուլ թօմպուլ, հապա աշուկները:

Չէք գիտեր թէ՛ ի՞նչ անգին գոհար մ'է շնիկս, արշալոյսին կ'արթննայ, սենեկիս մէջ լուռ ու մունջ կը ճեմէ քիչ մը, յետոյ փոքրիկ կաղկածիւններ, դըրան ճանկատուքներ, քանի մ'անգամ անկողնիս շըրջանը կ'ընէ, և երբ կը տեսնէ որ ժամանակ կ'անցնի, և ես դեռ արթննալիք չունիմ, կ'սկսի ձայնել փո-

ղոցի շուներուն և ամբողջ սենեակս լեցնել իր զանգակաւոր հաչիւններով:

Լրագրավաճառ մ'եմ, խանը կը պառկիմ, արհեստս չի ներեր որ ուշ ելլեմ անկողինէս, բայց առտուանց մինչեւ իրիկուն ոտքին միսը ուտող մարդ մը ի՞նչպէս առտուն կանուխ արթննայ. կամաց կամաց կ'ելլեմ անկողնէս, երեսս կը խաչակնքեմ, լաթերս կը հագնիմ — եթէ իրիկուրնէ հանուած եմ, ինչ որ շատ անգամ կը պատահի — կը լուացուիմ, ժօլիիս կերակուրը կուտամ, կը զգուեմ, կը սիրեմ. կը համբուրեմ, զինքը բանով մը կ'զբաղեցնեմ և ես գաղտագողի դուրս կը նետուիմ, մատուըներովս ականջներս խցելով, որ չի լսեմ ժօլիիս ողբերը, լացերը ու կաղկածիւնները իմ ետեւէս:

Ալ այնուհետեւ գիտէ՞ք թէ ինչ կ'ընեմ ցերեկը, — Իգտա՛մ, Սապա՛հ, Սէրվէ՛թ... Լավատի՛ս, այսօրուան Մանգումէ՛...:

Կը սիրեմ թափառիլ փողոցէ փողոց, անկիւնէ անկիւն, կրկնելով սովորական յանկերգը, որ շատ անգամ առանց իմ գիտնալուս կ'ելլէ բերնէս, և կը վախնամ որ եթէ օր մը իմ երազս իրականանայ ու վաճառական մը ըլլամ, յաճախորդներուս երեսին ալ պիտի պոսամ «Սապա՛հ, Իգտա՛մ, Սէրվէ՛թ» առանց գիտակցութիւն ունենալու թէ ի՞նչ կ'ըսեմ:

Մինչեւ կէսօր այսպէս կ'երթայ, ու հագիւ կտոր մը շունչ առած ու բերանս պատառ մը հաց դրած եմ, կը հրատարակուին իրիկուան լրագիրները:

— Բիւզանդիո՞ն, Լէվան՞թ, Թահիրօրօ՞ս... այսօրուան լուրե՛ր, Արեւե՛լք:

Ալ դուր ու դադար չկայ մինչեւ գիշերուան մէկը: Սենեակս վերադառնալու կը վախնամ. ի՞նչպէս ազատեմ օձիքս ժօլիին մեղադրանքներէն. դուռը բա-

նալուս պէս վրաս կը ցատքէ, կը համբուրէ, կը լըզուբաւէ, կը մեղադրէ, կը թողու զիս ու կը փախչի, տասն անգամ սենեակիս շրջանը կը դառնայ. ո՞րը երթայ, ո՞ր կողմ դառնայ, առաջ ուսկի՞ց սկսի, ձեռքերս համբուրէ, թէ երեսներս, լայ թէ հաչէ: վերջապէս ամէն օր կէս ժամ կը տեւէ այս արարողութիւնը և երկուքնիս ալ յափրացած, կը փարինք մէկզմէկու իրարմէ սիրուած ըլլալու անճառելի երջանկութեամբ:

Գիտեմ թէ պիտի խնդաք վրաս, երբ բաղդատութեան դնէք ձեր շուկայէն վերադարձն իմինիս հետ: Այո՛, գիտեմ թէ ի՞նչպէս զրացիներուն նայելով դուռը կը զարնէք ամենայն հպարտութեամբ, թէ ի՞նչպէս յայտուն երեսով կը դիմաւորէ զձեզ ձեր ամուսինը, ու բեռնակրին ձեռքէն կ'առնէ զնա՞մ միրգերնիդ և ուտելիքնիդ, թէ որչափ խնամք կը մատուցուի ձեզ, երբ մանաւանդ առաւօտեան ազսպրած փութխապիցուն ալ մէկտեղ բերած ըլլաք, ա՛լ այն օրը ձեզի համար բան մը կը պակսի՞ երջանիկ ըլլալու գիտեմ, ասոնց ամէնքն ալ գիտեմ, թէ այն օրուան խօսակցութեան ո՞ճը բոլորովին կը տարբերի սովորական ո՞ճերէն:

— Յակօբի՛կ աղա՛, քրանձ ես վախնամ՛, բան մը կը հանես, չապիկդ բերեմ տէ փոխէ:

— Չուզեր:

— Ան քի չդիտի փոխուիս նէ, սըխը սըխը ես քի ըրիդ պոտէ տէ սա քէռչէն ըռահաթ ըրէ:

— Ինձի բան մը չըլլար, դուն նազիք ես, ցորեկուան կերածիդ տիխաթ ըրէ:

— Հոգ մի ըներ, կնիկ խըսիին բան չըլլար:

— Քիւրքխապիցուդ ինտո՞ր է:

— Հնորհակալ եմ, ուզածէս էվէլօքը, քա Յակօբիկ աղա՛, ինչո՞ւ ասխտար սուղնոցէն առեր ես,

սանկ քիչ մը վար խուճաչ մ'ալ ըլլար նէ սանքի դարար չուներ:

— Ասիկա հինցուր տէ. մէյ մը տանա կ'առնեմ:

Չէ, ալթըխ ես պան մ'ալ չեմ ուզեր. դուն քեզի աղէկ ռէտէնկոտ մ'առ, ամա տիխաթ ըրէ քի խաղէթային մէջի կրուածին պէս խոտէ շինուած չըլլայ:

— Ռըտէնկօղը և տքի խօսք է:

— Ետքի ամա, ետքը չառնէս նէ, իմին ֆիստանցուս ալ ետքի կը մնայ:

— Քա հապա ըսիր քի ալթըխ ես պան մը չեմ ուզեր նէ:

— Ամա՛ն, ես ալ խօսքի տալմիչ եղայ. ըրախիդ հետ ի՞նչ մէզէ կ'ուզես:

— Աս գիշեր չպիտի խմեմ:

— Քա երկու ֆինճան խմէ որ իշտահդ պացուի:

— Չպիտի խմեմ, նոն՛չս, աղուորս:

Եւ կ'սկսիք փարիլ իրարու, ճիշդ ժօլիին ու ինձի պէս, Բայց մեզմէ որո՞ւն սէրը, որո՞ւն փարումը անկեղծ է, եթէ կարելի ըլլալը չգիտնայի, պիտի բանալթէի որ, առանց մրգեղէնի, առանց փութխապիցուի, առանց ձեր ամուսիններուն յանձնարարութիւնները կատարելու, առն վերադարձած օրերնիդ ալ այսպէս սիրով ընդունէր զձեզ ձեր կինը, գուրբուրար վրանիդ, երկու գաւաթ օղի խմել առաջարկէր առանց կուրտելու ու անկեղծ սիրով փարէիք իրարու: Այո՛, այս երջանկութիւնը պիտի բարեմաղթէի ձեզ, ինչ որ ես ու ժօլին կը վայելենք մինչեւ իսկ չոր հաց կերած օրերնիս ալ:

* * *

Իերանս բանալ մի տաք. շատ բան գիտեմ, բայց խօսելու կը վախնամ, որովհետեւ եթէ յաճախորդներս լսեն, անգամ մ'ալ լրագիր չեն առներ ինձմէ:

ու իրենց վրայ ունեցած հին առնելիքներս ալ կը կորսուին կ'երթան. սակայն ո՛ւսկից պիտի լսեն եթէ դուք չերթաք ըսէք. քիչ մը գաղտնապահ եղիք կ'ազաջեմ և ձեզի ամէն բան պիտի պատմեմ:

Նախ և առաջ խորհեցէք թէ՛ ինձ նման համեստ լրագրավաճառ մը, ի՞նչպէս ձեռք անցուցած է այսպիսի հազուագիւտ ձիրքերով օժտուած թանկագին շնիկ մը. այո՛, աս կէտը խորհեցէք, և հանգոյցին ծայրը արդէն գտած կ'ըլլաք:

Ես դեռ փոքրիկ լաճ մ'էի երբ լրագրավաճառութեան սկսայ, լրագրավաճառութիւն որ կ'ըսեմ՝ դժուար բան մը չկարծէք. տասը դրչ. դրամագլխով կրնայ սկսիլ մարդ գործի, բաւական է որ մարդ աւտուանց մինչեւ իրիկուն վազվոտելու և ցամաք հաց ուտելով ապրելու վարժուած ըլլայ, և ինչպէս որ արհեստակիցներս ալ կը վկայեն, այս երկու յատկութիւններն ալ մարմնացած էին վրաս, ու գործի սկսելէս երկու շաբաթ վերջը արդէն մայրաքաղաքիս մէջ մարդ չկայ որ չգիտնայի թէ ո՛ր լրագիրը կը կարդար, այնպէս որ հեռուէն մէկը տեսնելուս պէս ամէնէն առաջ կը պատրաստէի անոր լրագիրն ու ինք դեռ բերանը չբացած թերթը կը տեղաւորէի ձեռքը:

Տարիներու ընթացքին մէջ, հետզհետէ կ'ընդլայնէր յաճախորդներու սահմանը, և բնականաբար նոյն համեմատութեամբ ալ շահերս, այնպէս որ քսան տարեկան եղած ատենս արդէն օրը 15-20 շահեկան շահիլ և կամաց կամաց քթիս ալ հոտ առնելն զգացած էի, ինչ որ թելադրած էր զիս, քիչ շատ վրաս գըլուխս կոկելու և շիք երիտասարդի հովեր առնելու:

Օր մը, երբ տուները լրագիր կը ձգէի, զիմացի պատուհանէն ազդարարութիւն մը եղաւ. վայրկեան մը վերջ տաս.տասնըութ տարեկան սիրունիկ աղջիկ

մը — բարով խերով չըլլար — յաճախորդ կ'ըլլար ինձ, պայմանով որ լրագիրները ժամը 10ին ձեռքը հասցնեմ, ու ինքն ալ վճարումներն ամէն ամսագլուխ վճարէ: Ասոր մէջ տարօրինակ բան մը կա՛յ, ստակը պիտի տայ՝ լրագիրը պիտի առնէ: Ես ալ անոր համար երկա՛ր ամիսներ լրագիրը տուի և ստակն առի. բայց ինչ որ անմեկնելի կը դառնար ինձ, այն տարօրինակ զգացումն էր զոր կ'զգայի ամէն օր այդ աղջիկան լրագիրը տուած ու առած ժամուս: Առջի օրերը բոլորովին անտարբեր էի, ինչպէս յաճախորդի, նոյնպէս ալ իրենց տունը կը զարնէի, լրագիրը կը ձգէի ու արագ արագ կը հեռանայի. Չեմ գիտեր, ի՞նչպէս եղաւ, օր մ'ալ բարեւ տալ մը հանեցին, ու ալ ամէն օր գրեթէ պարտք մը եղած էր ինձ բարեւել գեղանի յաճախորդուհիս. որ նոյնպէս կը բարեհասձէր ժպիտով փոխարինել բարեւներս:

Օր մը — սեւ օր ըլլար — հաշիւս տեսնելէ և պահանջքս վճարելէ վերջ, անունս հարցուց:

— Դու նկիտանոս է, ըսի:

— Դու նկիտանո՞ս... ատ ի՞նչ ծթած անուն. քեզի պէս երիտասարդ մը կը վայլէ՞ Դու նկիտանոս ըլլալ:

— Ի՛նչ ընեմ, օրիորդ, կնքահայրս այդ անունը դրեր է. հապա ի՞նչ պիտի ընէի եթէ կոզմոզ եղած ըլլայի:

— Ի՞նչ կ'ըսէք, կոզմոզ անունով մա՛րդ ալ կա՛յ:

— Հապա՛:

— Եւ դեռ կ'ապրի՞:

— Ինչո՞ւ չապրի. միթէ՞ ապրելու մենաշնորհը մի միայն ժօրժերո՞ւն, Բօլեբրո՞ւն, կարպիսներո՞ւն վերապահեալ կը կարծէք:

— Ո՛չ, ատ ըսել չէր միտքս, ներեցէ՛ք, վշտացա՞ք, չէ նէ...:

— Ինչո՞ւ վշտանամ :

— Բայց անուն մ'ալ պէտք է քիչ մը դէմքին յարմարի . շիտակը քեզի պէս երիասասրդի մը բնաւ չի վայլէր Ղունկիանոս ըլլալ :

— Հապա Ի՞նչ կը վայլէ :

— Գոնէ սանկ Միհրանիկ մը , կամ Զարեհ մը և կամ վերջապէս սովորական անուն մը ,

— Ի՞նչ կրնամ ընել դժբաղդութիւն մը , որ անդարմանելի է . հիմա անունս փոխելուս պէս , ծաղրելի պիտի դառնամ ամենուն :

— Եթէ կ'ուզէք , ես անոր կրնամ դարման մը խորհիլ :

— Ի՞նչպէս :

— Ղունկիանոսը Ղունկիկի կը փոխենք և քիչ մը շնորհքի կը մտնէ :

— Շատ լաւ , եթէ Ղունկիկը հաճելի է ձեզի , կ'ընդունիմ :

— Շնորհակալ եմ , միսիւ Ղունկիկ , ըսել է ալ առնելիք տալիք չունինք , և հաշիւը վաղուան թերթէն պիտի սկսի :

— Այո՛ , վաղուան թերթէն : Մնաք բարով Օրիորդ :

— Երթաք բարով միսիւ Ղունկիկ . միսիւ Ղունկիկ , չի մոռնաս հա՛ վաղուան թերթը :

Ո՞վ էր միւսի Ղունկիկը . ես՛ , ինծի պէս խեղճ լրագրավաճառ մը , որ ամէնուն « ծօ՛ , Ղունկիանոս » ն էի կենացս ամբողջ շրջանին մէջ : Բայց Ի՞նչ պէտք էր ինձ ամէնքը , բաւական էր որ , աղջիկ մը , սիրուն հրեշտակ մը կը հետաքրքրուէր ինձմով , կը խորհէր իմ վրայ , կ'երազէր , կը չափէր կը չափչփէր , ու անունս անարժան կը տեսնէր դէմքիս : Ղունկիանոս՛ , Աստուած իմ , Ի՞նչ սոսկալի՛ անուն , աղէկ որ աղջիկը

չի մարեցաւ . ա՛հ , որքան երջանիկ եղած պիտի ըլլայի եթէ Բերորիկ եղած ըլլայի . կարելի է այն ատեն լրագրավաճառ չըլլայի . որովհետեւ ո՞վ կը հաւատայ որ Բերորիկ մը այնչափ դժբաղդ ըլլայ , որ տունէ տուն լրագիր պատօնելու ստիպուի : Ա՛խ , Ի՞նչ ըսեմ կնքահօրս , որ ասանկ դժբաղդութեանս պատճառ եղաւ Ղունկիանոս անունը դնելով ինծի : Բայց կ'երեւի թէ՛ ա՛յ դժբաղդութիւններուս չափը լրացած էր , և անունս բարեփոխուելով բաղդս ալ սկսած էր բարեփոխուիլ , եթէ ոչ , Ի՞նչ կը նշանակէր այն երեւոյթն , որ ասանկ հրեշտակի նման աղջիկ մը ինձմով հետաքրքրուէր :

Սակայն չէք գիտեր թէ՛ այս միսիւ Ղունկիկութիւնը քանի՞ արժեք ինձ , ինչիւրը անուանական միսիւ Ղունկիկ մը ըլլալուն վրայ չէր , այլ իրականապէս ճշմարիտ միսիւ Ղունկիկ մը պատկերացնելն էր , որուն ամէն կարելի եղած միջոցներով ջանացի արժանի տիպար մ'ըլլալ , ու անուանափոխութենէս վերջ , կիրակնօրեայ լաթերս , ձեռքի պատթօնս , քրավաթս ու այլ արդուզարդերս տեսնողներ կ'ամչնային ժամանակաւ ինձ « ծօ՛ Ղունկիանոս » ըսելուն :

Ճշմարիտ միսիւ Ղունկիկ մ'էի , ու խոյս այլափոխութեանս տակ բնաւ պատճառ մը չունէի չերեւանաբուլիւններս հետզհետէ կ'ընդարձակուէին , ու ամէն օր առնուազն տասը վայրկեան մը կը խօսէինք իրարու հետ դրան առջեւ , միշտ իմ նիստ ու կացիս , լաթերուս , և այլ պարագաներու վրայ : Օր մ'ալ , օրիորդին մայրը , որ շատ չէր ուզեր խաճաքել մեր տեսակցութիւնը , հրաւիրեց որ կիրակի օրերը տունը երթամ ժամանակ անցնեմ . Հրաւէր մը՝ որ ամբողջ երազներու իրականացումը կը թուէր ինձ , և առանց

երկրորդի մը սպասելու կիրակի օրը ժամը վեցին արդէն օրիորդին քովիկը նստած, կակուղիկ, կակուղիկ կը խօսակցէինք այլ և այլ նիւթերու վրայ: Եւ այս թանկագին հաճոյքը շարունակեցին ընծայել ինձ մայրն ու օրիորդը շատ կիրակիներ, լնդունելով զիս իրենց տունն առտուանց մինչեւ իրիկուն զուարճալի ժամեր անցնել տալով ինձ:

Բայց ինչո՞ւ հին մոխիրները խառնելով սիրտս տակնուվրայ կ'ընեմ, հիմա տե՞ղն էր այս անցեալը քրքրելուն, ինչո՞վ սկսայ և ո՞ւր հասցուցի: Ես ձեզի ժօլիխ պատմութիւնը պիտի ընէի, մնացածին ի՞նչ պէտք: Սակայն անանկ չէ, սիրային արկածները զարմանալի երեւոյթ մ'ունին, մարդս կը դառնայ կը դառնայ՝ կամայ ակամայ հոն կը հասնի: Ճիշդ թիթեռնիկներու նման, որ լոյսին շուրջը դառնալով դառնալով վերջապէս զո՞հ կ'երթան իրենց լուսաւորութեան: Կը ծիծաղիք բանաստեղծութեանս վրայ, հա՞, ի՞նչ կարծեցիք հապա: Ես՝ հիմա առջի լրագրավաճառ Ղունկիանոսը չեմ և պարապ տեղը չէր որ գեղանի յաճախորդուհիս ու իր օրինակելի մայրն օձիքիս փակած, չէին թողուր որ աչքս բանամ, չորս զիս նայիմ: Այն երջանիկ — թէ ապերջանիկ — օրերու մէջ, աշխարհ գոյութիւն չունէր ինձ համար այլ եւս առանց գեղանի յաճախորդուհւոյս, և ասոր համար շարթթն ի բուն ինչ որ շահէի, կը ժողվէի, կը հաւաքէի և կիրակի օրը մօրը ձեռքը կը լեցնէի, որ ուրիշ միջոց չունենալով դրամ շահելու, իր ձեռքի աշխատութեամբ կը հոգացնէր աղջկանը քմահաճոյքներն: Քմահաճոյքներ՝ որոնց արժէքն այսօր կարող եմ զնահատել թէ՛ մեծամեծ հարստութիւններ կրնան կուլ տալ առանց իրենք յազուրդ գտնելու:

Հիմա կարգն եկաւ ժօլիին:

Օրիորդը չուն մ'ունէր որ ձգնեցաւ, և ասոր ձագերէն մին — ժօլին — մեծցնելէ ու կրթելէ վերջ՝ ինձ նուիրեց որ գիշերները խանր առանձին մնացած ատեններս անով զուարճանամ:

Ա՛լ կրնաք երեւակայել թէ այսպիսի թանկագին նուէր մը ի՞նչ ընդունելութիւն կրնար գտնել ինձմէ, խկոյն վերարկուիս տակ առնելով սենեակս վերադարձայ և սկսայ անուշեղէններով ու զանազան ուտելիքներով սիրաշահիլ զինքը ու վարժեցնել սենեկիս առանձնութեանը: Շատ դժուարութիւն չի քաշեցի այս բանին համար և տասնհինգ օր վերջ սենեկիս մէջ ժօլին ի բացակայութեան գեղանի յաճախորդուհւոյս, կրնար ինձ սիրոյ առարկայ մը դառնալ, այն գերազանց պատճառներով, որ նախ իր տիրուհին կը յիշեցնէր, և երկրորդ արտաքոյ կարգի անձնուիրութիւն կը ցուցնէր թէ՛ ինձ և թէ՛ ինձ պատկանող ամէն բանի: Եւ այսպէս կիրակի օրերն օրիորդին և միւս օրերն ալ ժօլիին քով երջանիկ ժամեր անցուցի չորս տարի, մինչեւ այն կիրակին, յորում երբ գեղանի յաճախորդուհւոյս դուռը զարկի, պատուհանէն անձանօթ գլուխ մը դուրս ելլելով — հոտած, ծթած պառաւի մը գլուխ — խապոտ ձայնով մը գոչեց.

— Խաղէթա չպիտի առնենք ալթըլի:

— Դուռը բացէք տէ, մի առնէք:

— Քա դուն ո՞վ ես քի տուռը պանանք:

— Ե՛ս, միւսիւ Ղունկիկը:

— Դո՛ւն ո՞վ ես քի միւսիւ կ'ըլլաս կոր:

— Տէր ողորմեա՛... միւսիւ Ղունկիկը... չե՛ս

ձանչնար կոր: Օրիորդը ո՞ւր է:

— Սո՛ւս էղի մունտար, հիմա բերնիդ չափը կուտամ, խալխին աղջկանը անունը պերանդ մ'առնեք:

— Բայց ես միտիւ Ղուն :

— Ծօ՛, Ղունկիանո՞ս ես, ի՞նչ խառնախաի ես, չգիտի՞մ կորսուիս տահա սընկէց :

— Բայց դուն չես ճանչնար կոր զիս : Օրի :

— Տահա կայներ լեզուին կուտայ . կիտի մունտար սէնի . հիմա հախէթ գամ որ խալխին դուռը պալթա չկախես :

— Սակայն կ'աղաչեմ, տիկին :

— Կնա՛ պաշխասիին աղաչէ . մենք ողորմութիւն տալու մարդ չենք :

— Սակայն ըրածնիդ անամթութիւն :

Եւ դեռ խօսքս չաւարտած, տեսայ որ պատրաստութիւն կը տեսնուէր ոստիկան հրաւիրելու . նոյն վայրկենին կռահեցի ամէն բան, թէ երեք չորս տարիէ ի վեր ի՞նչ դժոխային մեքենայութեամբ մայր ու աղջիկ կը խաբեն եղեր զիս ամբողջ քսակ պարպելով ու պարզապէս զիս իրենց գործիք մ'ընելով, և հիմա որ բնականաբար ինձմէ հարուստ մը դտած էին, ալ ի՞նչ շահ ունէին զիս տուներնին առնելէ : Սենեակս վերադառնալուս պէս, նախ և առաջ ժօլին բռնեցի ու անխնայ ծեծեցի . ծեծեցի մինչեւ ստակեցնելու աստիճան ու դուրս վռնտեցի սենեակէս, որպէս թէ ասանկով վրէժս լուծած ըլլայի տիրուհիէն . յետոյ ջնջեցի այն ամէն առարկաները որոնք կրնային յիշեցնել ինձ չորս տարի այսպիսի անարգ շահադիտութեան մը գործիք ըլլալու և քնացայ :

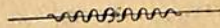
Առաւօտուն արթնցայ որ խեղճ ժօլիս, որ մինչեւ այն օր դուրգուրանքէ ի գատ ուրիշ բան չէր տեսած ինձմէ, առանց յիշելու զիշերուան կերած ծեծն ու նախատինքներն, սենեակիս դրանն առջեւ կը հեծեծէ, սիրտս վրձկելով չի կրցի դիմանալ . « Ինչո՞ւ ամբողջ սէրս չնուիրեմ այս կենդանիին, որ տիրոջմէն աւելի

զիտէ սիրոյս արժանիքն » ըսի, ու ներս առնելով սկսայ գգուել, համուրել, ներողութիւն խնդրել, իր արժանիքը գնահատել չգիտնալուս և զինքը յանրաւի ծեծած ըլլալուս համար :

Այն օրէն ի վեր ամբողջ սէրս կեդրոնացուցած եմ փոքրիկ շնիկիս, հաւատարիմ կենակցիս, ժօլիս վրայ, ու կը ջանամ ամէն կարելի եղած միջոցներով երջանիկ ընել զինքն ու մխիթարուիլ իրմով : Եւ ամէն անգամ որ յիշեմ ապերախտ ժիւլին — ժիւլիւ էք յաճախորդոյս անունը — ու բաղաատութեան դնեմ զինքը ժօլիս հետ, կրակ մը կը վառի ներսիդիս, ու կատաղութենէս ինքզինքս կուտեմ թէ՛ ինչո՞ւ այնչափ ատեն խաբուեցայ այս կեղծաւորութիւններէն և ինչո՞ւ չկրցի հասկնալ թէ հաւատարիմ ժօլի մը հազար հատ կեղծաւոր ժիւլի կ'արժէ :

Հիմա կարծեմ իրաւունք պիտի տաք ինձի երբ սիրեմ ժօլին և ո՛չ ժիւլին :

ԳՍՍԻՄ

ԼԱԻ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ

Միթէ բարի և երջանիկ ընտանիքները՝ ազգերու պէս չունի՞ն իրենց պատմութիւնը, և կամ իր երջանկութեան վրայ խօսելով զայն կորսնցնելու նախապաշարեալ վախը կ'արգիլէ՞ այդ մենաշնոհեալ անձերն իրենց գաղտնիքը մեզի յայտնելու: Այդ երջանկութիւնն ունեցողները չուզելով վայելածնին ուրիշի ալ հաղորդել, խորհրդածութիւններ միայն կ'ընեն լաւ ընտանիքի մը կազմութեան վրայ. բայց շատ քիչ անգամ բաղդաւոր ամուսնութեան մը յուզիչ պատմութիւնը կուտան մեզ:

Ամուրի անձերը՝ երկու կողմէ ալ, միշտ վարանոտ եղած են ամուսնական ծովեզրի վրայ խարխիս նետելու:

Երիտասարդ ազջիկները կը խորհին թէ ընտանիք մը կազմելու հեռանկարը կ'արժէ՞ միթէ իրենց անձնական ազատութեան կորուստը. սակայն մինակուկ ծերանալն ալ տխուր բան մը կ'երեւայ անոնց, ներսէն ձայն մը խրատ կուտայ անոնց հիմակուրնէ առնել ծերութեան գաւազան մը, և կը կրկնէ թէ ամէնէն գէշ ընտրութիւնը բան մը չընտրելն է: Անոնք կ'զգան որ չամուսնացած կին մը պակաս բան մ'ունի և թէ ամուսնութիւնը « միջոց մըն է քաջաբար ազատելու՝ ի գլուխ հանելու կեանքի պարտականութենէն », բայց, անոնք խղճամիտ են, պատիւ կը համարին ինքզինքնին ամբողջովին նուիրել ատոր, մտքով, հոգեով, սրտով՝ ինչպէս կ'ըսէ Ժիւլ Լըմէթրը:

Մարդիկ աւելի վարանոտ են, եթէ ամուրի կեանքը կը թողուն, այն ալ ի շնորհս « խոհուն » արարածներու է, որք մտքերնին դրած են իրենց հետ միատեղ կրելու կեանքի փորձերը՝ համեմատութեամբ և անձնուրացութեամբ: Ասով հանդերձ, մարդիկ՝ այս անձը գտնելը՝ հողը ոսկիի դարձնելու խնդրոյն չափ անլուծելի կը կարծեն և դեռ չեն գիտեր թէ ամուսնանալը՝ աղէկ է՝ թէ չամուսնանալը: Նման Սիլվէսդըր՝ անոնք կը փնտռեն կին մը, կարող ճախորդութեան դէմ տալու և զոհողութիւն մը խրատելու, և շատ կարելի է նմանցնել այն մարդոց մըտային վիճակը՝ Լուի Վէոյօի այդ անձնաւորութեան հետ: Կը յիշէք անշուշտ Սիլվէսդըրի շփոթութիւններն ու գաղափարներն՝ երբ հայր Թէօտոր, պատարագէն ելլելուն՝ յայտնեց թէ՛ իրեն յարմար կին մը կը ձանչնայ:

— Ձանացէք զայն տեսնել, կը յանձնարարէ քահանան, կանանչ երիզներով յարդէ գլխարկ, մանիշակագոյն հագուստ, գծաւոր ցփսի հագած է, եկեղեցիին բակը զնէ կը գտնէք:

Սիլվէսդըր՝ այս ծանօթութիւններով շուտ մը գտաւ Մարիանը, և յաջորդաբար նախապատրաստական ճամբէն անցաւ Առնելիք կինը ամէն մասամբ սքանչելի էր, նէ քսան տարեկան է, ուղիղ միտք և հաճելի երեւոյթ ունի: Սիլվէսդըրը բաղձալու բան մը չունի: Բայց մի կարծէք որ նա հանդարտ է, նա մարդ է՝ և մարդը կը կասկածի ու կը տրամաբանէ: Սա՛ միշտ գիտուն սկեպտիկն է որ վիրահատի դանակը հետը կը պտտցնէ, Թովմաս առաքեալը՝ որ մատը կը հետը կը պտտցնէ, Թովմաս առաքեալ, Այսուհետեւ ուրեմն, Սիլվէսդըր միշտ շարունակելով Թիւլէօզներու տունը երթալ, կը կշտէ իր կրելիք շքեղ-

թան, կը մտատանջի իր ապագայ վիճակին վրայ: Անշուշտ ուրախ պիտի ըլլայ կնոջ մը հետ որ կարելի գիտէ, քիչ մը գրականութենէ կը հասկնայ և տկար բարակ ձայն մ'ունի: — Մարիանի բնաւորութիւնը զինքը անհանգիստ կ'ընէ, ա'յնքան կիներ կան առաքինի և դժուարահամբոյր: Բայց ամենայն անկողմնակալութեամբ, ինքնիրեն կ'ըսէ որ, նէ զուարթ պիտի ըլլայ եթէ երջանկութիւն տեսնայ իր կողմէ, և սա հետեւողութեան կը հասնի որ, իրար հասկնալու համար ամուսինը պահելու է Նախախնամութեան իրեն տուած իշխանութիւնը, ասորեղու են առանց փայլի և միշտ խնայուած չարիքներէն: Սիրուն Մարիան ալ այս կերպով կը խորհի: Բնաւ մասնաւոր կոչում մը չզգալով, ամենայն պարզութեամբ նէ ինքնիրեն ըսած է, որ անշուշտ ամուսնանալու պիտի կոչուի. ուրիշ մտատիպար չէ ընտրած իրեն համար, բայց ընկերուհի մը ըլլալ՝ սիրելի, հնազանդ և անձնուէր: Սիվէստր՝ ապահովուած՝ ամուսնական անժըպիտ անդաստակէն կ'անցնի եւ շատ գոհ կը մնայ. սիրտը կ'ունի՝ որովհետեւ կը սիրէ, նոր պարտականութիւններուն առջեւ՝ իր ոյժն ալ կ'աւելնայ. եւ սիրոյն համար կ'ընդունի պարտականութեան իրականութիւնը:

* * *

— Շատ աղէկ, պիտի ըսեն մեր ընթերցողները, բնաւ չենք կասկածիր Սիլվէստրի եւ Մարիանի երջանկութեան վրայ: Բայց ատի պատմութիւն մըն է՝ իրական կեանքի մը հատուածն է սա, եւ թղթակիցներու ընտրած զուարթարանութեան տակ անշուշտ անշուշտ ընթերցողք պիտի նշմարեն ողջամիտ գազափարները, ամուր սկզբունքները:

Նամակը կ'սկսի ներկայացմամբ մը, ստորագրեալ « Բաղքենի խոհարարն ու ուհին », Յետոյ սոյն ամոլը ինքզինքը երջանիկ կը յայտարարէ եօթը տարի նշանտուքէ, երեք կարծատեւ տարիներ ամուսնութենէ: Եւ երկու զաւակներէ ետքը, Խոհարարը սապէս կը խօսի. « Լաւ ամուսնութիւնը խիստ դժուար պատրաստելի համեմունք մըն է, բայց եթէ մէկը յաջողի, ատկէ լաւագոյն բան չկայ: Պէտք է անոր մէջ դնել հաւասար չափով՝ խելքի, տարիքի, պատշաճութեան, հարստութեան, կրթութեան, կրօնի աշխատեցնող պատրաստիչ նիւթերէ, բնաւ պէտք չէ մոռնալ զգայնութեան աղը: Մարզն իր սիրոյ դաշնագրին մէջ՝ եւ ո'չ մէկ զմեղինի հարուած տալ ներելու է ինքնիրեն: Միւս կողմէ կիներ ալ զինքը ընտրելուն արժանի ցուցնելու է ինքզինքը դէպի անոր ուղղելով իր գործերը, մտածումներն եւ բաղձանքն: — Աս խոհարարը յիշաւի միտքը բերած է Պիւրէի սա խօսքը, « կին մը մէկ անձի մը երջանկութեան համար եղած է, և ո'չ թէ բոլորին սքանչացման »: — Եւ առաջին քաբը նետողն ես պիտի ըլլամ:

Խոհարարուհին՝ խոհարարին միտքէն է, — « Բընականաբար »: — նէ կ'աւելցնէ որ վերի յիշած համեմունքին « մեղմացուցիչ » մէկ թացան գիտէ. սա է որ երկու ամուսինք համոզուած ըլլալու են թէ՛ ընկերութեամբ ապրելով՝ պարտաւորութիւններն եւ ուրախութիւններն հաւասարապէս պէտք է բաժնուին: Նա իր կամքին զօրութիւնը մէջտեղ պիտի դնէ, իրեններուն համար ոյժ պիտի ունենայ, եթէ հարկ ըլլայ, իր ապագան գոցող դուռը խորտակել: Նե ի ըլլայ, իր ապագան գոցող դուռը խորտակել: Նե ի թոխարէն, անոր պիտի տայ իր գործին քաղցրութիւնը, զօրութիւնն եւ իր առածէն շատ աւելին տալով՝ արժանիքն ալ այնքան կ'աւելնայ:

Ձեռագիրներու արուեստագէտ մը սմբողջ խրատ մը պիտի քաղէր այս երկու նամակներէն: « Խոհարարուհին » տեղի տալով՝ գրչի մասին իր սիրելի « Խոհարարին », արուեստագէտը պիտի հետեւցնէր թէ՛ այս վերջինը՝ իշխան է իր իշխանութեան մէջ, թէ ղէկը ինք բռնած է, ինչ որ պարտ էր: Այս անշնան, դուցէ անգիտակից ակնածանքը կը ցուցնէ թէ ընտանիքին տիրոջ անկ եղած իշխանութիւնը անոր թողլով՝ կինը կը գոհանայ միայն տիրուհին ըլլալով ինչ որ նէրա համար ստորնացում մը չէ բնաւին: Ամուսնոյն կարծիքներուն շարունակութիւն՝ իրենները ղնելով՝ նէ կը ցուցնէ թէ վստահ է անոր վրայ, թէ բնաւ չերկնչիր զայն իր կեանքին վկայ ունենալէ: Արդ իր կեանքին վկայ մը ունենալն, յառաջդիմութեան գործիք մըն է: Մարդկային ընութիւնը, ինքնիրեն ձգուելով՝ իր պակասութիւններուն կը դառնայ. եթէ իր տկարութեան յենակէտ մը ունենայ, անոնց կը յաղթանակէ: Երկու հոգի՝ իրարու կ'օգնեն, իրար կը պաշտպանեն, և ամուսնութեան բարձր իմաստն՝ այս կատարելագործման օրէնքն է:

ՏԻԿԻՆ ՔԼՕՊ

Թարգ. Ձ. Ն. ՊԵՂՊԵՐԵԱՆ

ՐՈՒՐՔԻԱ

Կ Ա Մ

ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ

ԲԱՅԱՐՁԱԿ ՎԵՀԱՊԵՏՆ Է ՎԵՀԱՓԱՌ

ՍՈՒԼԹԱՆ ԱՊՏ ԻԻԼ ՀԱՄԻՏ Բ.

Ի Ն Ք Ն Ա Կ Ա Լ

Որ միանգամայն Մահմեդականաց ԽՍՆԻՅԷՆ Է

Ծնունդ. — 21 Սեպտեմբեր 1842. — Գահակալութիւն. — 31 Օգոստոս 1878:

Տոհմ. — Ղազի Օսմանի: — Հայր. — Բարեյիշատակ Ապտ իւլ Մէճիա Ոսն:

Վաճառականական դրօշ, կարմիր՝ ճերմակ մահիկով: — Բնակիչ 33,525,000 (8 բնակիչ քառ. քիւմ. վրայ): — Կրօնք Մահմեդական 20 միլիոն:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՏԵՐՈՒԹԻՒՆՔ

Ա. Ի Ս Տ Ե Ի Ս.

ՅՐԱՆՍՈՒԱ ԺՕՁԷՖ Ա. ԾՆԴ. 18 Օգոստ. 1830: ԳՆԿ. 2 Դեկտ. 1848 (Աւստրիա), 1867 (Հունգարիա) : ԱՆՆ. 1854 (Պապիէրայի Էլիզապէթ †1893): ԶՆՆՎ. 1. ժիզել՝ ամուսին Պապիէրայի Լէօօրտի, 2. † Ռօտուֆ՝ ամուսին Պէլճիքայի Սէէֆանի (կը ձգէ աղջիկ մը Էլիզապէթ), 3. Մարի-Վալէրի, ամուսին արհիդուքս Սալվաթոր, Գահաժառանգ :

ՏՆՏ. Հապապուրկ Լօրէնի, Սէր-Նոբ Էվէրար Գ. տը Նօրտ-կօ 898: † ՀՆԵ. Արհիդուքս Ֆրանսուա-Շարլ: † ՄՆԵ. Պապիէրայի Սօֆի: ԵՂԵՆԵ. 1. † Արհիդուքս Ֆէրտինանտ (Մարսիլիլինէն, Կայսր Մեքսիկայի), 2. † Արհիդուքս Շարլ Լուի, 3. Արհիդուքս Լուի Վիքթոր :

Ներկայացուցիչ Թուրքիոյ՝ Մահմետ Նէտիմ Պէյ: Ներկայացուցիչ ի Կ. Պոլիս՝ Պառոն Հայնրիխ ֆոն Բալիչէ :

ԲԱՐԹՈՒՆԱՆԱՆԱՆ

ՇԱՐԼ Ա. ԾՆԴ. 28 Սեպտ. 1863 : ԳՆԿ. 19 Հոկտմ. 1889: ԱՆՆ. 1886 (Պուրպօն Օրլէանի Ամէլի) : ԶՆՆՎ. 1 Լուի Ֆիլիք տը Պրականս, 2. Մանիլէլ :

ՏՆՏ. Պրականս-Սարս-Գօպուրկ-Կօմա : † ՀՆԵ. Լուի Ա. ՄՆԵ. Սափուայի Մարիա-Բիա: ԵՂԵՆԵ. Ալֆօնս, դուքս Բօրգօի: Հօրտոյր. Աննօնիա (Հօէնցօլէրնի Լէօօրտ) :

Ի Պոլիս գործերը Իտալիոյ դեսպանատան միջոցաւ :

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ԿԻՅՕՄ Բ. ԾՆԴ. 27 Յնվր. 1859 : ԳՆԿ. 15 Յունիս 1888 : ԱՆՆ. 1881 (Աւկուսթա Վիքթորիա Շլէզվիկ Հօլշթայնի) : ԶՆՆՎ. 1. Ֆրէտէրիկ-Կիլ, 2. Էլիզէլ, 3. Ատալպէրթ, 4. Օկուսթ, 5. Օսքար, 6. Ժօսքիմ, 7. Վիքթորիա Լուիզ :

ՏՆՏ. Հօնէնձօլէրն : Սէր-Նոբ. Թասիյօն, դուքս Պապիէրայի 800 : † ՀՆԵ. Ֆրէտէրիկ Գ. Բրուսիոյ: † ՄՆԵ. Վիքթորիա Անգլիոյ: ԲՆԵ. ԵՂԵՆԵ. 1. Շարլօթ, ամուս. Պէրնար տը Սարս-լիոյ: 2. Հէնրի, ամուսն. Իրէն՝ Հէսի, 3. Վիքթորիա, ամուս. Ատօլֆ տը Շօպուրկ-Լիբ, 4. Սօֆի, ամուս. Բօնսմաննէն Յունաստանի, 5. Մարկըրիթ, ամուս. Ֆ. Շ. Հէսսի :

Ներկայացուցիչ Թուրքիոյ ի Պէրլին՝ Թէվֆիկ փաշա : Ներկայացուցիչ ի Կ. Պոլիս՝ Պառոն Մարշալ ֆոն Պիպերշթայն :

ՉՈՒԹՅՈՒՆ

ՊՐՆ. ԶԷՄԲ, Նախագահ Դաշտակցային Խորհրդի (1902) : Ներկայացուցիչ Թուրքիոյ՝ Սալիհ Միւնիր Պէյ :

Ի Տ Ա Լ Ի Ս.

ՎԻՔՏՈՐ ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ Գ. ԾՆԴ. 11 Նոյեմ. 1869 : ԳՆԿ-Կ-Լ 29 Յուլիս 1900 : ԱՆՆ. Հէլէն Մօնթէնէկրօի: ԶՆՆՎ. Եօլանտ Մարկրիթ :

ՏՆՏ. Սափուայի, Սէր-Նոբ. Ումպէրթօ՝ կոմս Սափուայի 1032՝ † ՀՆԵ. Ումպէրթօ Ա. ՄՆԵ. Մարկրիթ Սափուայի : Հօրտոյր. ԵՂԵՆԵ. 1. Բլօմիլտ (ժէրօմ Իշխան Նարոլէն), 2. † Աու-

ղի դուքս, առաջին ամուսնուժենէն ունեցած է՝ Աօսղի դուքսը, Թուրքնի կոմսը, Ապրուճայի դուքսը. երկրորդ ամուսնուժենէն Սալէմի կոմս, 3. Մարիա-Բիա (Լուի Բօրբուկալի) :

Ներկայացուցիչ Թուրքիոյ՝ Մուսթաֆա Բէշիտ Պէյ : Ներկայացուցիչ ի Կ. Պոլիս՝ Մարքէզէ Բարաօնարօ տի Մալասքինս :

Լ Ի Ի Բ Ս Է Մ -
ՊՈՒՐԿ

ԱՏՕԼՖ. Եւր. 24 Յուլիս 1817 : ԳԿԼ. 23 Նոյեմբ. 1890 : Ա.Ն.Ն. 1851 (Ատէլախ տ'Անհալտ), 2-րդ. 1. Կիյօմ (Մարի տը Պրականս), 2. Հիլտա (Յրէտէրիք Պատի) :

Տ.Կ. Նասսօի : Սէր-Նոթ. Իւլրիյի տ'Իտշձայն (1150) : ԺՀ-յր. Կիյօմ տը Նասսօ : ԺՄ-յր. Լուիզ Սարս Ալթէնպուրկի : Եգէ-յր. Է-Բ-յր. 1. Մարի (Հէրման տը Ուայտ), 2. Նիքօլա, 3. Սօֆի (Օսքար Բ. Թագաւոր Շուէտ Նորվեկիոյ) :

Հ Ո Ւ Ա Ն Ս Ա

Վ.Ի.Հ.Ի.Մ.Ի.Ն.Ա. Եւր. 31 Օգոստ. 1880 : Գ-Կ-Կ. 23 Նոյեմբ. 1890 : Թագուհի հռչակուած 1898 Օգոստ. 31 : Ամուսնացած 7 Փետրվ. 1901, Հանրի Էրնէսթի՝ Դուքս Մէքլենպուրկի, Բօնսօր իշխան :

Տ.Կ. Նասսօ : Սէր-Նոթ. Օթօն տը Նասսօ 1290 : ԺՀ-յր. Կիյօմ Դ. Նասսօ : Մ-յր. Էմմա տը Վալտէր-Բիրմօն : Հեգէ-յր. Սօֆի (Մեծ դուքս Սարս-Ուէյմար-Էգէնայի) :

Ներկայացուցիչ Թուրքիոյ՝ Յովսէփ Միսար Էֆէնտի : Ներկայացուցիչ ի Կ. Պոլիս՝ Տոքթ. Վան Վէրէրլէն :

Մ Ե Ե Ն
Բ Բ Բ Ս Ա Ն Ի Ա

ԷՏՈՒԱՐՏ Է. Եւր. 9 Նոյեմբ. 1841 : ԳԿԼ 15 Փետրվ. 1901 Ա.Ն.Ն. 1863 (Ալէքսանդրա Տանըմարբայի), 2-րդ. 1. Ժ Ալպեր Վիրթօր, դուքս Բլարանսի, 2. Ժօրժ, Եօրբի դուքս (Մէրի տը Թէք), 3. Լուիզ (Չայֆի դուքս), 4. Վիրթօրիա, 5. Մաուտ (Շարլ Տանըմարբայի) :

Տ.Կ. Պրունզվիր Լանէպերկ Հանօվր : Սէր-Նոթ. Հիւկօ տ'Էսթ (1000) : ԺՀ-յր. Ալպէր Սարս Բօպուրկ-Կօթա : ԺՄ-յր. Վիրթօրիա : Եգէ-յր. Է-Բ-յր. 1. Ժ Վիրթօրիա (Յրէտէրիզ Գ. Բրուսիոյ), 2. Ալիս (Իշի. Հէս Տարմշդատի), 2. Ժ Ալֆրէտ, դուքս Սարս Բօպուրկ Կօթաի, 3. Էլէն, Բրիտանիան Շլէզվիկ Լօլշթայնի, 4. Լուիզ (Մ. տը Լօրն), 5. Արթիւր, դուքս Քէննրէի, 6. Ժ Լէօօրլա դուքս Ալպանիի, 7. Պէանթրիս (Հէնրի Պանէնպերկի) :

Ներկայացուցիչ Թուրքիոյ՝ Գոսթաքի փաշա Անժօփուլօ : Ներկայացուցիչ ի Կ. Պոլիս՝ Սըր Նիքօլաս Օ'Բոնըր :

Մ Օ Ն Ա Բ Օ

ԱԼՊԷԻ. Եւր. 13 Նոյեմբ. 1843 : Գ-Կ-Կ. 10 Սեպտ. 1889 : Ա.Ն.Ն. 1. ԺԼէտի Տըզլաս Համիլթըն, ուրկէ տղայ ձը ունի, Լուի 2. Ալիս Հէյն :

Տ.Կ. Կրիմալտի-Կուայթն-Մամինեօն : Սէր-Նոթ. Էթիէն Կուայօն 1200 : ԺՀ-յր. Շարլ Գ. ԺՄ-յր. Անժուանէդ տը Մէրօտ :

Գ. Ա. Ր. Ա. Տ. Ա. Վ.

ՆԻՕԲՈՒ Ա. (Արքայական Վեհափառութիւն) : Ծնդ. 1841 : Գ. 4-4. 14 Օգոստ. 1860 : Ա. 1-1. Միլէնա Վիւրթիլի : 2-2-1. 1. Միլիցա (Բիէր-Նիբուլա՝ Ռուսիոյ) , 2. Սեանա (Ժօրժ տը Լէօզէնպէրկ) , 3. Տանիլօ (Իւթա տը Մէրլէմպուրկ-Սեբէլից) , 4. Էլէն (Վիքթօր Էմանուէլ Թագաւոր Իտալիոյ) , 5. Աննա , 6. Միքքօ , 7. Բսէնի , 8. Վէրա . 9. Բիէր :

Տ. 4-4. Բէթրովիչ Նիէկօզ † Հ. 1-1. Միքքօ Բէթրովիչ : † Մ. 1-1. Սեանա Մանթինօվիչ : Հ. 1-1. Տանիլօ :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ԺՐԺ Ա. Ծնդ. 24 Դեկտ. 1845 : Գ. 4-4. 5 Յունիս 1863 : Ա. 1-1. 1867 (Օլիա. Ռուսիոյ Բոնաֆաննէն Մեծ դուքսի աղջիկը) 2-2-1. 1. Բոնաֆաննէն (Բրուսիոյ Աօֆի) , 2. Ժօրժ , 3. Նիբուլա , 4. Մարի (Մեծ դուքս Միխայիլովիչ) , 5. Անտրէ , 6. Բրիսեմոֆ :

Տ. 4-4. Հօլշտայն-Կլօքսբուրկ : Մեք. 1-1. Օլիւսոյ Շլէզվիկ-Հօլշտայնի : Հ. 1-1. Տանըմարքայի Բրիսեմիան Թ. Մ. 1-1. Լուիզ տը Հէս Բասէլ : Ե. 1-1. 1. Զրէտէրիք (Սարսի՝ Լուիզ) 2. Ալեքսանտրա (Թագուհի Անգլիոյ) , 3. Տակմար . 4. Թիրա (Բրմպրլէտի դուքս) , 5. Վալտէմար (Օրլէանի Մարի) : Հ. 1-1. 1-1. 1. Զրէտէրիք (Ալէքս տ'Անճալե) , 2. Ժիւլ , դանիական գօրավար , 3. Ժան , դանիական գօրավար :

Ներկայացուցիչ Թուրքիոյ՝ Ռիֆաթ պէլ : Ներկայացուցիչ Կ. Պոլիս՝ Իշխան Նիբուլա Մալոքբորտադօ :

ՇՈՒԷՏ
ՆՈՒՎԱԿՈՒ

ՕՂԲՈՐ Բ. Ծնդ. 21 Յնվ. 1829. Դ. 4. 18 Սեպտ. 1872 (Եղբօրը կը յաջորդէ) : Ա. 1-1. 1857 (Սօֆի տը Նասսօ) : 2-2-1. Կիւսմալ Ատօլֆ (Վիքթորիա՝ Պատի) : 2. Օսքար (Էպպա Մօնթ) , 3. Շարլ 4 Էօժէն :

Տ. 4-4. Պէրնատօ : Մեք. 1-1. Պէրնատօ , 1810 : † Հ. 1-1. Օսքար Ա. † Մ. 1-1. Ժօզէֆին . Ե. 1-1. 1. † Շարլ Ժե. (Հոլանտայի Լուիզ) , 2. † Օլիւսե տը Տալէքարլի (Սարսի Թէրէզ) : Ներկայացուցիչ Թուրքիոյ՝ Շէրիֆ փաշա : Ներկայացուցիչ Կ. Պոլիս՝ Կոմս Օթեօ Սեֆնպօր :

ՀՈՒՎԱՐ
Ս. Ա. ԹՈՌ

ԼԵՒՈՆ ԺԻ. (Ճիարփօ Բէլլի) . Ծնդ. 2 Մարտ 1810 : Դ. 4. 20 Փետրվ. 1878

Պ Ա. Ի. Ի. Բ. Ա.

ՕՊՈՆ Ա. Ծնդ. 27 Ապրիլ 1848 : Դ. 4. 13 Յունիս 1886 : 21 ամուսնացած . կը յաջորդէ Եղբօրը՝ Լուի Բ. Ի (ամուրի) , հօրեղբօրը՝ Լուիբուրտի խնամակալութեան տակ :

Տ.Տ.Տ. Վիթելզպախ : Սեբաստիոն . Լուիբրուտ 907 : † Լոնդոն . Մարտիսիսիկէն Բ : † Մարտի Բրուսիոյ : Բոյր Է- Եղբայր . Ասէնն ալ մեռած են : Հօրեւ Է- Հօրեւ . 1. Լուիբրուտ (11 զաւակ) , 2 . Ալտէկոնտ :

ՊԱՏԻ ՄԵՆ
ԿՐԱՍՈՒԹԻՒՆ

ՖրէՏէրիֆ-Լուիս , Եր. 9 Սեպտ. 1828 : Գ-հ-ի . 24 Ապրիլ 1856 : Ա.Տ.Տ. 1856 (Լուիզ Բրուսիոյ) : Զ-Տ-Տ . 1 . Ֆրէտէրիք (Հիլտա տը Նասսո) , 2 . Վիքթորիա (Կիւսթավ Շուէտի) :

Տ.Տ.Տ. Յաննրինկէն-Հօշպէրկ : Սեբաստիոն . Պէրժուտ տը Պրիզկալ (962) : † Լոնդոն . Լէօբրուտ մեծ դուքս Պատի : † Մարտ . Սօֆի Շուէտի : Եղբ. Է- Բոյր . 1 . Ալէքսանտրին (Էրնէստ Սարս-Քօպուրկի) , 2 . Կիյօմ (Մարի Բօմանօվսայա) , 3 . Շարլ (Ռօզալի) , 4 . Մարի , (Էրնէստ տը Լայնինկէն) :

ՊԵՆՆՈՒՆ

ԼԵՈՐՈՒՏ Բ . Եր. 1 Ապրիլ 1835 : Գ-հ-ի . 10 Դեկտ. 1865 : Ա.Տ.Տ. 1853 († Մարի Աւստրիոյ) : Զ-Տ-Տ . 1 . Լուիզ (Ֆիլիք Սարս Քօպուրկի) , 2 . ՍՊէֆանի († Ռոտուֆ Աւստրիոյ . 2 . Կոմս Լոննէյ) , 3 . Բլէմանթին : Բ-Գ-հ-ի-Տ-Տ-Տ . Ֆլանտրայի կոմս , Թագաւորին եղբայր , յետոյ իր զաւակը Ալպէր (մահու . 1900 Պալիէրայի Էլիզաբէթ) :

Տ.Տ.Տ. Սարս-Քօպուրկ-Կօթա : † Լոնդոն . Լէոբրուտ Ա . Պելցի-բայի : † Մարտ . Լուիզ տը Պուրպոն Օրլէան : Բոյր Է- Եղբ. 1 . Ֆիլիք կոմս Ֆլանտրայի (մահու . Մարի Հօնէժօլէրնի) . 2 . Շարլ (այրի Մարսիմիլիէնի կայսր Մեքսիկայի) :

Ներկայացուցիչ Թուրքիոյ Սալիհ Միւնիր պէյ : Ներկայացուցիչ ի Կ . Պոլիս կոմս Էրէնպուրտ տը Տիւազէլէ :

ՊՈՒԼԿԱՐԻՍ

ՖէրՏինԱՆՏ Ա . Եր. 26 Փետր. 1861 : Գ-հ-ի . 7 Յուլիս 1887 : Ա.Տ.Տ. 1893 (Մարի Լուիզ Պուրպոնի իշխանուհի Բարմի , Եր. 17 Յունիւլ . 1870 , † 1893ին) : Զ-Տ-Տ . 1 . Պօրիս , իշխան Թըրնովաի , 2 . Սիբիլ , Բրէզլօի իշխան , 3 . Էտօրսի . 4 . Նատիճտա :

Տ.Տ.Տ. Սարսի : Սեբաստիոն . Սարս-Քօպուրկ-Կօթա : † Լոնդոն . Սարս-Քօպուրկ-Կօթաի . Մարտ . Բլէմանթին տը Պուրպոն Օրլէան :

Ներկայացուցիչ ի Կ . Պոլիս Էլիան Կէշօլ :

ՌՈՒՄՈՒՆԻՍ

ՇԱՐԼ Ա . Եր. 20 Ապրիլ 1839 : Գ-հ-ի . 26 Մարտ 1866 : Ա.Տ.Տ. 1869 (Էլիզաբէթ տը Ռուսիոյ) : Զաւակ չունին : Յաջորդուեան իրաւունքը Շարլ Ա.ի մեծ եղբոր զաւակին Կի.օմ իշխանին կ'իյնար . բայց ասիկա 1889ի 18 մարտին հրաժարելով իր իրաւունքէն , իրեն եղբայրը Ֆէրտինանտ կ'ընդունի այդ աստիճանը՝ հիմնադրել կրեւով Ռուսիոյ իշխան տիտղոսը :

Տ.Տ.Տ. Հօնէժօլէրնի : † Լոնդոն . Շարլ Անժուան Հօնէժօլէրնի : † Մարտ . Ժօզէֆին Պատի : Ժ-Տ-Տ-Տ-Տ . Ֆէրտինանտ , Բ . զաւակ Թագաւորին մեծ եղբորը , ամուսնացած 1893 Յունիւլ . 11ին Մարի Սարս-Քօպուրկ-Կօթաի հետ : Զ-Տ-Տ . 1 . Բարօլ , 2 . Էլիզաբէթ :

Ներկայացուցիչ Թուրքիոյ Հիւսէին Քեաղիմ պէյ : Ներկայացուցիչ ի Կ . Պոլիս՝ Մ . Կոմս Վարի :

Ա. Բ. Գ. Ե. Զ.

Նեֆոլի. Բ. Ծ՛՛՛. 18 Մայիս 1868 Գ-հ-Վ. 1 Նոյեմբ. 1894 : Ա.հ-հ. 1894 (Ալիքս տը Հէսի իշխանուհի որ Ալեքսանտրա Ֆէ-
օտորովնա անունը կ'առնէ) : 2--Վ. 1. Մեծ դքսուհի Օլիա .
2 . Մեծ դքսուհի Թամիանա , 3 . Մեծ դքսուհի Մարի , 4 .
Մեծ դքսուհի Անասեազի :

Տ-հ. Իօմանով Հօլշտայն-Կոթորի : † Հ-յ. Ալեքսանդր Գ.
Ալեքսանդրովիչ : Մ-յ. Մարի Ֆէօօթօրովնա : Բ-յ. Ե- Ե. Բ.
1. † Ժօրժ : 2. Բսէնի (Մզմ դուքս Ալեքսանդր Միքայիլովիչ) .
3. Միքաէլ (Չարեիչ), 4. Օլիա : Մէ՛՛ հօշտայն, Միքայէլ Նի-
քոլայէվիչ :

Ներկայացուցիչ Թուրքիոյ՝ Հիւսէին Հիւսնի փաշա : Ներ-
կայացուցիչ ի Կ. Պոլիս՝ Մ. Չի՛ովիէվ :

Ա. Բ. Գ. Ե. Զ.

Ալ.Պէ՛՛. Ծ՛՛՛. 23 Ապրիլ 1328 : Գ՛՛՛. 29 Հո'րո. 1873 : Ա.հ-հ.
1853 (Քարոլին տը Հօլշտայն Կոթորի Վագա) : 2 աւ'յ չունին
ժառանգորդն է մեծ եղբօր Ժօրժի անդրանիկ գաւա'ը :

Ալպէրթի՛ի հէ-Վ. Սէր-Նոթ. Ալպէր Ի Սարսի դո րս 1443 :
† Հ-յ. Ժան Սարսի † Մ-յ. Ամէլի Պալիէրայի Բ-յ. Ե- Ե. Բ.
1. Էլիզապէթ (ձնուլայի դուքսին այրին), 2 . Ժօշժ (Մարի-Ան
Բորժուկալի) 6 գաւակ ունի :

Ա. Բ. Գ. Ե. Զ.

ԱլեֆՍԱՆԳՐ. Ծ՛՛՛. 14 Օգոստ. 1876 : Գ-հ-Վ. 1889 Մարտ
6 : Ա.հ-հ. 5 Օգոստ . 1900 (Տրակա) :

Տ-հ. Օպրէնովիչ : Սէր-Նոթ. Միլոշ Օպ : † Հ-յ. Միլան Օպ-
րէնովիչ , Մ-յ. Նաեալի Բէչքօ :

Ներկայացուցիչ Թուրքիոյ՝ Իպրահիմ Ֆէթհի փաշա : Ներ-
կայացուցիչ ի Կ. Պոլիս՝ Սափա Կրուիչ :

Ա. Բ. Գ. Ե. Զ.

ԱլֆօՆՍ ԺԻ. Ծ՛՛՛. 17 Մայիս 1836 : Գ-հ-Վ. 17 Մայիս 1886 :
Իզապէլ Գ. եւ Ֆրանսուա Կոսիգ՝ իր մեծ արպեղը կ'ապրին
տակաւին : Ֆէրաինանտ Գ. է ի վեր ի խոյ ճիւղը՝ Կրոսերն է :

Տ-հ. Պուրպոնի : Սէր-Նոթ. Անժուի դուքս 1700 : † Հ-յ.
Ալֆօնս ԺԻ. Մ-յ. Մարի Բրիտին : Բ-յ. 1. Էնֆանճ Մարի տէ
լա Մէրսետէս (Կոմս Ա. տը Բագէրճ), 2. Էնֆանճ Մարիա Թէ-
րէզ Հօր-Նոթ 1. † Իզապէլ . 2. Մարի տէլլա Բագ (Ֆէրտի-
նանտ՝ Պալիէրայի) , 3 . Էօլալի (Ա. ար Պուրպոն) .

Ներկայացուցիչ Թուրքիոյ՝ Իզգէճ փաշա : Ներկայացուցիչ
ի Կ. Պոլիս՝ Մարթէզ տէ Բամիօ Աակրատօ :

Ա. Բ. Գ. Ե. Զ.

ԿԻՅՈՄ Բ. ԵՂՏ. 25 Փետրվ. 1848 : Դ-հ-ի. 6 Հոկտեմ. 1891 : Ա.հ-ս. 1. † Մարի տը Վալտէր Բիրմօն (Աղջիկ մը ունի՝ Բօլին, որ ամուսնացած է Ֆրէտէրիք տը Վալդի հետ), 2. Շարլօթ :

Տ-հ-ի. Վիլրթէմպէրկի : Սէր-ՆՊ. Բօնրատ Վիլրթէմպէրկի 1081 : † Հ-յը. Ֆրէտէրիք Վիլրթէմպէրկի : † Մ-յը. Բամէրին Վիլրթէմպէրկի :

ՏԱՆԸՄՍՕՐԻՍ.

ՔՐԻՍՏՈՒԱՆ Թ. ԵՂՏ. 8 Ապրիլ 1818 : Դ-հ-ի. 15 Նոյեմբ. 1863 Ա.հ-ս. 1843 († Լուիզ Հէս Բասէլի) : Չ-ս-ի. 1. Ֆրետերիք (Լուիզ Շուէտի), 2. Ալեքսանտրա (Թագուհի Անգլիոյ), 3. Ժօրժ [Թագաւոր Յունաստանի], 4. Տակմար [Հանգուցեալ Չար Ռուսիոյ], 5. Թիրա [Քէմպրլէնտի դուքս], 6. Վալտէմար [Մարի Օրլէանի] :

Տ-հ-ի. Հօլշթայն-Կիլըզպէրկ : Սէր-ՆՊ. Օկիլուս Ելէզովիկ Հօլշթայնի : † Հ-յը. Ֆրէտէրիք տը Հօլշթայն Կիլըզպուրկ : † Մ-յը. Լուիզ տը Հէս-Բասէլ : Բ-յը. -- Եղ. 1. Ֆրէտէրիք [Ալեքս. տ'Անհալդ], 2. † Կիյօմ, 3. † Լուիզ, 4. Ժիւլ եւ 5. Ժան՝ դանիական գօրավարներ :

ՅԻ Ա Ն Ս Ա.

ԷՄԻԼ ԼՈՒՊԷ. ԵՂՏ. 31 Դեկտ. 1838 : Ը-յը. -- Բէ-ն. 18 Փետրուար 1899 :

Ներկայացուցիչ Թուրքիոյ՝ Սալիմ Միւնիր պէյ : Ներկայացուցիչ ի : Պոլիս՝ Մ. Էմիլ Բօնսեան :

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

Յանդուգն նորութիւններու երկրին մէջ (հարկաւ ընթերցողք գուշակեցին թէ Ամերիկա է այդ երկիրն), տեղի ունեցաւ այն վիճակահանութիւնն, որ գրեթէ վիպական ձեւով վերջացաւ :

Վիճակահանութեան դրուած էր երիտասարդ մը, որ « մեծ պարգեւը » կը ներկայացնէր, և շահող տոմսակին տէրը պիտի ամուսնանար անոր հետ : Ամերիկեան մեծ լրագրի մը կողմէ կազմակերպուեցաւ և տոմսակները անոր միջոցաւ վաճառուիլ սկսան :

Յայտարարութիւններ ցրուեցան, որուն մէջ գըրուած էր թէ « մեծ պարգեւը » երիտասարդ մ'էր, իրը քսանը հինգ տարու, խարտեաչ, կարովի առողջութեամբ, ազնուականի կերպարանքով և կրթութեամբ : Հարստութենէ բոլորովին զուրկ չէր, և 1000 տոյարի չափ եկամուտ միայն ունէր, ինչ որ աննշան բան մ'է Եանքիի մը համար :

Վիճակահանութիւնն հրապարակ հանող լրագիրը պարտաւորեցաւ կրկնապատկել իր տոմսերը : Միացեալ Նահանգաց մէջ մէկ ծայրէն միւսը տոմսերը հացի պէս կը ծախուէին, քանի մ'օրուան մէջ բոլոր մանկամարդ և նոյն իսկ պառանները գնեցին ամուսնութեան տոմսակ :

Դժբաղդարար ճիշդ ամէնէն տարիքոտ կին մը շահեցաւ : Կնոջ մը համար յիսունը հինգ դարունը շատ է, մանաւանդ երբ ներկայացուող փեսան քսանը հինգ տարու է : Շահող կինը վարանեցաւ, և չինք գիտեր ալ, գուցէ սպագային գալիք երջանկութեան վրայ առաջուրնէ անվստահ, վերջ ի վերջոյ իր տոմսակը

ծախեց երիտասարդ բարեկամուհիի մը յիսուն տոլարի փոխարէն :

Բայց հոս է որ վիճակահանութեան պատմութիւնը հետաքրքրաշարժ կը դառնայ : Մանկամարդ աղջիկը , լի յոյսով և ապագայ երջանկութեամբ աուցուած , Փար-Ուէսթէ ճամբայ կ'ելլէ , և 4000 քիլոմէթր տեղ ճամբորդելէ յետոյ Նիւ-Եորք կը հասնի՝ իր ամուսինը պահանջելու : Եւ երբ հասաւ իր նպատակին , ինչ եղաւ իր ապշութիւնը երբ գտնուեցաւ իր « բուն եղբորը » դէմ , որմէ երկար ատենէ ի վեր լուր չէր առած : Լրագիրները կը ծանուցանեն այս վախճանը , աւելցնելով թէ՛ խեղճ աղջիկը բարկութենէն Նիւ-Էրնդցած է :

ԳԵՂԵՑԻԿ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԱՌԱՄՆԵՐ

Ամէն ցաւի բժիշկի մի վագեր , ամէն ծարաւելուդ սափորը ձեռք մի առներ :

Ո՛վ որ քիչ կը վաստկի՝ բայց արդար , նա շատ կը վաստկի :

Քարի մը վրայ երկու անգամ իյնալը՝ դարձանալի չէ՝ երբ որ մը զլուխն ալ ջախջախի :

Հիւանդ մարդ մը՝ կենդանի մեռեալ մ'է :

Լաւ է ծուռ նայիլ՝ քան ծուռ խօսիլ :

Ըստ Ս. Գրոց Աստուծոյ վերջին ձեռակերտը կինն եղած է : Շարաթ իրիկուան դէմ շինած ըլլալու է : Յոգնածութիւն կը յայտնէ :

Սիրոյ երգը օրօրոցէն կ'սկսի և գերեզման կը վերջանայ :

Յաւարի է այն , որ չէ տառապած ,
Իմաստունն իր ըսածը գիտէ , բայց ամէն գիտ-
ցածը չըսեր :

Հարուստ է այն մարդն , որ բնաւ պարտք չունի :
Բաղդը գոնէ մէկ անգամ ամէն մարդու դուռը կը
գարնէ :

Ազէկ վճարողը՝ ամէնուն քսակին տէրն է :

Ով որ կը հաւատայ թէ շատ բարեկամ ունի , թող
փորձէ անոնց մէկ քանին :

Մէկ կին մը որ միշտ պատուհանը նստիլ կը սիրէ ,
բանուկ ճամբուն վրայ ողկոյզ մը խաղողի կը նմանի :
Ստակ ունեցիր և հոգ մի ըներ , բաւականէն ա-
ւելի ազգական կը գտնես :

Կիներն աւելի սիրուելու համար ստեղծուած են
քան սիրելու համար : Մաղիկներու պէս իրենց հոտը
իրենք չեն առնեա՝ այլ ուրիշներուն կուտան :

Կիներն սիրոյ ծաղիկներն են :

Սիրուհիէ մը մրէժ լուծելը՝ դեռ գանի սիրելու
նշանն է :

Պատիկ կին մը շատ անգամ մեծ բեռ մըն է :

Առանց երջանկութեան հարուստ ըլլալը՝ առանց
սիրոյ կին ունենալու կը նմանի :

Վայելչութիւն չունեցող գեղեցկութիւնը՝ կեր չու-
նեցող կարթի կը նմանի :

Գինովութիւնը մարդս ինքզինքը դուրս կը վանէ
ու տեղը անասուն կը ձգէ :

Անգիտութեամբ եղած յանիանքները ներելի են ,
թէ որ նոյն իսկ անգիտութիւնն ալ ներելի ըլլայ :

Պարկեշտ կինը գաղտնի գանձ մ'է , զոր գտնողը
խիստ լաւ կ'ընէ եթէ անոր վրայ պարձենայ :

Էրիկ մարդուն մէկ տարուան մէջ խորհածը՝ կինը
մէկ օրուան մէջ տակն ու վրայ կ'ընէ :

Սիրոյ կիրքը շողիի կը նմանի , որչափ որ սեղ-
մուի այնչափ աւելի ոյժ կ'ստանայ :

Բարկութիւնն ու շտապը բարի խրատ կը խա-
փանեն :

Սիրտ մը որքան մաշի՝ հոգին այնքան կը մեծնայ :

Պէտք չէ ատել՝ առանց դատելու :

Մեռեալը լացի կը դիմանայ , կ'ըսեն , բայց բամ
բասանքի չի հանդուրժեր :

Սիրոյ զօրութիւնը զգացուած ատեն միայն կը
ձանձցուի :

Թէ որ կ'ուզես որ տանդ մէջ ամէն օր կռիւ ըլ-
լայ , կ'նոջդ ապսպրածը մոռցայ ըսելով՝ մ'առնէր .
իսկ թէ որ կ'ուզես քիչ աւուր մէջ սնանկանալ , ամէն
ապսպրածն առ :

Թէ որ օրը հազար վիճակի մէջ մտնել կ'ուզես՝
փոխփոխափա աղջկան մը հետ ամուսնացիր :

Մարդը եղէգ մ'է , բնութեան ամենատկար ա-
րարածն , բայց խորհող եղէգ մըն է :

ԱՌՈՒՄՆ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Ի ՏԻՏՈՍԷ

(Յամի Տեառն 70)

Վեսպասիան , այն ինչ Հրէաստանի Յուդայի եր-
կիրը նուաճելու վրայ էր , կայսրութեան կոչուեցաւ
(Յամի Տեառն 68) ուստի Երուսաղէմն առնելու հոգն
Տիտոսի յանձնեց :

Այս քաղաք Սիօնի (բարձր քաղաք) և Ակրայի
(ստորին քաղաք) բլուրներուն վրայ կառուցուած
չըջապատուած էր երեք կարգ պարիսպներով ամրա-
ցած հարիւր եօթանասուն և չորս աշտարակներով ,

որոց գլխաւորներն էին Հիպպոզոսի , Փազայէի ու
Մարիամնայի աշտարակներն , Նոյնպէս Սողոմոնի տա-
ճարն ալ իր ձեմագաւիթներով , աշտարակներով և իր
ամրակուռ պարիսպներով ճշմարիտ ամրոց մը կը
կազմէր :

Մինչ Տիտոս պաշարումը սկսաւ , Երուսաղէմ ե-
րեք հակառակորդ պարագլուխներու իշխանութեան
տակ էր , որոնց գլխաւորներն , Եղիազար , Կիսքան-
եան Յովհաննէս և Սիմոն կատաղի մարտ կը մղէին
մէջերնին : Սոյն հակառակորդ պահ մը ատելութիւն-
նին մոռցան՝ հանդէպ Հռոմայեցոց ձեռնարկած ռազ-
մագիտական դորձառնութեանց , և մէկ քանի դուրս
յարձակման միջոցին յետս մղեցին Հռովմայեցոց լէ-
գէտներն : Արդ՝ տասնըհինգ օր պէտք եղաւ Տի-
տոսի՝ առաջին պարիսպն ու Պէդէթա թաղը գրա-
ւելու համար (Յամի 70 ապրիլի մէջ) , հինգ օր ալ
երկրորդը ձեռք անցընելու համար : Յովհաննէս տա-
ճարը պաշտպանող Անտոնեան աշտարակին և Սիմոն
եւս բարձր քաղաքին մէջ բանակաց սաստիկ ընդդի-
մութիւն մ'ըրին պաշարողներուն աշխատութիւնները
քանի մը օր յապաղեցնելու համար :

Իսկ Վէսպասիանու որդին , ցանկալով քաղաքն
առնուլ առանց հազարաւոր մարդկանց մահուան պատ-
ճառ ըլլալու , որոնք Զատիկին տօնին առթիւ շրջակայ
դաւառներէն ու քաղաքներէն Երուսաղէմ եկած էին ,
ուստի պաշարեալներուն զրկեց անոնց հայրենակից
Յովսէպոսն հրաւիրելու համար զանոնք՝ որ անձնա-
տուր ըլլան : Սակայն Հրէայք պատգամաւորին ազ-
դու և յուզիչ խօսքերն ծաղրածութեամբ և նետա-
ձգութիւններով ընդունեցին : Այս միջոցին քաղաքին

մէջէն շատ մը սոսկական ժողովուրդներ՝ Հռոմայեցւոց բանակը անցան ստացուածքներն վաճառելէ յետոյ, Այս խեղճ մարդիկներն՝ վախնալով որ պարսպին դուռները պահպանող հրէայք ոսկինին կը կողոպտեն, ուստի մտարեցին զանոնք կլլել: Բայց Հռոմայեցի ընչաքաղց զինուորները, սաստիկ ագահութենէ դրդուած, երկու հազարէ աւելի ապաստանեալներու որովայնքը ճեղքեցին անոնց հարստութիւնը գողնալու համար: Թէպէտ և Տիտոս ուզեց պատժել մեղապարտներն, բայց անոնք այնքան բազմաթիւ էին որ պարտաւորեցաւ ետ կենալ իր դիտաւորութենէն և պաշարման գործը սաստկացնել: Այդ բանակասեղն տասներեք ամբակուռ աշտարակներով և երեսուն և ինը սղատներու շրջանակով՝ քաղաքը շրջափակեց. այս կերպիւ պաշարեալներուն և դուրսը գտնուողներուն միջեւ ամէն հազորդակցութիւն խզեց:

Այն ժամանակ, սոսկալի սով մը տիրեց Երուսաղէմի մէջ, որով քաղաքացի Հրէայք վերջին աստիճան թշուառութեան մէջ ինկան: Ինքնագլուխ սրիկանար տուերէ ներս կը մանէին, կը տանջէին ամէն անոնք որոնք հոն կը գտնուէին, կամ ձեծի տակ կ'սպաննէին: Մայրերնին իրենց զաւակաց կերած զոյզն սնունդն ձեռուրնուն կը խլէին, բոլոր ունեցած ինչքերնին ոչինչ գնով կը վաճառէին չափ մը պարիի կամ ցորենի փոխարէն: Ոմանք քաղաքէն դուրս կ'ելլէին խոտ ժողովուր համար և կ'իյնային թշնամիին ձեռքը, և նոյն իսկ Յովսէպոս հրեայ պատմագիրն, որ այն պաշարման միջոցին ակնատես եղած է, կը պատմէ թէ՛ օրը մինչեւ 50) հոգի խաչեցին անոնցմէ:

Ահա այս ատեններս Հռոմայեցիք տիրեցին Անտոնինեան ամրոցին, յորմէ կախում ունէր Տաճարին վրկութիւնը (Հր. թէմուզ. յունիս. յուլիս 70), Նոյն ամսոյ 17ին Հրէայք Պասեքի բոլոր կրօնական արարողութիւնները դադրեցուցին. սակայն որոշեցին նրւիրական կեդրոնէն դուրս ելլել. ինչպէս Յովսէպոս առաջարկեց անոնց Տիտոսի հրամանաւ: Հետեւեալ օրն, առաւօտեան ժամը երեքին, Հռոմայեցիք յարձակեցան հրէական զօրքերուն վրայ: Կռիւը որ մութէն սկսեր էր, տեւեց մինչեւ կէս օր, բայց բնաւ արդիւնք մը յառաջ չեկաւ:

Սովին աղէտներն եւս քան զեւս կը սաստկանար: Բիրէացի կին մը որ իր ամբողջ հարստութիւնովն եկեր ապաստաներ էր, կողոպտուեցաւ ըմբոսաներէն: Այդ կինն իր լանջքին վրայէն քաջեց զաւակը, ըսպաննեց և կէսը խորովեց ու մնացորդը պահեց: Խորովոյքին հոռէն ըմբոսաները վրայ հասան, և հարցուցին կնոջը թէ ուսկի՞ց ձեռքն անցեր էր այն միսն զոր կուտէր:

«Զուսկիս միսն է սա, պատասխանեց կինը, զոր ձեռքս ես սպաննեցի: Համարձակօրէն կերէք, զի ես կերայ: Բնաւ չեմ կարծեր որ կնոջմէ մը աւելի նրբաճաշակ և մօրմէ մը աւելի գորովագութ եղած ըլլաք »:

Սոյն խժողովեան համբաւը համօրէն քաղաքին մէջ տարածուեցաւ և հասաւ մինչեւ Տիտոսի ականջն, որ որոշեց անմիջապէս վերջ տալ այս թշուառութեանց, ուստի պատերազմական ժողով գումարեց (9 Ապ հր. ամսոյ. յուլիս-օգոստոս, 70): Զօրավարներուն մեծագոյն մասը կարծիք յայտնեցին տաճարի քանդումն, սակայն Տիտոս կը հրամայէ խնայել այն

անբաղդատելի շէնքն՝ որ իր յաղթանակի գեղեցկագոյն նշանն պիտի լինէր, և թէ նմանօրինակ յիշատակերտ մը քանդելն ոճիր մ'էր: Տիտոսի կարծիքը համաձայնութիւնով ընդունուեցաւ, միայն թէ վրձուեցաւ որ ընդհանուր յարձակում մը տան:

Հրէից Ապամոյ 10ին, Հռոմայեցիք յարձակեցան, բայց հրէայք պահ մը յաջողեցան յարձակումն ետ մըղել, ըստ կարգի երկրորդ յարձակման միջոցին Հրէայք նահանջել սկսան և այն ատեն սկսաւ վճռական յարձակումն տաճարին վրայ, ի զուր Տիտոս կը գոռար թէ տաճարը չի քայքայեն և չի քանդեն: Տաճարի միջնաբերդի տապալումէն վերջը, Հռոմայեցի լէգէոնք կը յարձակին կամարակապ սրահներու և բուն Սրբավայրին վրայ: Խուլ էին զինուորք Տիտոսի ձայնին, և կարծես միայն գաղտնի ու անդիմադրելի զօրութեան մը հնազանդելով՝ կատաղի եռանդ մը առին ամէն ինչ տապալելու, ամէն ինչ այրելու: Արդէն վերջին գաւթին չըջապատող կամարակապ սրահներն սկսած էին բոցերու ճարակ ըլլալ, բայց բուն սրբավայրն դեռ կանգուն կը մնար: Յայնժամ զինուոր մը բռնկած գերան մը կ'առնէ և իր ընկերներէ մէկուն վրայ ելլելով՝ աղետալի խանձը ոսկեզօծ պատուհաններու մէկէն ներս կը նետէ: Անմիջապէս, կրակը կը տարածուի մերձակայ սենեակներու և ապա սրբարանին մէջ: Տիտոս, այս տեսնելով իր զօրապետներուն հետ կը վազէ: Չեռքով և ձայնով կը ջանայ ետ կեցնել զինուորներն և կը հրամայէ որ հրդեհը մարեն: Ինքն իսկ կը ջանայ սոյն բորբոքեալ հնոցին մէջ նետուելով նուիրական շէնքն ազատելու համար ամէն ջանք ի գործ կը դնէ, բայց բոլոր իր ճիգն ապարդիւն կը մնան իր լէգէոններու կոյր կատաղու-

թեան դէմ, որոնք հրդեհն բորբոքելու համար զիրար կը զրգոեն: Գոգցես յաւիտենական դատավճռոյ գրքի մէջ գտնուածն պիտի կատարուէր « ո՛չ թողցի այդքար ի քարի վերայ որ ոչ քակեսցի » և թէ Ապամոյ տասներորդ օրն՝ Հերովդէսի տաճարին վերջին օրը պիտի ըլլար, որովհետեւ վեց ու կէս դար առաջ ճիշդ այն օրը Բարելացիներն մոխիր դարձուցած էին Սողոմոնի տաճարն: Տիտոս կը թողու որ հրդեհն այն մրրիկն իր բովանդակ կարողութիւնը թափէ Տաճարին վրայ: Մինչ բոցն կը ճարձատէր ամէնուրեք և այս հոյակապ շէնքն, իր ամբողջ հարստութեամբն կը թաղուի անհուն հրալից հնոցի մէջ: Հռոմայեցիք ամէն ինչ կը կոտորեն, այրք, կանայք ու տղայք, և Ենովայի խորանին վրայ մարդկային բազմաթիւ զոհեր կը մորթուին: Մինչ արեամբ ու կոտորածով արբշիւ, յաղթութեան աղաղակներ կ'արձակէին և Տաճարի ու սրահներու տապալման վրայ հայոյելով կը հրճուին: Հրէայք ահագին մռչիւններով կը թնտացնեն օգը և հազարաւորներ դիտալաւ կ'իյնան Մորիտհի ընդարձակ չըջապատին մէջ՝ որ կը ծածկուի իրենց դիակներով: Միւս կողմանէ, քաղաքին ընկերներն՝ ականատես այսպիսի խժոժութեանց՝ աղիողորմ հեծեճանքներով մեռնող իրենց եղբարց սրտաճըմիկ աղաղակներուն կը պատասխանեն որոնց արձագանքով գոգցես կուլան չըջակայ բլուրք: Այս սարնասարսուռ տեսարան ո՛չ երբեք կատարուած էր Երուսաղէմի միջ, սակայն երբեք այնքան ալ յանցապարտ գտնուած չէր այդ քաղաքը, քանի որ թափեց իր աստուածային Արարչի արիւնն, և ուզեց որ այդ սուրբ արեան բովանդակ քաւումն յաւէտ իրենց և իրենց զաւակաց վրայ ըլլայ:

Զ. Ն. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ԹԱՇԿԻՆԱԿԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Գերմանական թերթ մը պատմական ուսումնասիրութիւն մը հրատարակած է գրպանի թաշկինակի գործածութեան վրայ :

Գրպանի առաջին թաշկինակը գործածողն եղած է վենետիկցի տիկին մը , 350 տարի առաջ : Գեղանի վենետիկուհւոյն այս նորածեութիւնը մեծ յաջողութիւն գտաւ ու տարածուեցաւ , հետեւաբար գրպանի թաշկինակին օրրանը եղած է Իտալիա :

Շատ չանցած այս նորածեութիւնն ընդունուեցաւ Ֆրանսայի մէջ ուր Հանրի երկրորդի արքունեաց իշխաններն ու տիկիններն սկսան գործածել զայն : Այս թուականին թաշկինակները , մեծարժէք հիւսուածքներ էին , ճոխ պուտրոններով , այսպէս որ պերճանքի թանկագին առարկաներ կը կազմէին :

Հանրի Գ. ի օրով սկսան անուշահոտել գրպանի թաշկինակները : 1580ին միայն ընտելացան արդուզարդի այս առարկային որ կոչուեցաւ « Ֆաձիլիդիլին »՝ հետեւողութեամբ անոր իտալերէն անունին՝ Ֆաձօլէթօ : Իշխաններն ու հարուստ անձինք միայն կը գործածէին զայն . բարձր դասու նշանախօսութեանց պահուն ալ իբրեւ նուէր կը տրուէր :

1595ին Տրէզտաի մէջ ելած հրամանագիր մը կ'արգիլէր անոր գործածութիւնը ժողովրդական դասակարգին : Այդ թուականէն ետքն էր որ տակաւ առ տակաւ սկսաւ ընդհանրանալ , և այսօր Եւրոպիոյ մէջ միլիոնաւոր տեսակ թաշկինակներէն զատ , լրագիրքաւորակ ալ կը տպուի :

ԱՅՍՕՐ ԱՄՍՈՒՆ ՔԱՆԻՆ Է

Հաճելի և օգտակար ժամանց մը պիտի ուզէիք վայելել անշուշտ սովորով հաշուական եղանակ մը , որով՝ առանց աւանդական օրացոյցին կամ ասօր անոր բարեհաճութեան դիմելու՝ կարելի է գտնել ու գիտնալ միշտ թէ՛ այսօր ամսոյն քանի՞ն է :

Արդ , այն ընդհանուր օրէնքին համեմատ՝ որ կը տրամադրէ թէ անձանօրը կը գտնուի ծանօթի միջոցաւ , մեզ ալ ծանօթ պիտի ըլլան նախ տարւոյն Եօթներեակն , Ամսոյն Կրկնակն և Օրաթիւր :

Արդէն , քանի որ գիտեք գոնէ թէ՛ ի՞նչ օր է այսօր , պէտք է գիտնաք ուրեմն Օրաթիւն ալ , որ է կիրակի՝ 1 , երկուշաբթի՝ 2 , երեքշաբթի՝ 3 , չորեքշաբթի 4 , հինգշաբթի՝ 5 , ուրբաթ՝ 6 և շաբաթ՝ 7 :

Ահա Եօթներեակներուն⁽¹⁾ ցուցակն ալ՝ 1101 թըւականէն սկսեալ . ա , բ , գ , դ ե , զ , է , ա , բ գ , դ , ե զ , է , ա , բ . գ դ , ե , զ , է , աբ , գ , դ , ե , դ է :

Ահա՛ նաեւ ամիսներն ու իրենց կրկնակները ⁽²⁾

Յունուար՝ 0 , Փետրուար՝ 3 , Մարտ՝ 2 , Ապրիլ՝ 6 , Մայիս՝ 1 , Յունիս՝ 4 , Յուլիս՝ 6 , Օգոստոս՝ 2 , Սեպտեմբեր՝ 5 , Հոկտեմբեր՝ 0 , Նոյեմբեր՝ 3 , Դեկտեմբեր՝ 5 :

(1) Դեկտեմբերի վերջին օրաթիւն՝ Եօթներեակն է յաջորդ տարւոյն , նոյնպէս՝ Ապրիլի մտից Օրաթիւն : Եթէ յաջորդ տարին նահանջ ըլլայ՝ նոյն Օրաթիւր կաղանդի Օրաթիւն հետ միանալով՝ կը կազմէ նահանջ տարւոյն Եօթներեակը որ զոյգ կ'ըլլայ : Հաշիւներուն մէջ , Յունուարէն մինչ փետրուարի վերջ առաջինը կը գործածուի , Մարտէն մինչև տարւոյն վերջ երկրորդը :

(2) Յունուարը կրկնակ չունի . ո՛ր եւ է ամսոյ ամբողջ օրերուն վրայ գումարեցէք նոյն ամսոյն կրկնակը , գումարը բաժնեցէք 7ով , մնացորդը կ'ըլլայ յաջորդ ամսոյն կրկնակը :

ԿԱՆՈՆ.— Ամսաթիւը գտնելու համար պէտք է Տարւոյն Եօթներեակին վրայ գումարել ամսոյն կրկնակը, գումարէն հանել Օրաթիւը, և մնացորդը հանել 7ի բազմապատիկէն, այսինքն՝ 1, 2, անգամ 7էն՝ ըստ յարմարութեան⁽³⁾, մնացորդն է փնտռուած ամսաթիւն. Եթէ Օրաթիւը մեծ ըլլայ Եօթներեակին և կրկնակին գումարէն, այս գումարն հանել Օրաթիւէն, և մնացորդը գումարել 7ի բազմապատիկին վրայ ըստ յարմարութեան:

ՕՐԻՆԱԿ.— Թող մեզ անձանօթ ըլլայ սեպտ. 27, օր եչ, և կարծենք 22-23

Եօթներեակ տարւոյն	ա = 1
Կրկնակ ամսոյն, սեպտ.	= 5
<hr/>	
Գումար	= 6

Օրաթիւ, եչ.	= 5
<hr/>	
Մնացորդ	1

Արդէն գիտենք թէ $3 \times 7 - 1 = 20$ անցած է, ուրեմն $4 \times 7 - 1 = 27$ է ամսաթիւն:

Գարձեալ անձանօթ համարինք Հոկտ. 20, օր չբ. և կարծենք 17-18

Եօթներեակ տարւոյն	ա = 1
Կրկնակ ամսոյն, Հոկտ.	= 0
<hr/>	
Գումար	= 1

Օրաթիւ, չարթ	= 7
--------------	-----

Կը գիտէք թէ՛ Օրաթիւը մեծ է գումարէն, ուստի գումարը պիտի հանենք Օրաթիւէն, 2 մնացորդը, 7, պիտի գումարենք 7ի բազմապատիկին վրայ:

Արդ, գիտենք թէ՛ $1 \times 7 + 6 = 13$ ը անցած է, ուրեմն $2 \times 7 + = 20$ է ամսաթիւն:

Բարի վայելու՛մ. Երկար և բարեբախտիկ տարիներ:

ՊՕՂՈՍ Կ. ՃԻՆՃԻԶԱՆԵԱՆ

(3) Պէտք է գիտնալ թէ՛ առ առաւելն 7 օր տարբերութեամբ միայն անձանօթ ըլլալու է ամսաթիւն, ապա թէ ոչ՝ անկարելի կ'ըլլայ գտնել զայն՝ նոյն իսկ օրացոյցի դիմելով ալ:

ՆՇԱՆ Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ ԵՒ ՈՐԴԻ

ՏՊԱԳՐԻԶ — ՀՐԱՏԱՐԱԿԻԶ

Կ. Պոլիս Պապը Այի ճաւտէսի «Իգսամ» շրագրին դեմ
Թիւ 38

Մեծ. Տէր,

Շատ Հեղինակներ, զաւանները գտնուելով՝ իրենց երկը հրատարակել տալու համար մեծամեծ դժուարութիւններու բաղխիլ կը կարծեն: Թո՛ղ անգամ մը յիշեն թէ՛ 45 տարիներու փորձառութեամբ տպագրիչ մը կայ, որ զրեթէ կէս դարու ուղղամիտ և ճարտար գործունէութեամբ մը՝ այսօր՝ ամէն յառաջբիւնութիւններու հետեւելու կարող տպարանի մը պետք կը զըտնուի, և նամակով մը անկէ տեղեկութիւն ուզեն՝ իրենց երկին ձեռագրէն նմոյշ մը ղրկելով, և տպագրելիք գրքին քանակութիւնը, դիրքը, թուղթը և այլն ճշդելով:

Պատուարժան Հեղինակները կրնան վստահ ըլլալ թէ՛ իրենց լիուրի տեղեկութիւններ պիտի տրուին ամենաճիշդ կերպով:

ՊԷՐՊԵՐԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆԻ առաւելութիւններն են ճշգրտապահութեամբ ու արագութեամբ գործ տեսնել՝

ինչպէս որ համոզուած են իրեն վստահող Պատ. Հեղինակներ, Նոյնպէս 2000է աւելի բնագիտական, իրագիտական, մանկական, աշխարհագրական և այլն պատկերներու ճոխ հաւաքածոյ մը, ճրիպպէս իրենց տրամադրութեան տակ կը դրուի: Գրքերուն Հասարակաց Կրթութեան և Տպագրական Տեսչութիւններէն, ինչպէս նաև Ուսումնական Խորհուրդէն վաւերացնել տալու գործողութիւնները կ'ստանձնէ առանց աւելորդ ծախքի:

Կը բաւէ ձեռագիրը Տպարանիս յանձնել, և պիտի ստանաք ճաշակաւոր կերպով կազմուած, պատկերներով դարգարուն, հարկ եղած պաշտօնական վաւերացումները կրող ուղածնուդ չափ պատրաստ գիրքեր՝ ամենախնայողական և վերջին ծայր համոզիչ գինով մը:

ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆԸ իր մասնագիտութիւնը մինակ գիրքերու տուած չէ, այլ գաւառներէն կ'ընդունի ամէն տեսակ մանր գործերու (նամակի գլուխ, փոխգրեր, դպրոցական աւարկաներու) և այսպիսի գործերու տպագրութեան յանձնարարութիւնները, և զանոնք կը կատարէ այնչափ արագ, այնչափ մաքրութեամբ և այնչափ ընթացիկ գինով մը որ, ամէն մրցում անկարելի կ'ընէ իրեն դէմ:

Մասնագիտութիւն այցաքարդերու:

Հրատարակչութիւն. — Պատ. Հեղինակները որոնք ի վիճակի չեն, կամ չեն ուզեր իրենց երկին տպագրութեան ծախքերը հոգալ, կրնան անգամ մը Նշան Կ. Պէրպէրեանի դիմել, որու պայմանները շատ

գիւրընդունելի են, և որ նոր երկ մը ժողովուրդին մէջ ճանչցնելու գերազանց միջոցներ ունի:

Փորագրութիւն. — Պղինձէ, քառուկէ կնիքներ հազար ու մէկ ձեւերով, կալվանօի աշխատութիւններ, տոսախի վրայ փորագրութիւններ, և այլ փորագրական գործեր կ'ընդունի և կը կատարէ իրեն սովորական արագութեամբ և մաքրութեամբ:

Գրատուն. — Բազմաթիւ թղթակցութիւններու խնդրանքին վրայ գրատան նոր ճիւղ մ'ալ բացած է և կ'ընդունի գրքերու և հանդէսներու յանձնարարութիւններ:

Շարունակ յարաբերութիւն ունենալով Ֆրանսերէն, թուրքերէն և հայերէն գրավաճառանոցներու հետ, կարող է իրեն դիմողներուն տալ ամէն մեծ գեղջը:

Իր յաճախողները միշտ գիտակ կը պահէ ամէն տեսակ հրատարակութեանց վրայ, որոնք կրնան զիրենք շահագրգռել:

Ունի նաև իրեն սեպհական զիրքերը որոնց թիւը օրէ օր աւելնալու վրայ են:

Տպարանս իրեն ուղղուած ո եւ է յանձնարարութիւնը, որքան ալ պզտիկ ըլլայ՝ մեծ յանձնարարութեան մը չափ փութով, խնամով և ճշգրտապահութեամբ կը կատարէ և իր տեղը կը հասցնէ:

Եղած յանձնարարութիւն մը ի՛նչ որ ալ ըլլայ, կէտ առ կէտ կը կատարէ առանց ամենադոյզն փոփոխութեան կամ զանցառութեան:

Յանձնարարութիւնք կանխիկ են:

Տպարանիս հետ սովորական գործառնութեանց մէջ չեղողները եթէ ուզեն ո՛ր եւ է բանի մը վրայ խորհուրդ հարցնել, սիրով կը պատասխանենք իրենց փափաքած ին անմիջապէս՝ զատ նամակով մը (եթէ պատասխանին համար թղթադրոշմ դրկած են) և կամ Հանրագիտակ շարաթաթերթին միջոցաւ՝ եթէ չեն ուզեր այդ պզտիկ ծախքը ընել :

ՀԱՆՐԱՊԻՏԱԿ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԷԾ

Հանրագիտակ պատկերազարդ հանդէսը կը հրատարակուի ամէն շաբթու և կը պարունակէ մանկական և բարոյական վէպեր, գիտութեան և արուեստի, բնական պատմութեան և բնագիտութեան վերաներեալ տեղեկութիւններ, զուարճալի խաղեր, զբօսալի հարցումներ, թուարանական խնդիր, և այլ այնպիսի յօդուածներ, որոնք թէ՛ տղայոց և թէ՛ հասակաւորաց միանգամայն օգտակար են :

Տարեկան գինն է Պօլսոյ համար 30 ղրշ .

» » » գաւառաց համար 35 »

Հատը 30 փարայ

Վեցամսեայ և եռամսեայ բաժանորդագրութիւն չընդունուիր :

Դիմել Պապ Ալի ճատտէսի, « Իգտամ » լրագրին դէմ, թիւ 38

Հրատարակիչ ՆՇԱՆ Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԻ

ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1805ԻՆ

Կ. Պոլիս, Մերճան փողոց, թիւ 57

1. — Մարգարեան Գրատունը կը հրատարակէ Պատ. Ուսումն. Խորհրդոյ ուսմանց նոր ծրագրոյն համաձայն պատրաստուած Մանկավարժական դասագրքեր, որոնցմէ կ'օգուին ոչ միայն դպրոցական տըղաքները ու աղջիկները, այլ և Պոլսոյ կարգ մը Հայ հեղինակները ու հրատարակիչները որոնք սոյն Գրատան հրատարակութիւններէն ընդօրինակութիւններ ընելով կամ կեղծերը շինելով՝ իրր նոր գործեր կը վաճառեն .

2. — Մարգարեան Գրատունը կը գնէ կամ տպագրութեան կը յանձնէ նշանաւոր հեղինակներու օգտաշատ գրքերը և կը վաճառէ չափաւոր գինով :

3. — Մարգարեան Գրատունը ծանօթ հեղինակներու և հրատարակիչներու, և Վենետիկի, Վիէնայի, Երուսաղէմի և Իզմիրի գրքերն ալ կը վաճառէ 1/10 շահով միայն :

4. — Մարգարեան Գրատունը Ուսումն. Խորհրդոյ ուսմանց ծրագրին համաձայն գրքերու ընտրութեան մասին վարժարաններու հետ կը բանակցի և հարկ եղած դիւրութիւնները կուտայ, գրքերու նմոյշներ զրկելով :

5. — Մարգարեան գրատունը կը ծանօթացնէ շատ տարիներ առաջ տպուած եւ անծանօթ մնացած կրօնական, մատենագրական եւ թատերական տետրակները, հարկ եղած տեղեկութիւնները տալով :

6.— Մարգարեան Գրասունը հազուադիւտ եւ ըս-
պառած գրքերն որոշեալ ժամանակի մէջ գտնելու
ջանք կ'ընէ մի միայն հետաքրքիր բանասէրները գո-
հացնելու համար :

7.— Մարգարեան Գրասունը Պոլսոյ եւ գաւառ-
ներու դպրոցներու համար պէտք եղած դպրոցական
եւ պարգեւաբաշխութեան վերաբերեալ գրքերն ու
պիտոյքները կը հայթայթէ անմրցելի զեղչով :

8.— Մարգարեան Գրասունը կը շրջէ (ինչ քանա-
կութեամբ որ ըլլայ) Մէարիֆէ վաւերացած ամէն
տեսակ գրքեր իրենց բուն գիներով, առանց թղթա-
տարի ծախք պահանջելու :

9.— Մարգարեան Գրասունը կ'ստանձնէ աղքե-
րու, նամակազուխներու, այցաքարտերու ինչպէս եւ
գրքերու ու տետրակներու տպագրութեան եւ Մէա-
րիֆի եւ Տպագրական Տեսչութեան կողմէ վաւերաց-
ման հոգը :

10.— Մարգարեան Գրասունը գաւառներէ ուզ-
ուած ուսուցիչներու եւ ուսուցչուհիներու վրայ ծա-
նօթութիւններ կուտայ յայտնելով անոնց յարմար կամ
անյարմար ըլլալը պաշտօնական աղբիւրներէ քաղելով :

11.— Մարգարեան Գրասունը առանց փոխարժէքը
ստանալու, ո եւ է յանձնարարութիւն չի կատարեր .
նամակներու չի պատասխաններ, երբ պատասխանին
համար թղթատարի ծախքը չէ շրջուած :

12.— Մարգարեան Գրասունը Օսմ. ոսկին 108,
մէճիտը 20 եւ Գաղիական ոսկին 95 շրջ. էն կ'ընդունի :

13.— Մարգարեան Գրասունը կանխիկ կ'ստանայ
զեղչուած եւ նմոյշ ուզուած գրքերու ճամբու եւ յա-
րակից ծախքերը :

14.— Մարգարեան Գրասունը մեծաքանակ ուզ-

ուած գրքերու մաքսային գործողութիւնները ինքը
կը կատարէ :

15.— Մարգարեան Գրասունը ետ կ'առնէ այն
գրքերը երբ ուզուած չեն. բայց պատասխանատու
չէ սխալ ուզուած գրքերուն : Ո եւ է անճշդութիւն
տեղի չունենալու համար գրուի գրքին անունը եւ ի
հարկին տպագրութեան տարեթիւը :

16.— Մարգարեան Գրասունը իր հետ ուղղակի
յարաբերութիւն ունեցող դպրոցական բոլոր պաշտօ-
նէից, ինչպէս Հոգաբարձութեանց եւ Պատ. Թաղ.
Աորհրդոց ամէն ղիւրութիւն կուտայ եւ ըստ քանա-
կի եւ տեսակի զեղչ կ'ընէ : Ո եւ է գրքի զեղչ %
20—25է պակաս չէ :

17.— Մարգարեան գրասունը դրամի փոխարէն
թղթադրոշմ ալ կ'ընդունի, մէճիտը 20 շրջ. է հաշուով :

18.— Մարգարեան Գրասունը վերջերս հաստա-
տած է ձրի գործակալութիւն մը Պոլիս եւ գաւառ-
ները ուսուցիչներ եւ ուսուցչուհիներ շրջելու, փո-
խարէն առնելով յօգուտ Ուսուցչաց Օգնութեան Սըն-
տուկին մէկ Օսմ. ոսկի :

Յ Ա Ն Կ Ն Ի Ի Թ Ո Ց

Բուն Օրացոյց	1-32
Նոր տարի [Աղերս. Փանոսեան]	33
Առտնին տեսարաններ [Խիկար, Յ. Յ. Պարոնեան]	35
Ջայնը [Թարգմ. Օր. Ն. Գ. Եղուպեան]	40
Առտնին Տնտեսութիւն [ձառ. Օր. Փռայմի]	50, 113, 181
Գեղեցիկ եւ բարոյական առածներ	60, 101, 187
Անհամաձայն ամուսինք [Պ. Հ. Աղամեան]	61
Հագուստները	66
Հագուստներուն վրայէն բիծերը հանել:	70
Միւս մոլորակները բնակելի՞ են [Թարգմ. Ջ. Ն. Պէրպէրեան]	74
Առտնին Գիտութիւն [Քասիմ]	81
Գիշեր մը աւազակներուն մէջ [Թարգմ. Ջ. Ն. Պէրպէրեան]	86
Ձուարճալիք	55, 102, 103 140, 220
Գլխու մազերու խնամք	109
Գեղեցիկ օրհորդը եւ զազանը	118
Ապուքաթը [Աղերս. Փանոսեան]	136
Օգտակար գիտելիքներ	133, 188
Ըստըրբիտեայ բանայիրին եւ Հանի Մինաս աղային գիտական մեկնութիւնները [Մ. Գ.]	145
Մեծրական զրուութիւն [Ջ. Ն. Պէրպէրեան]	168
Կաթը » » »	190
Չինաստան » » »	195
ձաշի ժամը [Թարգմ. Գ. Թ.]	215
Թէ ինչո՞ւ կը սիրեմ ժօլին եւ ոչ թէ ժիւլին [Քասիմ]	224
Լաւ Ամուսնութիւնը [Թարգմ. Ջ. Ն. Պէրպէրեան]	236
Վիճակագրութիւն եւրոպական պետութեանց	241
Ամուսնութեան վիճակահանութիւնը	253
Երուսղէմի առումը	255
Թաշկինակին պատմութիւնը	262
Այսօր ամուսն քանի՞ն է [Պօղոս Կ. ձինճիհանեան]	263

